ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ

ನಾಟಕ ಕಾರರು : ಜೋಳದರಾಶಿ, ಕೆ. ದೊಡ್ಡನಗೌಡ

క్రాంతిపురుష బసవన్న

(నాటకం)

తెలుగు అనువాదం : జోళదరాశి జి. చంద్రశేఖర రెడ్డి

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

హైదరాబాదు

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
హైదరాబాదు - 500 004.

ముఖచిత్ర రచన : శ్రీ శీలా వీర్రాజు

ప్రథమ ముద్రణ : 1986
ప్రతులు : 2000
వెల : రు. 12-00

ప్రతులకు :
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం,
కళాభవనం, సైఫాబాద్, హైదరాబాదు - 500 004.

ముద్రణ :
ఆనంద్ ప్రింటర్స్,
3-4-168, బాగ్ లింగంపల్లి,
హైదరాబాదు - 500 027.

ముఖచిత్ర ముద్రణ :
శ్రీ బాలాజీ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్,
నెం : బి 3/11, మున్సిపల్ మార్కెట్,
చిక్కడ్‌పల్లి,
హైదరాబాద్ - 500 020.

తెలుగు జాతి చరిత్ర, సంస్కృతి, సాహిత్యం, భాష, లలితకళలు, జానపదవిజ్ఞానం ఇత్యాది రంగాలలో సమగ్ర పరిశోధన జరపడమే కాకుండా ఇతర భాషలతో తులనాత్మక అధ్యయనాన్ని జరపడం కూడా తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం కార్యకలాపాలలో ఒకటి. ఈ నాటక ముద్రణ ఆ ప్రయత్నానికి నాంది.

ఈ నాటకాన్ని తెలుగులోకి అనువదించిన వారు శ్రీ జోళదరాశి జి. చంద్రశేఖర రెడ్డిగారు. వీరు కన్నడ తెలుగు భాషా సాహిత్యాలలో మంచి పరిచయం ఉన్నవారు. అందువల్ల మూలనాటకంలోని సొగసులన్నింటిని తమ అనువాదంలో కూడా తీసుకురాగలిగారు. ఈ రచన రసజ్ఞులోకాన్ని అలరింపజేస్తుందని ఆశిస్తున్నాం.

కన్నడ నాటకకర్త శ్రీ జోళదరాశి కె. దొడ్డనగౌడగారికి, అనువాదకులు శ్రీ జోళదరాశి జి. చంద్రశేఖర రెడ్డిగారికి మా కృతజ్ఞతలు. అభినందనలందించిన కళాప్రపూర్ణ శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారికి, పరిచయం కూర్చిన శ్రీ తిరుమల రామచంద్రగారికి మా ధన్యవాదాలు. ఈ గ్రంథానికి ముఖచిత్రాలంకరణ చేసిన శ్రీ శీలావీర్రాజుగారికి, ముద్రాపకులు శ్రీ ఆనంద్ ప్రింటర్స్ శ్రీ బాలాజీ ఆర్ట్స్ వారికి, వారికి మా అభినందనలు.

హైదరాబాదు
తేది. 28-11-1986

ప్రకాశకులు
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

కన్నడ కృతి కర్త
శ్రీ జోళదరాశి కె. దొడ్డనగౌడ

కృతి స్వీకర్త
నాటక కళా ప్రపూర్ణ బళ్ళారి రాఘవ

ವಿನಂತಿ

ನಾಟಕಕಾರ ಮುನ್ನುಡಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೇನು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನ ಸಾರ ಸತ್ವವೆಲ್ಲ ತನ್ನ ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಬರಿಗೈಯಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ತಾನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಲೋಕಾನುಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೊಕ್ತಿಯಲ್ಲ ನನ್ನ ಗುರು ನಾಟ್ಯಕಳಾಪ್ರಪೂರ್ಣ ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಘವಾಚಾರ್ಯರು ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಉತ್ತಮ ವಸ್ತು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅದರೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಾಟಕದ "ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ" ಎಂಬ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಹಲವಾರು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಾಗಿ ರಚನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಂದಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ನೈತಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾಯತತ್ವಗಳ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅನುವರಿತು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ದೃಶ್ಯಗಳು ತೀರ ಜಟಿಲವಾಗಿ ಬರಹವು ನಿಲ್ಲುವಂತಾದಾಗ ಅಂದಿನ ಹಿರಿಯರಾದ ಡಾ|| ಫ. ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರನ್ನು, ಶಿ. ಶಿ. ಬಸವನಾಳರನ್ನು, ಸರ್ವ ದರ್ಶನತೀರ್ಥ ಪಂಡಿತ ಬಳ್ಳಾರಿ ವೈ. ನಾಗೇಶಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಚರ್ಚಿಸಿ ಅವರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಲೋಪ ಬಾರದಂತೆ ಬರಹ ಸಾಗಿತು.

ನಾಟಕ ಬರೆಯುವುದು ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಘವರು ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಬರೆಯುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟ 1945 ರ ಅಂದರೆ ಇಂದಿಗೆ 41 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಂದಿನಷ್ಟು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಚರಿತ್ರೆ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣನೆಗೆ ಬಾರದೆ ಮರೆಯಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿಂದಗಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಬಸವೇಶ್ವರ ಚರಿತ್ರೆ, ಎಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆಯು ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ವಸ್ತುವನ್ನು ನೀಡಲು ಗುರು ರಾಘವರಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಪೌರಾಣಿಕ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಆತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿಕಾಸ ಗೊಳಿಸಲು ಪವಾಡಗಳನ್ನು ತೋರಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಾರದಿದ್ದುದರಿಂದ ಪವಾಡ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡಿದ ಬಸವಣ್ಣನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ನೀರಸವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದೇನೊ. ಆದರೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪುರುಷನು ನಮ್ಮ ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮೋ

ದ್ಧರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವರೆವಿಗೂ ಎಳೆ ಎಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕಾಲದ ವಕ್ರಗತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಮಾನವನಾಯಕರ ಕಾರ್ಯಗಳು ವಿಫಲಗೊಂಡು ವಿಷಾದವನ್ನು ನೀಡಿದ ರೀತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರದೂ ಹಾಗಿಯೇ ಆಯಿತು. ಅದನ್ನು ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ತೊರಿಸಿ ಮುಕ್ತಾಯ ಗೊಳಿಸಿರುವೆ. ಈ ಮುಕ್ತಾಯ ವಿಷಾದಕ್ಕೆಡೆನೀಡಿದರೂ ಲೋಕಾನುಭವದ ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೇಗೋ ಅವರಿವರ ಬಲ್ಲವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದಾಗ "ನಾನೇ ಬಸವಣ್ಣನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದ ನನ್ನ ಗುರು ರಾಘವರೇ ಮರೆಯಾದರು. ಯಾರಿಗಾಗಿ ನಾನು ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೆನೋ ಅವರೇ ಇಲ್ಲದಾಗ ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಾಸಕ್ತನಾಗಿ ದುಃಖಿತನಾದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಗುರುಗಳು ಇದ್ದಾಗ "ನನ್ನ ತರುವಾಯ ನೀವು" ಎಂದು ಪದೇ ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು ಜ್ಞಾಪಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ಗುರು ಋಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೆ. ಅವರ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಅಂದಿನ ಮತ್ತೆ ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕರಣೆಗಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕಪ್ಪಗಲ್ಲು ಸಂಜೀವಮೂರ್ತಿ ರಾಯರಿಗೂ ಕಾವ್ಯ ತೀರ್ಥ ರಾವಾಡ ವೆಂಕಟರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗು, ಸಾಧು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನರಶಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗು, ಶ್ರೀ ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೂ, ಶಿ. ವ. ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರರಿಗೂ ಇತರ ನನ್ನ ನಾಟಕದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೂ ನಾಟಕ ತೋರಿಸಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ಕಲೆಗಾರರನ್ನೇ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿ. ಶಿ. ಬಸವನಾಳರ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವದಿಂದ (8-9-47) ಜೋಳದ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸಲಾಯಿತು.

ತರುವಾಯ ರಾಘವರ ಸ್ಮಾರಕ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಗಿದ ಸ್ಮಾರಕ ನಾಟಕ ಭವನದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಇತರ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಕಳಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ರಾಯದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಸುಬ್ಬಾ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು. ಕಲುಗೋಡು ರಾಮರಾಯರನ್ನು, ಹಿರೇ ಹಾಳು ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯನವರನ್ನು, ವೈ. ಯಂ. ಚಂದ್ರಯ್ಯನವರನ್ನು, ಚಿಂತಕುಂಟೆ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಂಡು "ಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ" ನಾಡಿನ ಹಲವಾರು ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗಿತು. ನಾಟಕ ರಚನೆ ನಟನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾ

ತರಾದ ಗದಗಿನ ಗರುಡ ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆಷ್ಟೋ ಸಹಕಾರ ವನ್ನು ನೀಡಿದರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಿಡಿಗಿನಮಳೆ ವೈ. ಯಂ. ಚಂದ್ರಯ್ಯನವರು ಈ ನಾಟಕಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ನಾಟಕ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ ಬಳ್ಳಾರಿ ಟಿ. ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ನುಡಿಸು ವುದರಲ್ಲಿ ಚಾಣಾಕ್ಷರು ರಾಘವರ ನಾಟಕ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ತರುವಾಯ ನಮ್ಮ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾಗಿ ಹಾರ್ಮನಿಯಂ ಮಾಸ್ತರರೊಂದೇಯಲ್ಲ ನಾಟಕ ಓರೆ-ಕೋರೆಗಳಷ್ಟು ತಿದ್ದುವ ಜಾಣರು ಆಗಿದ್ದು ಅವರು ನೀಡಿದ ಕಲಾ ಸಹಕಾರ ಮರೆಯ ಲಾರೆ ನಾಟಕದ ಕಾರ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವನ್ನ ಬಾಲ್ಯ ಮಿತ್ರ ಮಲಿಗೆ ವೇಲ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸದಿರಲಾರೆ.. ಬಿ. ರಾಮರೆಡ್ಡಿಯವರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅದರಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದವರು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಟರಾಗಿ ಅಭಿನಯ ನೀಡಿದವರೆಂದರೆ ಬೇವೂರು ರುದ್ರ ಗೌಡರು, ನಂದವರಂ ಪಂಪಣ್ಣ ನವರು, ಕೆ. ಭೀಮನ ಗೌಡರು, ಸಿ. ಬಸಣ್ಣನವರು, ಎ. ಹನುಮಂತ ರೆಡ್ಡಿಯವರು. ಎಂ. ವೀರಭದ್ರಯ್ಯನವರು, ಬಿ. ಶಂಕರ ಗೌಡರು, ಜಯರಾಮಪ್ಪನವರು, ಬೇವೂರು ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಗೌಡರು, ಬೇವೂರು ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನವರು, ಮುಷ್ಟಗಟ್ಟೆ ವೀರನ ಗೌಡರು, ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇಂದಿನ ಸಿನಿಮಾ ನಟ ರಾಮಪ್ರಿಯ, ಕುಡತಿನಿ ರುದ್ರಮ್ಮ ಮುಂತಾದವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ಹಲವರು ಧನ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಈ ಹಿಂದೆ 1928 ರಲ್ಲಿ "ಸರ್ವ ಜನ ಮನೋರಂಜನಿ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಸಭ ಜೋಳದ ರಾಶಿ. ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉರವಕೊಂಡೆ ಗುಂತಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಆಡಿದ್ದುಂಟು ತರುವಾಯ 1932 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗವಿ ಮಠ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ಕೃಪಾ ಪೋಷಿತ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಸಂಘ ಜೋಳದ ರಾಶಿ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಲಾಯಿತು. ತರುವಾಯ 'ನಾಟ್ಯ ಕಲಾ ಸೇವಾ ಸಂಘ' ಮತ್ತು 'ನಟರಾಜ ನಾಟ್ಯ ಕಲಾ ಸಂಘ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಹೀಗೆ ನಮ್ಮೂರು ಕೆಲವು ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಯಾದರೂ ಅಂದಿನಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದವರು ಸ್ಮರಣೀಯರು.

ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ನಿಂತು ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಾದವು. 1972ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಡಮಿಯು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರ ನಾನಾ ಕಡೆಯ ಸಂಘಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಿತು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಕೊನೆಯದಾಗಿ 'ಭಕ್ತ ಕನಕದಾಸ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸ ಪಾತ್ರದೊಂದಿಗೆ ರಂಗ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯ

ಗೊಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚು ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರ ಸದ್ಗೋಷ್ಠಿ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ವ್ಯಾಸಂಗ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ತ ರು ಣ ಶ್ರೀ ಜಿ. ಚ ಂ ದ್ರ ಶೇ ಖ ರ ರೆಡ್ಡಿ ಒಂದು ಸಲ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಓದಿ ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದಾಗ ನಾನು ಹರ್ಷಗೊಂಡು ಆಗಲಿ ಎಂದೆ. ಉಲ್ಲಾಸ ಗೊಂಡು ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ. ನೋಡಿ ನಾನು ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡೆ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಊಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೆ. ಅದಿಂದು ಕಂಡುದಾಯಿತು ಚಂದ್ರಶೇಖರ ರೆಡ್ಡಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಲಾ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ತೆಲಗು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳು ಶ್ರೀ ಭಾ ಷಾ ಚಾ ರ್ಯ ತೂಮಾಟಿ ದೋಣಪ್ಪನವರನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಜೋಳದ ರಾಶಿ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀ ದೋಣಪ್ಪನವರು ಹರ್ಷ ಭರಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಜೋಳದ ರಾಶಿ ದೊಡ್ಡನ ಗೌಡರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತೇವೆಂದಾಗ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ 'ನಾಟಕ ರಂಗದ ಅನುಭವಾಲು ಜ್ಞಾಪಕಾಲು ನೀಡಿದಂತೆ 'ಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕದೊಂದಿಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ರೆಡ್ಡಿಯಿಂದ ಅನುವಾದ ಗೊಂಡ ತೆಲಗು ನಾಟಕವನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅಪೂರ್ವ ಯೋಗಾನು ಸಂಧಾನವಾಗಿ ಒಂದೇ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಗ್ರಾಮದ ವೃದ್ಧ ಯುವ ಕವಿಗಳ ರಚನೆಗಳು ಹೊರ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಇದೇ ಮೊದಲೇನೋ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ತೆಲುಗು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ನನ್ನ ತಾತ್ವಿಕ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮೇರುವೆನಿಸಿದ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದದನೆಯ, ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಔದಾರ್ಯ ತೋರಿ, ತಾತ್ವಿಕದ ಉನ್ನತಿಗೆ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀ ತೂ ಮಾ ಟಿ ದೋಣಪ್ಪನವರನ್ನು ತೆಲುಗು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದವರನ್ನು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಅಭಿವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ನನ್ನದೊಂದು ಆಕಾಂಕ್ಷೆ. ನನ್ನ ಕಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣ ಕರ್ತರಾಗಿ ತಂದೆಯಂತೆ – ಸೋದರನಂತೆ – ತಿದ್ದಿ ತಿಡ್ಡಿ ನನ್ನ ಕಲಾ ಜೀವನವನ್ನು ಪಕ್ವಗೊಳಿಸಿದ ನನ್ನ ಗುರು ರಾಘಾವರಿಗೆ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಅಂಕಿತ ಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ. ಕೆ. ದೊಡ್ಡನ ಗೌಡ.

ಜೋಳದ ರಾಶಿ.

6-10-1986

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು, ನಾಟಕದ ಕಥಾನಾಯಕರಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅವತಾರವಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ಸಮೂಹದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ–ಧಾರ್ಮಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ–ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು (ಮಾನವ ಧರ್ಮ) ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಾನವತಾವಾದಿ ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣನು ಅವತಾರವಾಗುವ ಮುಂಚೆ ಅನೇಕ ಮತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಯುಗ ಯುಗಾಂತರಗಳಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿ ಮಾನವಸಮಾಜವನ್ನೆ ಅಧೋಗತಿಗೆ ತಂದಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ಮಹಾನುಭಾವರು ಧರ್ಮನಿರತರಾಗಿದ್ದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಸಮಾಜದಿಂದ ದೂರ ಸರಿದಿದ್ದರು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿ ಮೇಲು-ಕೀಳುಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಮಾನವ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನೆ ತಡೆದಿದ್ದವು. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿಯು ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿ, ಚಾಲುಕ್ಯರಾಜ್ಯವು ಅಳಿದು ಕಲಚೂರ್ಯರು ಪ್ರಾಬಲ್ಯರಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಲಚೂರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು ರಾಜ್ಯ ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಗೊಂದಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಪರಿಪಾಲನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತಿ ನೆಮ್ಮದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು.

ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಮುಂದುಗಾಣದಾಗ ಮಹಾನುಭಾವ ಬಸವಣ್ಣನ ಉದಯವಾಗಿ ಆತನು ತೋರಿದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು

ಪಾವನವಾಯಿತು. ಅವರು ನೆಲಸಿದ ಕಲ್ಯಾಣ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವಾಯಿತು. ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕವೇ ಮಹಾಮನೆಯಾಗಿ ಸರ್ವಮಾನವರು ಸುಮಧುರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಾಳಲು ಸಮಾಜವು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಉನ್ನತಿಪಡೆಯಲು ಅನುವಾಯಿತು. ಅವರು ಕಾಲ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅತೀತರಾಗಿ ಮಹೋನ್ನತ ಜೀವನದಿಂದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನರಾಗಿ ಬೆಳಗಿದರು.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ-ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ-ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ-ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತಾವು ದೇ ರೀತಿಯಿಂದಲು ವ್ಯಕ್ತಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲದಂತೆ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಇಡೀ ಸಮಾಜರಚನೆಯನ್ನೆ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗುಣ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಗೇನೇ ವಿಶೇಷ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಸಮಾಜರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ದರು. ವಿಂಗಡಣೆಯನ್ನೆ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ ಒಂದು ಕಡೆ, ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೆ ನಂಬದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸತ್ವಹೀನ ಗೊಳಿಸಿದ ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ - ಕಾಳಾಮುಖ, ಪಾಶುಪತ, ಮೊದಲಾದ ಉಗ್ರ ಶೈವ ಪಂಥಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ಇವುಗಳ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸಿಲು ಕಿದ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜವು ಪರಿಹಾರ ಕಾಣದೆ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾನ ವೀಯತೆಯ ಮಹಾ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಬೆಳಗಿದರು.

ಜನರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ - ವಿಂಗಡಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿದರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿ ಸಕಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತಂದು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ದರು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ವೈಚಾರಿಕರೆಂದು ಕೀರ್ತಿಪಡೆದರು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಜಾತಿಭೇದ-ಲಿಂಗಭೇದ-ವರ್ಣಭೇದ-ವಂಶಭೇದ ವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಶಿವ ಸಾಮಿಪ್ಯ ಹೊಂದಲು, ಆತ್ಮದರ್ಶನ ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹರೆಂದು; ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದರೆನ್ನದೆ ಉಚ್ಚ ನೀಚರೆನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರೂ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದ ಕೀರ್ತಿ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಬಡವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅಬಲೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕಂಪ ಆದರಣೆ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಇಂದಿನ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳಾದ ಕಾರ್ಲ್ ಮಾರ್ಕ್ಸ್-ಲೆನಿನ್, ಮಾನವತಾವಾದಿಗಳಾದ

ಗಾಂಧೀಜಿ ಮುಂತಾದವರಿಗಿಂತಲೂ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮತಾವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು.

ಸಮಾಜವು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರಣಿಕ ಪುರುಷರಾದರು. ಕೊಲುವವನೇ ಮಾದಿಗ, ಹೊಲಸು ತಿಂಬುವವನೇ ಹೊಲೆಯ, ಕುಲದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾದರೇನು ಮನದಲ್ಲಿ ಮಹವ ನೊಳಕೊಂಡವನೇ ಕುಲಜನು. ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಲೇಸನ್ನು ಬಯಸುವವನೇ ಸತ್ಕುಲಜನೆಂದು ವಿಪ್ರಮೊದಲು ಅಂತ್ಯಜ ಕಡೆಯಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತರಾದವರನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಎಂದು ಸಾರಿ, ಸಹ ಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನ - ಶರೀರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆ ತಂದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಬೇರನ್ನೇ ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಲು ಹೊರಟ ಮೊದಲನೆಯ ಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ.

ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ - ಜಟಿಲವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಅಂದೇ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಾಯಕ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಯ ಜೀವನ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಕಾಯಕವು ಸತ್ಯವು ಶುದ್ಧವೂ ಆಗಿದ್ದು ಗುರು ಲಿಂಗ ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತವಾದಾಗ ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಸತ್ಯ ಶುದ್ಧ ಕಾಯಕದಿಂದ ಸರ್ವಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಿ ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶರಣರಾಗಿ ಬಾಳಲು ಬರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಡೆದು ತೋರಿಸಿದರು.

ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಕರಣಿಕನಾಗಿ-ಆರ್ಥಿಕ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ-ದಂಡ ನಾಯಕನಾಗಿ–ಮಹಾ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ರಾಜ ಭಾರವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ-ಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ-ಆರ್ಥಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ-ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನೀತಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನೀತಿಯೇ ದೇವರೆಂದು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಇನ್ನು ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ಅವರ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದು ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಜನಕನ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಭೆ-ಅರಿಸ್ಟಾಟಲನ್ ಮಿಷನ್ - ತಮಿಳು ಸಂಗಮ - ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಸಭೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದುವರಿದುದೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿರಿದು ಕಿರಿದೆಂಬ ಭಿನ್ನತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅಂಗದ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗಧರಿಸಿದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಲಿಂಗಾನುಭವದ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಯಿತ್ತು. ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ದೇಶಗಳಿಂದ ಅನೇಕರು ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನ ವರೆಗೆ ಸಮಾಜದ ಸಮಸ್ತ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿ ಬಸವಣ್ಣನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದರು.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಮಾನವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಪವಾಡ ಪುರುಷನೆಂದು ವರ್ಣಿಸದೆ ಪವಾಡಗಳ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸದೆ ಆತನನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತಕನೆಂದು - ಮಾನವತಾವಾದಿಯೆಂದು – ಸಮದರ್ಶಿ ಎಂದು ಆತನು ಮಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ "ಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಈ ನಾಟಕ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಡಾ|| ಕೆ. ದೊಡ್ಡನಗೌಡ ಜೋಳದ ರಾಶಿ ಇವರು ರೈತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೃಷಿಕರಾದರು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು. ನಾಟಕ - ಸಂಗೀತ - ಸಾಹಿತ್ಯ - ಗಮಕ ಕಲೆಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ ಗೌಡರು. ಇವರು ರಚಿಸಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಹುಮುಖವಾಗಿದೆ. ಕವನಗಳು - ವಚನಗಳು - ಆತ್ಮ ಚರಿತ್ರೆ - ನಾಟಕಗಳು - ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು - ಸಾಮಾಜಿಕ - ರಾಜಕೀಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳುಕುರಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗಳು ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಟ ಗೊಂಡಿವೆ. ಇನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಾದ ವಿವಿಧ ವಿಚಾರಗಳ ಬರವಣಿಗೆಗಳು ಅವರಲ್ಲಿವೆ. ಇವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ತೆಲಗು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯು ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವರು ಹುಟ್ಟಿ ಪಡೆದವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಪಡೆದು ಹುಟ್ಟಿದವರು.

ಶ್ರೀ ಗೌಡರು ಪಡೆದು ಹುಟ್ಟಿ – ಪಡೆದದ್ದನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಪಡಕೊಂಡವರು. ಇವರು ಓದಿದ್ದು ಆಗಿನ ಏಡೆಡ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಸಿದ್ಧಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಮಾರ್ಚ 1986 ರಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ ಪದವಿ ನೀಡಿ ಸತ್ಕರಿಸಿತು. ರಾಜ್ಯ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡಮಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿಗಳು ಇವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಸನ್ಮಾನ ಪತ್ರಗಳಿತ್ತಿವೆ. ಆಂಧ್ರ ನಾಟಕ ಪರಿಷತ್ತು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ವಿಜಯ ಪತ್ರ ನೀಡಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಗೌಡರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಟಕರಂಗ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿತ್ತು ನಾಟ್ಯರಂಗ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಾಟ್ಯ ಕಳಾ ಪ್ರಪೂರ್ಣ ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಘವರ ಒಡನಾಡಿಗಳಾಗಿ ಅವರ ಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಆಂಧ್ರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಪ್ರದಶನಗಳಿತ್ತು ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿರುವ ಮಹಾನಟರು. ನಾಟಕ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯು ಗಮಕ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಲವನ್ನು ನಿಲವನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ನಾಟಕ ರಚನೆಯು ಅವರ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅವರ ರಚನೆಯು ಅವರೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠನಟ, ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಮಕಿ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಥಾ ವಸ್ತುವು ಅವರ ಉದ್ದೇಶ - ತಾವು ಪಡೆದು ಬಂದ ಮಹಾಮಾರ್ಗ – ದಾರ್ಶನಿಕ ನಿಲುವು ಏನೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಅವರ ನಾಟಕಾಭಿನಯದ ಅನುಭವವನ್ನು ಒಳ ಗೊಂಡಿದೆ. ಒಂದು ದೃಶ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಕೊಂಡುಯ್ಯು ವಾಗ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮ ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಸಂಭಾಷಣೆ ಸರಳವಾಗಿ ವಿಚಾರಪೂರಿತವಾಗಿ – ಗಂಭೀರವಾಗಿ – ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ನಾಟ ಕದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಹಾಸ್ಯ, ಶೃಂಗಾರ ಶ್ರೆಷ್ಠತರವಾಗಿದ್ದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾತ್ವಿಕ ನಾಟಕ ಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಷ್ಟಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪಾತ್ರ ಪೋಷಣೆ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಳವಾದ ವಿಚಾರದನುಭವ - ತಾತ್ವಿಕ ಅನುಷ್ಠಾನ - ಲೋಕಾನು

ಛೆವಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದು ಅವು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಟಕವು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳಗಿ ಮಾನವ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಈ ನಾಟಕವು ಮೂರು ಅಂಕ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಮೊದಲನೇ ದೃಶ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸು ಧಾ ರ ಣೆ ಯ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ವೇಶ್ಯಾ ಪದ್ಧತಿ (ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ)ಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ - ಸಾಮಾಜಿಕನೀತಿ - ಬರಗಾಲದ ಬವಣೆ - ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ - ರೈತರ ಕೂಲಿಕಾರರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು - ಪರ್ಜನ್ಯಯಾಗ - ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ - ಬಡವರ ಆಂದೋಲನೆ - ವೈದಿಕರ ಮುಖಭಂಗ-ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು - ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆ - ಸರ್ವರಿಗೂ ದೇವರಗುಡಿಯ ಪ್ರವೇಶ - ಮುಂತಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಧರ್ಮವು ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರಜಾ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವಂತೆ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೇ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಕಾಯಕತತ್ವದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಗಮವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಖ—ಶಾಂತಿಗಳು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗೆ ಪ್ರತಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಬಡವರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಲು ಅನುವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಲಾಂಬಿಕೆ - ಬಸವಣ್ಣನವರು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ - ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ - ಇವೆರಡೂ ಧರ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೆರವಾಗಿ – ನೀತಿವಂತರಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶವು ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕಿಳಿದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕಾಯಕ ಮಾಡೀಯೇ ಜೀವಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದಾಗ ಕಲ್ಯಾಣರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಜರೂ ಕಾರ್ಯಶೀಲರಾಗಿ ಧರ್ಮ ನಿರತರಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಗ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ಧರ್ಮವು ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬುದೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬಾಳಿನಗುರಿ. ಆ ಗುರಿಸಾಧನೆಗೆ ಅಂತ್ಯಜ ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ ಶೀಲವಂತ ಅಗ್ರವರ್ಣದ ಮಧುವರಸರ ಮಗಳು ನೀಲಲೋಚನೆಯರ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೆಮವು ಪ್ರೇರಕ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಯುಗಪುರುಷನಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸದೆ ಇದ್ದ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ದೀಕ್ಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ, ಸಹ ಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದು

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ ಶೀಲವಂತ–ಮಧುವರಸರ ಮಗಳು ನೀಲಲೋಚನೆಯರ ವಿವಾಹವು ವರ್ಣಾಂತರ ವಿವಾಹವೆಂದು ಸನಾತನ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನವೇ ಏಳುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಮಧುವರಸ–ಹರಳಯ್ಯ ಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೂರನೇ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರನ್ನು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸನಾತನ ಧರ್ಮಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರು ಒಂದು ಕಡೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರೆಂದು ಹೇಳುವ ವೀರಶೈವರು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ, ಅವರವರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಾದ ಪ್ರತಿ ವಾದಗಳು ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕಳಸಪ್ರಾಯವಾಗಿವೆ. ನಾಟಕಕಾರರ ಆಳವಾದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಅಭ್ಯಾಸ - ಅನುಷ್ಠಾನಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಕೊನೆಗೆ ಅರಸ ಬಿಜ್ಜಳನು ಸನಾತನ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರ ಮನವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಹರಳಯ್ಯ – ಮಧುವರಸರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಶರಣರು ಕೆರಳಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಕೊಲೆಗೈಯಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವದ ಮಾನವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸತ್ಯ – ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನಾಟಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೊ – ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೆನೆದಿದ್ದರೋ, ಆ ನೆನಸು ಕನಸಾದಾಗ, ತಾನು ಕಟ್ಟಿದ ಸಮಾಜವೇ ತನಗೆ ಎದುರಾದಾಗ, ಮುಂದಾಗುವ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ದುರಂತವನ್ನು ನೋಡಬಾರದೆಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ವಿಷಾದದಿಂದ ಕೂಡಲಸಂಗಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕವು ವಿಷಾದಾಂತವಾಗಿಯೇ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ನಾಟಕವು ಈಗಾಗಲೇ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೌಡರ ದಿಗ್ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿ, ಅವರು ಅಭಿನಯಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನ ಪಾತ್ರವು - ನಾಟಕ ರಚನೆಯು ಪಂಡಿತರಿಂದಲು - ಗಣ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದಲು - ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಂದಲು ಮನ್ನಣೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇಂತಹ ಉದಾತ್ತ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಏನೂ ಅಲ್ಲದ ನಾನು ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀ ಗೌಡರ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವರ ಸೋದರಳಿಯನಾಗಿ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆ - ಪೋಷಣೆಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಒಮ್ಮೆ 'ನೀನೇ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆ' ಎಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ

ವೇ ನನಗೆ ಬರೆಯಲು ಶಕ್ತಿ ನೀಡಿ ಬರೆಸಿದೆ. ಹಾಗು ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ನನ್ನ ಪರಮಮಿತ್ರ ಹಾಗು ಸೋದರ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೀಯುತ ಜಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ರೆಡ್ಡಿ. ಬಿ. ಇ. ಇವರ ಆತ್ಮೀಯ ಸಲಹೆಯು ಬರೆಯಲು ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ರೆಡ್ಡಿಯವರೂ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ತೆಲುಗಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೂ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಕನ್ನಡ. ತೆಲುಗು ಎರಡೂ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ಒಂದೇಕಡೆ ಕೂಡಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವೆ.

ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಬರೆಸಿದ ನನ್ನ ಸೋದರ ಮಾವ ಶ್ರೀ ದೊಡ್ಡನ ಗೌಡರಿಗೂ, ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಸಲಹೆಯಿತ್ತ ಮಿತ್ರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ರೆಡ್ಡಿಗೂ ನನ್ನ ಶರಣು ಶರಣಾರ್ಥಿಗಳು.

ಜೋಳದ ರಾಶಿ

12-10-86

ಅಕ್ಷಯ ಸಂ. ಆಶ್ವೀಜ ಶು ॥ 10.

ಹೆಚ್. ಚೆನ್ನವೀರ ಗೌಡ.

ని వే ద న ం

ఎందుకు? ఏమిటి? అని వ్యవస్థలోని లోపాల్ని ప్రశ్నించాడు సోక్రటీస్. సమాధానం యివ్వలేదు కానీ విషపాత్ర బహూకరించిందతనికి.

పాపాన్ని తిట్టండి. పాపిని సంస్కరించండి. అందర్నీ సోదరులవలె ప్రేమించండి అని మానవాళిలోని మానవత్వాన్ని మేల్కొల్పాలని చూచాడు ఏసుక్రీస్తు. శిలువతో సత్కరించింది దొంగలతో సమానంగా, ఈ సమాజం.

అంతెందుకు మొన్నిమధ్యనే "సబకో సన్మతి దే భగవాన్" అని తన శాంతి, అహింసా వ్రత సాధనా పాటవాన్ని ప్రదర్శించి, ఇదీ దారి అని మార్గనిర్దేశికుడైన మహాత్మాగాంధీకి లభించినవి తుపాకిగుండ్లు.

అటువంటి నిరంకుశమైన ఈ సమాజం, వ్యవస్థ
కులాలు లేవు అందరూ ఒకటే!
కాయకమే కైలాసము, సోమరితనానికి తావులేదు
శివశరణులే కులజులు. వారు చా వెఱుగరు

అని చెప్పటమేగాక తూ॥ చా॥ తప్పక నడచి, 12వ శతాబ్దంలో అంత్యజ,అగ్రజ వర్ణాలమధ్య వివాహం జరిపిన బసవన్నను మాత్రం ఊరికే వదులుతుందా?

మొదట పొగడ్తల బంగారుశూలంతో పొడిచి చంపాలని చూచింది. ఆయన "నాకంటే చిన్నవారు లేరు" అని ప్రకటించి శూలాన్ని విరిచివేశాడు. అప్పుడా సమాజం మరింత వికృతంగా క్రూరంగా ఆయన అనుయాయుల్ని తుద ముట్టించి, ఆయన వర్ధిల్లజేసిన వీరశైవంలో ఆవేశ బీజాలువిత్తి సంక్షోభం సృష్టించి, అంతటి మహనీయుణ్ణి నదీమతల్లి ఒడిలో సంగమనాథునిలో ఐక్యమయ్యేలా చేసి గానీ వదలలేదు.

ఎవరీ బసవన్న ? ఏమాతని ఘనత ? ఎందువలన అతని చరిత స్మరణీయం ?

12వ శతాబ్ది చివర్లో ఈ ప్రశ్నలు వేసినాడు పాల్కురికి సోమనాథుడు. శ్రీశైల మల్లికార్జునుని సన్నిధిని విన్న విశేషాలతో పులకితుడై, పరవశుడై అంతవరకూ మన సాహిత్యంలోలేని ప్రక్రియ (రవ్వంత వెనుకటి తరానికిచెందిన మహాత్ముణ్ణి నాయకుణ్ణిచేసి కావ్యం వ్రాయడం)కు శ్రీకారం చుట్టినాడు. అదీ జాను తెనుగులో- దేశీఛందంలో....చావకూడు సిద్ధాంతంతో సర్వసమత్వాన్ని ప్రబోధిస్తూ చతుర్వర్ణాల బాలకుల్ని సుతులుగా చేసుకొని పలనాటిలో మన బ్రహ్మన్న సంప్రదాయాల వేటకె ఎదురీదుతున్న ఆ సమయంలో, కాకతీయ సామ్రాజ్య ప్రాభవం అరుణరేఖలు చిందిస్తున్న ఆవేళలో మూలచాళుక్యులు బలహీనులైనప్పుడు మంగళవాడ మహామండలేశ్వరుడు కలచూరి చాళుక్య బిజ్జలుడు కల్యాణపట్టణం చక్రవర్తిగా ప్రకటించుకొని రాజ్యం చేస్తున్నాడు. ఆయన ఆ స్థానంలో బసవన్న మహామంత్రిగా, దండనాయకుడుగా వుంటూనే, తన అపూర్వమైన మేధస్సుతో, ధర్మప్రియత్వంతో, భక్తిభావంతో, చిత్తశుద్ధితో సర్వసమానత్వపు బాటపై ప్రజల్ని నడిపి, అంతవరకూ వ్రేళ్లూనిన మూఢనమ్మకాల, దురాచార, జాతివిభేదాల, వృత్తిహైన్యాల నన్నిటినీ శిరచ్ఛేదం చేశాడు. ఈనాడు ఆనాడు తలచిన రూపుమారినా ప్రజాభ్యుదయదిశలో అనంతమైన సంస్కరణోద్యమంగా వెలసిన వీరశైవ ధర్మతత్వానికి తన జీవితం అంకితంచేసి అన్నరీతిని నడచి ప్రపంచానికి ఒక వినూత్న తేజాన్ని సమకూర్చిపెట్టినాడు.

అతడు హృదయజీవి. ఇతరుల ఇడుములకు ఆహృదయం ఎంత త్వరగా స్పందిస్తుందో, వాటి నివారణార్థం అంతే దృఢత్వంతో కార్యోన్ముఖమయింది. అటు సాహిత్యరంగంలో సంస్కృతానికి బానిసత్వం చేస్తున్న కన్నడ భాషకి తన వచనరచనలతో కొత్తఊపునిచ్చాడు. అటు కార్యరంగంలో హరిజన-బ్రాహ్మణ కులాల మధ్య వియ్యమేర్పరచి కులమత భేదాల మత్తగజపు కుంభస్థలంపై అంకుశంతో తొలిపోటు బలంగా పొడిచాడు. తన ప్రజల్లో ప్రతి ఒకరికి తగు వృత్తులు కల్పించి, అన్ని వృత్తులూ కాయకములని చాటి "కాయకమే కైలాసమని" జనుల హృదుల్లో అన్ని వృత్తులపై సమగౌరవం కలిగించాడు. సోమరితనమే నరకమని పించాడు. దేశం సుభిక్షంగా వుండేట్లు వ్యవస్థీకరించాడు.

ఇక సమాజపరంగా ఈనాటికి ఎంతో అభివృద్ధిని సాధించామనుకొంటున్న అనేక దేశాలవారికీ అపరిష్కృతంగా వున్న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యాన్ని సమగ్రంగా ప్రతిపాదించాడు. ఆ రీతి వనితల్లో చైతన్యం కలగడానికి మూలకారణమయ్యాడు. మానవునికన్న మాధవుడేవిధంగా ఎక్కువ అని ప్రశ్నించాడు. అనితరసాధ్యమైన హృదయ మార్దవంతో, ఆర్ద్రతతో, సహనంతో శాంతిపూర్వకమైన విప్లవం లేవదీశాడు.

ఆధ్యాత్మిక రంగంలో మరీ కొత్తపోకడలు పోయాడు. ఆయన గుర్తుగా నేడు ఏ భవనంగానీ, కనీసం రాతికట్టడంగాని లేకపోయినా శాశ్వతంగా నిలిచి పోయే "అనుభవమంటపం" కట్టినాడు. ప్రతి ఒక్కరికీ తమదైన ప్రత్యేకరీతిలో సత్యం గ్రహింపుకొస్తే అది ప్రమాణమేనని సిద్ధాంతీకరించాడు.

ఈ విచిత్రవ్యక్తిని గూర్చి సమకాలీనులైన వారి రచనల్లో హృదయ పూర్వకంగా చేసిన ప్రశంసలు చదివితే హృదయాలు స్పందిస్తాయి. ఒక ఆర్ద్రతకు లోనై మనస్సు మూగవోతుంది. ఈనాడు మనమున్న స్థితిలో ఒక వ్యక్తి ఈ విధంగా వుండగలిగేనా అని అచ్చెరువౌతుంది. మహాత్మాగాంధీ, అల్లూరి సీతారామరాజు, వీరేశలింగం పంతులుగారు, నేటి మన ముఖ్యమంత్రి రామారావు గారూ వీరిని మనం చూడనట్లయితే బసవన్నని ఒక "మహిమ"(ప్రవాదం) అని తీసి వేయవలసివచ్చేది. ఆయన తన యత్నంలో ఎంతవరకు విజయుడయ్యాడో బేరీజు వేసేంత జ్ఞానం లేకపోయినా నా అవగాహనకు ఆయన ఓటమిలో విజయం సాధించాడనిపిస్తుంది. కాలపురుషుడు తన కవిలెని చించివేసినపుడు పరిపూర్ణత్వం సిద్ధించలేని తన సిద్ధాంతపరాజయాన్ని ఎంతో ఆత్మధృతితో ఎదుర్కొని సంగ మునితో ఐక్యమవడంద్వారా తన బ్రతుకు అమృతమయం చేసుకొన్నాడు. కాయంతో బ్రతికి నది ముప్పయ్యారేండ్లు. అన్న అంటే బసవన్నే అన్నంతగా తన వ్యక్తిత్వం మానవసమాజంలో శాశ్వతమయి నిల్చింది. అంతటి కథానాయకుణ్ణి మా పెద్దన్న శ్రీ జోళదరాశి కె. దొడ్డనగౌడు గారు కళాప్రపూర్ణ రాఘవ గారి సలహా సూచనల చట్రంలో ఎంతగా అందంగా బిగించి సమాజానికి కందించారంటే, అది చదవగానే మూర్ఛనలు పోయిన నా మనస్సేసాక్షి. కృత్రిమముకాని భాష, ఆడంబర రహితమైన పదనిర్మాణం చెప్పదలచింది

మెత్తగానే అయినా ధృడంగా తెలిపే పద్ధతి, సన్నివేశాలు కొనసాగేందుకు గడబిడలులేని దృశ్యనిరూపణం-ఇహ నాటకీయత-ప్రదర్శనానుకూలతలు సరేసరి. ఆ రాఘవగారి "గురుని మెప్పించిన శిష్యుడీయన" ఇంక చెప్పేందుకేముంది-అసలు బసవన్నగారి చరిత్రలోవచ్చే వివాదాల్ని పరిహరించి లఘుపాత్రలతో, చరిత్రలో వివాదగ్రస్థులైనవారు లేకుండా, ఔచిత్యాన్ని పాటించిన తీరు. "ఒక్కమాటలో-అనితరసాధ్యం-అత్యంతమనోజ్ఞం. దొడ్డనగౌడగారి నాటకీయతను గమనించండి. ఉన్నవి మూడు అంకాలు. ఒక్కో అంకంలోనూ అయిదు దృశ్యాలు.

మొదటి అంకంలో అయిదుదృశ్యాల్లోనూ బసవన్నగారి అయిదు విప్లవ సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి.

1. దేవదాసీ పద్ధతి నిర్మూలనం. స్త్రీ స్వాతంత్ర్యం.
2. పేదసాదల ఎడ కులమత వివక్షలేని ప్రభుత్వం.
3. కళా, సాహిత్యాల్లో అశ్లీలతను తొలగించడం, హరిజన దేవాలయప్రవేశం.
4. సాహిత్యం కేవలం పండితులకే కాక సామాన్యులకు కూడ అందుబాటులో ఉండేవిధంగా నాటి జనసామాన్య భాష కన్నడంలో వచనాలువ్రాయడం
5. క్రియాశూన్యమైన జ్ఞానం పరిహారం సూచించదని కాయక గౌరవాన్ని ప్రతిపాదించి ప్రజలను కాయకశీలుల్ని చేయడం.

రెండోఅంకంలో పైసంస్కరణలకు కలశప్రాయంగా అగ్రజ అంత్యజుల మధ్య వివాహం జరగడానికి, ప్రేరణ, ప్రోత్సాహం. ప్రగతి నిరోధకుల కుట్ర అనుభవమంటపంలో వివాహం జరిగి, అధికారమే ముఖ్యమనుకొన్న ప్రభువుచే బంధితులుకావడం ఇందులో చిత్రితమయ్యాయి.

ఇహ మూడో అంకంలో న్యాయవిచారణ, వర్ణసంకరణలపేర వీరశైవులు శిక్షింపబడడం.తను నమ్మిన సత్యంకో, బసవన్నగారి పదవీవిరమణ వీరశైవుల ప్రతీకారానలానికి ప్రభువు గురికావడం, తన ప్రతిపాదనయైన అహింసను తన శిష్యులే చేకొనకపోవడంతో అంతర్ముఖుడై బసవన్న సంగమునిలో ఐక్యము కావడానికి కూడల సంగమానికి తరలడంతో అసలు నాటకం ముగుస్తుంది. తత్కాల పరిస్థితుల్నిసూచిస్తూ బసవన్నగారి తత్త్వాల ననుసరించవలసిన అవసరం తెలుపుతూ తెరపడుతుంది.

విశేషమేమంటే అసలు బసవన్నగారు కన్నడపుతోటలో తెలుగంటు మొక్కకు పూచిన పూవేమో అని నా భావన. ఎందుకంటే అంతకుముందు, ఆ బిజాపుర (బాగేవాడి) ప్రాంతంలో లేని, ఆంధ్రంలోని ఆరాధ్య బ్రాహ్మణశాఖకు (కులభేదాలను కూలనేసినవాడే అయన) చెందినవాడీయన అలాగే జోళదరాశి దొడ్డన గౌడగారు కూడ కన్నడాంధ్రాల్లో అద్వితీయ ప్రాభవం కలవారు. కన్నడంలో వారెంత ఘనగౌరవాల్ని పొందినా యిప్పటికీ ఆయన రచనలు కన్నడంలో కన్న తెలుగులోనే మరింత బాగుంటాయని మాబోంట్ల (ఆయనకూడా ఒప్పుకొన్నారు) భావన. అంతటి చేవగలిగినవారు, రవంత పఠనాసక్తి మినహా వేరే ఏ అభినివేశంలేని నాకు దీని అనువాదకార్యం ఒప్పగించటం నా పూర్వజన్మ సుకృతమే కాదు, తన వారియెడల ఆయన ప్రదర్శించిన మమతానురాగాల నిదర్శనం. ఆనవాయితీగా పెద్దన్నగా పిలుచుకొనే ఆయనను ఏమని పొగిడేది.

సీ॥ నేర్తురే ఎవరైన నీ చదివెడు తీరు
అది మహానది యట్లు కదలుచుండు
అర్థమ్ము విడదీసి యలరించి చెప్పుచో
గండశిలలె కలకండతాను
వివిధోప కథలతో వివరించు విధమెన్న
రంగుల పూమాల లల్లినట్లు
ఇంక వ్యాఖ్యానమా - ఇమ్మారు ముమ్మారు
పనసతొనలుతీసి పంచినట్లు
తే॥గీ॥ రెండు భాషలలోన నుద్దండ కవివి
అలరుజోళదరాశిననర్ఘ్య మణివి
శూన్య సంపాదనాఖ్యాన శుభ్రమతివి
దొడ్డనవె నీవు నిజముగా తూచిచూడ॥

అని ఎప్పుడో పాడుకొన్న దాన్నే పునరుక్తిగా తెలుపుకోవడం తప్ప రాయలసీమ మాండలికానికి అపూర్వాభరణాలు తొడిగి సాహిత్యంలో అపూర్వం పశ్యగా మిగిలిన జానపద వాఙ్మయాన్ని సేకరించి సద్వ్యాఖ్యానంతో ప్రాచుర్యం కల్పించడంతో పాటు, దానితో మమేకంచెంది అచ్చమైన జానపదుల్లాతోచే

ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారు నా ఎడల కురిపించిన సౌజన్యం మాటలలో తెలుప లేనిది. ఎవరినీ నొప్పించలేని సహృదయత్వం సామాన్యులలోని కొంతను పెద్ద చేసి ప్రోత్సహించే ఔదార్యం, పరిణతి పొందిన ప్రౌఢ పాండిత్యం కలిగి, నమ్రత రూపుగట్టిన ప్రవర్తన త్రివేణీసంగమంలా మేళవించి వారి కార్యనిర్వహణా దీక్షకు ధృఢతను చేకూర్చినాయి. తెలుగు విశ్వవిద్యాలయానికి ఆయన తొలి కులపతులు కావడం తెలుగువాళ్ల భాగ్యం

ఈ పుస్తకానికి ఈ రూపురావడంలో సహజంగా ఎదురయ్యే అనేక ఒడు దుడుకులను తమ ఓర్మితో ఎదురించి శాయశక్తులా కృషి చేసిన శ్రీయుతులు టి. గౌరీశంకర్ ముద్రాపకులు రాఘవేంద్ర పూరాణిక్, పండితులు శ్రీ తిరుమల రామచంద్రగార్లు ప్రత్యేకంగా అభినందనీయులు.

మా ఈ ప్రయత్నాన్ని హర్షించి తాము గుండెజబ్బుతో బాధపడుతూవున్నా నాటకాన్ని నేను చదువగా విని పరమానందంచెంది అభినందనలు కురిపించిన కళా ప్రపూర్ణులు శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారికి ఏమని కృతజ్ఞత తెలిపేది? వారి ఆశీస్సు మా భావికి బంగరు బాట.

ఇహ పరోక్షంలో చిన్నతనంలో భారత రామాయణ భాగవతాది పురాణా ల్లోని అనేక కథలను చెబుతూ వడిగల ఎద్దులుగట్టిక సేద్యం చేయవలసిన వానిని ఇలా చదువూ సాహిత్యాలపై ఆసక్తికి బీజంవేసిన మా పెద్దమ్మ శ్రీమతి వెంకమ్మా,

తన అణువణువునా ఆంధ్రాభిమానం మూర్తీభవింపగా, ఆ ఎదురులేని భాషాభిమానంతో అనేక ఆటుపోటుల్ని ఎదుర్కొని, బంధుమిత్రులకూ దూరమై, తెలుగే తన జీవితంగా అనేక సంవత్సరాలు ఏకాకిగా మిగిలిపోయిన నా తండ్రి, నా సాహిత్య వ్యాసంగానికి ప్రేరకుడూ, నా రచంతకృషికి పరవశించే ప్రోత్సాహ శీలుడు శ్రీ గుత్తి నారాయణ రెడ్డి,

మూడున్నర దశాబ్దాల వెనుక మా ప్రాంతపు పల్లెపల్లే తిరిగి జనుల్లో ఆంధ్ర భాషాభిమానాన్ని, సాహిత్య పిపాసనూ సంతరించి తన కృషికి ఏ

గుర్తింపు పొందని కృషీవలుడూ, నా కృష్ణరాయల మీద పద్యాలువిని, **ఆనందం తో తలమునకలై ఆశువుగా**

కం॥ మోటాటి రెడ్డి బంధుల
నూటిగ కవులిద్దరెరి శుభజ్యోత్స్నాశిన్
తేటతెనుగున నొకడు క
ర్ణాటక వాఙ్మయము నొకడు రహియొప్పారన్

అని ఆశీస్సులిడిన కీ॥శే॥ మా నగరదొణ పెదసోమిరెడ్డి తాతా ....
ఎందరోమహానుభావులు. అందరికీ నా వందనములు.

జోళదరాశి జి. చంద్రశేఖర రెడ్డి

అ భి న ం ద న ం

గమకకళానిధి శ్రీ జోళదరాశి దొడ్డనగౌడగారి "క్రాంతిపురుష బసవన్న" నాటకం చదవగా వింటిని. ముచ్చటైన మూడంకములతో ఈ దివ్యపురుషుని నాటకం ముగించి, జీవితపరమావధియగు భక్తి, ముక్తి అను రెండును సాధించి గౌడుగారు కృతకృత్యులైరి. అంతకన్న మెరుగుగా శ్రీ చంద్రశేఖరరెడ్డి ఈ దృశ్యప్రబంధమును అనువాదముగావించి తనకు ఉభయభాషలలోని ప్రతిభ జాటెనని చెప్పుటలో నత్యుక్తిలేదు. గౌడుగారు ప్రఖ్యాతనటులు. నటుడే నాటకం రచించిన "ఎంత రక్తిగా నుండునో" అనుటకు తార్కాణము కీర్తిశేషులు ఆంధ్ర నాటక పితామహులు ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులు. వారి బాటన నడిచినవారు మాన్యశ్రీ దొడ్డన గౌడుగారు.

కన్నడం కస్తూరి ఆంధ్రము అపరంజి. సువాసనలతో గుబాళించు కస్తూరి రంగుమీరిన ఆంధ్రమును ఆశ్రయించి అతి సౌరభము, శోభాయమానము నంతరించుకొన్నట్లు ఈ నాటకం కన్నడాంధ్రాల్లో వెలువడి అతి విశేషతను పొందినది.

ఇక పాత్రౌచిత్యము, రసావిష్కరణము, హృద్యంగమములైన సంభాషణలు గూర్చి ఎంతో వ్రాయగోరియూ నా ఉన్న పరిస్థితిలో అందుకు అశక్తున్నయినాను. రాఘవగారితో కలిసి శ్రీ గౌడగారు రామదాసు నాటకంలో కబీరు పాత్ర ధరించగా చూచివున్నాను. బళ్ళారి అనంతపురాల నడుమగడిగ్రామం చేళ్ళగురికిలో శ్రీ ఎర్రిస్వామిగారి ఆలయంవద్ద జూన్య సంపాదనను గమకంలో చదువుతూ గౌడగారు కన్నడంలో వ్యాఖ్యానించడం వినియున్నాను. నెమరువేసుకొంటేనే ఎంతో ఆనందం కలుగుతుంది.

ఇక అనువాదము విషయంలో ముందే చెప్పినట్లు చక్కగా సాగి మూలమునకు మెరుగులు దిద్దినది.

చంద్రశేఖరరెడ్డి ఇంత మంచి నాటకాన్ని మరుగున పడిపోకుండా, అనువదించి తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వారికి ప్రకటించే అవకాశం కల్పించి అటు నాటకరంగానికీ, ఇటు సాహిత్యానికి విలువలు సమకూర్చి పెట్టినారు. తాను స్వయంగా ఇంజినియరుగా ఉండి పరిశ్రమలో తలమునకలుగా ఉంటూ ఈ వ్యాసంగంలో ప్రావీణ్యం తెచ్చుకొనటం మెచ్చుకోతగ్గది. చదివిన మీరే మెచ్చుకొంటారు. అతనికి నా ఆశీస్సులు.

బాగుబాగు-తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము వారు ఇట్టి మంచిపనులు మరిన్ని చేకొందురని విశ్వసిస్తున్నాను.

హైదరాబాదు
28-11-86.

కళాప్రపూర్ణ పైదీ లక్ష్మయ్య

దొడ్డమనసువారు దొడ్డనగౌడరు

అయిదున్నర దశాబ్దాలనాటి మాట. బళ్లారిలోనే అనుకుంటా, రామదాసు నాటకం ఆడుతున్నారు, రాఘవ రామదాసు వేషం కడుతున్నారు. పోవాలి - అని పెద్దలు అనుకుంటుండగా నేనూ వెంటబడ్డాను. రాఘవ అంటే ప్రముఖ న్యాయవాది, సంస్కర్త, తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులు. ఆచార్య బిరుదాన్ని ఆయన తీసివేసి రాఘవ అయ్యారు. ఇంతకూ రాఘవ వంటి వారికి ఉపాధు లెందుకు ?

రాఘవ రామదాసు పాత్రలో ఒక విశేష ముండేది. యామునాచార్యులు స్తోత్రరత్నంలో విష్ణువును వర్ణించిన

ప్రబుద్ధ ముగ్ధాంబుజ చారు లోచనమ్
సవిభ్రమభ్రూ లత ముజ్జ్వలాధరమ్,
శుచిస్మితం కోమలగండ మున్నసమ్
లలాట పర్యన్త విలంబితాలకమ్

లక్షణాలన్నీ రాఘవలో ఉండేవి. అతి విశాలమైన కళ్లు, సూక్ష్మతర భావాలను కూడ ప్రకటించే కనుబొమలు, పగడాల ముద్దల్లాగ మెరిసిపోయే పెదవులు, ఏ మురికీలేని ముచ్చటయిన నవ్వు, నున్నగా మెరసిపోతున్న గండస్థలాలు, ఎత్తయిన ముక్కు, విశాలమైన ఫాలంలో చిందులాడే ముంగురులు - నటునికి ఉండవలసిన సౌష్ఠవమంతా ఉండేది. ధోవతి, కుర్తాలతో ఆయన ప్రేక్షకుల మధ్యన కూర్చుని ఉండేవారు. తెర లేచి రంగస్థలంపై భద్రాద్రి రఘురాముని భక్తులు కనిపించగానే "భద్రాద్రి రఘురాము భజనకు జనువేళ బంధు మిత్రుల యాజ్ఞ బడయనేల?" అనే సీస పద్యం గమక ధోరణిలో చదువుతూ ప్రేక్షకుల నుంచి లేచి రంగస్థలం ఎక్కి అక్కడి భద్రాద్రి భక్త సమాజంలో కలిసేవారు. ప్రేక్షకుల్లో ప్రతివారూ రాఘవ తన పక్కనుంచే లేచి రంగస్థలంలో ప్రవేశించినట్లు తన్మయులయ్యేవారు.

ఆ దృశ్యం సమాప్తమైంది. మరుసటి దృశ్యంలో రామదాసు డోలాయమాన చిత్తుడై ఉంటాడు. అప్పుడు చూడాలి రాఘవ హావభావాలు, ముఖకవళికలు. నా లేలేత మనస్సులోను అవి నాటుకుపోయాయి. అంతలో నేపథ్యంలో ,,కహత కబీరా సునో భాయి సాధో" అంటూ మధుర గంభీరగానం వినిపించింది; పక్కనుంచి కబీరదాసు ప్రవేశించాడు. ఎవరీయన ? ఎవరీయన ? అనడగాను మా పెద్దలను. ఆయన దొడ్డనగౌడుగారు; జోళదరాసి ఊరు, నీకు తెలీదులే. చూడు నాటకం !- అని మందలించారు పెద్దలు నన్ను.

ఆయన విమల గాంధర్వానికి నాటకశాలంతా అపూర్వంగా ప్రతిధ్వనించింది. నిజానికి కబీరుదాసు, రామదాసు నాలుగు శతాబ్దాల వారా ఉన్నవారయినా రామదాసు నాటక రచయిత ధర్మవరం గోపాలాచారులవారి కలం బలంతో తెలుగు నాటక రంగంలో గురుశిష్యులయ్యే సత్సంప్రదాయం ఏర్పడింది.

దొడ్డనగౌడగారు కాళిదాసు దిలీపుని వర్ణిస్తూ ,,ఆకార సదృశప్రజ్ఞః ప్రజ్ఞయా సదృశాగమః" అన్నమాటలకు తగినవారు. చక్కని కనుముక్కుతీరు; అపూర్వమైన అంగ సౌష్ఠవం, శ్రావ్యమైన కంఠం - నటునికి ఇంతకన్నా ఏమి కావాలి :

"మన లాగో మేరో యార ఫకీరీమేం
నామభజనమే జో సుఖ పావో
సో సుఖ నాహి అమీరీమే: "

అంటూ కబీరు పాడిన పాటలు నా మనస్సులో హత్తుకొని పోయాయి.

తర్వాత కొన్నేళ్లకు ప్రహ్లాద నాటకం చూచాను. దానిలో రాఘవ హిరణ్యకశిపుడు ; దొడ్డనగౌడరు నారదుడు. నారద పాత్రలో ఆయన సంగీతానికి మరీ ఎక్కువ అవకాశం. ప్రేక్షకులు ఒన్స్‌మోర్‌లు అడిగినట్టుకూడ గుర్తు. ఇటు ప్రహ్లాదుని లాలన, అటు హిరణ్యకశిపునితో మంతనాలు - వాహ ! ఏమి చాకచక్యం!

ఏమి నచ్చజెప్పడాలు ! ఏమి నమ్మిక మాటలు ! అప్పుడు కబీరు పాత్రకే తగి నట్టున్నవారు ఇప్పుడు నారద పాత్రకు మరీ నప్పినట్టుగా - మహాయిదిగా ఉన్నారే అనిపించింది. ఆయన నారద కబీరు పాత్రలు చిరస్మరణీయాలు.

పిదప కొన్నాళ్లకు దొడ్డనగౌడగారిని గురించి తెలుసుకొన్నాను. ఆయన నియత విద్యలేకపోయినా, స్వయంకృషితో విద్వాంసుడైన మనస్వి. మాఊరిపైన - హంపిపైన - నమ్మహంపె అనే కావ్యం మహోదాత్తంగా రచించారు. రసవర్ష నిజంగా నవరసాలు, ముఖ్యంగా భక్తిరసం వర్షించే తాత్త్విక కావ్యం.

బా ఎందు బగెగెట్టు నా కరియలారె,
బందరే హోగెందు నా హేళలారె.
(రమ్మని వగచెడి నే పిలువలేను,
వచ్చిన పొమ్మని నే చెప్పలేను.)

అంటారు. ఇది భగవంతుని - శివుని - ప్రియునిగా భావించి చెప్పిన విరహోత్కంఠితా వచనం.

శివ నిన్న పాదవ నంబిదె
నన్నకాయువ భార నిన్నదే - తందె.
(శివ నీ పాదాన్ని నమ్మితిని
నన్ను కాపాడుభారం నీదే - తండ్రీ.)

అనేది వీరశైవుల భజన కూటాలలో విశేష ప్రచారం పొందిన భక్తిగీతం. జయలు గళికె (రెండు భాగాలు), మృత్యుంజయ భక్తిగీతెగళు, శివమయ జీవన చరిత్ర, తాతన గీతాంజలి, రామేశ వచనగళు, నాట్య కళాప్రపూర్ణ రాఘవ, భక్త కనకదాస (నాటకం)- దేశీయ వచనగళు, క్రాంతి పురుష బసవణ్ణ (నాటకం), నీవేనంతీరి రచించారు. ఇవన్నీ కన్నడంలో, తెలుగులో గేయగుంజా రవము అనే

తెలుగు గేయ సంకలనం, బసవాది శివశరణుల వచనాల తెలుగు అనువాదమైన "వచనామృతము" ప్రామాణికమైనవి.

ఆయన తెలుగు గేయ రచనా పై నిధ్యానికి గేయ గుంజారవము నిదర్శనం.

నా నవ్వు పూవులా పూజచేస్తాను
వల్లకాటి ఓ బూడిద దైవమా!

అంటారు ఆయన శివుణ్ని వ్యంగంగా.

ఆ యప్పకిచ్చేవు ఈ యప్ప కిచ్చేవు
ఆడిగినప్పలకంత ఈరానిదిచ్చేవు
ఏ అప్ప ఈయనిది నీవెందు కిచ్చావు
బిచ్చగాడై తుదకు ఇల్లిల్లు తిరిగేవు ?

అని భక్తసులభుడైన శివునికి హెచ్చరిక చేస్తారు.

వచనామృతానికి ఆయన సంతరించిన పీఠిక ఆయన తత్త్వచింతన లోతులకు, మనః పరిపాకానికి అద్దం పడుతుంది. ఆయన బసవేశ్వరుని బోధలను సంపూర్ణంగా ఆచరణలో పెట్టి జీవితాన్ని అసిధారావ్రతంగా నడుపుతున్నవారు కనుకనే దొడ్డ మనసువారు అన్నాను.

బసవేశ్వరుడు మానవత్వ వికాసానికి మనసు, దేహము సమానంగా పని చేయాలని, జీవితానికి నీతి ప్రధానమని చెబుతూ

శివభక్త నిద్దతావే దేవలోక
భక్తనంగణవే వారణాసి
కాయకమే కైలాస ఇదు సత్య
కూడల సంగమదేవా.
(శివభక్తడుండు తావే సురలోకము
భక్తుని ముంగలి వారణాసి
కాయకమే కైలాస మిది సత్యము
కూడల సంగమదేవా.)

అని చెప్పగా తర్వాత కొందరు, శివశరణులు ఆ కాయకాన్ని పవిత్రతరం చేశారు. నులియ చందయ్య ఇలా అంటాడు:-

సత్యశుద్ధ కాయకదింద బంద ద్రవ్యదల్లి
చిత్త విచ్ఛందవాగ దిరబేకు
నేమద నిత్యకూలి యెందిన
నిత్యనేమదల్లి సందిరబేకు
నేమద కూలియ బిట్టు
హేమదాసెగె కామిసి ద్రవ్యవ పడెదరె
తా మాడువ సేవె నష్టవయ్యా.

(సత్య శుద్ధ కాయకాన్నుంచి సంపాందించిన ద్రవ్యంతో మనస్సు చంచలం కాకుండా (నాదనే భావం రాకుండా) ఉండాలి. నియమానికి భంగం కాకుండా ఆ రోజుకారోజు దానిని వినియోగించాలి. (పొన్నుమీది) పేరాసతో నియమభంగం చేసి ఎక్కువ ధనం సంగ్రహిస్తే, తాను చేసే కాయకసేవ నిరర్థకం, నష్టం.)

ఆయక్కి మారయ్య అనే మరొక మహాభక్తుడు మరికొంత - మరి రెండడుగులు ముందుకు వేసి ఇలా అంటాడు:

కాయకదల్లి నిరతనాదరే
గురుదరుశన వాదరూ మరెయబేకు
లింగపూజ యాదరూ మరెయబేకు
జంగమ ముందిద్దరూ హంగు హరియబేకు
కాయకవే కైలాసవాద కారణ
అమరేశ్వర లింగవాయిత్తాదరు కాయకదొళగం.

(కాయకంలో లీనమైనప్పుడు గురుదర్శనమైనా, లింగపూజయినా, జంగములు ముందు వచ్చి నిలిచినా చేసే కాయకం విడువరాదు. కాయకమే కైలాసం

గనుక తనకిష్టమైన అమరేశ్వర లింగమైనా కాయకం లోపల ఉండవలసిందే. వచనామృతం పీఠిక పుట 25, 26)

ఈ కాయకాన్ని గాఢంగా విశ్వసించి పూర్తిగా ఆచరణలో పెట్టినట్టి వారు దొడ్డనగౌడరు. కనుకనే వీరశైవ సమాజంలోనే కాక ఇతరత్రా కూడా ఆయన వ్యక్తిత్వానికి అపారమైన విలువ ఉంది.

నిజానికి ఈ కాయకానికి మూలం భగవద్గీతలో కృష్ణుడు చెప్పిన

కర్మణ్యే వాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన,
మా కర్మఫల హేతుర్భూః మా తే సంగో స్త్వకర్మణి
యోగస్థః కురు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ,
సిద్ధ్య సిద్ధ్యోః సమే భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే.

(నీకు నీ విధ్యుక్త కర్మలు చేయడంలోనే అర్హత ఉంది. కర్మఫల మను భవించే అధికారం లేదు. ఆ కర్మ ఫలానికీ నీవు కారణుడివి కావు. నిశ్చల బుద్ధితో కర్మ చేయి. జయాపజయాలను సమానంగా భావించు. దానినే యోగమంటారు. 2–27, 28.)

కర్మేనేమో నని నా అభిప్రాయం. కృష్ణుడు కర్మను భక్తిని విడివిడిగా చెప్పగా, బసవేశ్వరుడు కర్మ భక్తి యోగాలను విడదీయక జంటగా కలిపాడు. కర్మ - కాయకం - చేస్తేనే భక్తి ఫలిస్తుంది.

దొడ్డనగౌడగారి ఈ "క్రాంతి పురుష బసవన్న" గొప్ప నాటకం - ఏ దృష్టితో చూచినా. దీనిని మిత్రులు శ్రీ జి. చంద్రశేఖరరెడ్డిగారు మూల విధేయంగా మౌలికమేనన్నంత మధుర మంజులంగా తెనుగు చేశారు. శ్రీ రెడ్డిగారు వృత్తిలో అభియంతలు (ఇంజనీర్లు), ప్రవృత్తితో సాహిత్యాభియంతలు. ఇలాంటివారు అరుదుగా ఉంటారు. తెలుగు దేశంలో ఇలాటివారు మరిముగ్గురే ఉన్నారు ; ఒకరు

శ్రీ కుంటిమద్ది భక్తవత్సలంగారు, మరొకరు శ్రీ ఉండేలు మాలకొండారెడ్డిగారు, ఇంకొకరు శ్రీ బి. యన్. రెడ్డిగారు. కన్నడ, తెలుగు నాటకాలు ఎదురు బదురుగా ఉన్నాయి, గనుక పాఠకులు వరుసగా చదువుకొని, అనువాదం ఎంత చిత్తశుద్ధితో, ఎంత కళా దృష్టితో కొనసాగిందో గ్రహించి ఆనందిస్తారు.

దొడ్డనగౌడగారి వయస్సు 76 సంవత్సరాలు (27-7-1910 – సాధారణ సంవత్సర జ్యేష్ఠ బహుళ పంచమి). ఆయన వేదోక్తమైన శతమానమే కాక, జ్యోతిర్వేదోక్తమైన 120 సంవత్సరాలు ఆరోగ్యంతో జీవించి మరికొన్ని రచనలు తెలుగు కన్నడాలలో చేస్తూ ఉభయ వర్గాలమధ్య సామరస్యాన్ని పెంపొందింపజేయాలని కోరుతున్నాను.

దొడ్డనగౌడగారివంటి మహనీయుని, పరిపక్వహృదయుని, మానవతా మహితుని గురించి రెండు మాటలు మనవిచేయడానికి అవకాశ మిచ్చినందుకు తెలుగువిశ్వవిద్యాలయం ఉపకులపతి డాక్టర్ తూమాటి దొణప్పగారికి చాల కృతజ్ఞుణ్ని.

అక్షయ కార్తీకామావాస్య
2-12-1986
హైదరాబాదు - 29

భాషాసేవకుడు
తిరుమల రామచంద్ర

క్రాంతి పురుష బసవణ్ణ

పాత్రలు విశేషములు

పురుష పాత్రలు:

1. బసవన్న .... కథా నాయకుడు, భక్తి భండారి, మహామంత్రి
2. బిజ్జళుడు .... కలచూరి చాళుక్యరాజు
3. మంచన .... మంత్రి
4. నారాయణాచార్యులు (పండితుడు) ఆస్థాన పండితుడు
5. హరిహరా చార్యులు .... గురువులు
6. జగదేవుడు .... భక్తుడు - వీరశైవుడు
7. మాచి దేవుడు ,,
8. చన్నుడు .... అమాయకుడు
9. నల్లడు .... పేద కూలీ
10. కంబాళి .... రైతు
11. భట్టు .... వంటవాడు
12. మరుళసిద్ధ .... సామాన్యుడు
13. లింగయ్య .... జంగములు
14. చన్నయ్య .... ,,
15. హరళయ్య .... శీలవంతుని తండ్రి
16. మధువరసు .... సీలలోచన తండ్రి
17. శీలవంతుడు ....
18. అంధ వృద్ధుడు
19. రత్నం - బాలుడు
20. భటుడు - 2
21. దుశ్శాసన పాత్రధారి
    ప్రజలు ఇతరులు

స్త్రీ పాత్రలు

1. నీలాంబిక .... బసవన్నగారి భార్య
2. కళావతి .... శిష్యురాలు, నర్తకి
3. నీలలోచన ....
4. ద్రౌపది .... వీధినాటక పాత్ర

ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಕಲಾವಿದರು

ಬಸವಣ್ಣ	ಜೋಳದರಾಶಿ ಕೆ. ದೊಡ್ಡನ ಗೌಡ.
ಬಿಜ್ಜಳ	ಚಿಂತಕುಂಟೆ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ.
ಮಂಚಣ್ಣ	ಸಿಡಿಗಿನಮೊಳೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ
ಪಂಡಿತ	ನಂದವರಂ ಪಂಪಣ್ಣ.
ಜಗದೇವ	ಕೆಂಗಲ್ಲು ಭೀಮನ ಗೌಡ.
ಮಾಚಿದೇವ	ಚಿಲುಕರಾಯಿ ಬಸವನ ಗೌಡ.
ಲಿಂಗಯ್ಯ/ಕರಿಯ	ಯಂ. ವೀರಭದ್ರಯ್ಯ
ಚೆನ್ನಯ್ಯ/ಕಂಬಾಳಿ	ಬೇವೂರು ರುದ್ರ ಗೌಡ
ಭಟ್ಟ	ಬಿ ಶಂಕರ ರೆಡ್ಡಿ
ಮರುಳು ಸಿದ್ಧ	ಕೆ. ಹನುಮಂತ ರೆಡ್ಡಿ
ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯ/ವೃದ್ಧ	ಬೇವೂರು ವೀರಭದ್ರ ಗೌಡ
ರತ್ನ	ಕೆ. ಉಮಾಪತಿ.
ಶೀಲವಂತ	ಅಚ್ಚಮ್ಮಗಾರಿ ಹನುಮಂತ ರೆಡ್ಡಿ
ದುಶ್ಯಾಸನ	ಬೇವೂರು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಗೌಡ.
ನೀಲಾಂಬಿಕೆ	ಕುಡಿತಿನಿ ರುದ್ರಮ್ಮ
ಕಳಾವತಿ	ಬಳ್ಳಾರಿ ರಮಾದೇವಿ.
ನೀಲಲೋಚನೆ	ಸುಜಾತ.
ದ್ರೌಪದಿ	ಮುಷ್ಟಿಗಟ್ಟೆ ವೀರನ ಗೌಡ.

— ಮೋಹನ ರಾಗ — ಆದಿತಾಳ —

ನಮೋ ನಮೋ–ನಮೋ ನಮೋ–ನಮೋ ನಮೊ ನಟರಾಜ ಪತಾಕ ||ಪ||

ಹಾರು ಹಾರು ಕಳೆ ಬೀರು ಬೀರು ಯಶ ಸಾರು ಸಾರು– ನಟರಾಜ ಪತಾಕ ||ಅ||

ಬಾನ್‌ಬುವಿ ನಲಿಯಲು ನಟರೆದೆ ತಣಿಯಲು ||

ವಿವಿಧ ಕಳಾ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಾಟಕ ನಟನ ಕಳಾವಿದ ನಯನ ಮನೋಹರ |
ನಾನಾವೇಷ ವಿಲಾಸ ವಿನೋದ ನವ್ಯಲಾಸ್ಯವರ ತಾಂಡವಪ್ರೀತ
ನಾಟ್ಯ ಮಹಾಗುರು ನಮೋ ನಮೋ –ನಟರಾಜ ಪತಾಕ ||೧||

అన్న

ఎంత తీయనా— బసవన్నా— నీ పే రెంత తీయనా
ఎంత చల్లనా బసవన్నా నీ నగ వెంత చల్లనా
ఎంత చేతనా బసవన్నా నీ నడ లెంత చేతనా—

1. కటిక రాజకీయములలోనా... చురుకేమారని కరుణామూర్తివి
నరకలోకమును నాకమొనర్పగ-ధరకేతెంచిన వీరశివునివీ ॥ఎం॥

2. చుక్కలకడిగిన పున్నమశశివి-చక్కగ పండిన చక్కెరకేళివి
ఎక్కువేలనో బసవన్నా-మా ఆక్క పొగడ్తలకెక్కిన అన్నవి ॥ఎం॥

3. కన్నులవెన్నడూ ముడివడియుండవు-సన్నని పెదవులు సుడిగొనియుండవు
అన్నగజగతికి చాచినచేతులు-ఎన్నటికీ ముకుళించియుండవూ ॥ఎం॥

4. జంగమ భావన సమ్మదమగునెడ-లింగధారణము సలుపనెవలెనా
సంగముచేరిన అనంగమోహనా-పొంగిన డెంద మిక పలుకజాలునా ॥ఎం॥

చంద్రశేఖరరెడ్డి

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಹಂಸಧ್ವನಿ ಆದಿತಾಳ

ಜೈ ಜೈ ಜೈ ಬಸವೇಶಾ ಜನನುತ ||ಪ||
ಶಾಂತಿಸಮಾನತೆ ನೀಡೈ ಲೋಕಕೆ ||ಅ||

ನೀತಿ ಧರ್ಮ ದಯೆ ಭಕುತಿ ಭಾವಗಳ । ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಜನರೆದೆಯ ತುಂಬುತಲಿ
ಖ್ಯಾತಿವಂತ ಕರ್ನಾಟಕ ಬೆಳಗಿದ । ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ ಮಹಾಗುರು ||೧||

ಒಂದನೆ ಅಂಕ

ಒಂದನೆ ನೋಟ

ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣ : ಬಿಜ್ಜಳ ಭೂಪಾಲನ ನಾಟ್ಯ ಗೃಹ

[ದೊರೆಯಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಬಂದು ಉನ್ನತಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿರಲು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನದ ಪಂಡಿತರಾದ ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ಕುಳಿತಿರುವರು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮಂಚಣ್ಣನು ಆಸೀನನಾಗಿರಲು, ಕಳಾವತಿಯೆಂಬ ವೇಶ್ಯೆಯು ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಪಾರಂಭಿಸುವಳು. ತೆರೆ ಏಳುವದು.]

ಕಳಾವತಿ –ನಾಟ ಆದಿತಾಳ

ಪುರಷನಮುಂದೆ ಮಾಯೆ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ
ಅಭಿಮಾನವಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ನೋಡಾ ||ಪ||
ಸ್ತ್ರೀಯ ಮುಂದೆ ಮಾಯೆ ಪುರಷನೆಂಬ
ಅಭಿಮಾನವಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ನೋಡಾ ||ಅ||
ಲೋಕವೆಂಬ ಮಾಯೆಗೆ ಶರಣ ಚಾರಿತ್ರ –
ಮರುಳಾಗಿ ತೋರುವದು ನೋಡಾ।
ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನೊಲಿದಾಶರಣಂಗೆ –
ಮಾಯೆ ಯಿಲ್ಲ ಮರಳಿಲ್ಲ .... ಅಭಿಮಾನವು ಯಿಲ್ಲ ||೧||

ಬಿಜ್ಜಳ   ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥ ಗರ್ಭಿತವಾಗಿದೆ ಈ ವಚನ !
ಪಂಡಿತ   ಅಹುದು. ಕಳಾವತಿ ಇದನು ಯಾರು ರಚಿಸಿದರು ?
ಕಳಾವತಿ   ಮಹಾದೇವಿ ಅಕ್ಕ !

ప్రార్థన

హంసధ్వని ఆదితాళం

జై జై జై బసవేశా జన నుత ॥ప॥
శాంతి సమానత లీయుమ జగతికి ॥అ॥
॥ నీతి ధర్మ దయా భక్తి భావనల । ప్రీతితోడ జను లెదల నింపుచును ।
ఖ్యాతిమంత కర్ణాటము వెలుగిన - క్రాంతి పురుష బసవన్న మహాగురు ।

తొలి అంకం

మొదటి దృశ్యం

కళ్యాణ పట్టణం : బిజ్జళ నృపతి నాట్య మందిరం

(ప్రభువైన బిజ్జళుడు ఒక ఉన్నతాసనంలో కూర్చొని ఉండగా ప్రక్కన ఆస్థాన పండితులైన నారాయణాచార్యులు కూర్చొన్నారు. మరోవైపు మంచన కూర్చొని ఉండగా కళావతి అనే వేశ్య నృత్యం ఆరంభిస్తుండగా తెర లేస్తుంది.)

కళావతి- నాట ఆదితాళం

పురుషుని ముందు మాయ స్త్రీ యనెడి
అభిమానమౌచు వేధించె గనుమా ॥
స్త్రీ ముంగిట మాయ పురుషుడనెడు
అభిమానమౌచు వేధించె గనుమా ॥
లోకమనెడు మాయకు శరణ చరిత్రలు
మరులౌచు దోచెను గనుమా చెన్నమల్లికార్జునుడు వలచిన శరణునికి
మాయ లేదు మరపు లేదు అభిమానము లేదు.

[కళావతి నాట్యం పిదప]

బిజ్జళ ఎంత అర్థ గర్భితంగా ఉంది వచనం !
పండి అవును, కళావతీ దీని కర్త ఎవరు ?
కళా మహాదేవి అక్క.

ಬಿಜ್ಜಳ ಯಾರವಳು ?

ಕಳಾವತಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳ ಭಕ್ತಳು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಏನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಕ್ತಳೆ ?

ಕಳಾವತಿ ಅಹುದು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಧನ್ಯಳು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸತ್ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದಳು.

ಮಂಚಣ್ಣ [ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ] ಆದರೆ ಆ ಕೀರ್ತಿಯು ಇವರ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಕಡೆಗೆ ನಾಟ್ಯರಂಗಕ್ಕಿಳಿಯಿತಲ್ಲ.

ಬಿಜ್ಜಳ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನು?

ಮಂಚ ತಪ್ಪೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಪ್ರಭು! ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹಾಡ ಬೇಕಾದ ವಚನಗಳು ಈ ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆನು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಅಂದರೆ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಯು ಅನುಭವ ಮಂಟಪವಲ್ಲವೊ ?

ಮಂಚ ಅದು ಹೇಗಾದೀತು ?

ಬಿಜ್ಜಳ ಏತಕಾಗದು ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಅನುಭವ ಮಂಟಪವೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ರುವುದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆಯಾ? ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಜೀವಿಗಳ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಯು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದಾದರೂ ಏತರಮೇಲಿಂದ ?

ಮಂಚ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು ಪ್ರಭು ! ಆದರೆ ದಂಡನಾಯಕ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ಬಿಜ್ಜಳ ನಿನ್ನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇರಲಾರದು ಮಂಚಣ್ಣ.

ಮಂಚ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಾದಿಸಲಾರೆ, ದಂಡನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರೇಮವು ಅಪಾರ ವೆಂಬುದು ಬಲ್ಲೆ.

ಬಿಜ್ಜಳ ಮಂಚಣ್ಣ ! ಈ ಪ್ರೇಮವು ಪಕ್ಷಪಾತದ್ದಲ್ಲ. ಅದು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರೇಮಿಸಿದ್ದು.

ಮಂಚ ಇರಬಹುದು – ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಾದವೇಕೆ ? ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ! ಇವಳಿಗೆ ಈ ರತ್ನಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸು.

[ಬೊಮ್ಮಣ್ಣನು ರಾಜನಿತ್ತ ಹಾರವನ್ನು ಕಳಾವತಿಗೆ ಕೊಡಲು ಬರುವನು.]

బిజ్జ ఎవరామె ?

కళా మహామంత్రుల భర్తురాలు.

బిజ్జ ఏమీ బసవనగారి భర్తురాలా ?

కళా ఔను !

బిజ్జ ధన్యురాలు స్త్రీ సమాజానికి సత్కీర్తి తెచ్చినది.

మంచన (వ్యంగ్యంగా) అయితే ఆ కీర్తి వీరిచేతిలో పడి చివరికి నాట్య రంగానికి దిగింది కద !

బిజ్జ మంచనా ఇందులో తప్పేమి ?

మంచన తప్పని కాదు ప్రభూ ! బసవన్నగారి అనుభవ మంటపంలో పాడవలసిన వచనాలు ఈ నాట్యమందిరంలో చెప్పవచ్చునా అన్న సందేహంతో అలా అన్నాను.

బిజ్జ అంటే నాట్యమందిరం అనుభవమంటపం కాదా ?

మంచన అదెలా ఔతుంది ప్రభూ ?

బిజ్జ ఏల కాదు మంచనా ! అనుభవ మంటప మంటే ఒక్కచోటే ఉంటుందనుకొన్నావా ? ప్రపంచమంతా జీవుల అనుభవ మంటపం. అయినప్పుడు ఈ నాట్యమందిరం మాత్రం అనుభవమంటపం కాదని ఎలా చెప్పగలవు?

మంచన తమ అభిప్రాయం విశాలమైనది ప్రభూ. అయితే దండనాయకులైన బసవన్నగారి అభిప్రాయం మాత్రం సూచించాను.

బిజ్జ నీ సూచనలా బసవన్నగారి అభిప్రాయం ఉండకపోవచ్చు మంచనా.

మంచన దేవర సన్నిధిలో వాదించలేను. దండనాయకులపై మహాప్రభువుల ప్రేమ అపారమనడం ఎరుగుదును.

బిజ్జ మంచనా ! ఈ ప్రేమ పక్షపాతంతో కూడినదికాదు. అది సత్యాన్ని చూచి ప్రేమించినది.

మంచన కావచ్చును-క్షమించండి.

బిజ్జ ఇందుకింత వాద మెందుకు ? బొమ్మనా. ఈ రత్నాల హారాన్ని నర్తకికి మా కానుకగా ఇచ్చి పంపు.

(బొమ్మన రాజిచ్చిన రత్నాల హారాన్ని కళావతి కీయవస్తాడు.)

ಕಳಾ ಮಹಾರಾಜ! ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಏನು?

ಕಳಾ ಈ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರೆ.

ಪಂಡಿ ಏಕೆ ? ಇದು ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೊ ?

ಕಳಾ ಪಂಡಿತರೆ ! ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಷ್ಟರದು, ಈ ಬಹುಮಾನವು ನನ್ನ ಯೊಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದ್ದು, ಆದರೆ ಇಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಯಾವ ಬಹುಮಾನ ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರೆ.

ಪಂಡಿ ಕಾರಣ ?

ಕಳಾ ನನ್ನ ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ.

ಪಂಡಿ ಆಜ್ಞೆ — ಯಾರು ನಿನ್ನ ಗುರುಗಳು ?

ಕಳಾ ಭಕ್ತಿ ಭಂಡಾರಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಓ — ಹಾಗೋ.

ಕಳಾ ಅಹುದು ಮಹಾರಾಜ ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸನ್ನಿಧಿಯ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆ. ಇದೇ ಕಡೆಯನಾಟ್ಯ.... ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜಳ ಇದೇನು ನವೀನ ಪದ್ಧತಿ ?

ಮಂಚ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಕ್ತಳೆಂದ ಮೇಲೆ ನವೀನ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕೊರತೆ ಯುಂಟೆ ? ಕಳಾವತಿ ! ಇದು ನಿಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆಜ್ಞೆಯೋ ?

ಕಳಾ ಅಹುದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ಯಾವ ನರರಲ್ಲಿಯೂ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಂಚ ಓಹೋ-ಹಾಗೋ ? ಸರಿ, ಯಾವ ನರಾಂತಕನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವೆ ?

ಕಳಾ ನರಾಂತಕನೇ ಯೇಕೆ. ಸರ್ವಜೀವಾಂತಕನು ಸರ್ವಜೀವ ರಕ್ಷಕನು ಆದ ಸಂಗಮನಾಥನಲ್ಲಿ.

ಮಂಚ ಸಮ್ರಾಟರ ಸನ್ನಿಧಿಯೆಂಬುದು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಲಿ ಕಳಾವತಿ ! ನೀನು ಯಾರೆಂಬು ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾತನಾಡು.

ಕಳಾ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹೆಚ್ಚರಿಕೆ ಮಹಾಶಯ! ನಾನು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಬಯಲಿಗಿಟ್ಟೆನು.

ಮಂಚ ವಿಟರೊಂದಿಗೆ ಚತುರತೆಯ ಚದುರಂಗದಾಡವಾಡುವ ವೇಶ್ಯಾಮಂದಿರವಲ್ಲ ಯಿದು – ರಾಜಾಸ್ಥಾನ.

ಕಳಾ ಚಿತ್ತ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತುಂಟು.

కళా మహారాజా ! మన్నించండి.

బిజ్జ ఏమి ?

కళా ఈ తానుకను స్వీకరించలేను.

పండి ఎందుకని ? ఇది నీ యోగ్యతకు తగినది కాదా ?

కళా పండితవర్యా ! నా యోగ్యత ఎంతటిది ? ఈ బహుమానం నా యోగ్యతను మించినది. అయితే నేటినుండి నేనిక ఏ బహుమానమూ స్వీకరించలేను.

పండి కారణం ?

కళా మా గురుపుగారి ఆజ్ఞ.

పండి ఆజ్ఞా ? ఎవరు మీ గురుపులు ?

కళా భక్తి భండారి బసవన్నగారు.

బిజ్జ ఓ - అలాగా ?

కళా ఔను మహాప్రభూ ! ఇకపై ప్రభువులసన్నిధిని నాట్యమందిరంలో నాట్యమాడలేను- ఇదే తుది నాట్యం.... మన్నించండి.

బిజ్జ ఇదేమి నవీన పద్ధతి ?

మంచన బసవన్నగారి భక్తురాలన్న మీదట కొత్త పద్ధతులకు కొరత ఉంటుందా ? కళావతీ ! ఇది మీ బసవన్నగారి ఆజ్ఞేనా !

కళా ఔను ! నేను నరుల ముందింకెన్నడూ నృత్యం చేయను.

మంచన ఓహో ! అట్లాగా ? సరి, ఏ నరాంతకుని ముందు నీ నాట్యాభినయం ?

కళా నరాంతకుడే ఏమి ? సర్వ జీవాంతకుడు, సర్వ జీవరక్షకుడు అయిన సంగమనాథుని ఎదుట.

మంచన సమ్రాట్టుల సన్నిధి అన్నది లక్ష్యముంచుకొనీ కళావతీ ! నీ వెవరన్నది తెలిసి మాట్లాడు.

కళా సమయానికి తగిన హెచ్చరిక మహాశయా ! నే నెవరన్నది బాగా తెలుసుకున్న పిమ్మటే ప్రభువుల సన్నిధి ముందు నా కోర్కె వెల్లడించాను.

పండి విటులతో చతురోక్తుల చదరంగమాడే వేశ్యామందిరం కాదిది. రాజాస్థానం.

కళా చిత్తం. నేనెరుగుదును.

ಪಂಡಿ ಕಳಾವತಿ ! ಈ ವಿನಯವು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದರು ನಿನ್ನ ವಿಚಾರವು ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಜಾತಿಯ ಹದ್ದನ್ನು ಮೀರಿದೆ.

ಕಳಾ [ವಿನಯದಿಂದ] ಪಂಡಿತರೆ ! ಅದು ಹೇಗೆ ?

ಪಂಡಿ ನೀನು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ವೇಸ್ಯೆ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಜಾತಿಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದು ಧರ್ಮವೇ ?

ಕಳಾ ಅಲ್ಲ.

ಪಂಡಿ ಅಂದಮೇಲೆ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವದಿಲ್ಲ ವೆಂಬ ದಿಟ್ಟತನವೇಕೆ ?

ಕಳಾ ಇಷ್ಟರಿಂದ ಜಾತಿ ಧರ್ಮವು ಕೆಡುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ?

ಪಂಡಿ ಕಳಾವತಿ ! ರಾಜಾನ್ನದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿನ್ನ ವಂಶದವರೆಲ್ಲರೂ ಶಿರಬಾಗಿ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯ ವೈಭವವನ್ನು ಬೀರಿ ಈ ಸಭೆಗೆ ಅದೊಂದು ಶೋಭೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದರು. ನೀನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪಂಥಾನುವರ್ತಿಯಾಗಿ ಇಂದು ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಧರ್ಮವು ಕೆಡದೆ ಉಳಿಯ ಬಲ್ಲುದೆ ?

ಕಳಾ ತಾವು ಪಂಡಿತರು. ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಾದಿಸಲಾರೆ, ಆದರೆ ತಾವಂದಂತೆ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಧರ್ಮವು ಇರುವುದೆ ?

ಪಂಡಿ ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವೆ ?

ಮೋಹನ ಅರ್ಧರೂಪಕ

ಏಕೆ ಸಂಶಯ ವಿದಕೆ ಲೊಕಾನುಭವಕೆ ||ಪ||
ಕಂಡುದನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನುಡಿವ ನುಡಿ ಸೋಜಿಗವು ||ಅ||
ರೂಪ ವೈಭವದಿಂದ ಲಾಸ್ಯ ನಾಟ್ಯಗಳಿಂದ ।
ರಸಿಕರೆದೆಯನು ತುಂಬಿ ನಲಿವ ಕಡು ಜಾಣೆಯರು ।
ವೇಶ್ಯೆಯರು ನೀವೆಂದು ಜಗವೆ ನುಡಿಯುವ ದಿಂದು ||೧||

ಕಳಾ ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಈ ಮುಗ್ಧಳನ್ನು ಮರುಳು ಗೊಳಿಸಬೇಡಿ. ಇರಲಿ. ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು ?

ಪಂಡಿ ದೇವದಾಸಿಯರೆಂದು.

ಕಳಾ ಅ ದಮೇಲೆ, ಆ ದೇವದಾಸಿಯರು ನರ ದಾಸಿಯ ರಾಗಬಹುದೆ ?

పండి   కళావతీ, నీ వినయం శ్లాఘనీయమే! నీ ఆలోచన మాత్రం నీ జాతి హద్దును మీరినది.

కళా   పండితులవారూ- అదెట్లా?

పండి   నీవు జాతితో వేశ్యవు. మరి నీ జాతి ధర్మాన్ని విడనాడడం ధర్మమా?

కళా   కాదు!

పండి   మరి! రాజాస్థానంలో నాట్యం అభినయించననే దిట్టతనమేమిటి?

కళా   ఇంతమాత్రాన జాతిధర్మం చెడే తీరెట్లా?

పండి   కళావతీ! రాజాన్నంచే రక్షించబడ్డ నీ వంశం వారంతా తలవంచి సభాంగణంలో నాట్యవైభవం ప్రదర్శించి. ఈ సభకు అదొక శోభను తెచ్చిఉన్నారు. నీవు బసవన్నగారి పథానువర్తివై ఇకపై దానికి వ్యతిరేకంగా నడచినపుడు జాతిధర్మం భ్రష్టంకాక మిగులుతుందా?

కళా   తాము పండితులు. అంతా తెలిసినవారు. మీముందు వాదించలేను. కానీ మీరన్నట్లు మా జాతిధర్మం ఉన్నదా?

పండి   లోకప్రసిద్ధి చెందిన విషయమై సంశయమా?

మోహన అర్ధరూపకం

నీకేల సంశయము-లోకానుభవమూ ॥ప॥
చూచినది కడతేర్చి పలుకు నుడి సోయగము ॥అ॥
రూపవైభవములను-లాస్య నాట్యములను
రసికులా ఎదనింపి మెలగు కడు జాణలు
వేశ్యలు మీరటంచు- జగమె వలుకును నేడు ॥

కళా   తమ పాండిత్యంచే ఈ ముగ్దను భ్రమకులోను చేయకండి. సరే! తొలుత మా జాతివారు లోకంలో ఏ పేరుతో పిలువబడేవారు.

పండి   దేవదాసీలని!

కళా   కదా! మరి దేవదాసీలు నరదాసీలు కావచ్చునా?

ಪಂಡಿ ಹಾಗಾದರೆ ರಾಜನು ನರನೇ ?

ಕಳಾ ದಯಮಾಡಿ ಯಿಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಬೇಡಿ.

ಮಂಚ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ಉದ್ಧಟತನ ಕಳಾವತಿ ! ಹೆಚ್ಚರಿಕೆ.

ಬಿಜ್ಜಳ ಮಂಚಣ್ಣಾ! ಸಾವಧಾನ. ನನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜರಿಗೆ ವಾಕ್‌ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿದೆ. ಕಳಾವತಿ ಭಯಪಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬಹುದು.

ಕಳಾ ತಮ್ಮ ಉದಾರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞಳು. ಪಂಡಿತರೆ ! ಈ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸ ಬಾರದಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

ಪಂಡಿ ಏಕೆ ? ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ, ಸಂಕೋಚವೇಕೆ ?

ಕಳಾ ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರು ಸನ್ನಿಧಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ವಾದದಿಂದ ಈಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?

ಪಂಡಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದರ ಗೊಡವೆ ನಿನಗೇಕೆ ? ಹೇಳು ರಾಜನು ನರನೇ ?

ಕಳಾ ದೇವನೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆ.

ಪಂಡಿ ಅಂದಸೆ ನರನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲವೆ ?

ಕಳಾ ಹಾಗೆ ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜನು ನರರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಪಂಡಿ ನರರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನಾದ ರಾಜನು ದೇವ ನಾಗಲಾರನೆ ?

ಕಳಾ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಪ್ರಜೆಗಳು ಆ ಪ್ರಜರನ್ನು ಆಳುವ ರಾಜನು ಅಷ್ಟೇ ಯೇಕೆ ಸ್ವರ್ಗದ ದೆವತೆಗಳು ಕೂಡಾ ಪಶುಗಳು. ಪಶುಪತಿ ಯೊಬ್ಬನೇ ಆ ಸಂಗಮನಾಥನು. ಆತನೇ ರಾಜರಿಗೆ ರಾಜನು. ದೇವರಿಗೆ ದೇವನು. ಪಂಡಿತರಾದ ತಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದೇನಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಗಮನಾಥನೇ ನನ್ನ ದೇವರು. ಅವನನ್ನೇ ನಾನು ನಂಬಿರುವೆನು.

ಪದ್ಯ

ನರರು ನರನಾಯಕರು ಸುರ ಲೋಕದವರು ।
ಗರುಡ ಗಂಧರ್ವ ಕಿನ್ನರ ಯಕ್ಷ ದನುಜ ।
ರೆಲ್ಲ ಪಶುಗಳು ಒಬ್ಬ ಪಶುಪತಿಯೆ ಜಗವ ।
ಪಾಲಿಸುವ ಕರ್ತ ತಾನಾತ ಸಂಗಮೇಶ ॥

పండి అయితే రాజు నరుడా ?

కళా దయచేసి ఇక్కడా ప్రశ్న వేయకండి.

మంచన హద్దుదాటిన ఔద్ధత్యం !కళావతీ! జాగ్రత్త!

బిజ్జ మంచనా- సావధానం శాంతివహించు, నా రాజ్యప్రజలకు వాక్ స్వాతంత్ర్యమున్నది. భయపడవద్దు కళావతీ నీ ఉద్దేశాన్ని ధైర్యంగా తెలుపవచ్చును.

కళా తమ ఉదారగుణానికి కృతజ్ఞురాలిని. పండితవర్యా ఈ వాదమిక కొన సాగనీయవద్దని ప్రార్థిస్తున్నాను.

పండి ఎందుకు ? మహారాజుగారి ఆజ్ఞఅయినది. సంకోచమెందుకు ?

కళా మహారాజుగారి ఆజ్ఞవల్ల సంకోచానికి ఆస్పదం లేకపోయినా ఆస్థానం అధికారుల కోపానికి గురిచేసేవాదంతో ఏమి ప్రయోజనం ?

పండి అట్లాకాదు. దానిగొడవ నీకెందుకు ? చెప్పు రాజు నరుడా ?

కళా దేవుడని చెప్పలేను.

పండి అంటే నరుడని చెప్పినట్లే గదా !

కళా నేనట్లా చెప్పలేదు. అయితే రాజు నరులలో ఉత్తముడని మాత్రం ఒప్పుకోవచ్చును.

పండి నరులలో ఉత్తముడైన రాజు దేవుడు కాలేడా ?

కళా అదెట్లా సాధ్యమవుతుంది? ప్రజలు, ఆ ప్రజలను పాలించే రాజు, అంతేకాదు స్వర్గదేవతలుకూడ పశువులు, పశుపతి ఒక్కడే. అతడా సంగమనాథుడే అతడే రాజులకు రాజు, దేవాదిదేవుడు. పండితులైన తమకు చెప్పదగిన దానిని. కాను. ఆ సంగమనాథుడే నా దేవుడు. వానినే నేను నమ్మిఉన్నాను.

నరులు నరనాయకులు మరి నాకవాసు
లెన్న యక్ష దైత్య గరుడ కిన్నరాదు
లెల్ల పశువులె పశుపతి యెన్న నొకడె
జగము పాలించు కర్త మా సంగముండె.

ಮಂಚ ಒಬ್ಬ ಯಃಕಶ್ಚಿತ ವೇಶ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವರಾದ ಸಮ್ರಾಜರ ಅಪ ಮಾನವೇ ? ಸಾಕು ! ಸಾಕು ಈ ದುರ್ವಾದ !! ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರಜಾ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಯೀ ರೀತಿ ದುರುಪಯೋಗ ವಾಗುವದು ನಿಸ್ಸೀಮ ರಾಜ ಭಕ್ತರು ಎಂದಿಗೂ ಸಹಿಸಲಾರರು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಕ್ತಿಯ ಭಂಡಾ-ಯವು ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದೆ.

ಬಿಜ್ಜ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಶಾಂತನಾಗು. ಅವರವರ ನಂಬಿಕೆಯು ಅವರವರಿಗೆ. ಇದ ರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಅನಾಹುತ ವೇನು ? ಪಂಡಿತರೆ ಯಿನ್ನು ಈ ವಾದವು ಸಾಕು. ಕಳಾವತಿ ನಿನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯಂತೆ ನೀ ನಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಪರಧರ್ಮದವರಿಗೆ ಹಾನಿಯಾದಲ್ಲಿ ದದಡನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ ಳೆಂಬುದು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿರಲಿ. ಈ ನಿನ್ನ ಆಚಲವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಾಗಿ ಇತ ಈ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಡಬಹುದು.

ಕಳಾ ಚಿತ್ತ – ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ನನ್ನ ಬಡಬಂಧುಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ಅನುಜ್ಞೆ ಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವೆನು.

ಬಿಜ್ಜ ಆಗಲಿ ಸಂತೋಷ. ಹೊರಡಬಹುದು.

[ಕಳಾವತಿಯು ಬಹುಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಂದಿಸಿ ಹೊರಡುವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಬಂದು ದೊರೆಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸುವನು.]

ಬಿಜ್ಜ ವಿಶೇಷ ವೇನು ?

ಸೇವಕ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ತಮಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದಾಗಿ ಕಳಿಸಿರುವರು.

[ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊರಡುವನು.]

ಬಿಜ್ಜ [ಓದಿ] ಕ್ಷಾಮ – ಇದೇನು ಸುಕ್ಷೇಮವಾದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ – ಈ ಕ್ಷಾಮದ ಬೇಗೆಯು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿ ಪ್ರಜರು ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಶರನಾಡನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರು ವರು .... ಪ್ರಜಾಬಾಳಿಗಾಗಿ ಯೀಗೇನು ಮಾಡುವದು?

ಪಂಡಿ ಮಾಡುವದೇನು ? ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳು ಅಳಿದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ವಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

మంచన ఒక్క యఃకశ్చిత్ వేశ్యచే ప్రత్యక్ష దేవులైన సమ్రాటుల అవమానమా? చాలు! చాలు! ఈ దుర్వాదం! మహారాజుల ప్రజా వాత్సల్యం ఈ రీతిగా దురుపయోగమవడం నిజమైన రాజభక్తు లెన్నటికీ సహించలేరు. బసవన్నగారి భక్తిబండాయం ఇది. దినదినానికీ ప్రభువుల చనువువల్ల కల్యాణ రాజ్యంలో క్రాంతిని రేపుతున్నది.

బిజ్జ మంచనా! శాంతించు, శాంతించు. ఎవరినమ్మిక వారిది. దీనివల్ల రాజ్యానికి జరిగే ప్రమాద మేమి? పండితులవారూ, వాదమిక చాలు. కళావతీనీ నమ్మిక ప్రకారమే నీవు ఉండవచ్చును. కానీ నీవలన ఇతర మతస్థులకు హాని కల్గితే దండనకు పాత్రురాలివే నన్నది లక్ష్యమందుండనీ. ఈ నీ అచంచలమైన నమ్మికకై ఇచ్చిన బహుమానం తీసుకొని సెలవు తీసుకొవచ్చు.

కళా చిత్తం. ప్రభువులమాట జవదాటజాలను. అయితే ఈ కానుకను నా పేద బంధువులకై వినియోగించేందుకు అనుమతి కోరుతున్నాను.

బిజ్జ కానిమ్మ. సంతోషం. అలాగే చేయవచ్చును.

(కళావతి కానుక తీసుకొని వందనంచేసి వెళ్ళిపోతుంది. అంతలో ఒక సేవకుడు వచ్చి రాజుకు వందనం చేస్తాడు.)

బిజ్జ విశేష మేమి?

సేవ మహామంత్రిగారు ఈ లేఖను తమ కర్పించుటకై పంపినారు.

(లేఖఇచ్చి వెళ్ళిపోతాడు)

బిజ్జ (చదివి) క్షామం-ఇదేమి? సుక్షేమమైన నా రాజ్యంలో క్షామమా? ఈ క్షామపు వేడి సామ్రాజ్యం అంతా పాకి అన్నం గతిలేక ప్రజలు పర రాష్ట్రాలు చేరుకుంటున్నారని బసవనగారు ఈ లేఖలో తెలిపారు.... ప్రజల బాగుకై ఇపుడేమి చేయువలె?

పండి చేసేదేమున్నది! వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు నశించినవి. సనాతన ధర్మం ఆశ్రయ రహితమైంది.

ಮಂಚ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಜಾತಿಸಂಕರವು ಬಲವಾಯಿತು.

ಪದ್ಯ — ಕಲ್ಯಾಣಿ

ದಿನದಿನದಿ ಘನ ಜಾತಿ ಸಂಕರದ ಜಾಡ್ಯ।
ನಾಡಿನಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು ವಿಷವಾಯುವಂತೆ।
ಜನರ ಮತಧರ್ಮ ನಡೆನುಡಿ ಕುಂಗಿತಾಹಾ।
ಲಿಂಗವಂತರ ಕೂಗಿಗೆದುರಿಲ್ಲ ದಿಂದು ॥

ಪಂಡಿ ಅಂದಮೇಲೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಬೆಳೆಗಳು ಹೇಗಾಗಬೇಕು ?

ಬಿಜ್ಜ ಅಂದರೆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಕ್ಷಾಮವು ಆವರಿಸಿತೆಂದು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ ?

ಪಂಡಿ ಅಹುದು.

ಬಿಜ್ಜ ಅದು ಹೇಗೆ?

ಪಂಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳು ಅಳಿದಿದ್ದರಿಂದ.

ಬಿಜ್ಜ ಅಳಿಯಲು ಕಾರಣ ?

ಪಂಡಿ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು ಯಿದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳೇ ಕಾರಣ.

ಬಿಜ್ಜ ಏನು ಬಸವಣ್ಣನವರೆ ?

ಪಂಡಿ ಅಹುದು ಮಹಾರಾಜ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭವಿಗಳೆಂದು ಹೀಯಾಳಿಸಿ ಅವರ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಯೆಲ್ಲರನ್ನು ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಲಿಂಗವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಪ್ರಭುಗಳು ಚಿತ್ತಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ಅದೆಷ್ಟೋ ವಚನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು, ಯಿದೋ ಕೇಳಿ:

[ವಚನ ಹೇಳುವನು.]

మంచన అంతేకాదు నిత్యమూ జాతి సంకరం ప్రబలమౌతున్నవి.

దినదినము జాతి సంకరమనెడు జబ్బు
నాట వ్యాపించె విషవాయు నటనవోలె
ప్రజల మతధర్మ వర్తనల్ పతనమయ్యె
లింగవతుల వాక్కెదురేది నేడు.

పండి మరి వానపంట ఎలా అవుతాయి?

బిజ్జ అంటే రాజ్యంలో అధర్మం పెరిగినందుకే ఈ క్షామం ఆవరించిందని తమ అభిప్రాయమా?

పండి ఔను!

బిజ్జ అది ఎట్లా?

పండి బ్రాహ్మణుల యజ్ఞ యాగాదికర్మలు నశించినందువల్ల.

బిజ్జ నశించడానికి కారణం?

పండి మన్నించండి. దీనికంతా తమ ముఖ్యమంత్రిగారే కారణం.

బిజ్జ ఏమిటి? బసవనగారా?

పండి ఔను మహారాజా! బ్రాహ్మణులను భవులని హీనపరచి వారి సత్కర్మలలో ప్రజలకు విశ్వాసము లేనట్లుచేసి, అందరినీ వశపరచుకొని, లింగవంతులుగా చేస్తున్నారు. ప్రభువులు చిత్తగించవలె. బ్రాహ్మణులను నిందించే అనేకానేక వచనాలల్లి జనులలో అపప్రచారం చేస్తున్నారు. ఇదో వినండి.

(వచనం చెబుతాడు)

నిప్పు దైవమంచు హవిసు బెట్టెడి బాపనల వసతుల
నిప్పంటి కాలంగ జలధారి నీరు వీధుల దుమ్మువోసి
బొబ్బలిడు చెల్లర పిలుతురయ్య-కూడల సంగమదేవ
వందనము మరచి నిందకు పూనిరయ్య.

ಮಂಚ ಇದಲ್ಲದೆ ಯಿಂದೇ ಬರೆದುಬಂದ ವಚನ. [ವಚನ ಹೇಳುವನು.]
ಕಿಚ್ಚು ದೈವವೆಂದು ಹವಿಯು ನಿಕ್ಕುವ ಹಾರುವರ ಮನೆಯಲಿ
ಕಿಚ್ಚೆದ್ದು ಸುಡುವಾಗ ಬಚ್ಚಲನೀರ ಬೀದಿಯ ಧೂಳವ ಹೊಯ್ದು
ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟೆಲ್ಲರ ಕರೆದರಯ್ಯ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ

ಪಂಡಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಯೆಲ್ಲರೂ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿ ಕೂಡಬೇಕಾಗಿದೆ

ಮಂಚ ಅಷ್ಟೇಯೇಕೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಕ್ತರೆಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದ ಆ ಬಸವಿಯ ಉದ್ಧಟತನಕ್ಕೆ ಸನ್ನಿಧಿಯು ಕೂಡಾ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಬಿಜ್ಜ ಮಂಚಣ್ಣ ! ಇರಲಿ. ಈಗ ಅವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತರೆ! ರಾಷ್ಟ್ರವು ಬರಗಾಲದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಲು ಉಪಾಯವೇನು?

ಪಂಡಿ ಉಪಾಯವೇನಿದೆ ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರೆ ಬರಗಾಲವು ಬರುವುದಾದರು ಉಂಟೆ? ಅಥವಾ ಬಂದರು ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲುವುದುಂಟೆ? ಪರ್ಜನ್ಯ ಯಾಗ ಗೈದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟ ಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಸಂಪದ್ಭರಿತ ವಾಗುವದು.

ಮಂಚ ಸರಿಯೇ, ಯಿದಕ್ಕೆ ದಂಡನಾಯಕ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಒಪ್ಪಬೇಕಲ್ಲಾ ?

ಬಿಜ್ಜ ನನ್ನ ಪ್ರಜರು ಬರಗಾಲದಿಂದ ಪಾರಾದರೆ ಸಾಕು. ಯಾರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಇಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾರೆ.

ಪಂಡಿ ಸಂತೋಷ. ತಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಜಾಭ್ಯುದಯ ವಾಗಲಿ.
["ಶತಮಾನಂ ಭವತಿ" ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ತೆರೆ ಜಾರುವದು.]

మంచన ఇది వారు నేడే వ్రాసిన వచనం.

పండి ముఖ్యమంత్రులన్న భయంచేత అంతా నోరుమూసుకొని కూర్చోవలసి వచ్చినది.

మంచన అంతేనా ? బసవనగారి భక్తురాలని నోటికి వచ్చినట్లు మాటలాడిన ఆ బసివి ఔద్ధత్యానికి ప్రభువులుకూడ నోరు మూయవలసివచ్చింది.

బిజ్జ మంచనా ! ఆగు ! ఇప్పు డా విషయం చర్చించే అవసరంలేదు. పండిత వర్యా రాజ్యం కరువునుంచి విముక్తి పొందే ఉపాయమేమి ?

పండి ఉపాయానికేమి ? భూసురులు సంతృప్తులైతే కరువు అడుగుపెట్టజాలునా? ఒకవేళ వచ్చినా కాలు నిల్చునా ? పర్జన్య యాగంజేసి ద్విజులను సంతుష్టి పడజేసినచో వానలు కురిసి రాష్ట్రం సంపద్భరిత మౌతుంది.

మంచన బాగు బాగు ! కానీ దీనికి దండనాయక బసవనగారు ఒప్పవలెను గదా ?

బిజ్జ నా ప్రజలు కరువు రక్కసినుండి దూరమైతే చాలు. ఎవరి ఒప్పుదలనూ నేడు నిరీక్షించలేను.

పండి సంతోషం తమవల్ల ప్రజాభ్యుదయ మగుగాక !

(శతమానం భవతి అని ఆశీర్వదిస్తుండగా తెర వాలుతుంది.)

ಒಂದನೆ ಅಂಕ

ಎರಡನೇ ನೋಟ

ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣ : ಬೀದಿ

[ಬರಗಾಲದ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಬೆಂದ ಬಡಕೂಲಿ ಕರಿಯ, ಬಡರೈತ ಕಂಬಾಳಿ. ಮೊದಲು ಕರಿಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ಕರಿಯ ಬರಗಾಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಮಾಸ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತೆ ನನಗೂ ಈ ಸಂಸಾರದ ಪೀಡೆ. ಝಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಬಿಡದಂತೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡೈತೆ ಅಲ್ಲಾ.... ಯಿದೇನು ದೇವರಕಾಟಾನೋ? ಇಲ್ದಿದ್ರೆ ನನ್ಪೀಡೇನೋ? ಗಂಡ್ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲಂತ ಯಿದ್ದೊಬ್ಬಮಗಳ್ನಕೊಟ್ಟು ಅಳಿಯನ್ನ ಮಂತೆನಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡ್ರೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡ್ತೀನು ನನ್ನಮಗಳು ಕಲ್ತು ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ವರುಷಕ್ಕೆ ಜೋಡಿ ಜೋಡಿ ಹಡದು ಮನ್ತುಂಬಾ ಮಕ್ಕಳ್ನ ಮಾಡಿ ಹರವಿ ಬಿಟ್ಟಾರೆ. ಭಾಗ್ಯವಂತರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಸಿಕ್ಸೆ, ಬಡವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಸಿಕ್ಸೆ. ದೇವ್ರ ಒಳ್ಳೆ ಬೆರಕಿಯಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ. ಅಯ್ಯೋ ದೇವ್ರೆ ಯಿ ಬರಗಾಲದಾಗ ಬಡವರು ಯಂಗಪ್ಪ ಬದುಕೋದು ? ಊರಲ್ಲಿ ಮನೆಯಿಲ್ಲ ಅಡವೀಲಿ ಹೊಲವಿಲ್ಲ.

ಕಂಬಾಳಿ [ಆಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಂದು] ಮಳೆಯಿಲ್ದೆ ಹೊಲ ತೊಗೊಂಡು ಯೇನ್ಮಾಡೋದೋ ಕರಿಯ ? ಅದನ್ನು ತೊಳಕೊಂಡು ಕುಡಿತಿಯೇನು.

ಕರಿ ತೊಳಕೊಂಡು ಕುಡೀ ದಲ್ಲೋ — ಹೊಲಯಿದ್ದೋರ ಸಮಾನ ಕೂಲೀರು ಯಿರಾಕೆ ಬಂದೀತೆ. ವಕ್ಕಲಮಗ ದೇವೇಂದ್ರ.

ಕಂಬಾ ಅಯ್ಯೋ ದೇವೇಂದ್ರ ! ಒಳ್ಳೇ ದೇವೇಂದ್ರ ನಪ್ಪ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ರು ಕಾಟ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಭೂಲೋಕದಾಗಿದ್ರು ಪೀಡೆ ತಪ್ಲಿಲ್ಲ.

ಕರಿ ಯಿದೇನು ಕಂಬಾಳಿ ! ಇಂಗಂತಿಯಲ್ಲ ? ವಕ್ಕಲ ಮಗ ದೇವೇಂದ್ರ ಅಂತಾರಲ್ಲಾ ?

ಕಂಬಾ ಊ — ಅಂತಾರೆ — ಯಾಕಂತಾರೆ ಗೊತ್ತೇನು ?

ಕರಿ ಗೊತ್ತೇನೋ ! ಯಿರೊದಂತಾರೆ.

తొలి యంకం

రెండో దృశ్యం

కల్యాణ పట్టణం : వీధి

(కరువు తీవ్రతకు ఎండి బెండైన పేదకూలి నల్లడు, పేద రైతు కంబాళి. మొదట నల్లడు ప్రవేశిస్తాడు.)

నల్లడు — కరువుకు అధికమాసం అంటుకొన్నట్లు నాకు ఈ సంసారంపీడ, జాడించుకొని పోదామన్నా వదలకుండా అంటుకొన్నాదె-కాదూ ! ఇదేమి దేవుని పీడనా ? లేక నా పీడేనా ? మగపిల్లల్లేరని వున్న వో కూతుర్నిచ్చి అల్లుణ్ణి ఇల్లరికం పెట్టు కొంటే, నా ఇంటిదీ, నాబిడ్డా కల్సి మాట్టాడు కొన్నట్లు ఏటేటా కవలపిల్లల్ని కని ఇల్లంతా పిల్లబజారు చేసిరి. ఉన్నోళ్లకి పిల్లల్లేక శిక్ష, లేనోళ్లకి పిల్లల శిక్ష. దేవుడు బలే గడుసైనోడు లావుంది. అయ్యో దేవుడా ఈ కరువుకాలంలో పేదోళ్లు ఎట్లాగయ్యా బ్రతికేది ? ఊళ్లో యిల్లూ లేదు. అడవిలో చేలూ లేవు.

కంబాళి — (ఆమాట విని వచ్చి) వానల్లేకపోతే చేను, దీసుకొని ఏంజేసుకుంటావో, నల్లా కడుక్కొని తాగుతావా దాన్ని ?

నల్ల — కడుక్కొని త్రాగేదికాదు రా, పొలమున్నోళ్ల సమానంగా కూలోళ్లు వుండేందు కౌతుందా ? కాపువాడు దేవేంద్రుడే కాదూ !

కంబా — అయ్యో దేవేంద్రుడు ! మంచి దేవేంద్రుడు రా. స్వర్గంలో వున్నప్పుడూ పీడ తప్పలా ! ఇప్పుడూ దరిద్రప్పీడ తప్పలా ?

నల్ల — అదేంటి కంబాళీ అలాగంటావ్. కాపుబిడ్డ దేవేంద్రుడంటారు గదా అంతా.

కంబా — ఊఁ అంటారు. ఎందుకంటారో తెలుసా ?

నల్ల — ఏమి తెలుసుకునేది ? ఉన్నమాటంటారు.

ಕಂಬಾ ಯೇನಿರೊದು ಮಣ್ಣು ! ಯೀ ದೇವೇಂದ್ರ, ದೇವೇಂದ್ರ ಅಂತ ಯಾರು ಯಾರು ಅನಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳ್ತಾರೋ ಅವರ ಬಾಳೆಲ್ಲ ಹಾಳೇ ನೋಡು.

ಕರಿ ಯಾಕೆ ? ಯಿಗ ಯಿವೂರಲ್ಲಿರೋ ವಕ್ಕಲಿಗರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸುಣ್ಣದ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಧಣೇರಾಗಿಲ್ಲೇನು ?

ಕಂಬಾ ಅದೆಲ್ಲಾ ಸುಣ್ಣದ ಡೌಲು ಕರಿಯಾ ! ಒಳಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಯೇನೈತೆ ಮೈತುಂಬ ಸಾಲ, ಸೆಗಣಿನಾತ. ಯಿರ್ಲಿ ಆ ಸ್ವರ್ಗದಾಗಿರೋ ದೇವೇಂದ್ರ ನಾದರೂ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾನೇಂತ ಅಂದ್ಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ ?

ಕರಿ ಸುಖ ವಾಗಿಲ್ದೆ ಅವನ್ಗೇನಾಗಿದೆ ?

ಕಂಬಾ ಯಿನ್ನೇನಾಗಬೇಕೋ ? ಹಗಲು ಇರಳು ಅವನು ಬಂದ ಘುರ್ ಎಂದ ಇವನು ಬಂದ ಹುರ್ ಎಂದ. ಹೀಗೆ ಬಂದೋರಿಗೆಲ್ಲಾ ಬೆದರಿ ಓಡಿ, ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೊ ನಾರಾಯಣನನ್ನೊ ದಮ್ಮಯ್ಯಾಂತ ಕಾಲ್ಬಿದ್ದು ಬೇಡೋದು. ರಾಕ್ಷಸರ ಕಾಟದಿಂದ ಗೋಳ್ಯಾಡುವ ಆ ಸ್ವರ್ಗದ ದೇವೇಂದ್ರನ ಪಾಡು, ನಮ್ಮ ಪಾಡು ಒಂದೇ ನೋಡು.

ಕರಿ ಸರೆ. ಆ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗಂತು ರಾಕ್ಷಸರ ಕಾಟ. ನಿಮಗ್ಯಾರ ಕಾಟ ?

ಕಂಬಾ ಸಾಲಗಾರ್ರ ಕಾಟ.

ಕರಿ ಓ ! ಅಂಗೇನು !

ಕಂಬಾ ವಕ್ಕಲ ಮಗನಿಗೆ ವದ್ದಾಟ, ಕೂಲಿ ಮಗನಿಗೆ ಕುಣಿದಾಟ. ನಿಂಗೆಂಗೆ ತಿಳಿಬೇಕಪ್ಪ ಕರಿಯಾ ! ನಿನಗ್ಯಾರ ಕಾಟ ?

ಕರಿ ನಿಮ್ಕಾಟ.

ಕಂಬಾ ನಮ್ಕಾಟೇನೋ ? ನೀವು ಯಾರ ಕಾಟಕ್ಕು ಬಗ್ಗೋ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲ. ಕೂಲಿ ಮಗ ದೊರೆ ಮಗ.

ಕರಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲ ಕುರಿ ಮಗ ! ಸಣ್ಣದಿರೋವಾಗ ತಿನಿಸಿ ತಿನಿಸಿ ಸಾಕ್ತಾರೆ. ಬಲ್ತು ಕೊಬ್ಬಿದವ್ಯಾಲೆ ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಯ್ದು ತಿಂತಾರೆ. ಅವರು ತಿನಲಿಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಿನಸ್ತಾರಾಗ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯೇನೂ ತಿನ್ಸೋದಿಲ್ಲ. ನಮ್ದು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕನಿಕಷ್ಟ. ಕೆಲ್ಸವಿರೋವರೆವಿಗು ದುಡಿಸಿ, ದುಡಿಸಿ ಅರಹೊಟ್ಟೆ ತಿನಸ್ತಾರೆ. ಆ ಕೆಲಸ ಆದಮೇಲೆ ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಸಿ ಬಿಡ್ತಾರೆ.

కంబా ఏమున్నదిరా మన్ను! ఇట్లా దేవేంద్రుడు అనిపించుకుని ఎవరెవరు బ్రతికేరో వాళ్ల బ్రతుకంతా మన్నే.

నల్ల ఎందుకూ! ఇప్పుడీవూళ్లో కాపోళ్లంతా పెద్దపెద్ద గచ్చుమేడలు కట్టుకొని కాపురంటులు కాలేదా ?

కంబా అదంతా పైగచ్చు దాబురా నల్లా! లోపలచూస్తే ఏముంది ? ఒంటినిండా అప్పుల నొప్పులు. పేదకంపు! ఆ స్వర్గంలోని దేవేంద్రుడైనా సుఖంగా వున్నా డనా ?

నల్ల ఉండక అతడి కేం రోగం ?

కంబా ఇంకేం రోగం ? పగలు రేయీ వాడొచ్చె ధుర్రనె. వీడొచ్చె ధుర్రనె. ఇలా మీది కెత్తి వచ్చినోళ్లకంతా బెదరిపోయి బ్రహ్మన్ననో, నారాయణ స్వామినో కాళ్లబడి వేడుకోవడం. రాక్షసులపీడతో ఏడ్చే ఆ స్వర్గలోకపు దేవేంద్రునిదీ మనదీ ఒకేగోడు.

నల్ల ఒప్పుకొందాం! ఆ దేవేంద్రుడికి రాక్షసపీడ. మీకో ?

కంబా అప్పులోళ్ల పీడ!

నల్ల ఓ"! అట్లాగేమి ?

కంబా కాపోని ఆయాసం కూలోడి సంతోషం. నీకెట్లా తెలుస్తుందిరా నల్లా? మరి నీ కెవరిదిరా పీడ ?

నల్ల మీ పీడ.

కంబా మాదేందిరా! మీ రెపళ్ల పీడకి లొంగే కొడుకులు కాదు. కూలోడిబిడ్డ-మేలిబిడ్డ.

నల్ల కాదుకాదు. కూలిబిడ్డ పట్టి గొర్రెబిడ్డ. చిన్నప్పుడు తినిపించి తినిపించి పాకేరు. బలిసి కొవ్వెక్కినాక గొంతుకోసి తినేరు. తాము తినేందుకు, దానికి తినిపిస్తారు కానీ దానిమీద ప్రేముండి కాదు. మాది దానిస్థితికన్నా కనాకష్టం. బలమున్నంతవరకూ పనిచేయించుకొని అరకడుపుకు పెడ తారు. పని ముగిసినాక కసుపులో కలిపేస్తారు.

ಕಂಬಾ ಯಿೂ ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಯೆಲ್ಲರು ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಲ್ತು ಧೂಳಾಗಿ ದುವ್ನ್ಯಾಗಿ ಹೋಗುವ ವತ್ತು ಬಂದಿವೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆಯಿಂದ ಉಪವಾಸ.

ಕರಿ ಆದೇನು ಹೆಳ್ತೀಯಪ್ಪ ಕಂಬಾಳಿ ! ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನದಿಂದ ಉಪವಾಸ. ಅಯ್ಯೋ ಈ ಕಲ್ಯಾಣದಾಗೆ ಕೂಳಿಲ್ಲದ ಬಡವರ ಕೂಗು ಕೇಳೋ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರೆ ಯಿಲ್ಲೇ ?

[ಆಗ ಜಗದೇವನು ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಒಳಗಿನಿಂದ]

ಜಗ ಇದ್ದಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ಕೂಗು ಕೇಳುವವರು ಯಿದ್ದಾರೆ.

ಕರಿ (ಬೆಚ್ಚಿ) ಯಾರಪ್ಪ ಅವರು ? [ಎಂದು ಕರಿಯ—ಕಂಬಾಳಿ ನೊಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಜಗದೇವನು ಬರುವನು.]

ಜಗ ಹೆದರ ಬೇಡಿ. ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ನದಾತ ಬಸವೇಶ್ವರ ರಿರುವವರೆವಿಗೂ ಬಡವರ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಕೊರತೆ ಯಾಗಲಾರದು.

ಕರಿ ಆಹುದೆಪ್ಪಾ ! ಬಸವಣ್ಣೋರು ಬಲು ದೊಡ್ಡೋರು. ಯಂಗಾದ್ರು ಮಾಡಿ ಯಿೂ ಬರಗಾಲದಾಗ ಬಡವರನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಿೂಗ ಮೂರು ದಿನದಿಂದ ಉಪವಾಸ.

ಜಗ ಏನು ? ಉಪವಾಸ ! ಮೂರು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಉಪವಾಸ !! ಅಯ್ಯೋ! ಯಾರು ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಕಂಬಾ ಯಾರು ಸಹಾಯ ಮಾಡ್ತಾರಪ್ಪ ! ಈ ಕಾಲ್ದಲ್ಲಿ!

ಕರಿ ಔದು. ಮೂರು ದಿನಗಳಿಂದ ಮನೆ ಮನೆ ಸುತ್ತಿ ಸಾಕಾಯ್ತು. ಬ್ರಾಮ್ಮರ ಮನೆಗೆ ಹೊದರೆ "ಏ ಶೂದ್ರ ಮುಂಡೇನೆ ನಡೆ ಆಚೆ." ಅಂತ ಗದ್ರಿಸ್ತಾರೆ .... ಯಪ್ಪ ಸಿಟ್ಟಾಗ್ಬೇಡ. ನಿಮ್ಲಿಂಗಾತ್ರ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ "ಯಿವನ್ಯಾವನೋ ಭವಿನನ್ಮಗ ಹೋಗು." ಅಂತ ಬೆದ್ರಿಸ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರದವರಂತು "ಬಿಟ್ಹೋ ಬಿರಿಗಳ್ಳ" ಅಂತ ನಮ್ಮನ್ನ ಕೈ ಬಿಟ್ಟದೆ. ಯಿನ್ನು ನಮ್ಮ ಗೋಳು ಕೇಳೋರು ಯಾರು ?

ಕಂಬಾ ಅಲ್ರಿ ಬಸವಣ್ಣೋರು ಯಿೂ ರಾಜ್ಯದಾಗ ದೊಡ್ಡ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಈ ಗತಿ ನಮಗೆ ಬರಬಹುದೆ ?

కంబా ఈ కాటకంలో అందరూ కసువులో కల్పి ధూళిగా దుమ్ముగా అయి పోయే పొద్దొచ్చింది. మాయింట్లో నిన్నటినుంచి ఉపవాసం.

నల్ల ఏమి చెప్పమంటావు కంబాళన్నా ! మా యింట్లో మూణ్ణాళ్లయి ఉపోషమే ! అయ్యో ! ఈ కల్యాణంలో అన్నమో రామచంద్రా అనే పేద వాళ్ల కేకలను పట్టించుకొనే పుణ్యాత్ముడే లేడా ?

(అపుడు జగదేవుడు ఈమాట విని లోపలినుంచి)

జగ ఉన్నారు. మీ మొర వినేవా రున్నారు.

కంబా,నల్ల (బెదరి) ఎవరన్నా వారు? (అని నల్ల - కంబాళీ ఒహర్నొహరు చూసు కొంటుండగా జగదేవుని ప్రవేశం.)

జగ బెదరవద్దు. కల్యాణంలో అన్నదాత బసవేశ్వరు డున్నంతవరకూ పేదలకు అన్నానికి కొరత రాజాలదు.

నల్ల ఔనన్నా. బసవన్నగారు దాన పెద్దోరు. ఎట్లాగైనాచేసి ఈ కరువుకాలంలో పేదవాళ్లని ఉద్ధరించాలి. మూడునాళ్లనుంచీ ఉపవాసంతో అలమటిస్తు న్నాం.

జగ ఏమిటి? ఉపవాసమా? అదీ మూణ్ణాళ్లనుంచీ? అయ్యో! ఎవరూ సహాయం చేయలేదా ?

కంబా ఎవరు సాయం చేస్తారన్నా ఈ కరువు కాలంలో?

నల్ల ఔను. మూణ్ణాళ్లనుంచీ ఇల్లిల్లూ తిరిగి తిరిగీ చాలైపోయింది. బ్రాహ్మల ఇంటికిపోతే "ఏశూద్ర ముండాకొడకా దూరం దూరం!" అని తిడతారు. అన్నా కోపమొద్దు. మీ లింగాయతుల యిళ్లకి వెళితే "పీడెవడో భవినా కొడుకు! పోరా" అని బెదిరిస్తారు. సరకారోళ్ళంతా "వదలినాడురా గజ దొంగ" అని మమ్మల్నెన్నడో వెయ్యిడిసినారు, ఇంక మా గోడు వినేది ఎవరు ?

కంబా కాదన్నా- బసవన్నగారు ముఖ్యమంత్రిగాఉన్న ఈ రాజ్యంలో మా కీ గతి పట్టవచ్చునా ?

ಜಗ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈಗಾಗಲೆ ಬರಗಾಲದ ವರದಿಯನ್ನು ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಬಡವರ ಬಾಳಿಗಾಗಿ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕರಿ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ! .... ಅಲ್ಲ ದೊರೆಗಳಿಂದ ಯೇನಪ್ಪಣೆ ಆಗೈತೆ ?

ಜಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಂತರ್ಪಣೆ ಯಾಗಿದೆ.

ಕಂಬಾ ನಮ್ಗತಿ ?

ಜಗ ಅದನ್ನೆ ಯೊಗ ಯೋಚಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕರಿ ಯಪ್ಪ ! ಜಗದೇವಪ್ಪ ! ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ್ನ ಮಾತ್ರ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಯೇನಾಗ್ತೈತೆ ?

ಜಗ ಏನಾಗುತ್ತೆ ? ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುತ್ತೆ.

ಕಂಬಾ ಯಾರದು ?

ಜಗ ಉಂಡವರದು.

ಕರಿ ಆದರೆ .... ಈ ನಮ್ಮ ಬಡವರ ಹೊಟ್ಟೆ ?

ಜಗ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಡವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕಂಬಾ ಅಯ್ಯೋ ನಾವೇನೂ ! ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವದೇನೂ ! ಯಿಂದು ನಮ್ಮಂತೋರಿಂದ ಆದೀತೆ ?

ಕರಿ ಮೊದಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿಗೆ ಬಿಡೋರ್ಯಾರು ?

ಜಗ ಹೇಳದೇ ಕೇಳದೆ ಯಾರು ನಿಮಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕುವರು ? ಯಿನ್ನೆಷ್ಟು ದಿನ ಈ ನಿಮ್ಮ ಮೂಕ ಜೀವನ ? ದೊರೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಪ್ರಜರಾದ ನಿಮಗೆ ಹಕ್ಕಿದೆ, ಅದನ್ನೇಕೆ ಮೂಢತನದಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಉಪವಾಸ ಸಾಯುವಿರಿ ? ಹಾಕಿದರೆ ತಿನ್ನುವುದು, ಹಾಕದಿದ್ದರೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡು ವುದು. ನೀವೇನು ಪಶುಗಳೆ ?

ಕರಿ ಯಪ್ಪ ! ಯ್ಯಾಕೆ ಬೈಯ್ತೀ ಬಿಡು. ದೊಡ್ಡೋರ್ಗೆ ಎಂಗಾದ್ರು ಈ ಮೂಕ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯಾ ಬಂದೀತಂತಾ ಮೊದಲಿಸಿಂದ ಮೂಕರಾಗಿದ್ದು ಯಿದ್ದು, ಈಗ ಮಾತೇ ಬಂದಂಗೆ ಆಗೈತೆ.

ಕಂಬಾ ನೀವೇನೆಂದ್ರು ದೊರೆಗಳತ್ರ ಹೊಗಾಕ ನಮ್ಮಿಂದಾಗ್ದು.

ಜಗ ದೊರೆಯು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಮಾನವನು. ನಿಮ್ಮ ದುಡಿತದಿಂದ ಅವನ ಜೀವನ ವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಮೂಢರಾದಿರಲ್ಲ. ಯಿದಕ್ಕೇನೆನ್ನ ಬೇಕು ?

జగ — ఈ విషయమై విచారించి బసవన్నగారు ఇప్పటికే కరువు నివేదికను రాజుకు పంపించినారు. పేదల జీవనానికి తగు వ్యవస్థ చేస్తారు.

నల్ల — పుణ్యాత్ముడు.... అయితే ప్రభువు లేం చేశారు ?

జగ — బ్రాహ్మణ సంతర్పణలు చేశారు.

కంబా — మా గతి ?

జగ — అదే ఇప్పు డాలోచించవలసి ఉంది.

నల్ల — జగదేవన్నా ! బాపనోళ్ళకిమాత్రం బువ్వ పెడితే ఏ మౌతుంది ?

జగ — ఏమౌతుంది? కడుపు నిండుతుంది.

కంబా — ఎవరిది ?

జగ — తిన్నవాళ్లది.

కంబా — అయితే.... మా పేదల కడుపులో ?

జగ — అందుకే పేదలంతా కల్సి మహారాజుగారికి మనవి చేసుకోవాలి.

కంబా — అయ్యో, మేమేమి ! మహారాజులవద్దకు పోయేదేమి ! మాలాటి వాళ్లతో అయ్యేపనేనా ?

నల్ల — మొదట మమ్మల్ని మహారాజువద్దకు వదిలే దెవరు ?

జగ — అడగకుండా ఉంటే ఎవరు మీకు అన్నం పెడతారు? ఇంకెన్నాళ్లు మీ మూగ బ్రతుకు ? ప్రభువు నడిగేందుకు ప్రజలైన మీకు హక్కున్నది. దాన్నెందుకు మూర్ఖత్వంతో పోగొట్టుకొని ఉపవాసాలతో ఛస్తారు? పెడితే తినేది - లేదా దైన్యంగా చూసేది ! మీరేమి పశువులా ?

నల్ల — అన్నన్నా ఎందుకు తిడతావు ? ఏనాటికైనా ఈ మూగజీవాలపై పెద్దలకు దయ వస్తుందా అని మొదట్నుంచీ మూగవాళ్లమై ఉండి ఇప్పుడు మాటలే మరచినట్లయింది.

కంబా — మీరేమన్నా సరే. ప్రభువులవద్దకు వెళ్లను మావల్లకాదు.

జగ — దొరకూడ మీవలె మానవుడే. మీ శ్రమనుంచి అతని బతుకన్నది తెలియలేక మూఢులై పోయారుకద ! ఇందుకు మిమ్మ ల్నేమనాలి ?

ಕರಿ ಯಪ್ಪ ! ಯಿಗೇನೆಂದ್ರೆ ಏನೈತೆ ? ನಾ ವೇನ್ಮಾಡೇವು ? ಬಡ ಬಡ್ಡಿಮಕ್ಕಳು. ತಮ್ಮಂತೋರೆ ಪುಣ್ಯ ಕಟ್ಗೋಬೇಕು.

ಜಗ ಇದೊಳ್ಳೆ ಧರ್ಮಸಂಕಟ ! ಅಯ್ಯೋ ! ಯಿವರೆಷ್ಟು ಅನ್ಯಾಯಕರು ! ಹೋಗಲಿ ಯಿಗ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತಾದರು ಕೇಳುವಿರಾ ?

ಕಂಬಾ ಅದೇನೋ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ.

ಜಗ ನಾಳೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಂತರ್ಪಣೆ. ನೀವು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಯತೇಚ್ಛೆವಾಗಿ ತಿನ್ನಬಹುದು.

ಕರಿ ಅಯ್ಯಯ್ಯ. ಬಿರಾಮ್ರು ನಮಗಾಕ್ತರೇನಪ್ಪ ?

ಜಗ ಅವರು ಹಾಕುವರೆಂದು ನೀವು ಕಾದಿರಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ಹಸಿವು ಒಂದೇ ಅಂದಮೇಲೆ ಹಸಿದವರು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಉಣಬಹುದು.

ಕಂಬಾ ಯಪ್ಪ ! ಯಿಂಗ್ಮಾಡಿದ್ರೆ ದೊರೆ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಆಕ್ತಾನೆ.

ಜಗ ಆ ಭಯವು ನಿಮಗೆ ಬೇಡ. ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲಾ ನಾನು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕಂಬಾ ಕರಿಯಾ ! ಯೇನಂತಿ ?

ಕರಿ ಯೇನನ್ನೋದು ಕಂಬಾಳಿ ! ಬೋನಿಲ್ಲದೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಕಪ್ರಿಹೋಗ್ಯೆತೆ. ಊ ಅನ್ನು, ಆದದ್ದಾಗಲಿ.

ಕಂಬಾ ಯಪ್ಪ ! ಜಗದೇವಣ್ಣ !! ಒಂದೇ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಕಾಯಿ ಕುಡುಗೋಲು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಾಗೆ ಕೊಟ್ಟೇವಿ. ಯಂಗನ್ನ ಮಾಡು.

ಜಗ ಭಯಪಡಬೇಡಿ ಯಲ್ಲಾಬಡವರಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂತರ್ಪಣೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿ.

ಕರಿ ಅಂಗೆ ಆಗ್ಲಿಯಪ್ಪ ! ಬಸವಣ್ಣೋರ್ನ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕ್ತೇವಿ.

[ಹೋಗುವರು.]

నల్ల అన్నా! ఇప్పు డేమంటే ఏముంది? మేమేం చేసేం. పేద పాదలం. మీలాంటివాళ్లే పుణ్యం కట్టుకోవాలి !

జగ ఇది మరీ ధర్మసంకటం! అయ్యో వీళ్లెంత అమాయకులు! పోనీ యండి. ఇప్పుడు నేను చెప్పినట్లయినా వింటారా ?

కంబా అదేమో శెలవియ్యండి.

జగ రేపు బ్రాహ్మణసంతర్పణ. మీరు ధైర్యం చేయగల్గితే యథేచ్ఛగా తినవచ్చు.

కంబా అయ్యయ్యో! బాపనోళ్లు మాకు పెడ్తారేమన్నా?

జగ వాళ్లు పెట్టేవరకు మీరు కాచుకూర్చోనక్కరలేదు. అందరి ఆకలీ ఒకటే అయినపుడు, ఆకలిగొన్నవారు నిరాటంకంగా భోంచేయవచ్చు.

కంబా హన్నా! ఇలా చేస్తే దొర కొరత వేయించడూ ?

జగ మీ కా భయం వద్దు. వచ్చిందంతా నేను చూసుకొంటాను. ఈ విషయమై మహామంత్రులవారి సహకారాన్ని ఒదిగిస్తాను.

కంబా ఏమంటావురా నల్లా ?

నల్ల ఏమనేదన్నా కంబాళీ. అన్నం ఎరక్క కడుపంటుకుపోతూంది. సరే నను. అయ్యేదౌతుంది.

కంబా అన్నా జగదేవన్నా! ధైర్యంచేసి కాయి-కొడవలి నీచేతుల్లో పెడతన్నాం. ఏమైనా, ఏలాగైనా చేయి.

జగ భయపడవద్దు. పేదలందరికీ ఈవార్త తెలిపి, వేళకు సరిగ్గా సంతర్పణ స్థలానికి రండి.

నల్ల అలాగే నన్నా. బసవన్నగారి పేరూ, మీపేరూ చెప్పుకొని బ్రతుకుతాం. (వెళ్ళిపోతారు.)

ಜಗ ಎಂತಹಕಾಲ ವಿದು? ಉಣ್ಣುವ ಬಡವರಿಗೆ ನೀಡದೆ, ಉಂಡು ತೃಪ್ತರಾದ ವರಿಗೆ ಈ ಲೋಕವು ನೀಡುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬ ಸ ವ ಣ್ಣ ನ ವ ರು ಲೋಕಾನುಭವವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

[ಕಲ್ಲ ನಾಗರಕಂಡು- ಎಂಬ ವಚನ ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವನು.]

ಕಲ್ಲನಾಗರಕಂಡರೆ ಹಾ ಲೆರೆ ಎಂಬುವರಯ್ಯ ||ಪ||
ಧಿಟದ ನಾಗರ ಕಂಡರೆ ಕೊಲ್ಲು-ಕೊಂಲ್ಲೆಬರಯ್ಯ ||ಅ||
ಉಂಬ ಜಂಗವು ಬಂದರೆ ನಡೆ ನಡೆ ಎಂಬರಯ್ಯ
ಉಣ್ಣದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬೋನ ಹಿಡಿ ಎಂಬರಯ್ಯ ||೧||
ನಮ್ಮಕೂಡಲಸಂಗನ ಶರಣರ ಕಂಡು
ಉದಾಸೀನವ ಮಾಡಿವರೆ ಕಲ್ಲುತಾಗಿದ ಮಿಟ್ಟೆಯಂತಿಪ್ಪರಯ್ಯ ||೨||

జగ ఏ రాటి కాల మిది? ఆకలిగొన్న పేదలకు పెట్టక, కడుపు నిండినవారికే ఈ లోకం భోజనం వడ్డిస్తున్నది కదా! అందుకే బసవన్నగారు లోకానుభవాన్ని తమ వచనంలో చక్కగా వ్యక్తపరిచారు..

(రాలనాగుల గని- అనే వచనం పాడుతూ వెళ్ళిపోతాడు.)

రాల నాగులగాంచిన పాలు పోయ్మందురు ॥ప॥
జీవనాగుల గాంచిన చంపు చంపు మనెదరు ॥అ॥
పసిగొన్న జంగముని పదపద మందురు
పసిలేని లింగమును భోంచేయు మందురు ॥1॥
మా కూడల సంగము శరణుల గాంచి
ఉదాసీనత జూపిన-రాయి తగిలిన చట్టులై పోదురయ్యా ॥2॥

ಒಂದನೆ ಅಂಕ

ಮೂರನೇ ನೋಟ

ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ಬಯಲು ಜಾಗ

[ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ದಿನ- ದುಶ್ಯಾಸನ ಕಥೆ ಬೈಲಾಟ ಜನರು ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಪರದೆ ಮೇಲೆಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ – ದುಶ್ಯಾಸನನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆಯು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೋಯಿತೇ. ಯೆಂಬ ಹಾಡಿನಿಂದ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾ ಯಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಆಟ ನಡೆಯುತ್ತದೆ]

ದ್ರೌಪದಿ ಪದ ಸಭಕ್ಕೆ :

ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ದೊಯಿತೆ ಈ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ||
ಸೊಕ್ಕು ಜವ್ವನ ಮಾನ ಸೂರೆ ಗೊಂಬುವಗೆ
ಪತಿಗಳೈವರು ಸತ್ಯವ್ರತಕೆ ಶಿಲ್ಕಿಹರು
ಅತಿಕೋಪ ಬಡುವರು ಶಕುನಿ ಭಾನುಜರು
ಸುತರ ಮೇಲಿನ ಮೊಹದಲಿ ಪೇಳದಿಹರು
ಗತಿ ವಿಲೊಚನ ಮಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯರು.

ದ್ರೌಪದಿ ಆಹೋ ಪರಮ ಕರುಣಾಭರಣರಾದ ಸಭಾ ಜನರೆ, ಚಂಡ ಕೋದಂಡ ಕಳಾ ಪಂಡಿತರು ಈ ಭಂಡನ ದುಂಡಿಗೆತನ ಕಂಡು ಕಂಡು ನಿತ್ಯವಾದ ಸತ್ಯವ್ರತ ಕೃತ್ಯರಾದರು. ದುರ್ಮನ ಸಂಕೀರ್ಣದ ಶಕುನಿ ಕರ್ಣಾದಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿ ಭೂಷಿತ ರಾದರು. ಗಂಧ ಸಿಂಧುರ ಗಮನ ಗಾಂಧಾರಿಯರು ಅಂಧಕ ರಾಯನು ಕಡು ಮೊಹದಿ ಜಡತನದಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವರು ನೊಡಿದಿರಾ ಸಭಾ ಜನರೆ !

ದುಶ್ಯಾಸನ ಮೌಢಮತಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿ, ಚಂಡಕೋದಂಡ ಪಂಡಿತನಾದ ಯನ್ನನ್ನು ಕಂಡುಕಂಡು ಹುಲಿಯ ಕಂಡು ಕುರಿಯ ಹಿಂಡುಗಳಂತೆ ಮುಂಡೆಯತ್ತದೆ ರಂಡೆಯರತರದಿ ಖಂಡುಗೆಟ್ಟು ಯಿರುವ ನಿನ್ನ ಗಂಡರ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಭಂಡು ಮಾಡುವೆ. ರಣ ಹೇಡಿಗಳಾಗಿ ಮೂಢರಾದ ಗಾಢ ಪರಾಕ್ರಮ

తొలి అంకం

మూడవ దృశ్యం

కళ్యాణ పట్టణంలో ఒక బయలు ప్రదేశం. దుశ్శాసనుని కథ బయలునాటకం (వీధి నాటకం) జనులు కూర్చొని చూస్తుంటారు. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపది చీర లాగడానికై వస్తాడు.

ద్రౌపది పదం (సభకు)

పాట దిక్కు-లేదాయెనా ? ఈ సభలోనా
చొక్క- మానము నపహరింపజూచెడువేళా ॥ది॥
పతులైదుగురు సత్యవ్రతమున చిక్కేరు
అతికోప మొందిరి శకుని ఖానుజులు
సుతులపై మోహమున వినక యున్నారు
గత విలోచనులైన- గాంధారి పతియు ॥ది॥

మాట అహో కరుణాభరణులైన సభా జనులారా చండ కోదండ కళాపండితులు ఈ చండని దుండగాన్ని చూచీ.... నిత్యమైన సత్యవ్రతకృత్యులైరి. ధర్మ సంకీర్ణులైన శకుని కర్ణాదులు సంతోష భూషితులైరి. గంధ సింధుర గమన గాంధారి అంధకరాయలు కడు మోహం జటతంచి మిన్న కున్నారు. చూచితిరా సభికులారా....

దుశ్శా మూఢమతియైన ద్రౌపదీ.... చండ ప్రచండ కోదండ కళాపండితుడనైన నన్ను చూచి పులినిగన్న గొర్రెల మందలవలె తలలెత్త లేక, రండలవలె రంజన చెడి కూర్చున్న నీ మగలముందు ఎదిరిస్తున్నావు. రణభీతులై గాఢ పరాక్రమము ప్రౌఢ విక్రమమూ లేక ఇక్కడ, ఈ ఖలులవల్లభవని,

ಪ್ರೌಢವಿಕ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಯಿಲ್ಲಿ ಈ ಖುಲ್ಲಸವಲ್ಲಭೆಯೆಂದು, ಮೂರು ಲೋಕ ದೋಳ್ ಬಲ್ಲಿದರೆಂಬುವನೊಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸು. ಬಿಡು ಬಿಡು ಬಡಿವಾರದ ಗೊಡೆ ವ್ಯಾಕೆ. ಜಡೆಮುಡಿಪಿಡಿದು ದುಡಿಕಿನಿಂದ ಭಂಗ ಪಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪುಟ್ಟಿರುವ ಪಟ್ಟಾಂಬರ ಘಟ್ಟಿಗೆ ಪಿಡಿದು ಥಟ್ಟನೆಳೆದು, ಗುಟ್ಟು ಕೆಡಸಿ ಕಟ್ಟುಮಾಡಿ ಬಿಡುವೆ ನೋಡು, ಚಂಚಲಮತಿಯಾದ ಪಾಂಚಾಲಿಯೆ (ಎಂದು ಸೀರೆ ಹಿಡಿಯುವನು.)

ದ್ರೌಪದಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ತೋತ್ರ.

ಕಾಯೋ ಕಮಲಾ ಮನೋಹರ । ಕರುಣಾಸಾಗರ ।
ಖಳನಾಂಖರನನು ಶಳೆಯುವ ರಭಸದಿ ಘಳಿಗೆ ತಡೆವರೆ
ವುಳಿಯದುಮಾನ ಕಾಯೊ ॥ ಪತಿಗಳೈವರು ಸತ್ಯವ್ರತಕೆ
ಶಿಲ್ಕಿಹರು । ರತಿಪತಿಪಿತನೆ ಗತಿ ಮಾನಾಭಿಮಾನಕೆ ॥

ಮಾತು.

ಹೇ ಪನ್ನಗಶಯಾನಾ ಸನ್ನುತಾಕಾರನೆ, ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ಭಿನ್ನೈಸುವೆ. ಪರಮಪುರುಷ ಹರಿಯೆ ಮೊರೆಯಾಲಿಸು. ಖಳನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಸೀರೆಯು ಶೆಳೆಯುವನು, ಮಾನವು ಕಳೆಯುವನು ತಿಳಿಯೋ ಶ್ರೀಹರಿಯೆ ಇಳೆಯೊಳು ಮಾನವು ಕಳಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ವುಳಿದರೆ ಫಲವೇನು. ಹೇ ಕೃಷ್ಣಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಯುವವರಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿ ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಪಾಹಿ ಮಾಂ. ಭಕ್ತ ವತ್ಸಲ ಪಾಹಿಮಾಂ. ದ್ವಾರಕಿವಾಸ ಪಾಹಿಮಾಂ ಕರುಣಾಸಿಂಧು ಪಾಹಿಮಾಂ ಜನಾರ್ಧನ ಪಾಹಿಮಾಂ. ಪಾಹಿಮಾಂ. (ಎಂದು ದ್ರೌಪದಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಸೀರೆ ಶೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಟ ನೋಡಲು ಬಂದ ಚೆನ್ನ ದ್ರೌಪದಿ ಮಾನಭಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಸೈರಿಸದೆ ಅದು ಆಟವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ತಡೆಯುವ ಸನ್ನಿವೇಶ.)

ಚೆನ್ನ ಎ-ಎ-ಎ-ಎ ಮಾ ನ್ಗೆ ಟ್ಟೋ ನೆ ಬಿಡೋ ಹೆಂಗ್ಸಿನ ಸೆರಗು. ಸೊಂಟ ಮುರಿದೇನು. [ಎಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ದುಶ್ಯಾಸನನ ವೇಷಧಾರಿಯನು ಹಿಡಿದು ಎಳೆಯುವನು. ಅವನು ಘಾಬರಿಯಾಗಲು ಜನರಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲವಾಗುವದು. ಆವರಲ್ಲೆಯು ಒಬ್ಬ ಮರುಳುಸಿದ್ದ ಎದ್ದು]

మూడు లోకాల్లో బలవంతులన్న పలుకులు చాలించు. వదలిపెట్టు నీ బడి వారాన్ని. జడముడిపట్టి దుడుకుగా భంగపరచిందేగాక కట్టిన పట్టు పీతాంబ రాన్ని గట్టిగా పట్టి, తట్టునలాగి, గుట్టుదీసి రట్టుచేస్తాను చూడు. చంచల మతియైన పాంచాలీ! (అంటూ కొంగు పట్టుకొంటాడు.)

ద్రౌపది కృష్ణస్తోత్రం :

కావర ! కమలా మనోహర
కరుణాసాగర.... ॥కా॥
ఖలుడీటు వలువల నొలువగ జూచెడు
విలంబమైనచో నిలువదు మానము ॥కా॥
పతులైపురూ సత్యవ్రతమున జిక్కిరి
రతిపతిజనకుడే గతి మానము నిలుపగ ॥కా॥

హే పన్నగశయనా- సన్నుతాకారా – ఖిన్ననై విన్నవించుచుంటి. పరమ పురుషా మొరవినుమా! ఖలుడైన దుశ్శాసనుడు వలువలొలిచి మాన మపహరింప చూస్తున్నాడు హరీ! హరీ! ఇలలో మానముపోయినపిదప బ్రతికి ఫలమేమి? హే కృష్ణా నిన్ను విడిచి నన్ను కాపాడే వారెవ్వరూ లేరు.... స్వామీ పాహి మాం! భక్తవత్సలా పాహి మాం! ద్వారకవాసా పాహి మాం ! కరుణాసింధూ పాహి మాం! జనార్ధనా పాహి మాం ! పాహి మాం ! (అని పాడుతుంటే దుశ్శాసనుడు ఆమె చెరగు పట్టుకొంటాడు. అదేవేళకు నాటకం చూడవచ్చిన చెన్నడు ద్రౌపది గోడు చూచి, నాటకమన్నది మరచి కోపంగా)

చెన్న ఏ..ఏ..ఏ ఏ.ఏబ్రాసోడా. వత్రా ఆమె చెరగుని, నడుం విరగదన్నేను. (అంటూ జనుల్లోంచి వచ్చి దుశ్శాసన పాత్రధారిని పట్టుకొంటాడు. అతడు బెదరిపోగా ప్రజల్లో కలకలం చెలరేగుతుంది. వాళ్లల్లో ఒకడు మరుళసిద్ధడు లేచి)

ಶಿದ್ದ ಏ-ಯೇನದು? ಯಾರು ನೀನು ? [ಭಟ್ಟ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಯೆದ್ದು]

ಭಟ್ಟ ಅಯ್ಯೋ ! ಅವನು ಹೊಲೆಯ. ಹೊಲೆಯ.

ಶಿದ್ದ ಯೇನ್ನೋಡ್ತೀರೋ. ನೂಕ್ರಿ ದಬ್ರಿ ಅವನ್ನ.

ಭಟ್ಟ ಆಟವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೆಡಸಿಬಿಟ್ಟ. ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ನೂಕಿ ಆಚೆ ಅವನ್ನ.

ಶಿದ್ದ ಮುಂಡಾಳ. ಯಲ್ಲಾರ್ನ ಮುಟ್ಟಿ ಹೊಲೆಗೆಡಿಸಿಬಿಟ್ಟ. ಶಿವ ಶಿವ.

ಭಟ್ಟ ನಾರಾಯಣ – ನಾರಾಯಣ. ಮೈಲಿಗೆ – ಮೈಲಿಗೆ. ಯೇನ್ಕಾಲ ಮಹಿಮೆ! ನೂಕ್ರಿ, ಅವನ. [ಜನರು ನೂಕಲು ಬರುವರು]

ಚೆನ್ನ ಬಸವಾ–ಬಸವಾ ಎಂತಾ ಹೊತ್ತು ತಂದೆಪ್ಪಾ. ಯಪ್ಪ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಬಿದ್ದೆ. [ಜನರು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದ ಚೆನ್ನನನ್ನು ಒದೆಯಲು ಅವನು ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣಾ - ಬಸವಣ್ಣಾ ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅದೇ ಸಮಯ ದಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಹಿತ ಹೊರಟ ಕಳಾ ವತಿಯು ಈ ಆರ್ತವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರುವಳು.]

ಕಳಾ ಏನು–ಯಾರದು ? [ನೋಡಿ] ಅಯ್ಯೋ! ಯಿದೇನು ? [ಎಂದು ಚೆನ್ನನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುವಳು]

ಭಟ್ಟ ಏನಿದೆ .... ಓ ಹೋ ಹೋ .... ನೀನೇನು ಶರಣಬಸವಿ! ಯಿದೇನು ಅವತಾರ ? ಆಡೋ ಆಟನೆಲ್ಲ ಕೆಡಿಸಿ ಯಲ್ಲಾರ್ನ ಮುಟ್ಟಿ ಹೊಲೆಗಡಿ ಸಿದ ಈ ಮುಂಡಾಳನ ಪರವಾಗಿ ಯಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆಯೋ ?

ಚೆನ್ನ ಅಯ್ಯನೋರೆ ! ಸಿಟ್ಟಾಗ ಬೇಡ್ರಪ್ಪ ! ಯಮ್ಮ, ಯಿವರ್ನ ಮುಟ್ಟಾಕೆಂತ ಬರ್ಲಿಲ್ಲ. ಯಿವತ್ತು ಜಾಗರಣೆ ದೂರದಿಂದಾದ್ರು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿರೋ ದೇವರ್ನ ನೋಡೋನಾಂತ ಹೊಂಟೆ. ಯಾರು ಗುಡಿ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಗೊಡ್ಲಿಲ್ಲ. ಯಪ್ಪಾ ದೇವ್ರೇ ನಿನ್ನೆಂಗೆ ನೋಡೋದೂಂತ ಬರ್ತಿದ್ದೆ. ಯಿಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು. ಭಜನೆ ಗಿಜನೆ ಯೇನಾದ್ರು ನಡದೈತೇನೋಂತ ಯಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ. ದೂರ ಕುಂತೆ. ಆ ಯೆಣ್ಣುಮಗಳ್ನ ಆ ಮೀಸೆಯಿದ್ದ ಗಂಡ್ಸು ಸೆರಗು ಯಿಡಕೊಂಡು ಯಳಿತಿದ್ದ. ಯಿವರೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ನಗುತಿದ್ರು ಯಮ್ಮ! ನನ್ನ ಕೈಲಿ ನೋಡೋದು ಆಗ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಸೊಂಟ ಮುರಿದು ಬಿಡೋಣಾಂತ ಹೋಗಿ ಅವನ್ನ ಹಿಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಯಿವರೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ತು ನನ್ನ ಸೊಂಟಾ ಮುರಿದ್ರು. ಯಿದೆಂತಾ ಅನ್ಯಾಯಮ್ಮ !

ಶಿದ್ದ ಅಲ್ಲೋ ಯಿದು ಆಟ ಅನ್ನೋದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲೆ ನಿಂಗೆ ?

ಚೆನ್ನ ಬಿಡೆಪ್ಪ ! ಯಿದೆಂತ ಆಟ ? ಎಣ್ಮಗಳ್ನ ಗೋಳಾಡಿಸೋದು ಆಟೇನು ?

సిద్ధ ఏ.... ఏ ఏమది ? ఎవర్రా నీవు ?
భట్టు (భట్టు ఆపై లేచి) అయ్యో వాడు మాల! మాలవాడు.
సిద్ధ ఏం చూస్తారర్రా తోయండి. తన్నండి వాణ్ణి.
భట్టు ఆటనంతా పాడుజేశాడు. గొంతుపట్టి అవతలికి తోయండి వెధవని.
సిద్ధ వెధవ! అందర్నీ తాకి మైలజేశాడు. శివ-శివ, శివ-శివ.
భట్టు నారాయణ-నారాయణ, మైల-మైల దూరం. ఏమి పిదపకాలం! తోయండి వాణ్ణి. (జనులు త్రోయవస్తారు.)

చెన్న బసవన్నా బసవన్నా ఎలాంటి పొద్దొచ్చిందన్నా. అయ్యా మీ అందరి కాళ్లూ మొక్కేను. (కాళ్లబడ్డ చెన్నణ్ణి జనులు తన్నగా బసవన్నా బసవన్నా అని కేకలు వేస్తాడు. ఆ సమయానికి శివరాత్రిపూజకై పూజాద్రవ్యాలతో అటు వెళుతున్న కళావతి చెన్నుని ఆర్తనాదం విని వస్తుంది.)
కళా ఏమి-ఎవరది ? (చూచి) అయ్యో! ఇదేమి ? (చెన్నుణ్ణి ఉపచరిస్తుంది.)
భట్టు ఏముంది— ఓహోహో నీవా- శరణ బసివివి. ఇదేమి అవతారం? ఆడే ఆట పాడుచేసి అందర్నీ తాకి మైలగలిపిన ఈ వెధవ తరఫున ఇక్కడి కొచ్చావా ?

చెన్న అయ్యగారూ కోపించకండి. అమ్మా వీళ్ళని తాకాలని రాలేదు. ఇవ్వాళ జాగరణ గదా! దూరంనుంచయినా గుడిలోని దేవుణ్ణి చూసిపోదామని వచ్చాను. ఎవరూ గుడిదగ్గరకు రానివ్వలా. ఇక్కడ వెల్తురుచూసి భజనో, హరికథనో జరుగుతుండాలని వచ్చినా! దవ్వున కూర్చొన్నా. ఆ ఆడ బిడ్డని ఈ మీసాల మగాడు చెంగుపట్టుకు లాగుతున్నాడు. వీళ్లంతా అదిచూసి నవ్వుతున్నారమ్మా. అమ్మా నావల్ల అలాచూడ్డం కాలా! వాడి నడుం విరగ్గొడదామని వెళ్ళి పట్టుకున్నాను. దానికి వీళ్లంతాచేరి నా నడుం విరిచేరు. ఇదేమి ఆన్యాయమమ్మా!
సిద్ధ అదికాద్రా, ఇది ఆట అనేది నీకు తెలీదా ?
చెన్న తీయన్న! ఇదెట్లా ఆట! ఆడబిడ్డ గోడుపోసుకోటం ఆటా ?

ಕಳಾ ಚಿನ್ನ ! ಹೊಲೆಯನಾದರೇನಪ್ಪ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಣ್ಣಾ ! ಯಿವನು ಹೊಲೆಯನೆ ?

ಶಿದ್ದ ಭೆಷ್, ಇದೊಳ್ಳೆ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಅವನಲ್ಲದಿದ್ರೆ ನಾವು ಹೊಲೇರ ?

ಕಳಾ ಅಯ್ಯೊ ? ಹಾಗೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ?

ಶಿದ್ದ ಇನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆ ? ಹೊಲೆಯನನ್ನು "ಯಿವನು ಹೊಲೆಯನೇ" ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಯಿನ್ನು ಹೊಲೆರು ಅಗೋರು ಯಾರು ?

ಭಟ್ಟ ನಾವು. ಯಾಗೇನು ಉಳಿದಿದೆಯೋ ಮರುಳ ! ಅವನ ಹೊಲೆಯಲ್ಲ ನಮಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ನಾವಲ್ಲದೆ ಯಿನ್ನಾರು ಹೊಲೇರು ಆಗ್ತಾರೆ? ಆ ಶರಣೆ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಬೇಕೇನು ?

ಕಳಾ ತಾವು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಹೊಲೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದೆ ?

ಭಟ್ಟ ಏನು ? ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡುತ್ತದೆಯೆ ? .... ಹೊಲೆ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿ ಒಂದೇ ಯೆಂದು ಜಾತಿಗೆಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ತಿಳಿಯುವದಾದರು ಹೇಗೆ ? ಯಿದಕ್ಕೆ ನಾಳೆ ಬ್ರಂಹಾಂಡ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ನಡೆಯ ಬೆಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ.

ಕಳಾ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ .... ಆಯ್ಯೋ ಯಾರಿಗಣ್ಣ ?

ಭಟ್ಟ [ಅಣಕಿಸುವ ಧ್ವನಿಯಿಂದ] ಯಾರಿಗೆಣ್ಣ. ಯಲ್ಲಾ ತಲೆ ತಿರುಗಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಆಣ್ಣಾಂತೆ ಅಣ್ಣ. ಯಿಾ ನೀಚ ಹೊಲೆಯನಿಂದ ಯಿಾಗಾದ ವ್ಯೈಲಿಗೆಯೇ ಸಾಕು. ಯಿನ್ನು ನೀನು ದಯಮಾಡ್ಸು ಮಹರಾಯಳಿ. ದಯಮಾಡಿಸು.

ಚೆನ್ನ ಯಪ್ಪ ! ಆ ಮಾತಾಯಿಗೆ ಯಾಕೆ ಸಿಟ್ಮಾಡ್ತೀರಿ. ನೀವು ದೊಡ್ಡೋರು. ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಕೇಳಿಕೊಂಬ್ತೀನಿ ....

ಶಿದ್ದ ಸಾಕೋ ಮಾರಾಯ ನೀನಡ್ಡ ಬೀಳೋದು ಬೇಡ; ಉದ್ದ ಬಿಳೋದು ಬೇಡ. ಯಾಗಡ್ಡ ಬಿದ್ದೇ ಇಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಆ ಮಾತಾಯಿನ ಕರಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾದ್ರು ಹಾಳ್ಗುಡಿ ಗೋಗಿ ಶಿವ ಶಿವಾನ್ರಿ .... ಉ .... ಇಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲ್ಕಿತ್ತು – ಹೊರಡು.

ಚೆನ್ನ ಪೋಗ್ತೀನಪ್ಪ. ತಟೂಕು ನಿದಾನ ಮಾಡ್ರಿ. ಮೊದಲು ಅವನ್ನ ಮನಿಗೆ ಕಳ್ಸಿ.

ಭಟ್ಟ ಯಾರು ? ಯಾರನ್ನ ಕಳ್ಸಬೇಕೋ ?

ಚೆನ್ನ ಆ ಯೆಣಮಗಳ್ನ ಸೀರೆಸೆರಗು ಯಿಡಕೊಂಡು ಜಗ್ಗಾಡ್ತಿದ್ದನಲ್ಲ ಅವನ.

ಶಿದ್ದ [ಬೇಸರದಿಂದ] ಯೇನ್ಹೇಳಿದೆ ಯಿವನ್ದು .... ಎಲೋ ಚೆನ್ನ !

ಚೆನ್ನ ಯಪ್ಪ !

కళా. చెన్నా. మాలవైతే నేమన్నా మంచిమాటన్నావు. అయ్యో వీడు మాలా?
సిద్ధ షేష్! ఇది మంచి ప్రశ్న. వాడు కాకపోతే మేమా మాలలం?
కళా అయ్యో! అట్లా ఎవ రన్నారు?
సిద్ధ వేరే అనాలా? మాలని వీడు మాలా అని అడిగేక ఇక మాలలయ్యేన్న వెవరూ అని?
భట్టు మనం. ఇప్పుడేమి మిగిలిందిరా మరుళా! వాడి మాలతనం మనకంటుకొన్న పిదప మనంకాక మాలలు ఇంకెవ్వరా? ఈ శరణి నోరు విప్పి వేరే చెప్పాలా?
కళా తమరు తప్పుగా భావించకండి. మైల అంటుకొంటుందా?
భట్టు ఏమిటి? అంటుకోక వదులుతుందా? మైల పద్దెనిమిది కులాలకు ఒక్కటే నని కులంచెడిన ఆడదానికి చెబితే ఎలా అర్థమవుతుంది? దీనికి రేపు బ్రహ్మాండమైన ప్రాయశ్చిత్తం జరగాలి. ప్రాయశ్చిత్తం.
కళా ప్రాయశ్చిత్తం! అయ్యో! ఎవరికన్నా?
భట్టు (వెక్కిరించే స్వరంతో) ఎవరికన్నా.... అన్నీ తలతిరిగిన ప్రశ్నలు? అన్నాట అన్న! ఈ మాలవెధవ తాకిన మైలే చాలుగాని నీవు దయచేయి. మహారాణి దయచేయి!
చెన్న అయ్యో ఆ మాయమ్మ నెందుకు కోపిస్తారు? మీరు పెద్దలు కాళ్లబడి వేడుకొంటాను.
సిద్ధ చాలు. మహానుభావా నీవు కాళ్లబడ్డమూ వద్దు. కూలబడ్డమూ వద్దు. ఇప్పుడు కాళ్లపడే ఇంతయ్యింది. ఆ మీ తల్లిని పిలుచుకొనిపోయి ఎక్కడయినా పాతగుడిలో శివశివా అనండి! ఊ! ఇక్కణ్ణుంచి కదులు, పద,
చెన్న పోతానన్నా. రవంత నిదానించండి. మొదట వాణ్ణింటికి పంపించండి.
భట్టు ఎవరు? ఎవరిని పంపాలా?
చెన్న ఆ ఆడపిల్ల చీరకొంగుపట్టి లాగాడుకదా! వాణ్ణి.
సిద్ధ (విసుగుతో) అబ్బ! ఏం పీడరాబాబూ వీడిది! ఒరేయ్ చెన్నా!
చెన్న అన్నా!

ಶಿದ್ದ ಯಿದು ದುಶ್ಯಾಸನನ ಕಥೆ. ಆಕೆ ದ್ರೌಪದಿ. ಇವ ದುಶ್ಯಾಸನ. ಯಿವ ಸೀರೆ ಸೆಳೇದು–ಅವಳು ಅಳೋದು ಯಿದೆಲ್ಲಾ ನಿಜಾಲ್ಲ, ವೇಷ ಹಾಕ್ಕೊಂಡು ಆಡೋ ಆಟ.

ಚೆನ್ನ ಅಂಗೇನಪ್ಪ. ಯಿಂತಾ ಆಟಾನ ನೀವೆಲ್ಲಾರು ತಮಾಶಾಗಿ ನೋಡ್ತೀರಲ್ಲ?

ಶಿದ್ದ ಔದು.

ಚೆನ್ನ ಯಪ್ಪ ! ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ. ಆಡಾಕೆ ಯಿನ್ಯಾವ ಆಟಾದ್ರು ಯಿಲ್ಲೇನಪ್ಪ ?

ಭಟ್ಟ ಏ ಮರುಳ ನಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದರೆ ನೆತ್ತಿಮೇಲೇರ್ತಾನೆ. ಅವನ ಕೂಡೇನು ಹರಟೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಯ್ತು. ಆಟ ಜರಗಲಿ.

ಶಿದ್ದ ಜರುಗೋದು ಹ್ಯಾಗೋ. ಮತ್ತೆ ಈ ಶನಿ ಸುಮ್ನೆ ಯಿರೋದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ತಡಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸೋಣ. [ಚೆನ್ನನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ] ಅಲ್ಲೋ ಈ ಆಟ ಏನಾಗಿದೆ ?

ಚೆನ್ನ ಯಪ್ಪ ! ಯಿದು ಆಟಾಲ್ಲ ಬಿಡು .... ಯಿಂತಾ ಆಟ ಆಡೋದ್ರಿಂದ್ಲೇ ನಮ್ಗಿಂತ ಬರಗಾಲ ಬಂದೈತೆ. ಅಲ್ಲ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಬಸವಣ್ಣೋರ ಆಟಾದ್ರು ಆಡ್ಬಾರ್ದೆ ಯಿಂತಾ ಶಿವರಾತ್ರ್ಯಾಗೆ ? ಯಿದೇನಪ್ಪ ಕೋತ್ಯಾಟ?

ಕಳಾ ಚೆನ್ನಾ ! ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಪ್ಪ ನಿನ್ನದು. ಸಣ್ಣ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಾದರು ಹೇಗೆ ? ಅಯ್ಯಾ ! ಕೇಳಿದಿರಾ ? ನೀವಂದುಕೊಂಡ ಹೊಲೆಯನ ಹೃದಯದಿಂದ ಎಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಮಾತು ಹೊರಬಿದ್ದಿತೋ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಾ ?

> ತೊಲಗು. ತೊಲಗಾಚೆ ನಡೆ ನಡೆ ಹೊಲೆಯ ಹೊಲೆಯ
> ಎಂದವನ ಹೊಲೆವೇಷಮಂ ನೋಡಿ ಜರೆವ
> ತಾ ವಿವನ ಹೊಲೆವೇಷದೊ ಳಡಗಿ ಸುಳಿವ
> ದೊಡ್ಡ ಸುಗುಣವ ನರಿಯದಿಂ ತಾಡಬಹುದೆ ? ||

ಭಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಚಾರದ ಗ್ರಹವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಿಯಲ್ಲ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ. ಬಸವಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತಿಳುಕೋ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಯ್ಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಲ್ಲಾ ಬಸವಿಯರ ಕಾಲ!

ಕಳಾ ಸ್ವಾಮಿ ! ಬೇಸರ ಪಡಬೇಡಿ. ತಮ್ಮ ಗ್ರಹಚಾರವಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ, ತಮಗೆ ಹತ್ತಿದ ಗ್ರಹಚಾರವನ್ನು ಕೈಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಡಿಸೋಣವೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದೆ.

సిద్ధ   ఇది దుశ్శాసనుని కథరా! ఆమె ద్రౌపది-వీడు దుశ్శాసనుడు. వీడు చీర గుంజడం- ఆమె ఏడ్వడం ఏదీ నిజంకాదు; వేషాలు వేసుకొని ఆడే ఆట.

చెన్న   అట్లానా అన్నా! ఇట్లాంటాటని తమాషాగా చూస్తావున్నారే మీరంతా!

సిద్ధ   ఔను.

చెన్న   అన్నా! కోపించవద్దు. ఆడేందుకు వేరే ఆటేమీ లేదా అన్నా?

భట్టు   ఏ మరుళా....మెత్తగా మాట్లాడితే నెత్తికెక్కుతున్నాడు. వాడితో ఏమిటీ పిడివాదం? ఇప్పటికే చాల పొద్దయింది. ఆట జరగనీ!

సిద్ధ   ఎలా జరిగించటం- మళ్లీ ఈ పిశాచి ఊరికే ఉంటాడా? కొంచె మాగు. సమాధానపరచి పంపుదాం. (చెన్ననితో) కానోయ్ ఈ ఆట కేమయింది?

చెన్న   అన్నా....ఇదికాదు ఆటంటే! ఇలాంటాటలాడే మనకిలా కరువుకాలం వచ్చింది, ఆ మా అయ్య బసవన్నగారి నాటకమైనా ఆడరాదా? ఇలాంటి శివరాత్రినాడు ఇదేలాటి కోతాట?

కళా   చెన్నా దొడ్డమనసు నీది, సంకుచిత మనస్కులకు అది తెలిసేదయినా ఎలా? అయ్యా విన్నారా? మీరనుకొన్న మాలని హృదయంలోంచి ఎంత మంచి మాట వెలికి వచ్చిందో, దాని అర్థం తెలుసుకొన్నారా?

తొలగిపొమ్మిక పద పద తులువ మాల
యనుచు నెవ్వాని మాలవేషమ్ము దూరు
తాము ఆమాల వేషాన దాగి యలరు
అలఘు సుగుణము లరయ కిట్లాడదగునే?

భట్టు   మా గ్రహచారపు గ్రహంగా వచ్చావు గద తెలిపేందుకు. బసవినుంచి బ్రాహ్మణుడు తెలుసుకోవలసి వచ్చింది. అయ్యో! బ్రాహ్మణా....ఇది బసవీలకాలంరా బాబూ!

కళా   స్వామీ! చిరా కెందుకు? మీ గ్రహచారమై రాలేదు నేను. మీకు అంటుకున్న గ్రహచారం తొలగించ యత్నించాను. అంతే.

ಭಟ್ಟ [ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ] ಏನು ನನ್ನ ಗ್ರಹಚಾರ ಬಿಡಿಸ್ತಿಯಾ? ಹೆಂಗಸು ಆದರಲ್ಲಿ ಬಸವಿ, ನನ್ನ ಗ್ರಹಚಾರ ಬಿಡಿಸ್ತಿಯಾ? ನೋಡೋಣ. ಏ ಸುಮ್ನೆ ನೋಡ್ತಿರಲ್ಲೋ! ಆ ಹೊಲೆಯನ ಜೊತೆಗೆ ಯಿವಳನ್ನು ನೂಕಿ ಆಚೆ.

ಶಿದ್ದ ನಡಿಯಿರಿನ್ನು. [ಯಿವನ ಜೊತೆಗೆ ಜನರು ಗದ್ದರಿಸುವರು.]

[ವಳಗಿನಿಂದ ಮಾಚಿದೇವನು ಯಿದನ್ನು ಕೇಳಿ]

ಮಾಚಿ ಹೆಚ್ಚರಿಕೆ! ಹೆಚ್ಚರಿಕೆ!! ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸಿನ ಅಪಮಾನವೆ?

[ವಳಗಿನಿಂದ ಬರುವನು. ಯಲ್ಲರು ದೂರ ಸರಿಯುವರು.]

ಚೆನ್ನ [ಆತುರತೆಯಿಂದ] ಬುದ್ಧಿ! ಬುದ್ಧಿ!! ಅದೇನೋ ಆಟಾಂತೆ, ಯಣ ಮಗಳ್ನ ಸೀರೆ ಸೆಳೆಯೊದಂತೇ ಆಡ್ತಿದ್ರು, ಅಂತಆಟ ಆಡ್ಬೇಡಂದ್ರೆ ನನ್ನ ಒಡ್ದರು, ಅಂಗ್ಯಾಕೆಮಾಡ್ತೀರಂತ ಕೇಳ್ದ್ರೆ ಯಿ ತಾಯಿ ಮೈಮ್ಯಾಕೆ ಬಂದ್ರು. ಬುದ್ಧಿ! ಬುದ್ಧಿ!! ಯಂಗನ್ನ ಮಾಡಿ ಯಿ ಆಟ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡು ಬುದ್ಧಿ!

ಮಾಚಿ ಅಯ್ಯೋ! ಯಿಂತಹ ಆಟ ಆಡಬಹುದೇ?

ಭಟ್ಟ ಏಕೆ? ಏತಕ್ಕೆ ಆಡಬಾರದು?

ಮಾಚಿ ಅದು ನಿಮ್ಮ ಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ.

ಭಟ್ಟ ಅದೇನು?

ಮಾಚಿ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಅಪಮಾನ ಗೊಳಿಸಿ ಹೊಡೆಯ ಹೋದುದು.

ಭಟ್ಟ ಅದು ನಮ್ಮ ತಪ್ಪಲ್ಲ.

ಮಾಚಿ ಮತ್ತ್ಯಾರದು?

ಭಟ್ಟ ಆಡುವ ಆಟವನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಿದ ಆ ಹೊಲೆಯ, ಆ ಹೆಂಗಸಿನದು.

ಮಾಚಿ ಅಯ್ಯೋ! ಹೆಂಗಸನ್ನು ಅಪಮಾನ ಗೊಳಿಸುವ ತಮ್ಮ ಆಟವನ್ನಲ್ಲವೆ ಯಿವರು ಭಂಗ ಪಡಿಸಿದ್ದು?

ಭಟ್ಟ ಅಹುದು. ಅದು ಆಟ ಮಾತ್ರ.

ಮಾಚಿ ಯೇನೇ ಆಗಲಿ. ಆ ಆಟದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಅಪಮಾನ ವಾಯಿತಲ್ಲ.

ಶಿದ್ದ ಯಿಾಗ ತಾವು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಪಮಾನ ಗೊಳಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೀರಲ್ಲ?

భట్టు (కోపంతో) ఏమన్నావ్ ? నా గ్రహచారం విడిపిస్తావా ? ఆడ కుయ్యివి. అందులో వేశ్యవు. నా గ్రహచారం వదిలిస్తావుటే ? చూద్దాం. ఒరేయ్ ఊరకే చూస్తున్నారేం రా ? ఆ మాలవాడితోపాటు దీన్ని తోసేయండి అవతలికి.

సిద్ద పోండి. పొండికి. (వానితోపాటు జనులు గదిరిస్తారు.)

(మాచిదేవుడు ఇది విని లోపలినుంచి)

మాచి హెచ్చరిక ! హెచ్చరిక !! బిజ్జలుని పాలనలో ఆడదానికి అవమానమా ? (లోపలినుంచి వస్తాడు- అందరూ దూరం జరుగుతారు.)

చెన్న (అత్రుతగా) సామే! సామే! అదేమో ఆటంట ! ఆడబిడ్డ చీరలాగే ఆటంట- ఆడుతున్నారు, అలాంటి ఆట ఆడొద్దంటే నన్ను తన్నారు. ఎందుకలా చేశావని అడిగినందు కీ తల్లిమీదనే చేయెత్తారు. సామె సామె ఎట్లున్నాజేసి ఈ ఆట అపు సామె.

మాచి అయ్యా ! ఇటువంటి ఆట ఆడవచ్చునా ?

భట్టు ఏమి ? ఎందు కాడరాదు ?

మాచి అది మీ చేతలవల్లనే తెలుస్తోంది.

భట్టు అదేమిటి ?

మాచి మగువను అవమానించి కొట్టబోవటం.

భట్టు అది మాతప్పు గాదు.

మాచి మరెవరిది ?

భట్టు జరుగుతున్న ఆటను పాడుచేసిన ఆ మాలదీ, ఆ వయ్యారిది.

మాచి అయ్యా అబలను అవమానపరచే మీ ఆటను కదా వీరు పాడుచేసింది !

భట్టు అవును. అది కేవలం నాటకం మాత్రమే !

మాచి అదేమైనాకాని ఆ ఆటవల్ల ప్రత్యక్షంగా ఆడదానికి అవమానమయింది కదా !

సిద్ద ఇప్పుడు తమరు మమ్మల్ని అవమానించ వచ్చారు కదా !

ಮಾಚಿ ಮರುಳು ಶಿದ್ದಣ್ಣಾ ! ನೀನು ಕೂಡಾ ಯೀ ರೀತಿ ತಿಳಿಯಬಹುದೆ ? ಶಿವಭಕ್ತರು ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಯಾಗುವರಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯರನ್ನು ಅಪಮಾನ ಗೊಳಿಸುವರೆ ?

ಭಟ್ಟ ಇರಲಿ – ಮಾಚಿದೇವರೆ ಹೊಲೆಯನ ಪುಂಡಾಟಿಕೆಯು ಬಸವಿಯ ಹುಡು ಗಾಟಿಕೆಯು ನ್ಯಾಯುವೆಂದು ಹೇಳುವಿರಾ ?

ಮಾಚಿ ಭಟ್ಟರೆ ! ನಾನು ಹೇಳುವದೇನು ನೀವು ತಿಳಿಯಲಾರಿರಾ ? ಚೆನ್ನನು ತಮ್ಮನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಕೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಲೇನು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಮಾಯಕನಾದ ಅವನ ಅಂತರಂಗವು ಕರುಣಾ ರಸದಿಂದ ತುಳುಕಿ ಯೀ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿತು. ನೀವು ಅವನ ಹೊಲೆಯ ತನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ದ್ವೇಷಿಸಿದಿರಲ್ಲದೆ, ಅವನಲ್ಲಡಗಿದ ಹೆಂಗಸಿನ ಅವಮಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸದ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವನ್ನು ಅರಿ ಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಕಳಾವತಿಯು ಮನೋರೀತಿ ಯನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಿದಿರಿ. ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ದುಡುಕಿರಬಹುದು, ಯಿದು ಅಪರಾಧ ವೆಂದು ತಾವು ಬಗೆಯುವುದಾದರೆ ನಾನೇನು ಹೇಳ ಲಾರೆ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಜನರನ್ನು ಉದ್ರೇಕ ಗೊಳಿಸುವ ಆಟಗಳನ್ನು ಆಡದೆ ಯಿರುವುದು ಉತ್ತಮವು.

ಭಟ್ಟ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಆಟಗಳು ಇಂದು ಮಾತ್ರ ಉದ್ರೇಕ ಗೊಳಿಸುವ ವೆಂತಲೂ, ಅವು ಉತ್ತಮ ವಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಹೇಳಬಹುದೆ ?

ಮಾಚಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಆಟಗಳು ಬೇಕು ಭಟ್ಟರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯು ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಅವಮಾನ ಗೊಳಿಸುವ ಆಟಗಳು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕು ತಕ್ಕವುಗಳಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಯೇಕೆ ಮಹಾಭಾರತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನಭಂಗಕ್ಕೆ ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು · ಯಾವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಪಮಾನವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಜ್ಜನರಾದ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದರೋ ಅಂತಹ ನೋಟವನ್ನು ನೀವಿಂದು ನಿಮ್ಮ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸ ಬಹುದೆ ?

ಮಾನವರಂತರಂಗವವಿಶೀತಿಯ ನಾಟಕ ರಂಗಭೂಮಿಯೊಳ್
ಮಾಣದೆ ನಾಟ್ಯ ಗೈವ ವಿವಿಧಾಕೃತಿ ಪಾಪ ಪಿಶಾಚ ವರ್ಗಕೀ (ಕಂ)
ಜ್ಞಾನ ಸುಧರ್ಮ ಸಾರವನು ಬೋಧಿಪುದೇ ನಿಜ ತ್ತತ್ವ ನಾಟಕಂ
ಎನಿದು ದೌಷ್ಟ್ಯ ನಾಟಕವು ನೋಡುವರೇ ಸತಿ ಮಾನಭಂಗವಮಂ ||

మాచి — మరళు సిద్ధన్నా ! నీవుకూడా ఇలా అనుకోవచ్చునా ? శివభక్తులు అన్యుల అవమానాలు అపుతారుగాని తామే స్వయంగా అన్యాయాలకు తలపడడమే ?

భట్టు — అదిసరి- మాచిదేవా ఈ మాలవాని పొగరుబోతుతనాన్ని. ఈ వేశ్య పిల్లా టనూ న్యాయమనే భావిస్తున్నారా ?

మాచి — భట్టుగారూ, నేను చెప్పేదేమిటి మీరు తెలుసుకోలేరా ? చెన్నడు మిమ్మల్ని తాకాలన్న దుర్బుద్ధితో రాలేదు. ఇక్కడి స్త్రీమానభంగ ప్రయత్నపు దృశ్యం చూచి అమాయకుడైన వీని అంతరంగం కరుణ రసంతో తొణికినలాడి ఈ సాహసకార్యం చేయించింది. మీరు వాడి మాలతనాన్ని ద్వేషించారు కాని, వానిలోపలి అబల అవమానం సహించ లేని మంచిగుణాన్ని ఎఱుగలేక పోయారు కదా ! వాని సాయానికి వచ్చిన కళావతినీ, ఆమె మనోరీతి తెలియక అవమానించారు. వీరు మీముందు తొందరపడిఉండవచ్చు, అదే ఘనమైన అపరాధమని తాము తలిస్తే నేనేమీ చెప్పలేను. కానీ జనాన్ని ఉద్రేకపరచే నాటకాలు మానటం మంచిది.

భట్టు — ఎన్నాళ్లగానో ఆడుతూవచ్చిన ఈ నాటకాలు నేటికి ఉద్రేకపరచేవనీ, అవి మంచివి కావనీ చెప్పవచ్చునా ?

మాచి — కాలానికి తగిన ఆటలాడాలి భట్టుగారూ, అందులోనూ స్త్రీలను అవమాన పరచే నాటకాలు ఏకాలానికీ తగిన ఆటలు కావు. అంతే కాదు. మహా భారతకాలంలో ఒక్క ద్రౌపదికి జరిగిన అవమానానికి పదునెన్మిది అక్షౌహిణుల ప్రాణులు బలికావలసి వచ్చింది. ఏ అబల క్షోభను చూడను సజ్జనులైన భీష్మ ద్రోణాదులు సిగ్గుతో తలలు వంచారో అట్టి నాటి దృశ్యాన్ని మీరు నేడు వినోదానికి అనువు చేయవచ్చునా ?

మానవు నంతరంగమున మాయని దౌష్ట్యపు రంగభూమిలో
మానక నాట్యమాడు నధమాధమ పాప పిశాచ రాశికిన్
జ్ఞాన సుధర్మసారమును చక్కగ దెల్పుటె నైజకేళియా
కానిది దుష్ట నాటకమె! కాంతురె కాంతల మానభంగమున్ ?

ಚೆನ್ನ — ಭಲೆ ನಮ್ಮಪ್ಪ ! ಬಂಗಾರದಂತ ಮಾತು ಔದು ಬಿಡು ಹೆಂಗ್ಸಿನ ಪೀಡುಸೋನು ಅವನೇನು ಗಂಡ್ಸು?

ಮಾಚಿ — ಕೇಳಿದಿರಾ ? ಕೀಳಾ ಹೊಲೆಯನೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಹಿರಿಯರು ಕೂಡಾ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಚೆನ್ನನ ಮಾತನ್ನೆ ಪಂಡಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳು ವದಾದರೆ "ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪ ವೆಂದು ಪೂಜಿಸುವ ಆರ್ಯಾ ವರ್ತದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯು ಮಹಾವಿಭೂತಿಯಾದ ಬಸವೇಶ್ವರರಿರುವ ಈ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಪಮಾನ ವಾಯಿತೆಂದರೆ ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿಯೇ ಪತನವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು." ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪೌರುಷ ವಂತ ಪುರುಷರು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಪಣವಾಗಿಡುವರೋ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಪರದಾಸ್ಯ ಕಲಂಕಿತ ವಾಗದೆ ಸುರ ಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಸುಭಿಕ್ಷವಾಗಿ ಬಾಳುವದು. ಆ ಭಾಗ್ಯವು ನಮಗಿಂದು ಕೊರತೆ ಯಾದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ನಾಡು ಕ್ಷಾಮಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಲೋಪವನ್ನು ನಾವು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇರಲಿ. ಯಿಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಚೆನ್ನನಾಗಿ ಬಂದು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಆದರು ಆಟವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ, ನಿಮ್ಮ ಆಟಗಾರರಿಗೂ ಅಸಂತೃಪ್ತಿ ಯಾಗಬಹುದು. ಯೀಗ ಆಟದಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಯಭಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಅಕ್ಷಯಾಂಬರಯಿತ್ತ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿರಿ. ಕಳಾವತಿಯು ಮಂಗಳಾರತಿ ಮಾಡುವಳು. ಅನಂತರ ಯಿಂದು ಶಿವರಾತ್ರಿ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಚೆನ್ನನ ಸಹಿತ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ.

[ದ್ರೌಪದಿಯ ಅಕ್ಷಯಾಂಬರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಕಳಾ ವತಿಯು ಮಂಗಳಾರತಿ ಬೆಳಗುವಳು.]

ಹಾಡು ಶ್ರೀ ರಾಗ

ಕಳಾ — ಜಯವಾಗಲಿ ನಿತ್ಯ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ||ಪ||
ಭಾರತ ವರ್ಷದ ಸತಿ ಸಂದೋಹಕೆ ||ಅ||
ಸರ್ವ ಕಲೆಗಳೊಳು ಕುಶಲ ಮತಿಗಳಾಗಿ |
ವೀರ ಪತ್ನಿಯರಾಗಿ ವೀರ ಮಾತೆಯರಾಗಿ |
ಮೂರು ಲೋಕದಿ ತಮ್ಮ ಧವಳ ಚರಿತೆಯ |
ಸಾರಿದ ಆರ್ಯ ಮಹಿಳಾ ಮಹಿಮೆಗೆ ||೧||

[ತೆರೆ ಜಾರುವದು.]

చెన్న భలే మాయన్నా! బంగారమట్లా మాట. ఔనులే. అడదాన్ని పీడించేవా డేం మగోడు?

మాచి విన్నారా? హీనుడనీ మాలడనీ తిరస్కరించే పెద్దలుకూడ తెలయవలసి ఉన్నది. చెన్నుడి మాటలే పండిత భాషలో చెప్పాలంటే "స్త్రీలను శక్తి స్వరూపముగా పూజించు అర్యావర్తమున అందులో మహావిభూతియైన బసవేశ్వరుడున్న ఈ కల్యాణమున పురుషులచే ఒక అబలకు అవమానమైన అది పురుషశక్తియే వతనమైనట్టుగా తెలియవలెను.,, ఏ దేశంలో పౌరుషవంతులైన పురుషులు స్త్రీల మానరక్షణకై తమ ప్రాణాలే పణంగా ఒడ్డేరో అదేశం పరదాస్యకళంకితంగాక సురక్షితంగా సుభిక్షంగా మన్నుతుంది. ఆ భాగ్యానికి నేడు కొరవ ఏర్పడినందువల్లే మనరాష్ట్రం క్షామానికి బలి అయింది. ఈ లోపాన్ని మనం తిద్దుకోవాలి. అది సరే. చెన్నడు కృష్ణుడై వచ్చి ద్రౌపది మానసంరక్షణం చేశాడు. అయినా అట ఇక్కడికే ఆపడం మీకూ, మీనటులకూ అసంతృప్తిగా ఉండవచ్చును. ఇక ఈ నాటకంలోని చివరిభాగం శ్రీకృష్ణుడు పాంచాలికి అక్షయాంబరాలిచ్చే దృశ్యం. అభినయించండి. కళావతి మంగళారతి చేస్తుంది. తరువాత నేడు శివరాత్రిగనుక చెన్నునితోపాటు మనమంతా శివాలయం వెళ్లదాము.

(ద్రౌపదికి అక్షయాంబరాలిచ్చే దృశ్యం అభినయిస్తారు. కళావతి మంగళం పాడుతుంది.)

పాట - శ్రీరాగం

కళావతి :
జయ మంగళం - నిత్య శుభ మంగళం ॥ప॥
సర్వ ప్రపంచపు - సతీ గణానికి ॥అ॥
శ్రీరమ్య కళల - కుశలతను గడియించి
వీరపత్నులు గాను — వీరమాతలు గాను
ఈరేడు లోకముల తమ శుభ చరిత
మీరిన ఆర్య మహిళా మహిమకు ॥౧॥

[తెర వాలుతుంది]

ಒಂದನೇ ಅಂಕ

ನಾಲ್ಕನೇ ದೃಶ್ಯ

—ಬೀದಿ—

[ಪಂಡಿತ, ಮಂಚಣ್ಣ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಬರುವರು. ಮಂಚಣ್ಣನು ಪರ ಧ್ಯಾನ ದಿಂದ ಊ ಗುಟ್ಟುತ್ತಾ ಬರುವನು.]

ಮಂಚ — ಸರಿ ! ಸರಿ !! ಮುಂದೇನಾಯಿತು ?

ಪಂಡಿ — ಆಗುವದೇನು? ಹೊಲೆಯನು ಅಗ್ರವರ್ಣದವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ದೋಷ ವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು.

ಮಂಚ — ಹೂಂ. ಆಮೇಲೆ ?

ಪಂಡಿ — ಇಂತಹ ಬೀದಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಬಾರದೆಂದು ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಆ ಬಸವಿ ಕಳಾವತಿಯಿಂದ ಮಂಗಳಾರುತಿ ಯಾಯಿತಂತೆ.

ಮಂಚ — ತರುವಾಯ ?

ಪಂಡಿ — ಇನ್ನೇನಿದೆ? ಶಿವರಾತ್ರಿ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಹೊಲೆಯ ಚೆನ್ನನ ಸಹಿತ ಶಿವ ಶಿವಾಂತ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದರಂತೆ.

ಮಂಚ — ಮುಂದೆ ?

ಪಂಡಿ — ಯಿನ್ನೇನಿದೆ ವಿಷಯವೇ ಮುಗಿಯಿತು.

ಮಂಚ — ಸರಿ. ಆಮೇಲೆ ?

ಪಂಡಿ — ಆಮೇಲೆ ? ಯಿನ್ನೇನಿದೆ. ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೊಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಆಕಾಶ "ಆಕಾಶಂ ಗಗನಂ ಶೂನ್ಯಂ." ಇತ್ಯಮರಃ. ಸದ್ಯ ನೀನು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಯೇರಿದಂತಿದೆ.

ಮಂಚ — [ಸ್ಥಿಮಿತಕ್ಕೆ ಬಂದು] ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು ಪಂಡಿತರೇ ! ಯಿದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯಬೇಕು.

ಪಂಡಿ — ಸಹಾಯ ? ತಮ್ಮ ಆಕಾಶಗಮನಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಹಾಯ ?

ಮಂಚ — ಆಕಾಶಗಮನ .... ಅಂದರೆ ?

తొలి అంకం

నాలుగో దృశ్యం

వీధి

(పండితుడు మంచనా మాట్లాడుతూ వస్తుంటారు. మంచన పరధ్యానంగా ఊ కొడుతూ వస్తాడు.)

మంచ సరి!సరి! ఆ తర్వాత ఏమయింది?

పండి అయ్యేదేమి? మాలవాడు అగ్రవర్ణుని తాకినా దోషం లేదని నిర్ణయింప బడింది.

మంచ ఊ! ఆ తర్వాత ?

పండి ఇట్టి వీధినాటకా లాడకూడదని కట్టడిచేసి బసవి కళావతితో మంగళం పాడించారుట.

మంచ తరువాత !

పండి ఇంకేముంది? శివరాత్రి గనుక ఆ మాల చెన్నునితోపాటు శివా శివా అంటూ శివాలయం జేరారుట.

మంచ పిదప ?

పండి ఇంకా ఏముందీ? విషయమే ముగిసిపోయింది.

మంచ సరి! ఆ పైన ?

పండి ఆపైనా? ఇంకేముంది పైన?. పైన-ఆపైన ఆకాశం. ఆకాశం గగనం శూన్యం ఇత్యమరః. చూస్తే నీవు ఆకాశానికి ఎక్కినట్లుంది!

మంచ (స్తిమితపడి) చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి పండితవర్యా! దీనికి మీ సహాయం కావాలి.

పండి సహాయం? మీ ఆకాశగమనానికి నా సహాయమా?

మంచ ఆకాశగమనం.... అంటే ?

ಪಂಡಿ [ನಕ್ಕು] ಯೇನು ಯಿಲ್ಲ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಮೇಲೆ ಆಮೇಲೆ ಯೆನ್ನುತ್ತ ನೀನು ಹಾಗೆಯೇ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದಂತ್ತಿತ್ತು. ಸಹಾಯವೆಂದು ನೀನು ಕೇಳಿದಾಗ ನಾನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಮಂಚ ನಿಜ ಪಂಡಿತರೇ. ನಾನು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀವಂದಂತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೇನೆ ಜಿಗಿದಿತ್ತು.

ಪಂಡಿ ನೀನೇನೋ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆಯೆಂದು ನಾನೇನೋ ಹೇಳಿ ವೃಥಾ ಆಯಾಸ ಪಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಯಿರಲಿ, ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಜಿಗಿದ ಆ ನಿನ್ನ ಯೋಚನೆ ಯಾವುದು?

ಮಂಚ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದು. ಇಂದು ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವಂತಿದೆ.

ಪಂಡಿ [ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ] ಅನರ್ಥ ?

ಮಂಚ ಅಹುದು.

ಪಂಡಿ ಯಾರಿಗೆ ?

ಮಂಚ ಯಿಂದುಕ್ಷಾಮ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತರ್ಪಣೆ ಯೆಂಬುದು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?

ಪಂಡಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಯೇನು ? ಆಗಲೇ ಹೋಮ ಕರ್ಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಆಗುತ್ತಿವೆ.

ಮಂಚ ಆದರೇನು ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಪಂಡಿ ಏನು? ಅಂತಹ ಎದೆಗಾರರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರು ?

ಮಂಚ ಯಲ್ಲಿಯ ಶತ್ರುಗಳು ಪಂಡಿತರೆ! ಶೂರ ಬಿಜ್ಜಳ ಸಮ್ರಾಟರು ಜೀವಿಸಿರುವ ವರೆವಿಗೂ ಆ ಭಯ ವಿಲ್ಲ.

ಪಂಡಿ ಆಂದಮೇಲೆ ಭಯಪಡುವದು ಯಾರಿಗಾಗಿ ?

ಮಂಚ ಹಿತ ಶತ್ರುಗಳಿಗಾಗಿ.

ಪಂಡಿ ಏನು ? ಹಿತ ಶತ್ರುಗಳೇ ?

ಮಂಚ ಅಹುದು ಪಂಡಿತರೆ! ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಹಾನಿಗಿಂತಲು ಹಿತ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಹಾನಿಯು ಅಪಾರವಾದದ್ದು. ಯಿಂದು ಸಂತರ್ಪಣೆಯು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಜರುಗಲಾರದು.

పండి (నవ్వి) అంటే ఏమిలేదు మహాశయా. నేను చెబుతున్నానా- నీవేమో తరువాత, పిదప, ఆపైన అంటూ అలాగే ఆకాశానికి ఎగిరినట్టుండింది. పాయమని నీవడిగినపుడు అందుకే అలా చెప్పవలసి వచ్చింది!

మంచ నిజం పండితవర్యా. నేను పోలేదు గానీ మీరన్నట్టు నా మనస్సు ఆకాశంవేపే ఎగిసింది.

పండి నీవేమో వింటున్నావు కదా అని నేనేమో చెప్పి వృథా ఆయాసపడ్డాను. (ఆ) సరి. ఆకాశానికి ఎగిసిన నీ ఆలోచన ఏమిటి?

మంచ ఆ ఆ ఆ ఆలోచన గురించే మీ పాయ మపేక్షించింది. నేడు ఓ పెద్ద ప్రమాదం సంభవించేలా ఉంది.

పండి (ఆశ్చర్యంతో) ప్రమాదం!

మంచ ఔను.

పండి ఎవరికి ?

మంచ క్షామనివారణార్థం నేడు బ్రాహ్మణసంతర్పణం జరుగుతోన్న విషయం మీకు తెలియదా?

పండి. తెలియకేమి ? జపహోమకర్మ లప్పుడే కొనసాగుతున్నాయి. బ్రాహ్మణ పంక్తికి కావలసిన వ్యవస్థలు జరుగుతున్నవి కదా.

మంచ అయితేనేం? ఆ వ్యవస్థల్ని నశింపజేసే ప్రయత్నాలు పరోవేపున అప్పుడే జరుగుతున్నాయి.

పండి ఏమిటీ? అంత గుండెగల శత్రువులు ఎవరు?

మంచ ఎక్కడి శత్రువులు పండితోత్తమా? వీరశూర బిజ్జలసమ్రాట్టు జీవించి ఉండగా ఆ భయంలేదు: రాబోదు.

పండి మరి ఎవరి గురించి భయం?

మంచ హిత శత్రువులను గురించి.

పండి ఏమన్నావు? హిత శత్రువులా?

మంచ అవును పండితవర్యా శత్రుమూలకమైన హానికన్న హితశత్రువుల హాని అపారం, నేటి సంతర్పణ నిర్విఘ్నంగా జరగక పోవచ్చును.

ಪಂಡಿ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಯಿದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವ ಆ ಹಿತ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?

ಮಂಚ ಏಕಿಲ್ಲ ಪಂಡಿತರೆ ! ಜಗದೇವನು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಬೀಜವನ್ನು ನಾಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಿಂದು ಸಂತರ್ಪಣೆಗೆ ಆ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬರಬಹುದು.

ತಿಳಿಯದೆ ನಿಮಗೀ ಮೋಸ ||ಪ||
ಖಳರಾ ಕುಟಿಲವ ಕಾರ್ಯ ವಿಲಾಸ ||ಅ||
ನಾಡಿನ ಜನರೊಳು ಕಾಂತ್ರಿಬಿಜವ
ನಾಟಿಹ ಜಗದೇವಾ ||೧||

ಪಂಡಿ ಬಂದು ಮಾಡುವದೇನು ?

ಮಂಚ ಪಂಡಿತರೆ ! ನಿಮಗಿನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೇ ? ಆ ಕೂಡಿದ ಜನರಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭೋಜನವೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಳುವದು.

ಪಂಡಿ [ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು] ಯಲಾ ಯಿದೇನನ್ಯಾಯ ?

ಮಂಚ ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಯಿಂದು ನಾವು ಯೆದುರಿಸಬೇಕು.

ಪಂಡಿ ಈ ವಿಷಯವು ಬಸವಣ್ಣವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಮಂಚ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಈ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಪಂಡಿ ಅಂದರೆ.... ಯಿದರಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕೈವಾಡ ವಿರುವುದೆಂದು ನಂಬಬಹುದೆ?

ಮಂಚ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ.

ಪಂಡಿ ಯಿರಲಾರದು ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಯಿಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈನೀಡುವರೆ ?

ಮಾನ್ಯ ನರನಾಥ ವರ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಂತ್ರಿ
ರಾಷ್ಟ್ರ ಕಲ್ಯಾಣ ಹಿತಕೆ ಆಧಾರವೆನಿಪ
ಬಸವ ರಾಷ್ಟ್ರಕೆ ಅಹಿತದ ಬಗೆವನೇನು ?
ನಂಬಲಾಗದು ಮಂಚಣ್ಣ ತಿಳಿದು ನೋಡ ||

ಮಂಚ ಪಂಡಿತರೆ ! ತಾವು ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಿ ಪಂಡಿತರಾದಿರಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೋದಿ ಪಂಡಿತರಾಗಲಿಲ್ಲ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನೂ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಓದಿ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪಂಡಿತರಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ?

ಪಂಡಿ [ಗಂಭೀರತೆಯಿಂದ] ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಏನಂದೆ ? ಬಸವಣ್ಣನೂ ಪಂಡಿತನೆ?

ಮಂಚ ಏಕಾಗಬಾರದು ?

ಪಂಡಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ಯಿದ್ದರೆ ಆಗಬಹುದು, ಅದಿಲ್ಲದೆ ಪಂಡಿತನಾಗಬಲ್ಲನೆ ?

పండి మంచనా! దీనికడ్డుపడే ఆ హితశత్రువు లెవరున్నారు ?

మంచ ఎందుకు లేరు పండితార్యా? జగదేవుడు జనుల హృదయాల్లో క్రాంతి బీజం విత్తుతున్నాడు. నేటి సంతర్పణ కా జనులంతా రావచ్చును.

తెలియదా మీకీ మోసం ॥ప॥

ఖలుల, కుటిలుల కార్యవిలాసం ॥అ॥

దేశ ప్రజలలో క్రాంతి బీజముల

వేసెను జగదేవుడు.

తండి వచ్చి- చేసేదేమిటి?

మంచ పండితార్యా మీరింకనూ తెలుసుకోలేరా? అచట చేరిన వారందరికీ అన్నం పెట్టకపోతే బ్రాహ్మణభోజన మంతా వారి నోటిపాలౌతుంది.

పండి (ఉలికిపడి) అరే- ఇదే మన్యాయం?

మంచ ఈ అన్యాయాన్నే నేడు మనం ఎదిరించాలి.

పండి ఈవార్త బసవన్నగారిదాకా పోలేదేమో!

మంచ (నవ్వి) హు! వారికి తెలియక ఈ కార్యం వడవదు.

పండి అంటే.... ఇందులో బసవన గారి చేయిఉందని నమ్మవచ్చునా?

మంచ నిస్సందేహంగా!

పండి ఉండదు మంచనా! మహామంత్రుల స్థానాన ఉన్న బసవన్నగారు ఇట్టి చెడు కార్యానికి చేయూతఇస్తారా ?

మంచ పండితులవారూ! తాము పుస్తకాలు పఠించి పండితులయ్యారు కానీ ప్రపంచాన్ని చదివి కాదు. పుస్తకాలనూ ప్రపంచాన్నీ ఆమూలాగ్రంగా ఔపోసనపట్టి అసామాన్య పండితులైన బసవన్నగారి యోగ్యత తమకు ఎలా తెలియగలదు?

పండి (గంభీరంగా) మంచనా ఏమన్నావు ? బసవన్న పండితుడా?

మంచ ఎందుకు కాకూడదు?

పండి యోగ్యత ఉంటే కావచ్చును. అది లేక పండితుడు కాగలడా ?

ಮಂಚ ಆ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಯೇನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು, ನಾನೇನು ಪಂಡಿತನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಮಹಾಪಂಡಿತರೆಂದು ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಂಡಿ ಆ ಸನ್ಮಾನವು ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ, ಮಹಾ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದಲ್ಲ.

ಮಂಚ ಅದೇಕೆ? ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅನೇಕ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕರು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಕುಣಿದಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇಕೆ ಆ ವಚನಗಳು ಅರಮನೆಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯು ಹೊಕ್ಕು ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾವೆ.

ಪಂಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕರೇನು ? ಯಾರು ಕೊಂಡಾಡಿದರೇನು ? ಆ ವಚನಗಳೆಲ್ಲಾ ಛಂದಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಬರೇ ಕನ್ನಡ.

ಮಂಚ [ನಕ್ಕು] ಅಂದರೆ.... ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿಲ್ಲವೆ ?

ಪಂಡಿ ಅಯ್ಯೋ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಪಾಂಡಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಅದು ಕನ್ನಡದ ಗಂಟೆಂದು ಕೊಂಡಿರುವೆಯಾ ?

ಮಂಚ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೆಂದರೆ ನಾನಿದುವರಿವಿಗೂ ಎಲ್ಲರ ದೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ, ತಾವೇನೋ ಯಿಂದು ಹೊಸ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಯಾರದು ?

ಪಂಡಿ ಇದು ಹೊಸದಲ್ಲ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಆ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸೊತ್ತು. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿತವರ ಕೈಗಂಟು.

ಮಂಚ ಇರಬಹುದು ಪಂಡಿತರೆ ! ಆದರೆ ಯಿಂದು - ಆ ಕೈಗಂಟು ಪರರ ಪಾಲಾಗುವದಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಯಿಂದು ಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲಾ ?

ಪಂಡಿ [ಆವೇಶದಿಂದ] ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು, ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವೀರಕ್ಷಾಮವು ಆವರಿಸೀತು.

ಮಂಚ ಪುಂಡರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಯಾರು ಬಂದು ನಿಂತರು ನಾವು ಹೆದರದೆ ಎದುರಿಸ ಬೇಕು.

ಪಂಡಿ ಆಹುದು. ಭಯವೇಕೆ ? ಯೆದುರಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು.

ಮಂಚ ಸ್ವತಃ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಬಂದರೂ ಭಯಪಡದೆ ಎದುರಾಗಲೇ ಬೇಕು.

ಪಂಡಿ ಅಲ್ಲಾ... ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಬಸವಣ್ಣನವರೇ ಬಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

మంచ ఆ పాండిత్యపు యోగ్యత ఏమిటో నే నెఱుగను. కారణం నేనేమీ పండితుణ్ణి కాను. అయితే బసవనగారిని మహాప్రభువులవారు మొదలుగా మహా పండితులని సన్మానిస్తున్నారు.

పండి ఆ సన్మానాలు మహామంత్రులన్న అభిమానంవల్ల. మహాపాండిత్యంవల్ల మాత్రం కాదు.

మంచ అదేమి? బసవనగారు అనేక వచనాలు రచించినారుగా. అనేకులు వాటిని పాడి ఆడి ప్రదర్శించారు గద! అంతెందుకు? ఆ వచనాలు రాజ మందిరపు అంతరంగంలోనూ చొచ్చి మెప్పు గొన్నవి కూడానూ!

పండి ఎక్కడ చొచ్చితే ఏమి? ఎవరు మెచ్చితేఏమి? ఆ వచనాలన్నీ ఛందస్సు లేని వట్టి కన్నడం.

మంచ (నవ్వి) అంటే కన్నడానికి.... పాండిత్యం ఉండదా?

పండి అయ్యో మంచనా! పాండిత్యమంటే అది ఈ కన్నడంసొమ్ము అనుకున్నావా!

మంచ పాండిత్యమంటే నే నీవరకూ అందరి దనుకున్నాను. తమరేమో నేడు కొత్త పద్ధతులు సూచిస్తున్నట్టుంది. అయితే మీరు చెప్పే పాండిత్యం ఎవరిది?

పండి ఇది కొత్తది కాదు మంచనా! ప్రాచీనకాలంనుంచి ఆ పాండిత్యం సంస్కృతభాషసొత్తు. అది నేర్చినవారి చేతిముల్లె.

మంచ కావచ్చును పండితార్యా! అయితే.... నేడు.... ఆ చేతిసొమ్ము పరుల పాలౌతున్నది. దాన్ని ఆపడానికి నేడు సాహసమే చేయవలసి ఉంటుంది కదా!

పండి (ఆవేశంగా) చేసే తీరాలి. కాకపోతే వీర శైవమే ఆవరించేను.

మంచ దుండగుల వెనుక ఎవరిదన్నా ఉన్నా మనం భయపడక ఎదిరించాలి.

పండి అవును భయ మెందుకు? ఎదిరించే తీరాలి.

మంచ స్వతః బసవనగారే వచ్చినా భయపడక ఎదురు నిలవాలి.

పండి అదికాదూ....మంచనా బసవనగారే వస్తే కొంత యోచన చేయవలసి ఉంటుంది.

ಮಂಚ ಪಂಡಿತರೆ ! ಯೋಚನೆ ಯಿಲ್ಲ ಗೀಚನೆಯಿಲ್ಲ, ಅದೆಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ನಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಲ್ಲ. ಬನ್ನಿ ಹೋಗುವ.

ಪದ — ಮೋಹನ

ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗವು ರಾಜಭಕುತರಿಗೆ ||ಪ||
ಪುಂಡರ ದಂಡಿಸಿ ಸೆರೆಯೋಳ್ ನೂಕಲು ||ಅ||
ಯಾರೆದುರಾದರು ಏನ ಗೈದರು ।
ಎಂತಾದರು ಎದೆ ಯೊಡ್ಡಿನಿಲ್ಪರು ।
ಚಂಡ ಶಾಸನರು ರಾಜ ನಿಷ್ಠರು ।
ಹೆದರಿ ಬೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯಲಾರರು ||1||

[ಎಂದು ಹೋಗುವರು.]

మంచ పండితార్యా యోచన లేదు గీచన లేదు. అదంతా మీ పాండిత్యానికి చేరింది మా పాండిత్యానికి కాదు. రండి పోదాం.

పాట-మోహన

ఒకటే మార్గము రాజభక్తులకు
ధూర్తులు బెదరగ చెరలో త్రోయుట ॥ఒక॥
ఎవరెదురైనా-ఏమిచేసినా
ఎంతైనా ఎదనొడ్డి నిలుతురూ
చండశాసనులు-రాజనిష్ఠులు
బెదరరు చెదరరు- వెన్ను చూపరూ ॥

(అంటూ పోతారు.)

ಒಂದನೇ ಅಂಕ

ಐದನೇ ನೋಟ

[ಕ್ಷಾಮ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪರ್ಜನ್ಯಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ತೆರೆ ಯೇಳುವದು. ಪಂಡಿತ, ಭಟ್ಟ ಇತ್ಯಾದಿ ಗಳಿರುವರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕಲಕಲವು ಕೇಳಿಬರುವುದು, ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕು ಆ ಕಲಕಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವದು, ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಭಟ್ಟನು ಒಳಗಿನಿಂದ ಬಂದು ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಿ]

ಭಟ್ಟ [ಗಾಬರಿಯಿಂದ] ಅಯ್ಯೋ–ಅಯ್ಯೋ–ಸರ್ವನಾಶ. ಬಂದರು ಬಂದರು.

ಪಂಡಿ ಏನು ? ಯಾರು–ಯಾರು ಬಂದರು ?

ಭಟ್ಟ ಹಸಿವೆ–ಹಸಿವೆಯೆಂದು ಶೂದ್ರರೆಲ್ಲಾ ಗುಂಪು ಕೂಡಿ ಆಡಿಗೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಲು ಬರುತ್ತಿರುವರು.

ಪಂಡಿ ಏನು ? ಏನು ಪುಂಡಾಟಿಕೆ ಯಿದು? ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರದಂತೆ ತಡೆಯಿರಿ.

ಭಟ್ಟ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಪಂಡಿತರೆ ! ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅನ್ನ ಹಾಕದೆ ಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನಾವೇ ಉಣ್ಣುತ್ತೀವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ಕೇಳದೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವರು.

ಪಂಡಿ ಕೇಳುವವರೇ ಯಿಲ್ಲವಾಯಿತೆ ? ಎಲ್ಲಿ, ರಾಜ ಭಟರೆಲ್ಲಿ ? ಆ ಪುಂಡರ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಅಡಗಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕು. ಹೂಂ ನಡೆಯಿರಿ.

[ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಂದಿಗೆ ಪಂಡಿತರು ಆವೇಶದಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವರು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ರಾಜಭಟರು, ಚೆನ್ನ, ಕರಿಯ, ಕಂಬಾಳಿ ಯಿವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವರು. ಮಂಚಣ್ಣನು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಬರುವನು. ಪಂಡಿತರು ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಬರುವರು.]

ಪಂಡಿ ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ಸರಿಯಾದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನುಳಿಸಿದೆ.

ಮಂಚ ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜಧರ್ಮವು ಉಳಿಯುವದಾದರು ಹೇಗೆ ? [ರಾಜಭಟರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ] ಹೂಂ – ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಈ ಪುಂಡರನ್ನು; ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ನೂಕಿರಿ. ಈ ಬಂಡುಗಾರರ **ಬೆಂಬಲಿಗನದಾವನೋ** ನಾನು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು.

తొలి అంకం

అయిదో దృశ్యం

(క్షామ నివారణకై బ్రాహ్మణులు పర్జన్యయాగం చేస్తుండగా తెరలేస్తుంది. పండితుడు, భట్టు ఇత్యాదులుంటారు. అంతలో లోన పెద్ద కలకలం వినబడుతుంది. క్షణక్షణానికీ ఆ కలకలం పెరుగుతుంది. కంగారుగా భట్టు లోనుంచి వచ్చి యాగనిరతులైన బ్రాహ్మణులను చూచి)

భట్టు (గాభరాతో) అయ్యో అయ్యో సర్వనాశనం-వచ్చారు! వచ్చారు!

పండి ఏమి? ఎవరు? ఎవరు వచ్చారు?

భట్టు ఆకలి ఆకలి అని అరుస్తూ శూద్రులంతా గుంపు కట్టుకొని భోజనశాల లోనికి తోసుకువస్తున్నారు.

పండి ఏమీ? ఏమి తగాదా యిది? వెళ్లి వారిని లోనజొరబడకుండా ఆపండి.

భట్టు సాధ్యంకాదు; పండితార్యా సాధ్యంకాదు. అన్నం పెట్టకపోతే వంటనంతా తాకి మేమే భోంచేస్తామని ఎందరు చెప్పినా వినక తోసుకువస్తున్నారు.

పండి వినేవాళ్లే లేరా? ఎక్కడ రాజభటులెక్కడ? ఆ మూర్ఖుల పొగరణగించాలి. బ్రాహ్మణ్యాన్ని రక్షించాలి. హుం పదండి-పదండి.

[అంటూ బ్రాహ్మణులతో పాటు పండితుడు ఆవేశంతో లోనికి పోతాడు. మరో వేపున రాజభటులు చెన్న, నల్ల, కంచాళి అనేవారిని బంధించి తెస్తారు. మంచన వారివెనుక వస్తాడు. పండితుడు మందహాసంతో వస్తాడు]

పండి మంచనా! సరియైన వేళకు సిద్ధంగా వచ్చి బ్రాహ్మణ్యాన్ని కాపాడావు.

మంచ కాకుంటే రాజధర్మం మిగిలే విధమేది? (రాజభటులవైపు చూచి) హుం! తీసుకొనిపోయి ఈ వెధవలను చెరలోకి తోయండి ఈ తిరుగుబాటుదారుల ప్రోద్బలమెవడో నేను చూసుకొంటాను.

[ರಾಜಭಟರು ಮುಂದರಿಯುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಮಂಚಣ್ಣನ ಕಡೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆವೇಶದಿಂದ ಜಗದೇವನು ಬರುವನು.]

ಜಗ — ನಾನು ! ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ನಾನು ! ಜಗದೇವನು. ಸಾಹಸವಿದ್ದರೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

[ರಾಜಭಟರು ಹಿಂಜರಿಯುವರು. ಮಂಚಣ್ಣನು ಕೊಂಚ ಹೆದರಿದಂತೆ ತೋರಿದರು ಗಂಭೀರತೆಯಿಂದ ನೋಡುವನು. ಪಂಡಿತನು ಮಾತ್ರ ಹೆದರಿ ಮಂಚಣ್ಣನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವನು.]

ಮಂಚ — ಜಾಗ್ರತೆ ! ಜಗದೇವಾ ! ಜಾಗ್ರತೆ !! ಯಿದು ಉದ್ಧಟತನ!

ಜಗ — ಅಲ್ಲ ಆ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವದು.

ಮಂಚ — ಯೋಗ್ಯತೆ ಮೀರಿದ ಸಾಹಸ. ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿರಲಿ.

ಜಗ — ರಾಜಾಜ್ಞೆ ! ಕೂಳಿಲ್ಲದ ಬಡವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವದು ರಾಜಾಜ್ಞೆ !!

ಮಂಚ — ಅಲ್ಲ ಬಂಡುಗಾರರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ರಾಜ ಶಾಸನ. [ಹೆದರಿದ ರಾಜಭಟರ ಕಡೆ ನೋಡಿ] ಯೇನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಿರಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಈ ಪುಂಡರನ್ನು.

ಜಗ — ಕೂಡದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿ. ಈ ಜಗದೇವನ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಮಂಚ — [ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ] ಹೆಚ್ಚರಿಕೆ! ರಾಜಾಜ್ಞೆಯರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ರಾಜಭಕ್ತನ ಕತ್ತಿಯು ಒರೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳಬೇಕಾದೀತು.

ಜಗ — [ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿ] ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತನ ಕತ್ತಿಯು ಒರೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದು.

[ಎಂದು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿರಿಯುವನು. ಮಂಚಣ್ಣನು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಝಳಪಿಸುವನು. ಪಂಡಿತ ಮುಂತಾದವರು ಗಾಬರಿಯಾಗುವರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಶಾಂತಿ ! ಶಾಂತಿ!! ಎಂಬ ದನಿ ಕೇಳಲು, ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಶಾಂತಿಗಂಭೀರತೆಗಳಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆಗಮಿಸುವರು.]

ಬಸವ — ಶಾಂತರಾಗಿ ! ವೀರರೇ ! ಶಾಂತರಾಗಿ !! ಜಗದೇವಾ ! ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವನ್ನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಬೇಕೆ ? ಮಂಚಣ್ಣನವರೆ ! ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಖಡ್ಗದಿಂದ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆ ? ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದಯೆ ಬೇಡವೆ ?

[రాజభటులు ముందుకు పోతుండగా మంచన తుదివాక్యం విని ఆవేశంతో జగదేవుని ప్రవేశం.]

జగ నేను ! మంచనా నేను ! జగదేవుణ్ణి. సాహసముంటే చూసుకోవచ్చును. (రాజభటులు వెనుకకు తగ్గుతారు. మంచన కొంత బెదిరినట్లు తోచినా గంభీరంగా చూస్తాడు. పండితుడుమాత్రం భీతిల్లి మంచన వెనక్కి వెళ్తాడు.)

మంచ జాగ్రత్త ! జగదేవా ! జాగత్త ! ఇది ఔద్ధత్యం.

జగ కాదు. ఆ నీ ఔద్ధత్యాన్ని ఎదిరించడం !

మంచ యోగ్యతకు మించిన సాహసం. రాజాజ్ఞ. లక్ష్యముండనీ.

జగ రాజాజ్ఞ. కూడులేని పేదలను బంధించడం రాజాజ్ఞా ?

మంచ కాదు. తిరుగుబాటుదార్లను బంధించే రాజశాసనం. (బెదిరిన భటులవైపు చూచి) ఏమి జంకుతున్నారు ? తీసుకొనిపొండి ఈ వెధవలను.

జగ వీల్లేదు. అక్కడే ఆగండి. ఈ జగదేవుని కోపానలానికి బలికావలసి వచ్చేను

మంచ (కోపంతో) హెచ్చరిక ! రాజాజ్ఞ రక్షణకై రాజభక్తుని కత్తి ఒరనుండి బయటరావలసి వచ్చేను !

జగ (కత్తిఝళిపిస్తూ) అట్లే అయితే దేశభక్తుని ఖడ్గమూ ఒరలో ఉండజాలదు. (అంటూ ఖడ్గాన్ని దూస్తాడు. మంచనా కత్తి జళిపిస్తాడు. పండితాదులు గాభరాపడతారు. అంతలో, లోపలినుండి శాంతి! శాంతి! ! అనే ధ్వని వినిపించి అందరూ ఆశ్చర్యంతో చూస్తుండగా శాంతిగంభీరతలతో బసవన్నగారు ఆగమిస్తారు.)

బస శాంతించండి ! వీరులారా ! ! శాంతించండి ! జగదేవా ప్రజాధర్మాన్ని కత్తిమొనతో తెలుపవలెనా ? మంచనగారూ రాజధర్మాన్ని ఖడ్గధారతో సాధించవలెనా ? ధర్మానికి దయ వలదా ?

ಪದ್ಯ

ದಯೆಯಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮ ಅದೇವುದಯ್ಯ ? ||ಪ||
ದಯೆಯೇ ಬೇಕು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ||ಅ||
ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ
ಕೂಡಲ ಸಂಗಯ್ಯ ಅಂತಲ್ಲದೆ ಒಲ್ಲನಯ್ಯ ||೧||

ಮಂಚ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳ ವಚನ ನಿಜ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಾರೆ ನಿರ್ದಯೆ ಯಿಂದಲು ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಸವ ಮಂಚಣ್ಣನವರೇ ! ನಿರ್ದಯೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮವು ಬಹುದಿನ ಬಾಳಲಾರದು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಕಡೆಗೆ ಅಧರ್ಮರಕ್ಷಕರ ಮೇಲೆಯೇ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಬಹುದು.

ಮಂಚ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಣಯವು ನನ್ನದಲ್ಲ. ಅದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಬಸವ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಾರು ?

ಮಂಚ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವರು.

ಬಸವ ಬಲ್ಲೆ-ಆದರೆ ರಾಜಾಜ್ಞಯನ್ನು ತಿ ರ ಸ್ಕ ರಿ ಸ ಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿರಾ ?

ಮಂಚ ತಿಳಿಯದೇನು ? ಅದು ಪ್ರಜರ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸುವ ಪುಂಡರ ಪುಂಡಾಟಿಕೆ.

ಬಸವ [ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ] ಆ .... ಹಾಗೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯು ಯಿಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಪಂಡಿ (ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಯಿವರೆಲ್ಲರು ಸಭ್ಯರೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಬಸವ ಅನುಮಾನವೇನು ? ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಬೆಂದ ಬಡವರು ಅನ್ನವನ್ನು ಬೇಡಿದಲ್ಲಿ ಪುಂಡಾಟಿಕೆಯೇ ? ಅದು ಯಿೂ ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ.

ಪದ್ಯ

ಬಡತನದಿಂದ ಬಾಗಿ ಕಡು ನೊಂದು ಮನೋಹತಿಯಿಂದ ಬೆಂದ ಯಾ
ಬಡವರು ಇಂದು ತಮ್ಮ ಒಡಲಾಗ್ನಿಯ ಬೇಗೆಯ ಸೈಸಲಾರ ದೀ
ಕಡುತರ ಕ್ಷಾಮದೋಳ್ ಹಸಿದು ಕೂಳಿಗೆ ಬಾಯ್ಬಿಡ ಲಿಂತುಗೈವರೇಂ
ಬಿಡು ಅಪರಾಧಮುಂಟೆ ? ಬರಗಾಲದೊ ಳೀಪರಿ ಬಂಧನಂಗಳೇ ?

వచనం

దయ నెఱుగని ధర్మ మదెట్టిదయ్యా
దయయే వలయు సకల ప్రాణుల నన్నిటిలో
దయయే ధర్మ మూలము
కూడల సంగయ్య అటుగాక మెచ్చడయ్యా ।౧॥

మంచ — మహామంత్రుల వచనం నిజమే కావచ్చును. కానీ ధర్మరక్షణకై కొన్ని సార్లు నిర్దయతో వర్తించవలసి వస్తుంది.

బసవ — మంచనగారూ నిర్దయమూలంగా రక్షింపబడే ధర్మం బహుకాలం మన లేదు. దాని పరిణామం తుదకు ఆ ధర్మరక్షకులమీదనే పడవచ్చును.

మంచ — ధర్మాధర్మాల నిర్ణయం నాది కాదు. అది న్యాయాధికారుల పరిధిలోనిది. రాజాజ్ఞప్రకారం రాజద్రోహుల్ని బంధించడం నా విధి.

బసవ — రాజద్రోహు లెవరు ?

మంచ — రాజాజ్ఞను తిరస్కరించేవారు !

బసవ — తెలుసు. అయితే రాజాజ్ఞను తిరస్కరించను కారణమేమిటో తెలుసు కొన్నారా ?

మంచ — తెలుసుకోకేమి ? అది ప్రజల శాంతిని భంగపరచే దుష్టుల దౌష్ట్యం.

బసవ — (చిరునవ్వుతో) ఆ–ఆవిధంగా వ్యాఖ్యానించడంవల్లనే నేడు రాజాజ్ఞ తిరస్కరింపబడ్డది

పండి — (కొంతభీతితో) అలా అయితే మీ అభిప్రాయంలో వీళ్ళంతా సభ్యులే నన్నమాట !

బసవ — అనుమానమా ? ఆకలితో బడలిన నిరుపేదలు అన్నాన్ని అర్థిస్తే అది దౌష్ట్యమా ? అదీ ఈ కరువుకాలంలో ?

పద్యం

పేదతనమ్మునన్ నలిగి భీకర వేదన ఒప్పతిల్ల నీ
బిదలు నేడు చూడ తమ పేగుల యారడి సైపలేక తా
మీ దరిలేని క్షామమున నీగతి జేసి రదంతేగానిపో !
లే దపరాధ మింతయును, లేమికి తోడిటు బంధనమ్ములా ?

ಪಂಡಿ ಆ ಬರಗಾಲದ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೆ ಈ ಪರ್ಜನ್ಯಯಾಗ, ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತರ್ಪಣೆ.

ಬಸವ ಆಗಬಹುದು. ಪಂಡಿತರೆ! ತಾವು ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಅರಿತವರು, ಬರಗಾಲದಿಂದ ಬೆಂದ ಬಡವರು ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದು ಅಪದ್ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲು ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಭೂತದಯೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮವು ಇಂದು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ಬಡವರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದೆ? ಮಂಚಣ್ಣನವರೆ! ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಒದಗಬಾರದೆಂದು ಅದೆಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಹಸಿದ ಬಡವರನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಿದೊಂದು ಪುಂಡಾಟಿಕೆಯೆಂದು ಬಂಧಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಕೂಗೇಳುವದು. ಯಿೂಗ ಬಡವರನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಹರಾಜರಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡುವ.

ಪದ್ಯ

ಬರಗಾಲದಾಶಾಂತಿ ಬಡವರಾ ತೃಪ್ತಿಯಲಿ
ವಿಪ್ರಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂ ದಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ।
ಬಡವರೀ ಬಂಧನವೆ ಬರಗಾಲದಾ ಮೂಲ
ಬಡವರಕ್ಷೆಯೆ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇಮವಯ್ಯಾ।
ಬಡವರಿಂದಲೆ ಭಾಗ್ಯ ಬಡವರಿಂದಲೆ ಭೋಗ
ಬಡವರೇ ಜನಹಿತಂ ಗೈವರಯ್ಯಾ।
ಬಡವರಂ ಬಾಧಿಸುವ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಬಲವು
ಪರವೈರಿಗಳ ಭೀತಿ ತಪ್ಪದಯ್ಯಾ।
ರಾಜಕಾರಣಜಾಣ ಮಂಚಣ್ಣನವರೆ!
ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳರಿತ ಪಂಡಿತರೆ! ತಾವು
ಹಸಿದು ಬಡವರ ಬಾಯ್ಮುತ್ತ ಕಸಿಯುಬಹುದೆ?
ಜೀವದಯೆಯುಳ್ಳವರೆ ಮಾನವರು ಜಗದಿ॥

పండి   ఆ కరువు నివారణార్థమే ఈ పర్జన్యయాగం, ఈ బ్రాహ్మణ సంతర్పణ!

బసవ   కావచ్చును. పండితార్యా! మీరు ధర్మసూక్ష్మాలను తెలిసినవారు. కాటకంవల్ల నలిగిన పేదలు అన్నార్థులై నేడు ఆపద్ధర్మాన్ని అనుసరించారు. ప్రాచీనకాలంనుంచి విశ్వశాంతికై భూతదయ, క్షమ దమాలతో నిండిన సనాతనధర్మం నేడు సంకుచితత్వంతో పేదల బంధనానికి కారణం కావచ్చునా? మంచనగారూ! ఇటువంటి పరిస్థితి రారాదని ఎంతో ప్రయత్నించాను అయితే ఆకలిగొన్న పేదల్ని ఆపలేకపోయాను. ఇదే ఒకకుట్ర అని బంధిస్తే దేశంలో విప్లవరావం వినిపిస్తుంది. ఆ రావం పరరాజ్యాల శత్రువులను పిలువ వచ్చు. ఇప్పుడీ పేదల్ని బంధవిముక్తుల్ని చేయండి. తరువాతి విషయం మహారాజుగారితో మనవి చేసుకొందాం. కరువు తాపంతో మాడి, ఆకలితో అటమటించిన పేదల జఠరాగ్నిని సంతృప్తిపరచే అన్నయాగాన్ని వదలి, వ్యర్థంగా ఈ అగ్నికి ఆజ్యంపోసే ఈ పర్జన్యయాగంతో ఫలమేమిటి?

పద్యం

క్షామనివారణ కడుపేదతృప్తిలో
    విప్రసంతృప్తిలో వెలయ గలదె?
కరువుకారణ మెన్న నిరుపేద తాపమ్మె
    ఆర్తరక్షణ రాజ్య మలరు శుభము?
ధర భాగ్యభోగాల దాత లీ పేదలే
    పేదలే జనుల సేవింతురయ్య
పేద బాధలనొంద వేగు నా రాష్ట్రమ్మె
    పరుల వైరుల భీతి పాలుగాదె
సమయ రాజనీతిజ్ఞ మంచన్న గారు
పరమ ధర్మ సూక్ష్మ మెరుంగు పండితార్య
దళితునోటిమ ముద్దను దన్నమేలె?
జీవదయ యున్న వారలే జీవులిలను.

ಮಂಚ — ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ಯಿೂ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಸ್ವತಂತ್ರನು.

ಪಂಡಿ — ಬಂಧನುಕ್ತನಾದವಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸಂತರ್ಪಣೆಗೆ ವಿಘ್ನವಾಗುವದು.

ಜಗ — ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಆ ವಿಘ್ನವು ನಿಲ್ಲಲಾರದು, ಪಂಡಿತರೆ! ಬಡವರು ತೃಪ್ತರಾಗುವವರಿಗೂ ವಿಘ್ನ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ.

ಮಂಚ — (ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ) ಹಾಗಾದರೆ ರಾಜಭಟರಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.

ಜಗ — (ತುಟಿ ಕಚ್ಚಿ) ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಪ್ರಜರೇನು ಕಡಿಮೆ ಯಿಲ್ಲ.

ಬಸವ — ಶಾಂತಿ ಯಿರಲಿ ಜಗದೇವ! ಮಂಚಣ್ಣನವರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಯು ಒಬ್ಬ ರಾಜನದೇ ಅಲ್ಲ, ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳದು ಯಿದೆ.

ಮಂಚ — ಆದರೆ ಆ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬಸವ — ಹಾಗಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶ ಒದಗಿತು.

ಮಂಚ — ಅಂದರೆ ರಾಜಸೇವಕನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಹಿಸಬಹುದೆ?

ಪದ್ಯ

ಮಾನಿತ ಮಾನವಾಧಿಪನ ಮನ್ನಣೆಗಂ ಮನ ಸೊತು ಸಂತತಂ
ಮಾಣದೆ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯಲಿ ಮುನ್ನಡೆದಾ ಘನರಾಜ ಸೇವಕಂ
ತಾ ನರನಾಥ ನಾಜ್ಞೆಯನು ಮೀರಿ ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಯಾಂತು ವರ್ತಿಸಲ್
ಮಾನ್ಯವೆ? ರಾಜಸೇವಕನ ಧರ್ಮವೆ? ಪೇಳ್ ವರಮಂತ್ರಿಶೇಖರಾ||

ಬಸವ — ತಪ್ಪೇನು? ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಜಾಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗವಾಗಬೇಕು, ರಾಜಸೇವಕನು ರಾಷ್ಟ್ರಸೇವಕ ನಾಗಬೇಕು. ರಾಜಸೇವಕನಾಗಿ ಪ್ರಜಾಕಂಟಕ ನಾಗಬಾರದು, ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದಲೇ ದಯಾಳುಗಳಾದ ಮಹರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯು ದುರುಪಯೋಗವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ನಾವು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು

ಮಂಚ — ಏನು ರಾಜಶಾಸನವನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಅಧಿಕಾರವು ಯಾರಿಗಿದೆ?

ಬಸವ — ಪ್ರಜರಿಗಿದೆ. ಆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಜಾಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ತಿದ್ದು ಕೊಳ್ಳುವದು ಪ್ರಜಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವ ಅರಸನದು.

ಮಂಚ — ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು ಯಿೂ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಭಿ ....

మంచ మాన్యమహామంత్రుల వారు మన్నించాలి. ఈ విషయంలో నేను అస్వతంత్రుడిని.

పండి బంధముక్తుల్ని చేస్తే మళ్ళీ వాళ్ళతో సంతర్పణకు విఘ్నం కలుగుతుంది.

జగ ఈ బంధనంతో మీ కా అడ్డు తప్పదు. పండితులవారూ ఈ పేద సాదలు తృప్తులు కానిదే అడ్డు తప్పదు.

మంచ (బొమముడి వేసి) అట్లాగే అయితే రాజ భటులకూ కొరతలేదు.

జగ (బొడుగరచి) ఊం! వారిని ఎదిరింపను ప్రజలకూ కొరతలేదు.

బసవ శాంతించు జగదేవ! మంచనగారూ రాష్ట్రక్షేమచింతన రాజొక్కరిదే కాదు; రాజాధికారులకూ కద్దు.

మంచ అయితే అ అధికారం రాజాజ్ఞకు లోబడిఉన్నది.

బసవ అలా ఉన్నందువల్లనే ఇలా జరిగింది.

మంచ అంటే రాజ సేవకుడు స్వేచ్ఛ వహించవచ్చునా?

పద్యం

మానిత మానవాధిపుని మన్ననగాంచి మనంబు నోలగా
మానక రాజసేవగొని మైవడు ఈ ఘనరాజసేవకున్
పూని సరేంద్రునానతిని బోకడసేయు దదెట్లు స్వేచ్ఛగా
మానమె? రాజసేవకుని మార్గమె చెప్పుము మంత్రిశేఖరా॥

బసవ తప్పేమి? ఆ స్వేచ్ఛ ప్రజాక్షేమానికై వినియోగింపబడవలె. రాజ సేవకుడు రాష్ట్రసేవకుడు కావలె. రాజసేవకుడై ప్రజాకంటకుడు కారాదు. ఇలా అయినందువలననే దయాశీలురైన ప్రభువుల అజ్ఞ దురపయోగమయినది. దీన్ని మనం తిద్దుకోవాలి.

మంచ ఏమీ రాజశాసనాన్ని దిద్దే అధికారం ఎవరికున్నది?

బసవ ప్రజలకుంది. ఆ శాసనాన్ని ప్రజాక్షేమాని కనుగుణంగా దిద్దవలసినది ప్రజాస్వాతంత్ర్యాన్ని మన్నించే ప్రభువులది.

మంచ మహామంత్రులే ఈరీతిగా అభి........

ಬಸವ ಆ ! – ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು. ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಬಿಜ್ಜಳ ಸಮ್ರಾಟರಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು, ಆದರೆ ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜರಲ್ಲಿ ನಮ್ರ ಸೇವಕ.

ವಚನ

ಏನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲ ||
ಶಿವ-ಭಕುತರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲ ||
ನಿಮ್ಮ ಪಾದದ ಸಾಕ್ಷಿ ಎನ್ನಮನದ ಸಾಕ್ಷಿ |
ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವ ಎನಗಿದೇ ದಿವ್ಯ ||೧||

ಪಂಡಿ (ಮಂಚಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ) ಸಂತರ್ಪಣೆಗೆ ಸಮಯವಾಯಿತು.

ಮಂಚ ಆಗಲಿ ! ಬಸವಣ್ಣವರೆ ! ಮಹಾರಾಜರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ತಾವೇನಾದರು ಮಾಡಬಹುದು. ನನ್ನ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವುದು ಒಂದೆ. ಅದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯ ರಕ್ಷಣೆ. ತಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಾರದಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಬಸವ (ಗಂಭೀರತೆಯಿಂದ) ಆಗಲಿ. ರಾಜಭಕ್ತ ಮಂಚಣ್ಣನವರೆ ! ಆಗಲಿ. ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟ ಈ ಬಡವರ ಭೋಜನಾನಂತರ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು.

ಮಂಚ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು-ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ.

ಬಸವ ಕರ್ತವ್ಯ-ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು ಯಿಷ್ಟು ಕಠೋರವೇ ಸರಿ – ಯತ್ನವಿಲ್ಲ. ಬಡವರು ಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಯಿ ಬಸವನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಾರ. ಈ ಬಡವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಬ್ಬ ಬಡವ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೊರಡಿ.

(ಮಂಚಣ್ಣನು ಗಾಬರಿಯಾಗುವನು. ಪಂಡಿತನು ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ನೋಡುವನು. ರಾಜಭಟರು ನಡುಗುವರು. ಕರಿಯ, ಕಂಬಾಳಿ, ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ನೋಡುವರು. ಜಗದೇವನು ಕೋಪದಿಂದ ಮಂಚಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಸೆಳೆಯಲಿರುವಲ್ಲಿ, ರಾಜಪುರೋಹಿತ ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯರು ಬರುವರು.)

ಕರಿ ಬುದ್ಧೀ ! ಬುದ್ಧೀ !! ಅಂಗ್ಮಾಡಬೇಡ ಬುದ್ಧಿ !!!

ಕಂಬಾಳಿ ನನ್ನೊಡೆಯಾ ನಮ್ಮಿಂದೆ ಬರಬೇಡಪ್ಪ ! ಕಾಲ್ಬಿದ್ದು ಬೇಡ್ತಿವಿ.

బసవ ఆ! ఆ! మహామంత్రినే. త్రిభువనమల్ల బిజ్జళసమ్రాట్టుల కొలువులో మహామంత్రులమే. అయితే ఆ మంత్రులే రాష్ట్రప్రజలకు నమ్ర సేవకులు.

వచనం

నాకన్న చిన్నలేరు
శివభక్తుల కన్న మిన్న లేరు
మీ పదముపై ఆన-నాదుమనసు అన
కూడల సంగమదేవ నా కిదే దివ్యం॥

పండి (మంచనను చూస్తూ) సంతర్పణకు సమయమైంది.

మంచ సరి! బసవనగారూ మహారాజుల సమ్మతితో ముందు మీరేమైనా చేయవచ్చును. నా లక్ష్యం ఒక్కటే. అది రాజాజ్ఞను రక్షించడం. దానికి తాము అడ్డు రావలదని ప్రార్థన.

బసవ (గంభీరంగా) కానీయండి. రాజభక్త మంచనగారూ! కానీయండి. ఆకలితో దిక్కు తప్పిన ఈ పేదల భోజనానంతరం పిలుచుకొని పోవచ్చును.

మంచ క్షమించాలి. అలా చేయడం నా కర్తవ్యం కాదు.

బసవ కర్తవ్యం-మీకర్తవ్యం ఇంత కఠోరమా? సరి-ఇక వాదించి ప్రయోజనం లేదు. పేదలు బంధితులై చెరలోఉండగా ఈ బసవన రాజమందిరంలో మనలేడు. వీళ్లతో నేనూ ఒక పేదనే! వీళ్ళతోపాటు నన్నూ బంధించుకొని పొండి!

(మంచన గాబరాపడుతాడు. పండితుడు వెర్రివాడిలా చూస్తుంటాడు. రాజభటులు వణికి పోతారు. నల్లడు, కంబాళి, చెన్నడు సాష్టాంగ నమస్కారంచేసి)

నల్ల అయ్యా! అయ్యా! అట్లా చేయకండయ్యా!

కంబాళి నా దొరా! మావెంట రాకయ్యా. కాళ్లపైబడి వేడుకొంటాము.

ಚೆನ್ನ ನಮ್ಮಪ್ಪ ! ನಮ್ದೇವ್ರೆ !! ನೀನ್ಬರ್ತೀಯಾ ? ಅಂಗಾದ್ರೆ ನಾವಿಲ್ಲೇ ನಾಲಿ ಕ್ಯಡಕೊಂಡು ಸಾಯ್ತೀವಿ.

ಆಚಾರ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷ ಬಸವೇಶ್ವರರೇ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಬಡವರ ಹಸಿವೆಯನ್ನು. ಉದ್ರೇಕ ಗೊ ಳಿ ಸಿ ದ ಯೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಂತರ್ಪಣೆಯು ಕಡೆಗೆ ಬಡವರ ಬಂಗಾರವಾದ ತಮ್ಮ ಬಂಧನಕ್ಕು ಕಾರಣವಾಯಿತೆ ? ಆಹಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಧರ್ಮ! ಪಂಡಿತರೆ ! ರಾಜಧರ್ಮವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಕಠೋರತೆ ಯನ್ನು ತಾಳಿದರು ತಾಳ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು! ಸಾತ್ತ್ವಿಕತೆಯೇ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತ ಸದ್‌ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು !! ವಿಶ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರೇ ಮಿ ಸು ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು !!! ಸಕಲ ಚರಾಚರ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಂತೆ ಕಾಣುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮವು ಒಂದು ತುತ್ತಿನ ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಮಾನವ ರಾದ ಬಡವರ ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತೆ ? ಮಂಚಣ್ಣಾ ! ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲವೆ ? ಆಗಲಿ ! ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ !!! ಇಂದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸತರ್ಪಣೆಯೇ ಬಡವರ ಸಂತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿ. ರಾ ಜ್ಯ ವು ಬರಗಾಲದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲಿ.

ಬಸವ [ಸಂತೋಷದಿಂದ] ರಾಜಪುರೋಹಿತ ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯರೇ ಧನ್ಯವಾದ ಗಳು. ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮವನ್ನು ತೋರಿ ಯೀ ಬಸವನ ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಹೊಸಬೆಳಕ ನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಿರಿ.

[ಎಂದು ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಆಲಂಗಿಸುವರು. ಜಯ ಬಸವೇಶ್ವರ! ಜಯ ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯ! ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ – ಮಂಚಣ್ಣ – ಪಂಡಿತ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವರು.]

(ತೆರೆ ಜಾರುವದು)

చెన్న మాతంగ్రీ : మాదేవుడా : నీవూవస్తావా? అట్లయితే, మేమిక్కడే నాలిక కొరుక్కుని చస్తాము.

(జగదేవుడు కోపంతో మంచనపై కత్తి దూయబోగా రాజపురోహితులైన హరిహరాచార్యులవారు వస్తారు.)

ఆచార్యులు మహాపురుష బసవేశ్వరా! ధన్యవాదాలు. పేదల ఆకలిని ఉద్రేకింపజేసిన ఈ పర్జన్యయాగం, బ్రాహ్మణసంతర్పణ చివరికి పేదపాదల కొంగుబంగారమైన మీ బంధనానికి కారణమైనదా? ఆహా సనాతన ధర్మం! పండితార్యా రాజధర్మం రాజ్యవ్యవస్థకై కఠోరత దాల్చినా దాల్చవచ్చును. కానీ సాత్త్వికతే మూర్తీభవించిన సద్బ్రాహ్మణులు విశ్వధర్మమునే ప్రేమించే బ్రాహ్మణులు. ఆత్మవత్ సర్వభూతాని సకలచరాచరప్రాణులను సమతతో జూచే బ్రాహ్మణధర్మం ఒక్క ముద్ద అన్నంకోసం మీపాటి మానవులైన ఈ పేదపాదల హింసకు పాల్పడిందా? మంచనా రాజాజ్ఞకు కరుణ వలదా? కానీయండి. ఏమైనా కానీయండి. నేటి పర్జన్యయాగంలోనే పేదలు సంతృప్తి పొందాలి. రాజ్యం కరువురక్కసి కోరలనుండి విముక్తి పొందాలి.

బసవ (సంతోషంగా) రాజపురోహిత శ్రీయుత హరిహరాచార్యులవారూ ధన్యవాదాలు. నిజమైన సనాతన ధర్మం ప్రదర్శించి, చూపి ఈ బసవని హృదయంలో కొత్త వెలుగు ప్రసరింపజేశారు.

(అతడు హరిహరాచార్యులను కౌగలించుకొంటాడు. జయ బసవేశ్వర-జయ హరిహరాచార్యా అని పేదలు ఘోషిస్తుంటే మంచన పండితాదులు స్తబ్ధులై చూస్తుంటారు.)

(తెరపడుతుంది)

ప్రథమాంకం సమాప్తం

ಎರಡನೇ ಅಂಕ

ಒಂದನೇ ನೋಟ

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅರಮನೆ

[ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪತ್ನಿ ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಕಳಾವತಿ ಕುಳಿತಿರುವರು. ತೆರೆ ಮೇಲೇಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಳಾವತಿಯು ತಂಬೂರಿಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುಗಳ ವಚನ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯು ಮಗ್ನಳಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಳು.]

ಕಳಾವತಿ

ವಚನ

ತನು ಅರ್ಪಿತವೆಂದರೆ ಗುರು ದ್ರೋಹ – ಮನ
ಅರ್ಪಿತ ವೆಂದರೆ ಲಿಂಗ ದ್ರೋಹ – ಧನ
ಅರ್ಪಿತ ವೆಂದರೆ ಜಂಗಮ ದ್ರೋಹ ॥
ಇಂತೀ ತನು ಮನ ಧನಗಳೆಂಬ ಅನಿತ್ಯವನ್ನು ನಿತ್ಯಕ್ಕರ್ಪಿಸಿ
ಭಕ್ತನಾದೆ ನೆಂದರೆ ಅದು ಅಜ್ಞಾನ ನೋಡ ॥
ಒಡೆಯರಿಗೆ ಕುಂಡಲಿಗೆಯ ಮುರಿದಿಕ್ಕಿ ನಾ ಭಕ್ತ ನಾದೆನೆಂಬ ಮಾತ
ಸಮ್ಯಕ್‌ಶರಣರು ಮೆಚ್ಚುವರೆ ?
ನಮ್ಮ ಗುಹೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ನೀನು ಆವುದರಲ್ಲಿ ಏನನರ್ಪಿಸಿ
ಭಕ್ತನಾದೆ ಹೇಳು ಬಸವಣ್ಣಾ ॥೧॥

ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಕಳಾವತಿ ! ಪ್ರಭುದೇವರ ಈ ವಚನ ಎಂದು ಕಲಿತೆಯೆ ?

ಕಳಾ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುದೇವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಬಸವಣ್ಣನವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸಲು ಈ ವಚನ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ? ಅದನ್ನು ನಾನು ಹಾಗೆಯೇ ಕಲಿತೆ.

ನೀಲಾ ಎಷ್ಟು ಜಾಣೆ ಅಮ್ಮಾ ನೀನು ! ಇರಲಿ. ಆ ಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ವಚನ ನೆನಪುಂಟಾ ? ಎಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೇಳು.

రెండవ అంకం

మొదటి దృశ్యం

బసవనగారి అంతఃపురం

(బసవనగారి సతి నీలాంబిక, కళావతీ కూర్చొని ఉంటారు. తెర లేచేటప్పటికి కళావతి తంబూరా మీటుతూ అల్లమప్రభువుల వచనం పాడుతుంటుంది. నీలాంబిక తల్లీనురాలై వింటుంటుంది.)

వచనం

తను వర్పిత మన్నచో గురువంచన-మన
మర్పిత మన్నచో లింగవంచన-ధన
మర్పిత మన్నచో జంగమవంచన
ఇటులీ తను మనో ధనములనియెడు
అనిత్యమ్ములల నిత్యమున కర్పించి
భక్తుడైతి నన్న – అది అజ్ఞానము గనుమా॥
ఒడయనికి తిన్న మూకుడుముక్కచ్చి
భక్తుడైతి నను మాట సమ్యక్శరణులు మెత్తురే?
మా గుహేశ్వరలింగమునకు నీవేమిటిలో ఏమర్పించి
భక్తుడైతివో చెప్పు బసవన్నా॥

కళావతీ ప్రభుదేవుల ఈ వచనం ఎప్పుడు నేర్చావే?

మొన్ననేగా! ప్రభుదేవులు ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు బసవన్నగారిలో ఎక్కడో అణిగి దాగిన అహంకారాన్ని ఖండించడానికి ఈ వచనం చెప్పలేదా? దాన్ని విని అప్పుడే నేర్చుకొన్నాను.

ఎంత జాణవమ్మా నీవు! మరి ఆ ప్రభుదేవుల వచనానికి బదులుగా వారు చెప్పిన వచన మున్నది కదా! ఏదీ ఆ వచనం చెప్పు.

ಕಳಾ ಅವರು ಹೇಳಿದ ವಚನ - ಅಂದರೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದ್ದು ?

ನೀಲಾ ಇನ್ನಾರೆ - ಅವರೇ.

ಕಳಾ [ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದರೂ - ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ] ಏನೂ ಅವರೆ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನವರೇ? ಅವರೆ ಯೆಂಬುವವರು ಯಾರೂ ಯಿದು ವರಿಗೂ ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ !

ನೀಲಾ ಆಯ್ಯೋ–ಅಲ್ಲೇ-ಅವರೆ ಎನ್ನುವದು ಅವರ ಹೆಸರಲ್ಲ.

ಕಳಾ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಹೆಸರು ?

ನೀಲಾ ಸರಿ ಹೋಯಿತು. ಕಳಾವತಿ ನಿನಗೇನೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ ನೋಡು.

ಕಳಾ ಅಹುದು ದೇವೀ ! ನಮ್ಮಂತವರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು ? ಅದ ಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲವೇ ನಾನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಚರಣ ....

ನೀಲಾ ಆ–ಆ- ಅವರೆ

ಕಳಾ ಏನು, ಬಸವಣ್ಣನವರೆ ?

ನೀಲಾ ಅಹುದು.

ಕಳಾ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ವಚನವೇ ?

ನೀಲಾ ಅಹುದೆ ? ಎಷ್ಟು ಸಾರೆ ಹೇಳುವದು.

ಕಳಾ [ಮುಗುಳು ನಗೆಯಿಂದ] ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಒಂದೇ ಸಾರಿಗೆ ಸಾಕಾಗುತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟು ನಾಚಿಕೆ ಯಮ್ಮ ನಿನಗೆ! ಅವರೆ ! ಅವರೆ ! ಎಂದರೆ ನಾನು ಯಾರೆಂತ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು ?

ನೀಲಾ ಸರೆ, ಯಿೂಗ ತಿಳಿಯಿತಲ್ಲ. ಇನ್ನಾದರೂ ಹೇಳು.

ಕಳಾ ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ ದೇವಿ ! ಆ ವಚನ ತಾವು ಹೇಳಿದರೆ ಇಂಪಾಗಿರುತ್ತೆ.

ನೀಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ನಾನೇನು ನಿನ್ನಂತೆ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಿತವಳೆ?

ಕಳಾ ಕಲಿತರೆ ಸಂಗೀತವು ಬರುವುದೆ ? ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರಬೇಕು. ಅದು ನಿಮಗೆ ಒಲಿದು ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮದೆಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಸಂಗೀತವಾಗಲಿ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸುವ ಸಂಗೀತವಲ್ಲ – ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ....

ನೀಲಾ ಸಾಕೆ, ಈ ಹೊಗಳಿಕೆ ! ಅದೇನು ಇಂಪೋ ಸೊಂಪೋ. ನನಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಆ ಮೇಲೆ ಅಣಕಿಸಬಾರದು ನೋಡು. [ಎಂದು ಹಾಡುವಳು.]

కళా ఆ! వారు చెప్పిన వచనం-అంటే ఎవరు చెప్పినది ?

నీలాం ఇంకెవరే ? వారే !

కళా (చిలిపిగా) ఏమీ ? వారే అనే పేరున్నవారా ? వారే అనేవారెవరు ఈ వరకూ వచనాలు చెప్పినట్లులేదే ?

నీలాం అయ్యో ! అదికాదే ! వారే అన్నది వారిపేరు కాదు.

కళా మరేమిపేరు ?

నీలాం సరిపోయింది. కళావతీ నీకింత తెలివైనా లేదు చూడు.

కళా అవును దేవీ ? మాలాంటివారికి తెలివి ఎలా వుంటుంది ? అందుకే కద నేను బసవనగారి చరణ.............

నీలాం ఆ ఆ ఆ -వారే.

కళా ఏమీ-బసవనగారా ?

నీలాం ఆ !

కళా వారు రచించిన వచనమా ?

నీలాం అవునే ? ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి ?

కళా (చిరునవ్వుతో) అర్థమయ్యేట్టు చెబితే ఒక్కసారికే సరిపోయేది. ఎంత పిగ్గమ్మా నీకూ ? వారే వారే అంటే ఎవ రనుకోవాలి?

నీలాం సరి ఇప్పుడు తెలిసిందిగా - ఇంకైనా చెప్పు.

కళా నాకు గుర్తులేదు దేవీ ! ఆ వచనం మీరు చెపితే ఇంపుగా ఉంటుంది.

నీలాం బావుంది. నేనేమి నీలా సంగీతం నేర్చుకొన్నానా ?

కళా నేర్చుకుంటే సంగీతం వస్తుందా ? తానుగా రావాలి. అది మిమ్మల్ని వలచి వచ్చింది. మాదంతా శాస్త్రం ఒప్పించే సంగీతమేకానీ హృదయం తనియింప జేసే సంగీతం కాదు. అందుకని మీరే........

నీలాం చాల్లే నీ పొగడ్త ! అదేమి ఇంపో, సొంపో ? నాకు వచ్చినట్లు చెబుతాను. పిదప వు వెక్కిరించరాదు సుమా.

ವಚನ

ತನುವ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ನುಡಿದು
ಗುರುವಚನಕ್ಕೆ ದೂರವಾದೆ ॥
ಮನವ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ನುಡಿದು
ಲಿಂಗಮುಖಕೆ ದೂರವಾದೆ ॥
ಧನವ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ನುಡಿದು
ಜಂಗಮಮುಖಕೆ ದೂರವಾದೆ ॥
ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವಯ್ಯಾ ನಿನಗೆ ಮಾಡಿದೆನೆಂದು
ನುಡಿದು ಕೆಟ್ಟಕೇಡಿಂಗೆ ಕಡೆಯಿಲ್ಲ ॥೧॥

[ವಚನ ಮುಗಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ನಿಲಾಂಬಿಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ನಿಂದು]

ಬಸವ ನೀಲಾ ! ಎಷ್ಟು ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯು ನನ್ನ ವಚನವು ಇಂದು ಜೀವಯುಕ್ತವಾಯಿತು. ಪ್ರಭುದೇವರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಯಿಂದ ನಾನು ಮಾಡುವೆ ನಾನು ನೀಡುವೆ ಎಂಬ ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರದ ಅಂಧಕಾರವಳಿದು ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಂಡೆನೋ ಹಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಸು ಶ್ರಾ ವ್ಯ ಸಂಗೀತದಿಂದ ಆನಂದ ಅನುಭವವನ್ನುಂಡೆ ನೀನು ಧನ್ಯಳು.

ನೀಲಾ [ಎದ್ದು-ವಿನಯದಿಂದ] ನಿಜ. ತಮ್ಮ ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಾನು ಧನ್ಯಳೇ ಸರಿ.... ಆದರೆ ಆ ಧನ್ಯತೆಯು ತಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಬರಲಿ. ತಮ್ಮ ಪಾದಸೇವೆ ಯಲ್ಲಿ ಆ ಧನ್ಯತೆಯು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿ .... ಸ್ವಾಮಿ ! ಹೊಗಳಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಡಿ.

ಕಳಾ ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯವರೆ ತಾವು ....

ನೀಲಾ ಸಾಕೆ-ನೀನೇನೋ ಈಗ ಹೊಗಳಲು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವೆ. ಬೇಡವ್ವ ಈ ಭಟ್ಟಂಗಿತನ.

ಕಳಾ ಇದೇನು ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯವರೆ ! ನಾನು ಮಾತನಾಡಲೇ ಬಾರದೇನು ?

ನೀಲಾ ಮಾತನಾಡೇ ಯಾರು ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಬಸವ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ನೀಲಾ ! ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವದು ತಪ್ಪೇ?

ನೀಲಾ ನೀವೇ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲವೆ.

వచనం : పహాడి రాగం

తనువు నిచ్చి తనుచు పలికి
గురువచనమ్మున కెడమైతి॥
మనము నిచ్చి తనుచు పలికి
లింగముఖమున కెడమైతి॥
ధనము నిచ్చి తనుచు పలికి
జంగమముఖమున కెడమైతి॥
కూడల సంగమ దేవయ్యా నీకు జేసితి ననుచు
పలికిన చెడ్డ చెనటి కిక కొన లేదు॥

(అని పాడుతుంది. వచనం ముగిసే వేళకు బసవనగారు వెనకగా వచ్చి నీలాంబిక దగ్గర నిలబడి)

బసవ నీలా! ఎంత తీయగా పాడినావు. నావచనానికి ప్రాణం పోసినావు. ప్రభుదేవుల హెచ్చరికతో "నేను చేశాను-నేను ఇచ్చాను" అన్న నా అహంకారపు అంధకారాన్ని చీల్చి ఎలా కొత్త వెలుగును చూడగలిగానో ఆ తీరున్నే నీ సుమధుర సంగీతం విని ఆనందానుభవం పొందాను. నీవు ధన్యవు.

నీలాం (లేచి వినయంగా) నిజమే! మీరు చేపట్టటం వలన నేను ధన్యురాలినే సరి. కానీ ఆ ధన్యత మీ శిష్యరికంలో, రానీ, మీ పాదసేవలో - నా ధన్యత్వం సార్థకం చెందనీ! స్వామీ పొగడికతో మాత్రం ఆ ధన్యతను అనుగ్రహించకండి.

కళా నీలాంబికగారూ! తాము........

నీలాం చాలునే-నీవేమో ఇప్పుడు పొగడ్తను మళ్ళీ ప్రారంభిస్తావు. వద్దమ్మా! వద్దీ భట్రాజువని.

కళా అదేమి నీలాంబికగారూ? నేను మాటలాడనే రాదా ఏమిటి?

నీలాం మాట్లాడవే తల్లీ. ఎవరు వద్దంటారు. నన్ను పొగడకుంటే చాలు.

బసవ అదెలా సాధ్యం నీలా! ఉత్తమగుణాల్ని ప్రశంసించడం తప్పా?

నీలాం అది మీరే అనలేదా?

ಬಸವ ಏನೆಂದು ?

ನೀಲಾ ವಚನ

ಎನ್ನವ ರೊಲಿದು ಹೊನ್ನಶೂಲದಲಿ ಇಕ್ಕಿದ ರೆನ್ನ ಹೊಗಳಿ ಹೊಗಳಿ||
ಎನ್ನ ಹೊಗಳತೆ ಎನ್ನ ವ್ಯೆಗೊಂಡಿತಲ್ಲ ||ಅ||
ಅಯ್ಯೋ ನಿಮ್ಮ ಮನ್ನಣೆಯೇ ಮಸದಲಗಾಗಿ ತಾಗಿತ್ತಯ್ಯ |
ಆಯ್ಯೋ-ನೊಂದೆನು-ಸೈರಿಸಲಾರೆನು-ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವಾ |
ನೀನೆನಗೊಳ್ಳಿದನಾದರೆ ಎನ್ನ ಹೊಗಳತೆ ಗಡ್ಡಬಾಲಾ ಧರ್ವಿ||೧||
[ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯು ವಚನ ಹೇಳಿ, ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ತರುವಾಯ]

ತಮಗೊಂದು ಧರ್ಮ ಅನ್ಯರಿಗೊಂದು ಧರ್ಮವೆ ?

ಕಳಾ ಅಣ್ಣವನರೆ ! ನೋಡಿದಿರಾ ? ದೇವಿಯುವ ರೇನು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ವಚದವನ್ನೇ ತಮಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು.

ಬಸವ ಅಹುದಮ್ಮಾ ! ಬಸವ-ಬಸವಣ್ಣನಾದದ್ದು ಈ ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ.

ನೀಲಾ ನೀವೆಲ್ಲಾ ಕಲೆತು ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವೆನು.

ಬಸವ [ಹೋಗಲುಯತ್ನಿಸುವ ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯು ಕೈ ಹಿಡಿದು] ನೀಲಾ! ಮುನಿಸೇಕೆ ? ಇಂದು ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯುವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕುಳಿತುಕೋ – ಕಳಾವತಿ ! ನೀನು ಕುಳಿತುಕೋ. [ಕೂಡುವರು]

ನೀಲಾ ಆದೇನು ಮಹತ್ವ ? ಈಗಂತು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಬಡವರನ್ನು ಬರಗಾಲದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲವೆ ?

ಬಸವ ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯವು ಸುಲಭವಾಯಿತು.

ನೀಲಾ ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೂಡಾ ನೆರವಾದಂತಾಯಿತು.

ಬಸವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇನು-ಜೈನರೇನು-ಲಿಂಗವಂತರೇನು-ನೀಲಾ ! ಯಲ್ಲರು ಮಾನವರು. ಮಾನವಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಯಲ್ಲರು ಒಂದಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಆಗಲೇ ವಿಶ್ವಶಾಂತಿ.

ಕಳಾ ಅಣ್ಣಾ ! ಯಿದು ಸಾಧ್ಯವೆ ?

ಬಸವ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಕಳಾವತಿ ! ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವೇ ಯಿಲ್ಲ.

బసవ నేనా ? ఏమని ?

నీలాం వచనం; ఆనంద భైరవి

నావారు మెచ్చి పసిడి శూలమున గ్రుచ్చిరి నన్ను పొగిడి పొగిడి

నాపొగడ్తయె నాపై నిందెగాద ? ॥ అ ॥

అయ్యో మీమన్నన పానబెట్టిన అలుగై తాకెడునయ్యా

అయ్యో నొచ్చితి - సైపగజాలను

కూడల సంగమదేవా-నీవు నాకాత్మీయుడవగుచో

నా పొగడ్త కడ్డంబురారా ధర్మీ!

(నీలాంబిక వచనము చెప్పి ఆపిన పిదప)

మీకొక ధర్మం - ఇతరులకొక ధర్మమా ?

కళా అన్నగారూ ! చూచారా ! దేవిగారు సామాన్యులుగారు. మీ వచనం చేతనే మిమ్ము త్రిప్పికొట్టినారు.

బసవ అవునమ్మా బసవడు బసవన్న అయినది ఈ నీలాంబికవల్లనే.

నీలాం మీరంతా చేరి ఇలా నన్ను హాస్యమాడితే ఇక్కడి నుంచి వెళ్ళిపోతాను.

బసవ (వెళ్లబోయే నీలాంబిక చేయిపట్టి) నీలా! అలుకేల? నేడు నేను నీతో ఒక ముఖ్యవిషయమై ఆలోచించవలసి ఉన్నది. కూర్చో! కళా నీవూ కూర్చో. (కూర్చుంటారు.)

నీలాం అదేమి ముఖ్యవిషయం ? ఇప్పుడయితే శాంతియుతంగా పేదల్ని కరువు నుంచి దరిజేర్చినట్లయింది కద !

బసవ శ్రీ హరిహరాచార్యులవల్ల ఆ కార్యం సులభమైనది.

నీలాం అంటే మీ ధర్మకార్యానికి బ్రాహ్మణులు కూడ సహకరించినట్లయినది.

బసవ బ్రాహ్మణు లేమి ? జైను లేమి ? లింగవంతు లేమి నీలా ! అందరూ మానవులే ! మానవధర్మరక్షణకు అందరూ ఒకటి కావలసిందే ! అప్పుడే విశ్వశాంతి.

కళా అన్నయ్యా ఇది సాధ్యమేనా ?

బసవ మనుష్యుని ప్రగతికి నిరోధకమైన ప్రశ్న కళావతీ ! మనుష్యునికసాధ్యమైన దేదీ లేదు.

ನೀಲಾ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ಯಲ್ಲರಿಗು ಸಾಧಿಸುವುದೆ ?

ಬಸವ ಸಂದೇಹ ವೇಕೆ? ಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯೂ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಮಹಾದೇವಿಯಮ್ಮ, ಮಹಾದೇವಿಅಕ್ಕ ಮುಂತಾದವರು ಸಾಧಿಸಿದ ಧರ್ಮವು ಯಾವ್ದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ ? ಅದೇ ಮಾನವಧರ್ಮ, ಅದೇ ವಿಶ್ವಧರ್ಮ. ಅಷ್ಟೇಯೇಕೆ? ತಂಗಿ ಕಳಾವತಿಯು ಸಾಧಿಸಿದ ಧರ್ಮವೇನು ಸಾಮಾನ್ಯವೆ?

ನೀಲಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೇನು ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪುರುಷಸಹಾಯ ವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧಿಸಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಮಾಜವು ಸಮ್ಮತಿಸುವುದೆ ?

ಬಸವ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಯಲ್ಲರು ಸ್ವತಂತ್ರರು. ತನ್ನ ಸಂತಾನವು ಧರ್ಮ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬುದು ಸಂಗಮೇಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆ. ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಲು ಯಾರ ಸಹಾಯ ವೇಕೆ ಬೇಕು ?

ಕಳಾ ತಾವು ಹೇಳಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಮಾಜವು ಅಲ್ಲಗಳೆದರೆ ?

ಬಸವ ಅದು ಸಮಾಜವಲ್ಲ ?

ನೀಲಾ ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವುದು – ಸಮಾಜ ?

ಬಸವ ಸಮಾನಧರ್ಮದಿಂದ ಸಕಲವನ್ನು ನೋಡುವದೆ ಸಮಾಜ. ಇಂದು ಆ ಸಮಾನದೃಷ್ಟಿಯೇ ಮಂದವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅಂಜನವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನೀಲಾ ಅದಾವ ಅಂಜನವನ್ನು ಹಾಕುವಿರಿ ?

ಬಸವ ಭಕ್ತಿಯ ಅಂಜನ.

ನೀಲಾ ಬರೀ ಭಕ್ತಿಯ ಅಂಜನದಿಂದಾಗುವುದಾದರು ಏನು ? ಮೊದಲು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ವೃತ್ತಿಅಂಜನವನ್ನು ಹಾಕಿ. ಆಗಲೇ ಭಕ್ತಿಯ ಅಂಜನ ಹಿಡಿಯುವುದು.

ಕಳಾ [ಮುಗುಳು ನಗೆಯಿಂದ] ಅಣ್ಣಾಜಿ ! ದೇವಿಯವರು ತಮಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಅಂಜನ ಹಾಕಿದರು.

ಬಸವ [ನಗುತ್ತ] ಅಹುದು ತಂಗೀ ! ಭಕ್ತಿಜಾಡ್ಯದಿಂದ ಮಸುಕಾದ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಈ ಅಂಜನದಿಂದ ನಿಚ್ಚಳವಾದವು. ನನ್ನ ಕುರುಡು ಭಕ್ತಿಯು ಜಂಗಮರನ್ನು ನಿರುದ್ಯೋಗದ ಉಂಡಾಡಿಗರನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರರಲ್ಲಿ ಕೈಯೊಡ್ಡಿ ಬೇಡುವದನ್ನು ಕಲಿಸ ಬಹುದು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬಾಳುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ. [ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ] ನೀಲಾ! ನೀನು ಇಂದು ಅದನ್ನು ತೋರಿದೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಈ ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ "ಕಾಯಕವೆ

నీలాం కావచ్చును. కానీ ఇది అందరికీ సాధ్యమయ్యేదా ?

బసవ సందేహ మెందుకు? పురుషుల్లోనే కాదు, స్త్రీల్లోనూ లక్కమ్మ, మహాదేవిఅమ్మ, మహాదేవిఅక్క మొదలయిన వారు సాధించిన ధర్మం ఏదని భావించావు? అదే మానవధర్మం: అదే విశ్వధర్మం, అంతెందుకు? ఈ చెల్లి కళావతి సాధించిన ధర్మమేమి సామాన్యమైనదా ?

నీలాం సామాన్య మేమీ కాదు. కానీ పురుష సహాయంలేక సాధించిన ధర్మాన్ని సమాజం సమ్మతిస్తుందా ?

బసవ ధర్మసాధనకు అందరూ స్వతంత్రులే. తనసంతానం ధర్మసాధనకూ, ధర్మరక్షణకూ మనసలెననే సంగమేశ్వరుని ఇచ్ఛ. వానిఇచ్ఛప్రకారం వర్తించడానికి ఎవరి సహాయమైతే మాత్రం ఎందుకు కావాలి ?

కళా మీరు చెప్పిన స్వాతంత్ర్యాన్ని సమాజం కాదంటే ?

బసవ అది సమాజం కాదు.

నీలాం అయితే ఏది సమాజం ?

బసవ సమతాదృష్టితో సర్వాన్ని చూచేదే సమాజం. నేడు ఆ సమానదృష్టి కొరవడినందున తగిన అంజనం వేయవలసిన అవసరం ఏర్పడింది,

నీలాం ఎలాంటి అంజనం వేస్తారు ?

బసవ భక్తి అంజనం.

నీలాం వట్టిభక్తి అంజనంతో ఏమి జరుగుతుంది ? మొదట భుక్తి సంపాదన చేసే అంజనం వేయండి, అప్పుడే భక్తి అంజనం పడుతుంది.

కళా (చిరునవ్వుతో) అన్నా! దేవిగారు తమకు చక్కని అంజనం వేసినారు.

బసవ (నవ్వుతూ) అవును చెల్లీ! భక్తి జాడ్యంతో మసకైన నా కళ్లు ఈ అంజనంతో తేటపడ్డాయి. నాగుడ్డి భక్తి జంగములను నిరుద్యోగపు సోమరులనుచేసి, పరులముందు చేసాచి యాచించడం నేర్పవచ్చును. స్వతంత్రంగా బతికేమార్గం చూపజాలదు. (నీలాంబికవైపు తిరిగి) నీలా! నేడు నీవా మార్గం చూపావు. బతుకులో ప్రగతివెలుగు నింపావు, ఈ నీ ఉపదేశాన్ని కళ్యాణరాజ్యంలో "కాయకమే

ಕೈಲಾಸ" ವೆಂದು ಸಾರುವೆನು. ಇದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಾಯಕವಿಲ್ಲದವ ದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವಂತೆ ಶಾಸನ ಗೊಳಿಸುವೆನು.

ನೀಲಾ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ "ಕದುರು ಕಾಯಕ" ವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಕಳಾವತಿ ! ನಿನ್ನೆ ಅನುಭವಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ರೆಮ್ಮವ್ವ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ. ವಚನ ಯಾವುದು ?

ಕಳಾ ಅಹುದಣ್ಣಾ ! ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ವಚನ.

ಬಸವ ಅದಾವುದು ? ರಾಜಕಾರಣದಿಂದ ನಿನ್ನೆ ಅನುಭವಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳು.

[ಕಳಾವತಿಯು ವಚನ ಹೇಳುವಳು]

ಕಳಾ ವಚನ

ನಾತಿರುಗುವ ರಾಟಿಯ ಕುಲಜಾತಿಯ ಕೇಳಿರಣ್ಣ ||
ಅಡಿಯಣಿ ಹಲಿಗೆ ಬ್ರಹ-ತೋರಣ ವಿಷ್ಣು-ನಿಂದ ಬೊಂಬೆ ಮಹರುದ್ರ.
ರುದ್ರನ ಬೆಂಬಳಿಯ ವೆರಡು ಸೂತ್ರದ ಕರ್ಣ ||ಅ||
ಅರಿವೆಂಬ ಕದಿರು ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಿರುಹಲಾಗಿ
ಸುತ್ತಿತ್ತುನೂಲು ಕದಿರು ತುಂಬಿತ್ತು
ರಾಟಿಯ ತಿರುಹಲಾರೆ ಎನ್ನ ಗಂಡ ಹುಟ್ಟಿದ
ಇನ್ನೇವೆ ಕದಿರಿ ರೆಮ್ಮಿಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ ||೧||

ಬಸವ ಪ್ರಗತಿಕಾರಕ ವಚನ. ಇಂತಹ ಅಮೂಲ್ಯವಚನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿನಲಿಯುವ ಶಿವಶರಣ ಶರಣೆಯರನ್ನು ಪಡೆದ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಅದೆಷ್ಟು ಧನ್ಯತಮವಾದುದೋ. ಕಳಾವತಿ ! ರೆಮ್ಮವ್ವೆಯ ಕದುರು ಕಾಯಕವನ್ನು ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕಿಳಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಡಿಗೆ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸ ಬೇಕು.

ನೀಲಾ ಹಾಗು, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಮಹಾದೇವಿ ಅಕ್ಕನವರ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಾರಬೇಕು.

ಕಳಾ ತಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುವೆನು.

[ವಳಗಿನಿಂದ - ಬಸವಯ್ಯಾ - ಬಸವರಸಾ - ಬಸವಣ್ಣ - ಎಂದು ಕೂಗು ಕೇಳುವದು.]

ಬಸವ ಕಳಾವತಿ ! ಯಾರದು ನೋಡು.

[ಕಳಾವತಿಯು ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬಂದು]

కైలాస" మని ప్రకటిస్తాను. కాయకరహితులు దండనకు గురయ్యేట్టు శాసనమూ చేయిస్తాను.

నీలాం ముఖ్యంగా కాయకములలో-కదురు కాయకం శ్రేష్ఠమైనది. కళావతీ నిన్న అనుభవమంటపంలో రెమ్మెవ్వ చెప్పలేదా ? ఆ వచనమేది ?

కళా ఔనన్నా! చాలబాగున్నది. మంచివచనం.

బసవ అలాగా? రాచకార్యాలవల్ల నిన్న అనుభవమంటపం వెళ్లలేకపోయాను. ఏదీ ? చెప్పు.

(కళావతి వచనం చెబుతుంది.)

వచనం

కళా నా తిరిగే రాట్నపు కులజాతికథ వినరన్నా
అడుగుపలక బ్రహ్మ-తోరణము హరి — నిలువుబొమ్మయే రుద్రుడు
రుద్రుని వెంబడిని రెండు సూత్రములచెవులు॥
ఎలుకనెడు కదురు - భక్తియనెడు చేతులను తిరుగుతుంటే
ప్రోవాయె నూలు - కదురు నిండినది
రాట్నము తిప్పజాల నామగడు పుట్టె నహా !
ఇంకెవరు కదురు రెమ్మెస్వామి గుమ్మేశ్వరా।

బసవ చైతన్య పూరితమైన వచనం. ఇట్టి అమూల్యవచనాలు అల్లి అనుభవ మంటపంలో పాడి నర్తించే శివశరణులను బడసిన కళ్యాణరాజ్యం అదెంత ధన్యతమమైనదో! కళావతీ రెమ్మవ్వ కదురుకాయకం కార్య రంగానికి దింపాలి. ఈ కార్యంలో దేశానికి సేవ చెల్లించాలి.

నీలాం అలాగే మహీ భ్యుదయానికై మహాదేవిఅక్కగారి వచనాలు దేశం నలుమూలలా చాటాలి.

కళా మీ ఆనతి శిరసావహిస్తాను.
(లోపలినుంచి బసవయ్యా బసవన్నా బసవరాజా అనేపిలుపు)

బసవ కళావతీ ఎవరో చూడు ?

(కళావతి వెళ్లి చూచి వచ్చి)

ಕಳಾ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ-ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ನಿದ್ದಾನೆ.

ಬಸವ ಏತಕ್ಕಂತೆ ?

ಕಳಾ ಏನೋ ಒಳಗೆ ಬಿಡೆಂದು ಕಾಡುತ್ತಾನೆ. ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಬಿಡದಂತೆ ತಡೆದಿರುವರು.

ಬಸವ ಏತಕ್ಕೆ ತಡೆಯ ಬೇಕು ? ಹೋಗು ತಂಗಿ ! ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕರದು ಕೊಂಡು ಬಾ.

[ಕಳಾವತಿಯೂ ಹೋಗಿ ಕರೆತರುವಳು. ವೃದ್ಧ ಕುರುಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹುಡುಗನೊಂದಿಗೆ ಬರುತ್ತಾ]

ಕುರುಡ ಬಸವಣ್ಣಾ ! ಬಸವಯ್ಯಾ !!

ಬಸವ [ಸಮೀಪಿಸಿ] ಅಯ್ಯಾ ನಾನೇ ಬಸವ.

ಕುರುಡ [ಆನಂದ ದಿಂದ] .... ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ ಬಸವಣ್ಣಾ ! ನಾನು ಪಾಪಿ.

ಬಸವ ಅಜ್ಜಾ ! ನೋಡಲು ನನ್ನಲ್ಲೇನಿದೆ ? ಯಲ್ಲರಂತೆ ನನಗು ಒಂದು ಚರ್ಮದ ಗೂಡಿದೆ. ಅಷ್ಟೆ.

ಕುರುಡ ಅಷ್ಟೇ ಹೇಗಾದೀತು ಬಿಡು ಬಸವಯ್ಯ. ಯಲ್ಲರ ಗೂಡಿನಂತೇನು ?

ಬಸವ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನಿದೆ ?

ಕುರುಡ ಅಖಂಡ ಭಕ್ತಿಯ ದೀಪ ವಿದೆ. ಆ ಭಕ್ತಿಯ ದೀಪ ಕತ್ತಲಾದ ಅನೇಕ ಚರ್ಮಗೂಡುಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿದೆ.

ಬಸವ ಅಜ್ಜಾ ! ಯಿದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ.

ಕುರುಡ ಹಳ್ಳಿಯವರು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಅರಿಯರು ಬಿಡು ಬಸವಯ್ಯಾ ! .... ಅಲ್ಲ-ಅಲ್ಲ ತಮ್ಮಂತವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಕರೆಯ ಬೇಕೊ ? ಹಳ್ಳಿಯ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು.

ಬಸವ ಈಗ ತಾವು ಕರೆದದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಬಸವ ಅಂದರೆ ಸಾಕು.

ಕುರುಡ ಈ ವಿನಯವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ ಬಸವೇಶಾ ! "ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ನಿನ್ನ ವಚನ ವನ್ನು ಬೇರೆಯುವರ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಯಿಂದು ಆ ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ ನುಡಿಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದೆ. ಅಹುದು ನಿನ್ನ ವಿನಯದ ಒಂದೊಂದು ನುಡಿಯೋ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರ. ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ ದಿದ್ದರೇನು ಬಿಡು ಬಸವಯ್ಯಾ! ಕಿವಿ ಯಿದ್ದುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು.

కళా ఎవరో ఒక ముదుసలి. కళ్లు లేవు. వెంటొక కుర్రవాడున్నాడు.

బసవ ఎందుకట ? వారికేమి కావాలి ?

కళా మీమోగాని లోపలికి రావాలని వేడుకొంటున్నాడు. ద్వారపాలకులు ఇది విశ్రాంతి సమయమని నిలిపివేశారు.

బసవ ఎందుకు ఆపాలి ? వెళ్లు చెల్లీ, నాఆజ్ఞ తెలిపి లోనికి పిలుచుకొనిరా ! (కళావతి వెళ్లి పిలుచుకురాగా ఓ వృద్ధుడైన గుడ్డి బ్రాహ్మణుడు బాలుని ఊతతో వస్తాడు.)

గుడ్డి బసవన్నా ! బసవయ్యా !

బసవ (దగ్గరికి వచ్చి) అయ్యా నేనే బసవణ్ణి.

గుడ్డి (ఆనందవిషాదంగా) నీ పుణ్యమూర్తిని చూచేందుకు కళ్లు లేవు బసవన్నా! నాకా భాగ్యంలేదు. నేను పాపిని.

బసవ తాతా ? చూడటానికి నాలో ఏముంది ? అందరికి వలెనే నాదీ ఓ తోలు తిత్తి. అంతే !

గుడ్డి అంతే ఎలా అవుతుంది బసవన్నా? అందరితిత్తి వంటిదా నీది?

బసవ కాక వేరేమున్నది ?

గుడ్డి అఖండభక్తిదీప మున్నది. ఆ భక్తిదీపమే చీకటిముసిరిన పెక్కు తోలుతిత్తులను వెలిగిస్తున్నది.

బసవ తాతా ! ఇది అతిశయోక్తి.

గుడ్డి పల్లెవాళ్లకు అతిశయోక్తులు తెలియవు బసవన్నా....కాదు కాదు. మీబోటి వారిని ఎలా పిలవాలో ? పల్లెటూరి పేదబాపనికి తెలియదు.

బసవ ఇప్పుడు తమరన్నదే పెద్దమాట ! బసవా అంటే చాలు.

గుడ్డి ఈ నీవినయమే నిన్ను పెద్దవాణ్ణి చేసింది బసవేశా ! "పలికిన ముత్యాల హారము ట్లుండవలయు" అని నీవు చెప్పిన వచనం ఇతరుల పలుకుల్లో విన్నాను. నేడు ఆ వచనం చెప్పిన మాటలతోనే విన్నాను. అవును. వినయ భూషితమైన నీ ఒక్కొక్క పలుకూ ముత్యాలహారమే ! కళ్లు లేక పోతేనేమిలే బసవయ్యా. చెవులున్నవి సార్థకమయి.

ನೀಲಾ ಅಜ್ಜಾ ! ಬಂದ ವಿಷಯ ವೇನೋ ಹೇಳಲೇ ಯಿಲ್ಲ ?

ಕುರುಡ ಅಹುದು ಮರತೇ ಹೋಗಿದ್ದೆ .... ಈಗ ಮಾತನಾಡಿದವರ್‍ಯಾರೋ ?

ಕಳಾ ಯಿವರು ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯವರು.

ಕುರುಡ ಏನೂ – ನಿಲಾಂಬಿಕೆಯವರು ? ಬಸವಣನವರ ಪತ್ನಿಯವರು. ಏಮಗು ಅಣ್ಣನಿಗು ಅಕ್ಕನಿಗು ಶರಣು ಮಾಡಪ್ಪಾ. [ಮಗು ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು.]

ಬಸವ ಈ ಮಗು ನಿಮ್ಮ ಮೊಮ್ಮಗನೆ ?

ಕುರುಡ ಅಲ್ಲ – ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅನಾಥ. ದೈವಯೋಗದಿಂದ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ. ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದೆ. ಈ ಮಗುವಿಗೆ ನೀವೇ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಾಗಿ ವಿದ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸಿರಿ. ನನಗಾಯೋಗ್ಯತೆ ಯಿಲ್ಲ . ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾನು.

ಬಸವ ಮಗು - ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವೆಯಾ ?

ಮಗು ಹೂಂ – (ಎಂದು ತಲೆ ಹಾಕುವನು.)

ಬಸವ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಕಲಿಯುವೆ ?

ಮಗು ಜ್ಞಾನ - ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಿಸೋಕೆ.

ಬಸವ (ಆಚ್ಚರಿಗೊಂಡು) ಜ್ಞಾನ–ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ?

[ಮಗು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಏನು ಅರಿಯದೆ. ಮುದುಕನ ಕೋಲನ್ನು ಅಲುಗಿಸುವನು]

ಕುರುಡ ಅದಾವುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಯಾರೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ವಚನವನ್ನು ಕಲಿತು, ಹಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಓದು ವ ದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸೇವೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಓದು ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಂತೆ. ಎಲ್ಲಿ ಮಗು ಅಣ್ಣನವರ ಮುಂದೆ ಆ ವಚನ ಹೇಳು. (ಮಗು ವಚನ ಹಾಡುವನು.)

ಮಗು ವಚನ

ನರ ವಿಂಧ್ಯದೊಳಗೆನ್ನ ಹುಲುಗಿ ಗಿಳಿಯ ಮಾಡಿ
ಸಲಹುತೆ "ಶಿವ ಶಿವಾ" ಎಂದೋದಿಸಯ್ಯಾ ||ಪ||
ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಪಂಜರದೊಳಗಿಕ್ಕಿ
ಸಲಹು ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವಾ ||೧||

నీలాం తాతా! తమరు వచ్చిన విషయమేమో చెప్పనే లేదు.

గుడ్డి అవునవును. మరచేపోయాను.... ఇప్పుడు మాట్లాడిన వా రెవరు?

క్రా వీరు నిలాంబికగారు.

గుడ్డి ఏమీ నీలాంబికగారా? బసవన్నగారి పత్ని. నాయనా, అన్నగారికి అక్కగారికీ వందనంచేయి. (కుర్రవాడు నమస్కరిస్తాడు)

బసవ ఈ బాలుడు మీమనవడా?

గుడ్డి కాదు. కాటకంలో తల్లిదండ్రుల్ని పోగొట్టుకొన్న అనాథ. దైవికంగా నాపాల పడ్డాడు. విద్య నేర్పమని హఠం పూనినాడు. మా పల్లెటూళ్లో బడి లేదని మీవద్దకు తెచ్చాను. ఈ బిడ్డకి మీరే తల్లీ తండ్రీ అయి విద్యాబుద్ధులు నేర్పండి. నా కా యోగ్యత లేదు. నేను కళ్లులేని పేద బ్రాహ్మణ్ణి.

బసవ బాబూ - చదువుకొంటావా?

బాలు ఊం. (తలఊపుతాడు.)

బసవ ఎందుకని చదువుకొంటావు?

బాలు జ్ఞానం, జ్ఞానం సంపాదనకి.

బసవ (ఆశ్చర్యపడి) జ్ఞానం. జ్ఞానమంటే?
(బాలుడు ఏమి తెలియక ముసలివాని కర్ర తాటిస్తాడు.)

గుడ్డి అదేమిటో వాడికి తెలియదు. ఎవరో చెబుతున్న మీ వచనాల్ని నేర్చి పాడుతుంటాడు. చదువుకొనడం మరొకరికి దాస్యం చేయడానికి కాదూ అంటాడు. చదువు అంటేనే జ్ఞాన మట. ఏదీ నాయనా? అన్నగారి ఎదుట ఆ వచనం చెప్పు. (బాలుడు వచనం చెబుతాడు.)

బాలు

వచనం

నరవింధ్యలో నన్ను దువ్వి చిలుకగా జేసి
సాకుతూ శివశివాయని చదివించుమా ॥ప॥
భక్తియనెడు పంజరంబందుంచి
బ్రోవుమా కూడల సంగమదేవా. ॥ అను॥

ಬಸವ (ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದದಿಂದ) ಮಗು ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು ?

ಮಗು ರತ್ನ.

ಕಳಾ ನಿಜವಾಗಿಯು ಜ್ಞಾನ ರತ್ನ.

ನೀಲಾ ಅಹುದು. ಜೀವಯುಕ್ತವಾದ ರತ್ನ.

ಬಸವ ಅಜ್ಜಾ ! ಇಂತಹ ರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆದು ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯು ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ. ಮಗುವು ಹೇಳುವದು ನಿಜ. ಪರರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಮಾನವ ಸಂಘದ ಜೀವನವು ಅಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ರತ್ನಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಷ್ಟಿವೆಯೋ - ಹೋಗು. ಮಗುವನ್ನು ಅಗಲಿ ಅಂಧನಾದ ನೀ ಇರಲಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗು ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆನು, ಹೋಗು ಮಗು ! ಜನ ಸೇವೆಗೈದು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ಬಾಳು. [ಮಗು ಹಾಡುವದು.]

ಮಗು ವಚನ

ತಂದೆ ನೀನು-ತಾಯಿ ನೀನು ||ಪ||
ಬಂಧು ನೀನು-ಬಳಗ ನೀನು ||ಅ||
ನೀನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರು ಇಲ್ಲವಯ್ಯಾ
ಕೂಡಲಸಂಗಮ ದೇವಾ.
ಹಾಲಲದ್ದು ನೀರಲದ್ದು ||೧||

ಕುರುಡ ಬಸವೇಶಾ ! ಧನ್ಯನಾದೆ. ಶರಣು ! ಶರಣು !! ಬರುವೆ.

బసవ (ఆనందంగా) బాబూ నీ పేరేమి ?

బాలు రత్నం.

క్రా నిజంగా జ్ఞానరత్నమే.

నీలాం అవును. సజీవరత్నం.

బసవ తాతా ! ఇట్టి రత్నాన్ని పొంది నిజంగా నీవు పుణ్యాత్ముడవయ్యావు. బాలుడు చెప్పింది నిజం. ఇతరుల దాస్యానికై నేర్చినవిద్యను ఉపయోగించుకొన్నందువల్లనే మానవుని సమాజజీవనం అశాంతితో నిండి పోయిఉంది. ఇలాంటి రత్నాలు పల్లెల తెరమాటున మరెన్ని ఉన్నాయో ! వెళ్లు. బాలుణ్ణి వదలి అంధుడవైన నీవు ఉండలేవు. మీ పల్లెలో పాఠశాలను ఏర్పాటు చేయిస్తాను. అంతేకాదు, రాజ్యపు అన్ని పల్లెల్లోనూ బళ్లు తెరిపిస్తాను. వెళ్లు బాబూ జన సేవ చేసి పెద్దవాడివికా. (బాలుడు పాడుతాడు.)

బాలు వచనం

తండ్రివి నీవు తల్లివి నీవు ॥ప॥
బంధువు నీవు బలగము నీవు ॥అ॥
నీవుతప్ప మరెవరూ లేరయ్యా
కూడల సంగమదేవా !
పాలముంచు నీటముంచు ॥

గుడ్డి బసవన్నా ! ధన్యుడనయ్యాను. శరణు. శరణు. వస్తాను. (బాలునితోపాటు నమస్కరించి బయలుదేరుతూ వచనం పాడుతాడు.)

ವಚನ

ಕಲ್ಯಾಣವೆಂಬ ಪ್ರಣತೆಯಲ್ಲಿ ||
ಭಕ್ತಿ ರಸವೆಂಬ ತೈಲವ ನೆರೆದು ||ಅ||
ಆಚಾರವೆಂಬ ಬತ್ತಿಗೆ
ಬಸವಣ್ಣನೆಂಬ ಜ್ಯೋತಿಯ ಮುಟ್ಟಿಸಲು
ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಿತಯ್ಯಾ ಶಿವನ ಪ್ರತಾಪ
ಆ ಬೆಳಗಿನೊಳಗೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದರಯ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯಾತರು
ಶಿವ ಭಕ್ತ ನಿದ್ದ ದೇಶ
ಪಾವನ ವೆಂಬುದು ಹುಸಿಯೆ? ಗುಹೇಶ್ವರ ||೧||

[ಹುಡುಗನೊಂದಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಡುವನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಾಗಟೆಯ ಶಬ್ದವಾಗುವದು.]

ನೀಲಾ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಗೆ ವೇಳೆಯಾಯಿತು.

(ಯಿಬ್ಬರು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಲಿ)

(ತೆರೆ ಜಾರುವದು.)

గట్టి వచనం

కల్యాణమనెడు ప్రమిదలోన
భక్తిరసమనెడు తైలం పోసి ॥అ॥
ఆచారమనెడు వత్తికి
బసవన్నయనెడు జ్యోతి తాకించగ
చెలగి వెలుగుచున్నదయ్యా శివుని ప్రతాపం !
ఆ వెలుగులోన ఒప్పచునుండిరయ్యా అసంఖ్యాకులు
శివభక్తుడుండు నేల
పావనమన్నది పొల్లా ? గుహేశ్వరా॥

(అంతలో ఘంటానాదం.)

నీలాం లింగార్చనకు వేళఅయింది.

(అందరూ పోతారు.)

-తెర-

ಯರಡನೇ ಅಂಕ

ಎರಡನೇ ನೋಟ

ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಒಂದು ಅರಣ್ಯದ ಹಾದಿ.

[ಲಿಂಗಯ್ಯ ನೆಂಬ ಜಂಗಮನು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹಸಿವೆ ಹೊತ್ತು ಬರುವನು. ಬಹುದೂರದ ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ ಆಯಾಸ ಗೊಂಡವನಂತೆ ಕಾಣುವನು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾಗಬೆತ್ತವಿದೆ.]

ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಲು ನಾನಾ ಕಡೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಜಂಗಮರು ದಿನಾಲು ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಯಿರುತ್ತಾರಂತೆ. ಬಂದವರು ಬಂದವರು ಏನು ಬೇಡಿದರು ಕೊಟ್ಟು ಮೃಷ್ಟಾನ್ನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿ ಪಡಿಸುತ್ತಾನಂತೆ. ಎಂತ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೋ ಆ ಬಸವಣ್ಣ ....
[ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಚೆನ್ನಯ್ಯ ನೆಂಬ ಜಂಗಮನು ಬರುವನು.]

ಶರಣು ! ಶರಣು !! ತಾವು ಯಲ್ಲಿಯವರು?

ಓಹೋ ಶರಣು ! ಶರಣು !! ನಾವು ಸೋಲ್ಲಾಪುರದವರು. ತಾವು ?

ಕಲ್ಯಾಣದವರು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ?

ಕಲ್ಯಾಣಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ?

ಚೆನ್ನಯ್ಯ. ತಮುದು ?

ಲಿಂಗಯ್ಯ. ತಾವೆಲ್ಲಿಗೆ ?

ಕಲಾಣಕ್ಕೇನೆ.

ಬಾಳ ಸಂತೋಷ. ನನಗೊಳ್ಳೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಾವು ಹೊರಟಿದ್ದೀರಿ ?

ಜಂಗಮರಿಗೆ ಯಾತರ ಕೆಲಸರೀ. ದಾಸೋಹ ಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜಂಗಮ.... ....

రెండవ అంకం

రెండవ దృశ్యం

కల్యాణ పట్టణానికి వెళ్లే అడవి త్రోవ.

(లింగయ్యఅనే జంగముడు వీపుమీద *అసిబిసంచితో వస్తాడు. బహుదూరపు ప్రయాణంతో అలసినట్లు కనుపిస్తాడు. చేత నాగబెత్తం.)

లింగ బసవన్నను చూడను నానా దిక్కులనుంచి ఎందరో జంగములు కళ్యాణ పట్టణానికి అనుదినం వస్తూంటారట. వచ్చినవారు అడిగినదేమైనా యిచ్చి మృష్టాన్నభోజనంతో తృప్తిపరుస్తాట్ట! ఎంతటి పుణ్యాత్ముడో ఆ బసవన్న........

(అంతలో మరోదారిని, కళ్యాణం వెళ్తూ చెన్నయ్య అనేజంగముడు వస్తాడు.)

చెన్న శరణు! శరణు!! మీ రెక్కడివారు?

లింగ ఓహో శరణు!! శరణు!! మాది సోల్లాపురం. మీదో?

చెన్న కళ్యాణపట్టణం. ఎక్కడికి ప్రయాణం?

లింగ కళ్యాణానికే! తమ పేరు?

చెన్న చెన్నయ్య! తమ పేరు?

లింగ లింగయ్య! తమ రెందాక?

చెన్న కళ్యాణానికే.

లింగ చాల సంతోషం. నాకెంతో అనుకూల మయింది.

చెన్న ఏపనిమీద బయలుదేరినారు?

లింగ పనీ? జంగముని కింకేమి పని? దాసోహమున్నచోట జంగముడు.

---

* అసిబిసంచి అనేది దిండుగాసెన వంటి పొడుగాటి సంచి. దానికి మధ్యన మూతి. ఆ సంచిని బుజంపైన వేసుకొంటారు. గుర్రాలు, ఎడ్ల వీపులమీద వేయవచ్చు. సమతూకంలో ఉంటుంది.

ಚೆನ್ನ ತಮ್ಮ ಕಾಯಕ ?

ಲಿಂಗ [ಕಾಯಕದ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಬೆರಗಿನಿಂದ] ಕಾಯಕ ಅಂದರೆ ?

ಚೆನ್ನ ಅಂದರೆ ನೀವು ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತೀರೀಂತ—

ಲಿಂಗ ಉದ್ಯೋಗ – ಉಂಬೋ ಉದ್ಯೋಗ. ಜಂಗಮರೇನು ಮಾಡ್ತಾರ್ರೀ?

ಚೆನ್ನ ಹಾಗಾದ್ರೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಬೇಕಾದ್ದೆ.

ಲಿಂಗ [ಸಂತೋಷದಿಂದ] ಸರಿ ! ಸರಿ !! ಬನ್ನಿ ಹೊಗುವ [ಎಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ]

ಚೆನ್ನ ಲಿಂಗಯ್ಯ ನೋರಿ ! ಹೊರಡುವದೆಂದರೆ ಸೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಲ್ಲ.

ಲಿಂಗ ಏನು–ನಾನು ಬಂದಿದ್ದೇ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೇಂತ. ಬಸವಣ್ಣನ ನೋಡಲಿಕ್ಕೇಂತ.

ಚೆನ್ನ ಇರಬಹುದು. ನಿಮ್ಮಂತವರ್ನ ಅಲ್ಲಿ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗ ಶಿವ ! ಶಿವ !! [ಹಸಿವೆ ಕೆಳಗೆ ಜಾರುವದು] ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ ? ಇದೇನಯ್ಯ. ನಿತ್ಯಾ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ಮಾಡೋ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನಿರೋ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಜಂಗಮರನ್ನೇ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ಒಳ್ಳೇ ಚೋದ್ಯದಮಾತು. ಯಾಕಯ್ಯಾ ಅದು ?

ಚೆನ ನನಮ್ಯಾಲೆ ಯಾಕೆ ರೇಗ್ತೀರಿ ಅಯನೋರೆ ? ಬಸವಣ್ಣೋರೆ ಅಂಗೆಂತಾ ಕಟ್ಟಳೆ ಹಾಕ್ಯಾರೆ.

ಲಿಂಗ [ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ] ಥೆ ! ಬಿಡಯ್ಯ, ಏನ್ಮಾತಾಡ್ತೀ. ಬಸವಣ್ಣೋರು ಯಲಾದ್ರ ಇಂಗೇಳ್ತಾರೇನು ? ಇದೆಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮ ಕೈವಾಡ.

ಚೆನ್ನ ಯಲ! ಯಲ!! ಇದೇನ್ರಿ ನಾವೇನು ಮಾಡ್ತೀವಿ? ಬಸವಣ್ಣೋರೆ ಹಿಂಗಂತಾ...

ಲಿಂಗ ತೆಗೀರಿ ನೀವು ಹೇಳಿದರೆ ನಾನು ಒಪ್ತೀನೇನು? ಜಂಗಮರಾಟ ನನಗೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತು. ಬಸವಣ್ಣ ಏನೋ ಹೇಳ್ತಾನಂತೆ. ಏನು ಹೇಳ್ತಾನ್ರಿ ? ಪರ ಸ್ಥಳದ ಜಂಗಮರು ಬಂದರೆ ನಮಗೆಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹ ಕಡಿಮೆ ಆಗ್ತದೋಂತ ಇದೆಲ್ಲಾ ನಾಟಕ ಕಲ್ಯಾಣದ ಜಂಗಮರಾದ ನೀವು ಹೂಡಿದ್ದು. ನನಗೇನು ತಿಳಿಯದೆ ? ಹಳ್ಳಿ ಜಂಗಮನಾದ್ರ ನಾನೇನು ದಡ್ಡನಲ್ಲ.
[ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಲು, ಮುದುಕ ಕುರುಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಗುವಿನೊಡನೆ ಬರುವನು; ಹುಡುಗ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನ ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುವನು.]

చెన్న మీ కాయకమో ?

లింగ (అర్థంకాక బెదరిపోయి) కాయకం.... కాయకమంటే !

చెన్న అంటే మీది ఏవృత్తి ? ఏ ఉద్యోగం చేస్తున్నారూ అని.

లింగ ఉద్యోగం ! భోంచేసే ఉద్యోగం. జంగము లేం చేస్తారండీ ?

చెన్న అలా అయితే, మీరు ఇక్కడినుంచి బయలుదేరవలసిందే !

లింగ (సంతోషంగా) సరె ! సరె ! రండి పోదాం ? (అని ముందడుగు వేస్తాడు.)

చెన్న లింగయ్యగారూ, బయలుదేరాల్సింది సోల్లాపురానికి. కళ్యాణానికి కాదు.

లింగ ఏమీ ? నేను వచ్చింది కళ్యాణానికి అని, బసవన్నగార్ని చూడాలని.

చెన్న కావచ్చును. మీలాంటోళ్లను అక్కడికి వదలరు.

లింగ శివ ! శివ!! (అసిబిసంచి జారుతుంది) వదలరా ? ఇదేమయ్యా ? అను నిత్యం జంగమ దాసోహం చేసే పుణ్యాత్ములు బసవన్నగారుండే కల్యాణానికి జంగములనే వదలరా ? చోద్యంగా మాట్లాడుతావు ? ఎందుకనీ ?

చెన్న నామీద అలుగుతా రేమిటి అయ్యగారూ ? బసవన్నగారే అట్లా అని కట్టడి చేశారు.

లింగ (కోపంతో) ఛీ ! ఊరుకోవయ్యా ? ఏమి మాటలవి ? బసవన్నగా రెక్కడైనా ఇలా కట్టడి చేస్తారా ? ఇదంతా మీ పనే !

చెన్న ఒరె ! ఒరె ! మే మేం చేశామండీ ? బసవన్నగారే ఇలాగ........

లింగ చాల్లేవయ్యా. మీరు చెబితేమటుకు నేను ఒప్పుకొంటానా ? జంగాలాట నాకంతా తెలుసు, బసవన్న ఏమో చెప్పాడట ? ఏమి చెబుతాడండీ ? పర స్థలంనుంచి జంగాలొస్తే మీకెక్కడ దాసోహం కొరవడుతుందోనని మీ రాడుతున్న నాటకం. కళ్యాణంజంగాలాట నే నెఱుగనా ఏం? నేనేం మొద్దుని కాను.

(అంతలో కల్యాణంనుండి తమ ఊరికి వెళ్తూ గుడ్డి ముసలి బ్రాహ్మణుడు బాలునితోపాటు వస్తాడు. బాలునినోట బసవన్న వచనం.)

ವಚನ

ದೇವಲೋಕ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕ ವೆಂಬುದು ಬೇರೆ ಮತ್ತುಂಟೇ ? ||ಪ||
ಈ ಲೋಕದೊಳಗೆ ಮತ್ತೆ ಅನಂತಲೋಕ-ಶಿವಲೋಕ ಶಿವಾಚಾರವಯ್ಯ ||ಅ||
ಶಿವಭಕ್ತ ನಿದ್ದರಾನೇ ದೇವಲೋಕ
ಭಕ್ತನಂಗಣವೇ ವಾರಣಾಸಿ
ಕಾಯಕವೆ ಕೈಲಾಸ ಇದುಸತ್ಯ
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ ||೧||

ಚೆನ್ನ ಅಯ್ಯನೋರೆ ! ಕೇಳಿದಿರಾ ಈ ವಚನ? ಸ್ವತಹ ಬಸವಣ್ಣನವರೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಕಲ್ಯಾಣದ ಜಂಗಮುರಲ್ಲಿ. [ಕುರುಡನ ಕಡೆ ನೋಡಿ] ಅಲ್ಲವೇನಯ್ಯ?

ಕುರುಡ ಅಹುದು. ಅಲ್ಲವಂದವರಾರು ?

ಚೆನ್ನ ಇದೋ ಈ ಅಯ್ಯನವರು. ಇದೆಲ್ಲಾ ಕೀಟಕತನ ಕಲ್ಯಾಣದ ಜಂಗಮುರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೇಂತಾರೆ.

ಕುರುಡ ಅಯ್ಯನೋರು ಯಾ ಊರವರೋ ಪಾಪ ! ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಸ್ವಾಮಿ! ಈ ವಚನ ಬಸವಣ್ಣನವರೇ ಹೇಳಿದ್ದು. ಈಗಂತು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ತಿನ್ನಬೇಕು. ದುಡಿಯದ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗವಿಲ್ಲ, ಅನ್ನವಿಲ್ಲ. ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಯಲ್ಲರಿಗು ಒಂದೊಂದು ಕಾಯಕ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗ ಒಳ್ಳೇ ಕಾಯಕ .... ಅಂದರೆ ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹ ನಡೆಯೋದಿಲ್ಲೇನು ?

ಚೆನ್ನ ಯಿನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ದಾಸೋಹ ಅಯನೋರೆ? ಯಲ್ಲರು ಕಾಯಕ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ....

ಲಿಂಗ ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರಯ್ಯಾ ! ಆ ಮುದುಕ ಹೇಳ್ತಾನೆ.

ಕುರುಡ ಯಲ್ಲರು ಹೇಳುವದು ಒಂದೆ. ನಿಮಗೇಕೋ ಈ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಕೇಳ್ರಿ ಸ್ವಾಮಿ ! ಬಸವಣ್ಣೋರು ಯಲ್ಲರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಾಯಕವೆಂಬ ಬೆಳಕನ್ನೂ ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗ ಬೆಳಕೋ ಕತ್ತಲೋ ! ಒಮ್ಮೆಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ದಾಸೋಹದ ಜೀವಿಗಳಾದ ನಮ್ಮಂತ ಜಂಗಮುರ ಗತಿ ಯೇನಾಗಬೇಕು ?

భాట వచనం

సురలోకము నరలోక మటంచును వేరె మరి యున్నె ? ॥ప॥
ఈ లోకమందే. అనంత లోకములు - శివలోకము శివాచార మయ్యా ॥అ॥
శివభక్తుడుండు తావే సురలోకము
భక్తుని ముంగలి వారణాసి
కాయకమె కైలాస మిది సత్యం కూడల సంగమదేవా ॥౧॥

చెన్న అయ్యగారూ విన్నారా ఈ వచనం! బసవన్నగారే స్వతహా చెప్పింది. కల్యాణపట్టణం జంగాలు గాదు. (గుడ్డి వానివైపు తిరిగి) కాదా పెద్దయ్యా?

గుడ్డి అవునవును. కాదన్నదెవరూ ?

చెన్న ఇదిగో ఈ అయ్యవారు. ఈ చిలిపితనమంతా చేసింది కల్యాణపు జంగాలే నంటారు.

గుడ్డి అయ్యగారి దేఊరో ఏమో తెలియదు. వారికి తెలీదనుకుంటాను. స్వామీ ఈ వచనం బసవన్నగారే చెప్పినారు. ఈనాడు కల్యాణంలో పనిచేసి శ్రమించి సంపాదించి తినాలి. శ్రమించని సోమరులకు, నిరుద్యోగులకు అక్కడ తావు లేదు. అన్నమూ లేదు. కాయకమే కైలాసమని చెప్పి మన బసవన్నగారు అందరికీ తగు కాయకాలు ఏర్పరచినారు.

లింగ మంచి కాయకం.... అంటే ఇప్పుడక్కడ దాసోహాల్లేవా ఏం ?

చెన్న ఇంకెక్కడి దాసోహాలు స్వామీ. అందరూ కాయకశీలురైతే....

లింగ నువ్వూరుకోవయ్యా. ఆ ముసలివాణ్ణి చెప్పనీ....

గుడ్డి ఎవరు చెప్పినా ఒకటే ! మీ కెందుకో ఈ మాటమీద నమ్మకం కుదరడం లేదు. వినండి స్వామీ. బసవన్నగారు అందరి జీవితాలకూ కాయకమనే వెలుగు చూపించినారు.

లింగ వెలుగో ? చీకటో ? ఉన్నట్టుండి ఇలా చేస్తే దాసోహజీవులైన మావంటి జంగాల గతి ఏమిటి ?

ಕುರುಡ ಅಯ್ಯನೋರು ! ಇನ್ನಾದರು ಯಿೂ ವೃತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತು ಕಂಡೋರಿಗೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿ ಯೊಡ್ಡಿ ಕಂಗಾಲಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದರು. ಇನ್ನು ಜಂಗಮರು ಎಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹವೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ದೂರಾದರೂ. ಈ ಉಭಯರು ನಾವು ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ ಬಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೇಂತ ತಿಳಿದು ಯಾವಾಗಲು ಪರರನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ ಜೀವಿಸುವ ತಗುಣಿಗಳಂತಾದರು. ಸಿಟ್ಟಾಗ ಬೇಡ್ರಿ ಸ್ವಾಮಿ ! ಇಂದಿಗಾದ್ರು ತಿಳಕೊಳ್ಳಿ.

ಚೆನ್ನ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯನವರೆ ಬನ್ನಿ. ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಕಾಯಕವು ಇಷ್ಟವೋ ಆ ಕಾಯಕ ಮಾಡುವಿರಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನೆಲ್ಲಾ ಸಹಾಯ ಮಾಡ್ತೇನೆ.

ಲಿಂಗ (ಬೇಸರದಿಂದ) ಏನ್ ಸಹಾಯನೋ! ಏನ್ ಕಥೆನೋ-ನನಗೊಂದು ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಯಲ್ಲಾ ಕಾಲವಿಪರೀತ ! ಅಲ್ಲ ಅಯನೋರೆ ! ಕಾಯಕವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಕಾಯಕದವನಾದ ನಾನು ಸಾಯಬೇಕಾದೀತು. ಬೇಡಪ್ಪಾ ! ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯಾದರು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗ್ತೇನೆ. ಬಾಳ ಹಸಿವೆಯಾಗಿದೆ.

ಚೆನ್ನ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಲಿಂಗಯ್ಯನೋರೆ! ಹಾಗಿಯೇ ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಬನ್ನಿ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕಾಯಕ ಮಾಡಲು ಹೋಗುವವರಿಗೆ ದಾಸೋಹ ಮಠಗಳಿದ್ದಾವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಯಾವುದಾದರು ಕಾಯಕ ಮಾಡಬಹುದು.

ಲಿಂಗ ತಾನು ದಾಸೋಹ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಯಲ್ಲಾ ಕಡೆಗು ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ದಾಸೋಹ ಕೂಡ ನಡೆಯದಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದದೇನು ಆ ಬಸವಣ್ಣ ! ಚಲೋ ಆಯ್ತುಬಿಡು, ಕುಣುಕೋತ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಕಲ್ಲುಗುಂಡು ಯದಿಗೆ ಬಡಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ನಡೆಯಪ್ಪಾ ! ಯೇನೇನು ಮಾಡ್ತೀಯೋ ಮಾಡುವಂತೆ. ಆದ್ರೆ ಚೆನ್ನಯ್ಯಾ ಮೊದಲು ಊಟ ನೀಡ್ಸಿಬಿಡು. ಆ ಮೇಲೆ ಯೇನಾದ್ರ ಮಾಡುವೆಯಂತೆ.

గడ్డి అయ్యగారూ ! ఇంకైనా ఈ వృత్తి మానివేయండి. మా బ్రాహ్మణుల్లో కన్నవారి ఎదుట చేతులు సాచి చేటు తెచ్చుకొన్నారు. ఇహ జంగాలంతా ఎక్కడ దాసోహమంటే అక్కడికి దాడిచేసి తారకం మరిచారు. ఈ ఉభయులూ తాము పుట్టినదే భిక్షమెత్తడానికని తలచి ఎల్లప్పుడూ పరులను పీడించి జీవించే నరులైనారు. కోపం వద్దు స్వామీ. కనీసం ఇప్పుడైనా తెలుసుకోండి.

చెన్న బాగా చెప్పావు పెద్దయ్యా ! ఇదిగో లింగయ్యగారూ రండి. మీ కిష్టమయిన కాయకమే చేతురుగానీ. అందుకు కావలసిన అన్ని సహాయాలు నేను చేస్తాను.

లింగ (విసుగ్గా) ఏమి సహాయమో ? ఏమి కథో ? నాకేమీ తెలీడంలేదు. ఇదంతా కాలవైపరీత్యం.... సరి స్వామీ ? కాయకం చేయనివారికి అన్నం లేదంటే అన్నం తినడమే కాయకమైన నేను అదే లేక చావాల్సి వచ్చేను. వద్దప్పా వద్దు ; ఇక్కడ ఏదైనా పల్లెకు వెళతాను. చాల ఆకలిగా ఉంది.

చెన్న ప్రయోజనం ఉండదు లింగయ్యగారూ ! మీకు ఆ విధంగా ఎక్కడా అన్నం దొరకదు. రండి అక్కడ కల్యాణంలో కొత్తగా కాయకం పూనే వారికి దాసోహమఠా లున్నాయి. అక్కడ భోంచేసి ఏదైనా కాయకం విషయం ఆలోచించవచ్చును.

లింగ తాను దాసోహాలు ఆపడమేకాక అన్ని దిక్కులా భక్తులు చేసే దాసోహాల్నీ నడవనీయకుండా చేశాడేం ఆ బసవన్న ? బాగయింది లే ! ఎగురుకొంటూ ఎగురుకొంటూ కళ్యాణానికి వస్తే ఎదమీద గుండు కొట్టినట్టయింది. పదప్పా ! పద ! ఏమేమి చేయాలో చేద్దువుగానీ. అయినా చెన్నయ్యా, తొలుత భోజనం పెట్టించు. తరువాతేమైనా చేద్దువుగాని.

ಚೆನ್ನ — ತಾವೇನು ಬೇಸರ ಪಡಬಾರದು, ಹಾದಿ ನಡೆದು ಆಯಾಸ ಗೊಂಡಿದ್ದ ರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಹಾಗಾಗಿದೆ. ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ, ಬನ್ನಿ ಹೋಗುವ.

ಲಿಂಗ — ನಡೆಯಪ್ಪಾ ! [ಕುರುಡನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ] ಅಯ್ಯಾ ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನೋ ಏನ್ಕತೆಯೋ .... ಉ .... ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು ಹೋಗಿ ಬರ್ತೇನೆ.

ಕುರುಡ — ಶರಣು. ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿ .

[ಜಂಗಮರು ಹೋಗುವರು]

ಮಗು ನಡೆಯಪ್ಪಾ ! ಹೊತಾಯಿತು. ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವ.

ಕುರುಡ — ಪದ್ಯ

ಬಸವನ ಮಾತೆ ಮಾತು ಬಸವಣ್ಣನ ಭಕ್ತಿಯು ಓಜೆ ಯೋಜೆ ಕೇಳ್
ಬಸವನ ರೀತಿ ರೀತಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಕಿಂಕರ ವೃತ್ತಿ ವೃತ್ತಿ ಮೇಣ್
ಬಸವನ ಬಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆ ಬಸವಣ್ಣ ಬಿಂಕದ ಭಾಷೆ ಭಾಷೆ ಹೋ
ಬಸವನ ನಿಷ್ಠೆ ನಿಷ್ಠೆ ಬಸವಣ್ಣನ ನೇಮವೆ ನೇಮ ಉರ್ವಿಯೋಳ್.

(ಹಾಡುತ್ತಾ ಮುದುಕ-ಮಗು ಹೋಗುವರು.)

ತೆರೆ

చెన్న మీరేమి చిరాకు పడకండి స్వామీ. దారినడచి అలసి ఉన్నారు కనుక మీకలా అనిపిస్తోంది. భోజనమైన తరువాత మీకంతా తెలుస్తుంది. రండి వెళదాం !

లింగ పదప్పా ! పద ! (గుడ్డివానివైపు తిరిగి) అయ్యా మీ పేరేమో ! ఏమి కథో.... ఛోంచే.... పోనివ్వండి. వెళ్లొస్తాను.

గుడ్డి శరణు ! వెళ్లిరండి. (జంగాలు వెళతారు.) బాబూ పద బాబూ ! పొద్దయింది. ఊరికి పోదాం.

గుడ్డి

పద్యం

బసవనమాటె మాట బసవాఢ్యుని భక్తివెలుంగె వెల్గుమా
బసవనరీతి రీతి బసవాఢ్యుని కింకరవృత్తి వృత్తి మేల్
బసవనచేత చేత బసవాఢ్యుని బింకపు బాస బాస పో
బసవననిష్ఠె నిష్ఠ బసవాఢ్యుని నేమమె నేమ ముర్విలోన్.

(పాడుతూ ఇద్దరూ వెళతారు.)

తెర

ಯರಡನೇ ಅಂಕ

ಮೂರನೇ ನೋಟ

[ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ ಶೀಲವಂತಯ್ಯನು ಹೂಗಳನ್ನೆತ್ತಲು ಬಂದು ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬದಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದಕಡೆ ಕುಳಿತು ವಚನ ಹಾಡುತ್ತಿರುವನು.]

ಶೀಲವಂತಯ್ಯ ವಚನ

ಭಕುತನ ಮನವು ಹೆಣ್ಣಿನೊಳಾದರೆ
ವಿವಾಹವಾಗಿ ಕೂಡುವದು ||ಪ||
ಭಕುತನ ಮನವು ಮಣ್ಣೊಳಗಾದರೆ
ಕೊಂಡು ಆಲಯವ ಮಾಡುವದು ||ಅ||
ಭಕುತನ ಮನವು ಹೊನ್ನೊಳಗಾದರೆ
ಬಳಲಿ ಬಳಲಿ ದೊರಕಿಸುವದು
ನೋಡಾ ಕಪಿಲ ಶಿದ್ಧ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ||೧||

[ವಚನ ಮುಗಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಾಣವು ಬಂದು ತಾಗುವದು.]

ಶೀಲ ಹಾ ಬಸವಾ ! [ಎಂದು ಕೆಳಗೆ ಒರಗುವನು.]

[ಈ ದನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಧುವರಸನ ಮಗಳು ನೀಲಲೋಚನೆ ಓಡುತ್ತ ಬಂದು ಕೆಳಗೆ ಬಾಣಘಾತದಿಂದ ಬಿದ್ದ ಶೀಲವಂತನನ್ನು ನೋಡಿ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಬಿಲ್ಲನ್ನುಒಗೆದು.]

ನೀಲ ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನಿಂದ ಎಂತಹ ಪ್ರಮಾದವಾಯಿತಃ!

[ಒಳಗೆ ಹೊಗಿ ನೀರು ತಂದು ಉಪಚರಿಸಲು ಶೀಲವಂತನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಏಳುವನು.]

ಶೀಲ ಬಸವಾ ! ಬಸವಯ್ಯಾ !! [ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡುವನು.]

ನೀಲ [ನಸುನಾಚಿ ಸೆರಗು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೆರಗುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ] ನಾನೇ ! ನಾನೇ ಅಪರಾಧಿ.

ಶೀಲ ಯಾರಲ್ಲಿ ?

రెండవ అంకం

మూడవ దృశ్యం

(హరళయ్య కొడుకు శీలవంతుడు - పూవులు ఏరడానికి వచ్చి సజ్జను పక్కనపెట్టి ఎత్తుగా ఉన్నచోట కూర్చొని వచనం పాడుతాడు.)

శీల — వచనం

భక్తునిమనము కన్నెను చేరిన
పెండ్లాడి ముదము జెందును ॥ప॥
భక్తునిమనము మన్నున చేరిన
కోరి ఆలయమే నిర్మించును ॥ఆ॥
భక్తునిమనము హొన్నున జేరిన
బడలి బడలి దొరకించును
గనుమా కపిల సిద్ధ మల్లికార్జునా ॥ం॥

(వచనం ముగిసే వేళకు సరిగ్గా వెనకనుంచి ఓ బాణం వచ్చి తగులు తుంది.)

శీల — హా ! బసవా ! (అంటూ ఒరిగిపోతాడు. ఆ ధ్వని విని మధువరసు కూతురు నీలలోచన పరుగున వచ్చి కిందపడిన శీలవంతుని చూచి గాబరా పడి చేతితోని విల్లు విసరివేసి)

నీల — అయ్యో ! నావల్ల ఎంత ప్రమాదం జరిగింది? (లోనికి వెళ్లి నీరు తెచ్చి ఉపచరించగా శీలవంతుడు కొంతసేపటికి మెల్లగా లేస్తాడు.)

శీల — బసవా - బసవన్నా ! (కళ్లు తెరచి చూస్తాడు.)

నీల — (కొంచెం సిగ్గుపడి, పైట సర్దుకొని చకిత దృక్కులతో) నేనే ! నేనే అపరాధిని !

శీల — అపరాధం ? ఎవరి ఎడల ?

ನೀಲ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ.

ಶೀಲ ಅದು ಹೇಗೆ ?

ನೀಲ ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವಳು ನಾನೇ.

ಶೀಲ ಏನು ನೀನೇ ಬಿಲ್ಲು ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣಳೆಂದು ತೋರುವು ....

ನೀಲ ಇಲ್ಲ ! ಇಲ್ಲ !! ಆಕಡೆ ವನಪಾಲಕನು ಬಿಲ್ಲು ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಯೋ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಲು ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರದೆ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಬಿಲ್ಲೆತ್ತಿ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆನು. ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಶೀಲ ಕ್ಷಮಿಸಲು ಯಿದರಲ್ಲೇನಿದೆ ?

ನೀಲ ತಮಗೆ ನೊವಾಗಿದೆ.

ಶೀಲ ನೋವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪಚಾರವು ನಿನ್ನ ಕೋಮಲ ಹಸ್ತಗಳಿಂದಾಗಿದೆ ಯಲ್ಲಾ.

ನೀಲ ಅದು ಸಾಲದು. ಅಪರಾಧ ಹಿರಿದು .... ಇವು ಕೋಮಲ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲ. ಸುಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಯಿಸಿದ ಯಿಾ ಕಠಿನ ಹಸ್ತಗಳಿಗೆ ದಂಡನೆ ಯಾಗಬೇಕು.

ಶೀಲ ಅರಿಯದೆ ಆಚರಿಸಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ದಂಡಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅರಿತು ಮಾಡುವ ಮತ್ತೊಂದು ಅಪರಾಧ ವಾಗದಂತೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ನೀಲ ಅಯ್ಯೋ ! ಅದೇನು ಅಪರಾಧ ?

ಶೀಲ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಸರಿದು ಮಾತನಾಡಬೇಕು ....ನಾನು ಯಾರು ಗೊತ್ತೆ?

ನೀಲ ನಾನು ಕೂಡ ಅದನ್ನೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ. ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಯಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಯಾರೆಂದು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಕೇಳಬಹುದೆ ?

ಶೀಲ ಅ - ಹ - ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳಬಹುದು.

ನೀಲ [ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು] .... ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ.

ಶೀಲ ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ.

ನೀಲ ಆಗಲೇ ಕೇಳಿದೆನಲ್ಲ.

ಶೀಲ ಎಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದೆ? ಕೇಳಬಹುದೇ ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಕೇಳಬಹುದೂ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

ನೀಲ ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಕೇಳಬಹುದೇ ಎಂದರೆ ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಶೀಲ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಕಾಗುವದು? ಅಪರಾಧ ಹಿರಿದು.

నీల — మీ ఎడల.

శీల — అదెట్లా ?

నీల — ఆ బాణం వదిలింది నేనే !

శీల — ఏమి మీరా ? విలువిద్యలో చతురలని తోస్తు....

నీల — లేదు ! లేదు ! అటు ప్రక్క వనమాలి విల్లమ్ము లలా ఉంచి ఎక్కడికో వెళితే ఊరికే ఉండలేక వినోదంగా ప్రయోగించాదు. మన్నించండి.

శీల — మన్నించడానికి ఏమి జరిగిందని ?

నీల — మీకు నొప్పి కలిగింది.

శీల — బాధ మాపే ఉపచారం నీ కోమల హస్తాలతో జరిగింది కద.

నీల — అది చాలదు....తప్పు పెద్దది. ఇవి కోమల హస్తాలు కావు. సుకుమారుని నొప్పించిన ఈ కఠిన హస్తాలకు దండన విధించాలి.

శీల — తెలియక చేసిన తప్పుకు దండించే యోగ్యత నాకు లేదు. అయితే తెలిసి చేసే మరో అపరాధం జరగనట్లు మాత్రం నీవు చూడాలి.

నీల — అయ్యో - అదేమి అపరాధం.... ?

శీల — రవ్వంత దూరం జరిగి మాట్లాడాలి - నే నెవరో తెలుసా ?

నీల — నేనూ అదే అడుగుదా మనుకొంటున్నాను. ప్రతిరోజూ పువ్వులేరుకొని వెళ్తుండగా చూస్తూనే ఉన్నాను. కానీ అడిగేందుకు ధైర్యం చాలలేదు. ఇప్పు డడగవచ్చునా ?

శీల — ఆహా ! చక్కగా అడగవచ్చును.

నీల — (కొంత ఆగి).... చెప్పలేదే నీవు ?

శీల — అడగనేలేదు మీరు ?

నీల — అప్పుడే అడిగానే ?

శీల — ఎక్కడ అడిగావు ? అడగవచ్చునా అని నీవు అడిగిన పిమ్మట, అడగ వచ్చునని నేను చెప్పిన పిమ్మట మళ్లీ నువ్వడగాలి.

నీల — బావుంది. అడగవచ్చునా అంటే చాలదా ?

శీల — అదెట్లా చాలుతుంది ? తప్పు పెద్దది.

ನೀಲ [ದೈನ್ಯದಿಂದ] ಅಹುದು. [ನಗುಮುಖದಿಂದ] ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಳಬೇಕಲ್ಲವೆ?
ಶೀಲ ಹೂಂ! [ತಲೆಹಾಕುವನು.]
ನೀಲ ಆಗಲಿ. [ಕೊಂಚ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ] ತಾವು ಯಾರು ?
ಶೀಲ ನಾನು ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ.
ನೀಲ ಹೆಸರು ?
ಶೀಲ ಶೀಲವಂತಯ್ಯ .... ನಾನು .... ಅಂತ್ಯ ಜಾತಿಯವ ....
ನೀಲ ಓಹೋ ಇದಕ್ಕೇನು ದೂರವಿರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು? ಶೀಲವಂತ? ಶೀಲವಂತ ಅಂತ್ಯಜನೆ ?
ಶೀಲ ಹೆಸರು ಶೀಲವಂತ ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಜಾತಿಯು ಶೀಲವಂತ ವಾಗುವದೆ?
ನೀಲ ಏತಕ್ಕಾಗಬಾರದು ? ಇರಲಿ. ನೀನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಕ್ತನಲ್ಲವೆ ?
ಶೀಲ ಅಹುದು. ಅವರ ಭಕ್ತ ಭಕ್ತರ ಅಡಿಯಾಳು
ನೀಲ ಅಂದಮೇಲೆ "ವಿಪ್ರ ಮೊದಲು ಅಂತ್ಯಜ ಕಡೆಯಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತರು ಒಂದೆಯೆಂಬೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಯಿಲ್ಲವೆ?
ಶೀಲ ಅಚಲವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಯಿದೆ .... ಆದರೆ .... ನೀನು .... ಹೀಗೆತಕ್ಕೆ ಕೇಳುವೆಯೋ ?
ನೀಲ ಏತಕ್ಕೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆನೇ .... ನೀನು ಊಹಿಸಲಾರೆಯಾ ?
ಶೀಲ ನಿನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿದ್ದುದು ನಾನು ಹೇಗೆ ಊಹಿಸುವದು ?
ನೀಲ ಹೊಗಲಿ. ಅದೇನಿರಬಹುದಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಯಾದರು ಮಾಡಬಾರದೆ?
ಶೀಲ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ ?
ನೀಲ ಅಯ್ಯೋ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವದು ಕೂಡಾ ನಿನಗೆ ಬಾರದೇ ?
ಶೀಲ ಏನು ತಿಳಿಯದೆ ಯಿದ್ದಾಗ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕು ?
ನೀಲ ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಯೋಚಿಸುವದೇನಿದೆ ? ತಿಳಿಯದಾಗಲೆ ಯೋಚನೆ.
ಶೀಲ ನನಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು.
ನೀಲ ಹಾ .... ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯೋಚಿಸಬೇಕೆಂದುದು.
ಶೀಲ ಸರಿಹೋಯಿತು. ಯಿದೆಲ್ಲಾ ಯೋಚನೆಯ ಅವಸ್ಥೆ ಯೇಕೆ? ಅದೇನೋ ನೀನೆ ಹೇಳಬಾರದೆ ?

నీల (దైన్యంతో) అవును. (నవ్వుతూ) పద్ధతి ప్రకారం అడగాలి కదూ ?

శీల హూ ! (తల ఎగురవేస్తాడు.)

నీల సరె ! (కొంత తలవాల్చి) తమ రెవరు ?

శీల నేను హరళయ్య కొడుకుని.

నీల పేరు ?

శీల శీలవంతుడు. నేను మీ బ్రాహ్మణవర్ణ ధర్మదృష్టితో అంత్యజుణ్ణి.

నీల ఒహ్హో ? ఇందుకేనా దూరంగా జరుగమన్నది ? శీలవంతుడు ? శీలవంతుడు అంత్యజుడా ?

శీల పేరు శీలవంతుడైనంత మాత్రాన జాతి శీలవంత మౌతుందా ?

నీల ఎందుకు కాకూడదు ? అదలా ఉంచి మీరు బసవన్నగారి భక్తులు కారా ?

శీల అవును. నేను వారి భక్తుల భక్తుల దాసానుదాసుణ్ణి.

నీల మరి "విప్రుడు మొదలు - అంత్యజుల వరకూ శివభక్తులంతా ఒక్కటే అంటాను" అన్న బసవన్నగారి వచనంలో నీకు నమ్మకం లేదా ?

శీల అచంచలమైన నమ్మక ముంది.... అయినా నీ వెందుకిలా అడిగేవు ?

నీల ఎందుకు అడిగానా ?.... నీ వూహించలేవా ?

శీల నీ మనసున ఉన్నదాన్ని నే నెలా ఊహించగలను !

నీల పోనీ. అదేమిటో కొంత ఆలోచనైనా చేయరాదా ?

శీల ఆలోచన చేసేదైనా ఎలాగా ?

నీల అయ్యో యోచన చేసేదే నీకు రాదా ?

శీల ఏమీ తెలియనప్పుడు దేనికై యోచించాలి ?

నీల తెలిసిన పిదప యోచించడ మెందుకూ ? తెలియనపుడే యోచన !

శీల నాకేమీ తెలియదు.

నీల ఆ ! అందుకే యోచించమన్నది.

శీల సరిపోయింది ? ఈ ఆలోచనల అవస్థంత నా కెందుకు ? అదేమో నీవే చెప్పరాదా ?

ನೀಲ ಏನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ? ನಾನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೀನರಿತಾಗಲೇ ಸೊಗಸು.

ಶೀಲ ಅದೇನು ಸೊಗಸೋ! ನನ್ನಂತು ಈ ಸೊಗಸಿನ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಬೇಡ.

ನೀಲ ಹಾ ಹಾ. ನೀನೇನು ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡ ನಿನಗೆ ತೊಡಕಾದರೆ ನಾನು ಬಿಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶೀಲ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವೆ. ಹೀಗೆ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನಿನಗಾದರು ಆಗುವ ಉಪಯೋಗವೇನು ?

ನೀಲ ನೀನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನೀನು ತಿಳಿದಾಗಲಿ ಅದರ ಉಪಯೋಗ

ಶೀಲ ಸರಿ. ನಾನು ತಿಳಿಯುವುದರೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಡವಾಯಿತು. ಪೂಜೆಗೆ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. [ಎದ್ದು] ನಾನಿನ್ನು ತಡಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. [ಮುಂದುವರಿಯುವಲ್ಲಿ ನೀಲ ಲೋಚನೆಯು ಅಡ್ಡ ಬಂದು]

ನೀಲ ಬಾಣದ ಮೊನೆಯಿಂದ ನೊಂದ ನಿಮಗೆ ಆಯಾಸವಾಗಿರಬಹುದು ನಾನು ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು ತರುತ್ತೇನೆ. [ಎದ್ದು ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುವಳು.]

ಶೀಲ ಹಾ-ಹಾ-ಹಾ ಬೇಡ ! ಬೇಡ !! ನನಗೇನು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು.

ನೀಲ ಹಾಗಾದರೆ .... ಹೊಗುವಿರಾ ?

ಶೀಲ ಹೊಂ. [ತಲೆಹಾಕುವನು.]

ನೀಲ [ನಿಟ್ಟುಸುರಿಟ್ಟು] ಸರೆ .... ಆಗಲಿ .... ಅಪರಾಧಗೈದ ಈ ಕೈಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯಬೇಕೆ ? ಇವುಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಯೇನೂ ಹೇಳದೆ ಹೋಗುವಿರಾ ?

ಪದ

ಏಕೆ ! ಏಕೆ !! ಇನಿತೇಕೆ ? || ತಡೆ ||ಪ||
ಆತುರದಿಂದ ಪೋಪಹದನೇನು ? ||ಅ||
ಬಾಣದ ಮೊನೆಯಲಿ ತನು ನೋಯಿಸಿದ
ಈ ನಿರ್ದಯಳ ಕಠೋರ ಕರ್ಮದ
ಕೈಗಳಿಗಾವ ದಂಡನೆ ಯೆಂಬುದು
ಪೇಳದಿಂತು ತೆರಳುವರೆ ? ||೧||

ಶೀಲ ನಾನೇನ. ಹೇಳಲಿ ? ಶಿಕ್ಷಿಸಿವದು ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯ.

నీల ఏమని చెప్పను ? నేను చెప్పడంకన్నా నీవు తెలుసుకోవడంలోనే సొగసు.

శీల అదేమి సొగసో ! నన్నింక ఈ సొగసుల చిక్కులో ఇరికించవద్దు.

నీల హ ! హా ! గాభరా పడవద్దు. నీకు చిక్కితే నేను విడిపిస్తాను.

శీల చమత్కారంగా మాటాడుతున్నావు. ఇలా నాకర్థం కానట్లు మాట్లాడటంలో నీ కైనా ఏమి ఉపయోగం ?

నీల నీవు తెలుసుకోవాలి. నీవు తెలుసుకొన్నప్పుడే దాని ఉపయోగం.

శీల సరి. నేను తెలుసుకొనేంతలో ఉదయభానుడు అస్తంగతుడయ్యేట్టు న్నాడు. ఇప్పటికే తడవైంది. పూజకై పూవు లేరుకొని పోవాలి. (లేచి) నే నిక ఆలసించేట్టు లేదు. (ముందుకుపోగా నీలలోచన అడ్డం వచ్చి)

నీల అలుగుమొన తాకిన మీకు నొప్పిగా ఉంటుంది. నేను పూలు కోసి తెస్తాను. (సజ్జను తీసుకొని పోతుంది.)

శీల హా ! హా !! హా !!! వద్దు వద్దు. నాకేమి నొప్పిలేదు. నేను ఏరుకొని తీసుకుపోగలను.

నీల అయితే....పోతున్నారా ?

శీల ఊం ! (తల ఊపుతాడు.)

నీల (నిట్టూర్చి) సరే కానివ్వండి........ అపరాధం చేసిన ఈ చేతులు ఇట్లాగే చెరలో మగ్గవలసిందేనా ? వీటి కేశిక్ష విధించకనే పోతున్నారా?

పాట

ఏల ? ఏల ? ఇట్లేల ? ॥నిలు ॥ప॥
జాలిని మాని పోవగా నేల ॥అ॥
బాణపు మొనతో మిము నొప్పించిన
కాని పనులను గావించిన ఈ
చేతుల కేమీ-దండన లేదా ?
ఈతీ రిపుడే-పోనేలా ॥ఏల॥.

శీల నే నేమి చెప్పేది ? శిక్షించడం ప్రభువు కర్తవ్యం.

ನೀಲ ನಿಜ. ನೀನು ಆ ರಾಜನಲ್ಲಿ ದೂರಿಕೊಂಡಾಗ. ನೀನು ಆ ದೂರನ್ನು ರಾಜನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಕರಾರು ?

ಶೀಲ ನೀನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಜಾಣೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಕ್ತರು ಯಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ಗೊಡ ವೆಗೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ.

ನೀಲ ಹಾಗಾದರೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಶೀಲ ಸಂಗಮನಾಥನು ರಕ್ಷಿಸುವನು. [ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ]

ನೀಲ [ಓರೆ ನೋಟದಿಂದ] ನಿಜವಾಗಿಯು ಹೋಗುವಿರಾ ?

ಶೀಲ ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿರುವೆ. ಊಂ-ಹೋಗಲಿ. ಪ್ರತಿ ದಿನ ನಿನ್ನನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ .... ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನೋ ?

ನೀಲ [ಸಂತೋಷಗೊಂಡು] ಇಷ್ಟಾಗಿ, ಹೆಸರು ಕೇಳದೆ ಹೋಗುವವನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವವನು ಹೋಗಲಾರದೆ ದಯೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದಿರಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು.

ಶೀಲ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು ?

ನೀಲ ಓ– ನನ್ನ ಹೆಸರಲ್ಲವೇ ಮರತೆ ....

ಶೀಲ ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇ ನಿನಗೆ ಮರೆತು ಹೋಯಿತೇನು ?

ನೀಲ ಇಲ್ಲ ! ಇಲ್ಲ !! ನನ್ನ ಹೆಸರು ನೀಲಲೋಚನೆ .... ಮಧುವರಸನ ಮಗಳು.

ಶೀಲ ಚೆನ್ನಾದ ಹೆಸರು.

ನೀಲ ಅಹುದು. ಆ ಹೆಸರು ಶೀಲಕ್ಕೆ ಬೆರಸಿದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗುವದು.

ಶೀಲ [ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂಜರಿದು] ಊಹಿಸಬೇಕೆಂದುದು ಯಿದೇ ಯೇನು ? ಈಗ ಅರ್ಥವಾಯಿತು.

ನೀಲ ಧನ್ಯಳಾದೆನು.

ಶೀಲ ಅಂದರೆ ?

ನೀಲ ನಿನಗರ್ಥವಾಯಿ ತೂಂತೆ.

ಶೀಲ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವದಾದರು ಏನು ?

ನೀಲ ಅದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಮಾಡುವದು.

ಶೀಲ ಅನರ್ಥವಾದೀತು ನೀಲಾ ! ಮತಭೂತಗಳು ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರವು.

ನೀಲ ಪ್ರೇಮಮಂತ್ರದಿಂದ ಆ ಭೂತಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚಾಟನೆ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು.

నీల నిజం. నీవు ఆ రాజుతో చెప్పకొన్నప్పడు. మరి నువ్వారాజుతో మొర పెట్టినప్పుడు ఈ తప్పిదాన్ని శిక్షించేవా రెవరు !

శీల నీవు మాటల్లో జాణవు. బసవన్నగారి శిష్యులు ఏ శిక్షల గొడవకూ పోరు!

నీల అయితే రక్షించవలె.

శీల సంగమనాథుడు రక్షిస్తాడు. (పోబోయేంతలో)

నీల (ఓరగా చూస్తూ) నిజంగా పోతున్నారా ?

శీల మళ్లీ నన్ను ఆపుతున్నావు. ఊం ! పోనీ ! ప్రతిదినం నిన్ను దూరం నుంచే చూసేవాణ్ణి........ మరి నీ పేరే మిటో !

నీల (సంతోషంగా) అమ్మయ్యా ! పేరైనా అడగకనే పోతారేమోనని అను కున్నాను. చివరికి పోయేవాళ్ళు పోకుండా దయతో అడిగారుగా, అంతే చాలు.

శీల అంటే నీ పేరు "అంతే చాలు." అవునా ?

నీల ఓ....నా పేరు గదూ ! మరచాను........

శీల నీ పేరే మరచిపోయా వన్నమాట.

నీల లేదు....లేదు, నా పేరు నీలలోచన. మధువరసుగారి పుత్రికను.

శీల చక్కని పేరు.

నీల అవును ఆ పేరును శీలానికి కలిపినపుడు మరింత చక్కగా ఉంటుంది.

శీల (కొంత వెనక్కు తగ్గి) ఊహించమన్నది ఇదేనా ఏమి? ఇపు డర్థమయ్యింది,

నీల ధన్య నయ్యాను.

శీల అంటే ?

నీల తమ కర్థమయింది కదా అని.

శీల అర్థమై చేసేది మాత్రమేమిటి ?

నీల ఏముంది ? దానిని సార్థకం చేయడం.

శీల అనర్థమయ్యేను నీలా ! మతభూతాలు ఊరికే ఉండవు.

నీల ప్రేమ మంత్ర ప్రవచనంతో ఆ భూతాల్ని ఉచ్చాటన చేస్తే సరి,

ಶೀಲ ಆ ಧೈರ್ಯ ನಿನಗಿದೆಯೆ ? ನೀಲಾ ! ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ದಹಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೀತು.

ನೀಲ ಅದು ಕೋಪಿಸಿದವರನ್ನು ದಹಿಸುವದು. ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವದೆ ? ಶೀಲಾ-ಶೀಲಾ-ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸಲಾರೆಯಾ ?

ಶೀಲ ಹೃದಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ-ಆದರೆ - ನೀಲಾ-ಈ ಪ್ರೇಮ ಕುಸುಮವು ಅರಳುವದೆಂದಿಗೋ? ಇಲ್ಲವೇ ಹಾಗಿಯೇ ಮೊಗ್ಗಾಗಿ ಉದಿರಿ ಬೀಳುವದೋ ಏನೋ ? ನೀಲಾ-ನೀನು ಮೊದಲಿನ ಜಾತಿಯವಳು, ನಾನು ಕಡೆಯ ಜಾತಿಯವ. ಕೂಡುವದು ಹೇಗೆ ? .... ಇಂತಹ ಸಮಯ ಒದಗಬಾರದೆಂದು ಇದುವರೆವಿಗೂ ನಾನು ದೂರವಾಗಿದ್ದೆ .... ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸಮಯವು ಇಂದು ಕೂಡಿಯೇ ಕೂಡಿತು. ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ವಂಶವು ಸಮಾಜವು ಕೆರಳುವದು.

ನೀಲ ಶೀಲಾ-ಶೀಲಾ-ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವೇಶನ ಭಕ್ತನಾದ ನೀನು ಸಮತೆಯಿಲ್ಲದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಭಯಗೊಳ್ಳುವೆಯಾ ?

ಶೀಲ ಎಂದಿಗೂ ಯಿಲ್ಲ. ನಿನಗಾಗಿ ನಾನು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನೀಲ ನನ್ನ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡು ಶೀಲಾ - ಅಮರವಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಯಾರು ಭಂಗಪಡಿಸಲಾರರು. ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕುಲವಿಲ್ಲ.

ಪದ್ಯ

ರೂಪ ಯೌವನ ಕೆಳಸಿ ಭ್ರಮಿಸುದೆ ಮೋಹ
ಆ ರೂಪ ಯೌವನದೊ ಳಡಗಿರುವ ಸುಗುಣ
ಸೌಂದರ್ಯ ಕಿರದೆರಗುವದೆ ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮ
ಆ ಯಮರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕುಲವಿಲ್ಲ ನೋಡ ||೧||

ಶೀಲ ನೀಲಾ ! ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ಅಚಲವಾದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕೈಯೊಡ್ಡುವೆ. ನೀನಿಷ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಎದುರಿಸುವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ನಿನಗೆ ಕೃತಜ್ಞನು.

ನೀಲ ಓಹೋ ಹೋ - ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮಾತೇನು ಬೇಡ. ಆದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಲ್ಲದವಳು. ನಿಮ್ಮ ಅರ್ಧಾಂಗದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಇಂಬಿತ್ತರೆ ಧನ್ಯಳು.

ಶೀಲ [ನಕ್ಕು] ಅರ್ಧಾಂಗವೇ ಯೇಕೆ ನೀಲಾ ! ಬಾಣದ ಮೊನೆಯಿಂದ ಜಯಿಸಿದ ಯಿೂ ಪೂರ್ಣಾಂಗವೇ ನಿನ್ನದು.

శీల ఆ ధైర్యం నీకుందా నీలా? మీ తండ్రిగారి కోపాగ్ని మనల్ని దహించి వేసేను!

నీల అది కోపించినవారిని దహిస్తుంది. నిర్మల ప్రేమికులను దహిస్తుందా? శీలా? శీలా! నన్ను ప్రేమించడం లేదా?

శీల హృదయ పూర్వకంగా ప్రేమిస్తున్నాను. అయితే.... అయితే.... నీలా ఈ ప్రేమ పుష్పం విరిసే దెన్నడు? లేక మొగ్గగానే మాడిపోతుందేమో! నీలా! నీవు పైజాతి దానివి - నేనో కడజాతివాణ్ణి... కలవగలమా?... ఇలాంటి సమయం రారాదనే నేను దూరంగా ఉన్నాను... ఆ సమయం నేడు రానే వచ్చింది. మన ప్రేమకు మీ వంశం, సమాజం కోపిస్తాయి.

నీల శీలా: శీలా! విప్లవ పురుషుడు బసవన్నగారి భక్తుడైన నీవు సమతలేని సమాజానికి భయపడుతున్నావా?

శీల లేదు, ఎన్నటికీ లేదు..... నీ గురించే ఆలోచిస్తున్నాను.

నీల నాగురించిన ఆలోచన వద్దు శీలా... అమరమైన ప్రేమను ఎవరూ భంగపరచలేరు. ప్రేమకు కులమతాలు లేవు.

నీల పద్యం

వయసు సొగసుల పొంగుల భ్రమలె మోహ
మట్టి రూప యౌవనముల నలరు నట్టి
సుగుణ సౌందర్య మరయుటే శుద్ధప్రేమ
అట్టి ప్రేమకు కుల మున్నె? అవనిలోన.

శీల నీలా! అలాగే. నీ అచంచలమైన ప్రేమకు చేయి చాపుతున్నాను. నీవింత ధైర్యంగా సమాజా న్నెదురించగలవని తెలుసుకోలేక పోయాను. నా ప్రేమకు ఆశ్రయమిచ్చిన నీకు కృతజ్ఞుణ్ణి.

నీల ఓహోహో! అంతంత పెద్దమాట లెందుకు? అందుకు నేను తగని దానిని. మీ అర్ధాంగంలో రవ్వంత చోటిస్తే ధన్యురాలిని.

శీల అర్ధాంగమే ఏల నీలా! బాణమేసి గెల్చుకొన్న ఈ పూర్ణాంగం నీది.

ನೀಲ ಯೊಗಲಾದರು ಕ್ಷಮಿಸುವಿರಾ ?

ಶೀಲ ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವದು ನೀಲಾ ! ಪ್ರೇಮವೆ ಯಲ್ಲವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವದು. ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬೆಂಬಲ ವಿದ್ದರೆ ನಾವು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನೆ ಜಯಿಸ ಬಲ್ಲೆವು. ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವಾಗಬೇಕು ನೀಲಾ !

ನೀಲ ಅಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಿಂದು ಅಚಲಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುನ್ನಡೆಯ ಬೇಕು

[ಎಂದು ಇಬ್ಬರು ಒಂದುಕಡೆ ನಿಂತು ವಚನ ಹಾಡುವರು.]

ವಚನ

ನೀಲ ಶೀಲ ದೇವ ದೇವ ಬಿನ್ನಪ ಅವಧಾರು ||ಪ||

ಶೀಲ ವಿಪ್ರಮೊದಲು ಅಂತ್ಯಜ ಕಡೆಯಾಗಿ

ನೀಲ ಶಿವಭಕ್ತರಾದವರನೆಲ್ಲ ಒಂದೆ ಎಂಬೆ

ಶೀಲ ಹಾರುವಮೊದಲು ಶ್ವಪಚ ಕಡೆಯಾಗಿ

ನೀಲ ಭವಿಗಳಾದವರ ನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಎಂಬೆ ||

ಶೀಲ ಹೀಗೆಂದು ನಂಬುವ ದೆನ್ನ ಮನವು

ನೀಲ ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿಯುವ ದೆನ್ನ ಮನವು ||

ಶೀಲ ಇವರಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತು ತಪ್ಪಿದರೆ

ನೀಲ ನೀ ನಂದೆ ಮೂಗ ಕೊಯ್

ಬಸವ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವಾ ||೧||

[ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಸವನು, ಕಡೆಯ ಚರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಬರುವನು]

ಬಸವ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವಾ.

[ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡಿ - ನೀಲ, ಶೀಲ ವಂದಿಸುವರು.]

ಬಸವ ವಿಶ್ವಾದರ್ಶಕವಾಗಿ ಬಾಳಿರಿ.

నీల ఇప్పటికయినా క్షమించగలరా ?

శీల ఎవర్ని ఎవరు క్షమించాలి నీలా ? ప్రేమే అన్ని తప్పుల్నీ క్షమిస్తుంది. మన ప్రేమకు అన్న బసవన్నగారి అనుగ్రహం ఉంటే ఈ ప్రపంచాన్నే గెలువగలం. మన ప్రేమ ఈ ప్రపంచానికే ఆదర్శం కావాలి నీలా !

నీల ఔను. అందుకై మనం ఇప్పుడు అచంచల ధైర్యంతో ముందడుగు వేయాలి.

(అంటూ ఇద్దరూ ఒకచోట నిల్చి వచనం పాడుతారు.)

నీల - శీల వచనం

నీల - శీల దేవదేవ విన్నప మవధారు ॥ప॥

శీల విప్రుని మొదలు అంత్యజుని వరకూ

నీల శివభక్తులైన వారెల్ల ఒక్కటే అందూ

శీల బాపన మొదలు శ్వపచుని వరకూ

నీల భవులైన వారందరు ఒక్కటే అందూ

శీల ఈలాగు నమ్మును నా మనము

నీల ఈలాగున పలుకు నా మనము

శీల ఇందున రవ్వంత తప్పినా

శీల నీవప్డై ముక్కు కొయ్

బసవ కూడల సంగమదేవా.

(అదేవేళకు చివరి చరణం చెబుతూ బసవన్న వస్తారు.)

బసవ కూడల సంగమదేవా ! (చకితులై చూచి నీలా శీలులు నమస్కరిస్తారు.) ఆదర్శ దంపతులై జీవించండి !

ಶೀಲ ತಮ್ಮ ಕೃಪೆ.

ನೀಲ ತಮ್ಮ ದಯೆ.

ಬಸವ ಸಂಗಮನ ಇಚ್ಛೆ. ಶೀಲಾ-ನೀಲಾ ಸಂಕೋಚ ಪಡಬೇಡಿರಿ. ಕಲ್ಯಾಣವಾಣಿಯನ್ನು ವಿಶ್ವವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಲು ನೀವಿಂದು ಜೊತೆಯಾದಿರಿ. ಸಮಾಜವು ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುವದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು. ವಿಶ್ವದ ವಿವಿಧ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಮತಗಳ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಅಂತಹ ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯವು ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಬೀರಲಿ. ನಿಮ್ಮ ವಿವಾಹವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವದು ತಂಗಿ ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನವನ್ನು ಸಂಗಮನಾಥನೇ ಒಲಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು. ನಿಮಗೆ ನಿತ್ಯ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ.

ಪದ್ಯ

ಸುಂದರದ ಸತಿಪತಿಗಳಾವರ
ಬಂಧನವು ಇಂದಿನದು ತಾನ
ಲ್ಲೆಂದಿನದೊ ? ಬಹುಜನ್ಮದಿಂ ಮುಡಿಬಿದ್ದ ಬಂಧನವು ॥
ಸುಂದರಿಯೆ ಕುಂದುಗಳ ನರಿಯದೆ
ಬಂದ ತಪ್ಪುಗಳ ರಸದಂತಾ
ನಂದಮಿಗೆ ಸುಳಿ ಸುಳಿದು ಜನಿಸಿರಿ ಬಿಡದೆ ನೀವ್ ಸತತ ॥೧॥

(ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಿರುಲ್ಲಿ)

(ತೆರೆ ಜಾರುವದು.)

పద్యం

చెలువు విరజిమ్మ వీరల కలిపినట్టి
బంధ మెన్నటిదో మరి పలుకనగునె
దివ్యసమరసభావాల దీప్తిలోన
గనుడు జీవితానందమ్ము ననవరతము.

శీల మీ దయ.

నీల మీ ప్రసాదం.

బసవ సంగమనాథుని ఇచ్ఛ. శీలా, నీలా సంకోచపడకండి. కళ్యాణవాణిని విశ్వవాణితో కలపడానికి మీరిపుడు ఒకటయ్యారు. సమాజం కోపించడం నిజం. అయితే దా న్నెదురించాలి. ప్రపంచంలో జరిగే అనేక విప్లవాలకూ మతాలఅంధానుకరణమే కారణ మౌతున్నది. నేడు మీ దాంపత్యం అంధకారంలో వెలుగు ప్రభలు విరజిమ్మనీ. మీ వివాహం ఇంతలోనే నెరవేరగలదు. చెల్లీ, నీ తండ్రి మనసును సంగమనాథుడే మలుచుకొంటాడు. మీకు నిత్యమంగళం కలుగుగాక !

(అని ఆశీర్వాదము చేస్తుండగా)

(తెర)

ಯರಡನೇ ಅಂಕ

ನಾಲ್ಕನೇ ನೋಟ

ಬೀದಿ

[ಚೆನ್ನಯ್ಯನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಓದುತ್ತಾ ಬರುವಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗಿ ಲಿಂಗಯ್ಯನು ಕೂಡಾ ಕಾಗದ ಓದುತ್ತಾ ಬರುವನು. ಓದುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ನೋಡುವರು.]

ಚೆನ್ನ ಯಲ ! ಯಲ !! ಓ–ಲಿಂಗಯ್ಯ. ಶರಣು ! ಶರಣು !!

ಲಿಂಗ ಓ–ಹೋ ಹೋ ಚೆನ್ನಯ್ಯ - ಶರಣು ! ಶರಣು !!

ಚೆನ್ನ ಇದೇನು ಲಿಂಗಯ್ಯ ! ಮೈಮೇಲೇ ಬಂದ್ಬಿಟ್ಟೆಲ್ಲಾ ?

ಲಿಂಗ ಅಲ್ಲ ಚೆನ್ನಯ್ಯಾ, ನಾನಂತು ನೋಡ್ಲಿಲ್ಲ. ನೀನಾದ್ರ ನೋಡಿದ್ರೆ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿಳೋಪ್ರಸಂಗಾದ್ರ ತಪ್ತಿತ್ತಲ್ಲ. ನೀನು ನೋಡ್ಲಿಲ್ಲ.

ಚೆನ್ನ ಅಹುದು. ನಾನು ನೋಡ್ಲಿಲ್ಲ, ನೀನು ನೋಡ್ಲಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ಅದೇನು ಕಾಗದ ?

ಲಿಂಗ ನೀನು ಕೈಯಲ್ಲೇನೋ ಕಾಗದ ಹಿಡಿದಿದ್ದಿಯಲ್ಲ.

ಚೆನ್ನ ಆ - ಕಾಗದ ಓದುತ್ತಾ ಓದುತ್ತಾ ನಿನ್ನನ್ನು ತಾಕಿದ್ದು.

ಲಿಂಗ ನಾನು ಅಷ್ಟೆ - ಇಬ್ಬರು ಓದಿ ಕೊಂಡೋರು ಕೂಡಿದರೆ ಹೀಗೆ ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಕಾಗದದಲ್ಲಿರೋ ಸಮಾಚಾರೇನು ?

ಚೆನ್ನ ಇದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಬರೆದ ವಚನ.

ಲಿಂಗ ಓದುವ ಕೇಳುವ - ಅದೆಂತಾದ್ದೋ!

ಚೆನ್ನ [ಓದುವನು] [ಓದಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ] ಎಂತಾ ವ ಚ ನ - ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬಾಳಿಕೊಂಡಿರುವ ವಚನ - ಯಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ವಚನ. ಯಲ್ಲಾ ಮಾನವರ ಬಾಳುವೆಗೆ ಬೆಳಕಾದ ವಚನ .... ಲಿಂಗಯ್ಯಾ ನೀ ನೇನೆನ್ನುವೆ ?

రెండవ అంకం

నాలుగో దృశ్యం

వీథి

(చెన్నయ్య ఏదో కాయితం చదువుతూ వస్తోంటే లింగయ్య కూడా ఏదో కాయితం చదువుతూ ఎదురుగా వస్తాడు. ఇద్దరు ఢీకొని గాబరాగా చూస్తారు.)

చెన్న అరెరె! లింగయ్యా, శరణు! శరణు!!

లింగ ఓహోహో చెన్నయ్య! శరణు! శరణు!!

చెన్న ఇదేమి లింగయ్యా. మీదికే వచ్చేశావ్.

లింగ చెన్నయ్యా. నేనయితే చూళ్లేదు. మరి నీవు చూసినా ఇలా నామీద పడ్డం తప్పేది గదా! నువ్వూ చూళ్లేదు!

చెన్న అవును నేనూ చూళ్లేదు - నీవూ చూళ్లేదు. పోనీయ్ అదేమి కాయితం?

లింగ నీ చేతిలోనూ ఏదో కాయితం ఉందే?

చెన్న ఆ కాయితం చదువుతూ చదువుతానే నిన్ను ఢీకొన్నది.

లింగ నేనూ అంతే - ఇద్దరు చదివినోళ్లు చేరితే అంతే చూడు. నీ కాయితం లోని సమాచారమేమి?

చెన్న ఇది బసవన్నగారు వ్రాసిన వచనం.

లింగ చదువూ. వింటాను అదేదో.

చెన్న

తినుటను తొడుగుటను క్రియ మాయునందురు
కొనుటను, ఇచ్చుటను కులము నెంచెదరూ
ఎట్లయ్యా వీరిని భక్తులందూ!
ఎట్లయ్యా వీరిని యుక్తులందు?

ಲಿಂಗ ಸರಿ, ನಾನನ್ನುವದು ನೀನನ್ನುವದು ಈ ಬಡಜಂಗಮರು ಏನೆಂದರೆ ಯಾರು ಕೇಳಬೇಕು? ಇದು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ? [ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಗದ ತೋರಿಸುವನು.]

ಚೆನ್ನ ಇಲ್ಲ. ಓದು.

ಲಿಂಗ [ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಗದವನ್ನು ಓದುವನು.] ಶ್ರೀ-ಶ್ರೀ-ಶ್ರೀ-ವೇದಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾದ ಆರ್ಯರೇ! ಕಲ್ಯಾಣರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಸಂಕರದ ಸುಳಿಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಭ್ರಮೆ ಗೊಂಡು ಅನೇಕರು ಲಿಂಗವಂತರಾದುದಲ್ಲದೆ. ....

ಚೆನ್ನ ಅಲ್ಲದೆ - ಇನ್ನೇನಾಗಿದೆ ?

ಲಿಂಗ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲು ಓದುತ್ತೇನೆ .... [ಓದುವನು] ಇಂದು ಅಗ್ರಜಾತಿಯ ಮಧುವರಸನಂತಹ ಸನಾತನಿಯನ್ನು ಮಂಕುಗೊಳಿಸಿ ....

ಚೆನ್ನ ಛೆ - ಇದೇನು ಮಾತು. ತಾನಾಗಿಯೇ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಮಧುವರಸ ವಂಕಂತೆ. ಯಾವನು ಬರೆದದ್ದು ಈ ಕಾಗದ ?

ಲಿಂಗ ಯಲ್ಲಾ ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮಾರಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೇಳು. ನಡುವೆ ಮಾತನಾಡಿ ನನ್ನ ಮಂಕನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ .... ಎಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆನೋ ಏನೋ.

ಚೆನ್ನ ಮಂಕು - ಮಂಕಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ ನೋಡು.

ಲಿಂಗ [ಮುಂದೆ ಓದುವನು.] ಲಿಂಗವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಆತನ ಮಗಳಾದ ನೀಲಲೋಚನೆಗೂ, ಹೊಲೆಯ ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ ಶೀಲವಂತನಿಗೂ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗುವಂತೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಾತುವರ್ಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರಾದ ಬಿಜ್ಜಳ ಭೂಪಾಲರಿಗೆ ಕೇಳುವಂತೆ ನಾವಿಂದು ಕೂಗಬೇಕು, ಸಾಹಸದಿಂದ ಈ ದೂರು ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಕಟ್ಟಡವೇ ಕುಸಿದು ಬೀಳುವದೆಂದು ವಾದಿಸಬೇಕು. ....

కూడల సంగమదేవ వినుమయ్యా

మాలది మంచినీట మునిగినట్లాయెనయ్యా :

(చదువుతాడు) ఎట్లాంటి వచనం? ఎన్నటికైనా నిలిచే వచనం; అన్ని వైపులా వ్యాపించే వచనం! మానవ జీవనజ్యోతియైన వచనం! లింగయ్యా ఏమంటావయ్యా?

లింగ నరే, నేనూ నీవూ ఈ పేద జంగాలేమంటే మాత్రమేం! ఎవ రడగాలి; ఇది చూశేవా? (చేత్రిలో ఉన్న కాయితం చూపుతాడు)

చెన్న లేదే? చదువూ.

లింగ (చదువుతాడు) శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేదమతావలంబులైన ఆర్యులారా! కల్యాణ రాజ్యమందు జాతిసంకరపు సుడిగాలికి చిక్కి భ్రమగొని అనేకులు లింగవంతులు కావడమేకాక........

చెన్న కాక - ఇంకేమైంది?

లింగ ఓపిక పట్టు చదువుతాను. (చదువుతాడు) నేడు అగ్రజాతికి చెందిన మధువరసువంటి సనాతనాచారపరుణ్ణి మతిపోగొట్టి....

చెన్న ఛీ! ఇదేమి మాట? తానుగా లింగదీక్ష పుచ్చుకొన్న మధువరసు మతి మాలినవాడా? ఎవడు రాసింది ఈ వక్కాణం?

లింగ అంతా చదివి చెబుతాగానీ శాంతంగా విను. మధ్యలో మాట్లాడి నామతి కాస్తా పోగొట్టవద్దు. ఎక్కడాపేనో - ఏమో?

చెన్న మతి....ఆ మతి పోగొట్టి నిలిపావ్ చూడు.

లింగ (చదువుతాడు) లింగవంతుణ్ణి చేసి, అక్కడి కాగక అతని కూతురు నీలలోచనకూ - మాల హరళయ్యకొడుకు శీలవంతునికీ మహామంత్రి బసవన్నగారి అధ్యక్షతలో వివాహం జరుప నిశ్చయింపబడినది. ఈ విషయం వర్ణాశ్రమధర్మరక్షకులైన శ్రీ బిజ్జళభూపాలుని చెవి సోకునట్లు ఎలుగెత్తి వలుకవలెను. సాహసముతో ఈ విషయం వారికి చేర్చవలెను. ఇలాగే జరిగితే వర్ణాశ్రమధర్మభవనమే కూలి పోవునని వాదించవలెను.

ಚೆನ್ನ ಸಾಕು! ಸಾಕು!! ಯಲ್ಲಾ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲ ಪುಂಡರ ಉದ್ಯೋಗ.

ಲಿಂಗ [ಬೇಸತ್ತು] ಅಲ್ಲ ಚೆನ್ನಯ್ಯಾ! ಹಿಂಗ್ಯಾಕೆ ರೇಗ್ತೀ? ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಯೇನು ಹೇಳ್ತಾರಂಬೋದು ಪೂರ ಕೇಳಬೇಕಪ್ಪಾ!

ಚೆನ್ನ ಕೇಳೋದೇನು .... ಊಂ .... ಆಗಲಿ.

ಲಿಂಗ [ಓದುವನು] .... ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ದೊರೆಯು ನಮ್ಮ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ....

ಚೆನ್ನ ಊ. ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರಂತೆ!

ಲಿಂಗ ಹಳ್ಳಿ ಜಂಗಮು ನಾನೆ ದಡ್ಡಾಂತ ಅಂದ್ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನೀನು ನನಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಡ್ಡನಾದೆಯಲ್ಲಾ? ಅಲ್ಲ ಚೆನ್ನಯ್ಯಾ! ಮುಂದೆ ಏನ್ಮಾಡ್ತಾರೇ ನ್ನೋದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಚೆನ್ನ ಮೊದಲು ಅದನ್ನೋದಪ್ಪಾ!

ಲಿಂಗ ನಡು ನಡುವೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದರೆ ಓದೋದು ಹ್ಯಾಗೆ?

ಚೆನ್ನ ಊಂ. ಆಗಲಿ. ಏನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ?

ಲಿಂಗ [ಓದುವನು] .... ಕಡೆಗೆ ಈ ವೇದಬಾಹ್ಯವಾದ ಈ ವರ್ಣಾಂತರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಪ್ರಾಣವಿತ್ತಾದರೂ ತಡೆದು ಪವಿತ್ರ ವೇದಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ.... ಹೀಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು....

ಚೆನ್ನ ತಲೆ ಹಿಡುಕರು ಅಲ್ಲವೆ?

ಲಿಂಗ ಚೆ–ಚೆ–ಚೆ–ಚೆ–ನೀನು ಬಲಿ ಬೆರಕಿ ಜಂಗಮು, ಕೇಳು. (ಓದುವನು) ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಸನಾತನಿಗಳು, ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತರು, ರಾಜಾಧಿಕಾರಿ ಮುಂಚಣ್ಣನವರು.

ಚೆನ್ನ ಓಹೋ - ಇದೆಲ್ಲಾ ಇವರ ಕೈವಾಡವೆ?

ಲಿಂಗ ಚೆನ್ನಯ್ಯಾ! ಅವರ ಕೈವಾಡ ಇರಲಿ. ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ, ನೋಡು. ಬಸವಣ್ಣ ಯಲ್ಲಾ ಜನರ ನಿಷ್ಠೂರ ಕಟ್ಕೊಂಡು ಈ ಲಗ್ನವಾದರು ಏತಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು?

ಚೆನ್ನ ಏತಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಅಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಯ್ಯಾ! ಅವರಪ್ಪ ಒಪ್ಪಿದ ಇವರಪ್ಪ ಒಪ್ಪಿದ, ಮಧ್ಯ ಇವರಪ್ಪನ ಗಂಟೇನು ಹೋಗುತ್ತೆ ಅವರು ಲಗ್ನವಾದರೆ?

చెన్న	చాలు ! చాలు !! అంతా తెలిసింది. ఇదంతా ఆ కుత్సితుల పని.

లింగ	(విసుగుతో) అది కాదు చెన్నయ్యా. ఎందుకలా ఎగిరిపడ్తావ్ ! మరొకరు ఏమి చెప్పారు అన్నది పూర్తిగా వినాలయ్యా.

చెన్న	వినేదేముంది ఇంకా-ఊ-కానీ.

లింగ	(చదువుతాడు) మహామంత్రులన్న అభిమానంతో ప్రభువు మన మనవిని మన్నన చేయని పక్షంలో........

చెన్న	ఊ-చేయని పక్షంలో - ఏం చేస్తారుట ?

లింగ	పల్లెటూరి జంగాన్ని నేనే మొద్దుననుకున్నా. నీవు చూస్తే నాకన్నా పెద్ద మొద్దులా ఉన్నావే ! ఆగు చెన్నయ్యా. ముందేమి చేస్తారనేది వ్రాశారు.

చెన్న	మొదట అది చదువు స్వామీ !

లింగ	మాటి మాటికీ అడ్డొస్తే చదివేదెల్లాగా అని ?

చెన్న	ఊ కానీ. ఏమి వ్రాశారు ?

లింగ	(చదువుతాడు)....చివరికి ఈ వేదబాహ్యమైన ఈ వర్ణాంతర వివాహాన్ని ప్రాణాలొడ్డియైనా ఆపి, పవిత్ర వేదధర్మాన్ని రక్షించడం మన కర్తవ్యం.... ఈ విధంగా మనవి చేయువారు....

చెన్న	తల తిరిగినవారు.... అంతేకదూ ?

లింగ	ఛె ఛె.... నీవు బలే బెరకు జంగముడవయ్యా. వినూ. (చదువుతాడు) మనవి చేయువారు సనాతనులూ-ఆస్థానపండితులూ - ఇంకా రాజాధికారి మంచెన గారు.

చెన్న	ఓహో ఇదంతా వీరి పన్నాగమా ?

లింగ	చెన్నయ్యా ఎవరి పన్నాగమైనా కానీయి. కోపించవద్దు. చూడూ బసవన్న గారు ఇంతమంది నిష్ఠూరాన్ని కట్టుకొని ఈ పెళ్లి నెందుకు జరిపించడం చెప్పు ?

చెన్న	ఎందుకు జరిపించాలా ! చూడు లింగయ్యా అటు ఆమె తండ్రి, ఇటు వీడి తండ్రి సమ్మతించిన పిదప వాళ్లు పెండ్లి జేసుకొంటే వీళ్ల తండ్రి దాచిన ముల్లేమైనా పోయిందా ?

ಲಿಂಗ ಅದು ಸರಿ ಬಿಡು - ಅಲ್ಲಾ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೊಲೆಯರಾಂತ ತಕರಾರು.

ಚೆನ್ನ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಯಾದಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ - ಹೊಲೆಯಯೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಿದೆ ?

ಲಿಂಗ ಇಲ್ಲದಿದ್ರು ಇಂಗ್ಮಾಡೋದು ಮೊದಲ್ಲಿಂದ ನಡಕೊಂಡ್ಬಂದಿಲ್ಲಲ್ಲ ?

ಚೆನ್ನ ಅ೯೯೯ ! ಅದಕ್ಕಂತಲೇ ಆ ಕೊರತೆ ತೀರಿಸಲು ಬಸವಣ್ಣೋರು ಈ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಎಂತಕಷ್ಟ ಬಂದರು ನಾವು ಎದುರಿಸಬೇಕು.

ಲಿಂಗ ಏನು ಎದುರಿಸಬೇಕೋ ಏನೋ! ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಮಂಚಣ್ಣ ಕೆಂಡದಂತಾಗಿದ್ದಾನೆ.

(ಒಳಗಿನಿಂದ ಮಾಚಿದೇವನು ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರುವನು.)

ಮಾಚಿ ಆ ಕೆಂಡವನ್ನು ಆರಿಸಲು ಜಲದೇವನಾದ ಮಾಚಿದೇವ ನಿದ್ದಾನೆ. ಭಯ ಪಡಬೇಡಿ ಸ್ವಾಮಿ ! ಅಂಜಬೇಡಿ.

ಚೆನ್ನ (ಪತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ) ಇದನ್ನು ತಾವು ಓದಿರುವಿರಾ ?

ಮಾಚಿ ಓದಿರುವೆನು. ಇಂತಹ ಸಾವಿರಾರು ಪತ್ರಗಳು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಂಚಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕರು ಕೆರಳಿನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೇನು ? ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು

ಲಿಂಗ ಮಾಚಿದೇವಯ್ಯಾ ! ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಯಿಾ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಕಿವಿ ಜೋಲು ಹಾಕಿ ಲಗ್ನವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ?

ಮಾಚಿ ಅದು ಶಿವನಿಗು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ನರನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಪಾಡೇನು ?

ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮಾಡುವ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಿಜ್ಜಳನು ದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರೆ ?

ಮಾಚಿ ಆಗ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನೇ ಎದುರಿಸಬೇಕು.

ಲಿಂಗ ಅದಾಗದಿದ್ದರೆ ?

ಮಾಚಿ ಮಾನವ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಾದರು ಬಲಿಯಾಗಬೇಕು.

ಚೆನ್ನ ನಾವೆಲ್ಲರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು.

ಲಿಂಗ ಏನಾರರೂ ರಾಜನು ಪ್ರಜರು ಮುನಿದರೆ ನಮ್ಮಿಂದೇನಾದೀತು ?

లింగ అది సరే. వచ్చిన చిక్కంతా ఒకరు బ్రాహ్మణులు మరొకరు మాల. ఇదీ చిక్కు.

చెన్న ఇద్దరికీ లింగ దీక్ష జరిగిన పిదప ఇంకా బ్రాహ్మణులు-మాలలూ అనే తేడా ఎక్కడుంటుందయ్యా ?

లింగ తేడా లేకపోయినా, ఇంతకు ముందెవరూ ఇలా చేయలేదు కదా ?

చెన్న ఆ ఆ....ఎవరో ఒకరు ప్రారంభించాలనే బసవన్నగారు ఈ పెళ్లి చేయిస్తున్నారు. దీనివల్ల ఏకష్టం వచ్చినా మనమంతా ఎదుర్కోవాలి.

లింగ ఏమి ఎదుర్కోవడమో ఏమో ? ఈ వార్త విన్నప్పట్నుంచి మంచన మండి పడుతున్నాడు.

(లోపలినుంచి మాచిదేవుడా మాటలు వింటూ వస్తాడు.)

మాచి ఆ మంట లార్పేందుకు జలదేవుడైన మాచిదేవుడున్నాడు. భయపడకండి స్వామీ భయపడకండి.

చెన్న (కాయితం చూపి) దీన్ని మీరు చదివేరా ?

మాచి చదివాను. ఇటువంటి కాయితాలు వేలాదుబగా రాజ్యమంతటా పంచబడినాయి. అనేకులు ఉగ్రంగా లేచినారు. అయితేనేం ? వాళ్లను ఎదిరించాలి.

లింగ మాచిదేవా ! ఒకవేళ బిజ్జళుడే ఈ మనవికి చెవులొగ్గి పెళ్లి కాకుండా ఆపితేనో ?

మాచి అది ఆ శివునికే అసాధ్యం. నరుడైన బిజ్జలుని పాటేమి ?

చెన్న బసవన్నగారు నిర్వహించే ఈ పెళ్లిలో దోషం లేకున్నా, బిజ్జలుడు దండనకు గురి చేస్తేనో ?

మాచి అపుడు బిజ్జళున్నే ఎదిరించాలి.

లింగ ఎదురించి నెగ్గకపోతే ?

మాచి మానవ ధర్మం కోసం మనమంతా బలికావాలి.

చెన్న నిజమే. మనమంతా అందుకు సిద్ధమయ్యే ఉండాలి.

లింగ అయినా రాజూ, ప్రజలు కోపిస్తే మనవల్ల యేమయ్యేను ?

ಮಾಚಿ ಇದೇನು ಲಿಂಗಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ! ನೀವು ಹಳ್ಳಿಯ ಜಂಗಮರಾಗಿದ್ದು ಹೀಗೆ ಅಂಜುವದೇ. ನಾಳೆಯೇ ವಿವಾಹ. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ. ಚೆನ್ನಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ! ತಾವು ಹೋಗಿ ಯಲ್ಲಾ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ! ತಾವು ಕೂಡಾ ಸಹಾಯಕರಾಗ ಬೇಕು, ನಡೆಯಿರಿ. ಮಹಾಧರ್ಮಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನವೇ ನಮಗಿಂದು ಮುನ್ನಡೆಪ ಮಾರ್ಗ.

ವಚನ ಆರಭಿ–ಜಂಪೆ

ಯಾರು ಮುನಿದು ಯಮ್ಮ ನೇನ ಮಾಡುವರಯ್ಯ ||ಪ||
ಊರು ಮುನಿದು ಯಮ್ಮ ನೆಂತು ಮಾಡುವುದಯ್ಯ ||ಅ||
ನಮ್ಮ ಕುನ್ನಿಗೆ ಕೂಸ ಕೊಡಬೇಡ
ನಮ್ಮ ಸೊಣಗಂಗೆ ತಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಕ್ಕ ಬೇಡ ।
ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋಹವನ ಶ್ವಾನ ಕಚ್ಚಲು ಬಲ್ಲದೆ ?
ತನಗೆ ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯ ನುಳ್ಳನಕ. ||೧||

(ಹೋಗುವರು)

మాచి అదేమి లింగయ్యస్వామీ ? మీరు పల్లెటూరి జంగాలై ఇలా భయపడతారా ? రేపే వివాహం. అనుభవ మంటపంలో కళ్యాణ మంటపాన్ని కడదాం. చెన్నయ్యస్వామీ, మీరు వెళ్లి అన్ని ఏర్పాట్లూ చేయండి. లింగయ్యగారూ మీరున్నూ సహకరించాలి ! పదండి. మహా ధర్మ క్రాంతి పురుషుడు బసవన్నగారి వచనమే మనకు ముందు మార్గం చూపుతుంది.

వచనం

ఎవ్వరలిగి మమ్మేమి చేసెదరయ్యా ప॥
ఊరు అలిగి మమ్మదెట్లు చేసెడినయ్యా ॥అ॥
మా కూనకు కూతునీయవద్దు
మా సొం కము నంకితమున పెట్టవద్దు
ఏనుగుపై పోవువారిని ఇల కుక్క కరవగలదె ?
మాకు మా కూడల సంగయ్య గలుగుదాక ?॥

(పోతారు)

తెర

ಯರಡನೇ ಅಂಕ

ಐದನೇ ನೋಟ

ಅನುಭವ ಮಂಟಪ

[ವಿವಾಹ ಮಂಟಪ, ತಳಿರು ತೋರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಕಳಾವತಿ, ನೀಲಲೋಚನೆಯು ರಿರುವರು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಬಸವಣ್ಣ, ಜಗದೇವ, ಮಾಚಿದೇವ, ಮಧುವರಸ, ಹರಳಯ್ಯ, ಶೀಲವಂತರಿರುವರು. ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು ಬಾರಿಸಲ್ಪಡುವವು. ತೆರೆ ಯೇಳುವದು.]

ಮಾಚಿ ತಡವೇಕೆ ಬಸವರಸಾ ! ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಆಗ್ನೆಯಾಗಬೇಕು.

ಬಸವ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ನನ್ನಾಗ್ನೆಗಿಂತಲು ಹರಳಯ್ಯ - ಮಧುವರಸರ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಾಗಬೇಕು.

ಮಧು ಬಸವೇಶಾ ! ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಗಿಂತಲು ಶೀಲ–ನೀಲರ ಅನುಮತಿ ಯಾವರ ಆಯಿತು.

ಹರ ಅಷ್ಟೇ, ಇದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದೇನಿದೆ !

ಜಗ ಯಲ್ಲವು ನಿಮ್ಮದೇ ಹರಳಯ್ಯ – ಮಧುವರಸರೇ ! ನಿಮ್ಮ ಸಹಕಾರ ಸಾಹಸದಿಂದ ಇಂದು ಅಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನುಡಿ ನಡೆಯಾಗಿಸಲು ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿದಿರಿ. ಆದರೆ ಆ ಕಂಕಣದ ಗಂಟನ್ನು ಸಡಲಿಸಲು ಕೆಲವು ಜಡಮತಿಗಳು ಕೈ ಹಿಡಿಯಬಹುದು.

ಮಾಚಿ ಅಹುದು. ಅದಕ್ಕಂಜದೆ ಕೈ ಕೊಸರಿ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕು.

ಕಳಾ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು.

ಮಧು ಆಕಾಲವು ಮುಗಿದು ಹೋಗಿದೆ. ಆ ಆಲೊಚನೆಯು ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯ ರಂಗ ಕ್ಕಿಳಿಯ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹರ ಕಾರ್ಯರಂಗ ಕ್ಕಿಳಿದಿದೆ. ಮುಂದೆ ಯಾರ ಆಗ್ರಹಕ್ಕು ಅದು ಅಳುಕಲಾರದು.

ಬಸವ ತತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗೈದ ನಿಮ್ಮ ಅಚಲ ನಿರ್ಧಾರವು ಸ್ತುತ್ಯ ವಾದುದು. ಶೀಲಾ ! ಸಮ್ಮತವೆ ?

ಶೀಲ ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಚನದಿಂದ ಅಂದೇ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆ.

రెండవ అంకం

అయిదో దృశ్యం

అనుభవమంటపం

(వివాహ మంటపం పచ్చతోరణాలతో అలంకృతమైంది. ఒకవైపున నీలాంబిక, కళావతి, నీలలోచన ఉన్నారు. మరోవైపున బసవన్న, జగదేవ, మాచిదేవ, మధువరసు, హరళయ్య శీలవంతు ఉన్నారు. మంగళవాద్యాలు మ్రోగుతాయి. తెర లేస్తుంది.)

మాచి జాప్యమెందుకు బసవరాజా ? పెళ్లికి ఆనతివ్వండి.

బసవ మాచిదేవా - నా ఆజ్ఞకంటె హరళయ్య మధువరసుల అనుజ్ఞ కావాలి.

మధు బసవేశా ! మా అనుజ్ఞ కన్న శీల నీలల సమ్మతి ఉంటే చాలు.

హర అంతే. దీనిలో మాదేముంది ?

జగ అంతా మీదే - హరళయ్యగారూ ! మధువరసుగారూ ! మీ సహకార సాహసాలతో నేడు మీరు మన అన్న బసవన్నగారి నుడులు నడిపించడానికి కంకణం ధరించారు. అయితే ఆ కంకణం ముడిని సడలించను కొందరు జడమతులు మీ చేతులు పట్టుకోవచ్చును.

మాచి ఔను. దానికి ఓర్తిల్లక చేతులు లాగుకొని ముందుకు సాగాలి.

కళా అంతకు ముందు ఆలోచించాలి.

మధు అదెప్పుడో జరిగింది. ఆ ఆలోచన మాత్రం కార్యరూపం ధరించవలసి ఉన్నది.

హర కార్యరూపం ధరించింది. ఇక ఎవరి కోపానికీ అది బెదరదు.

బసవ తత్త్వానికై త్యాగబుద్ధితో మీరు చేకొన్న అచంచలనిశ్చయం స్తవనీయమైనది. శీలా ? సమ్మతమేనా ?....

శీల తమ ఆశీర్వచనంతో అది నాడే నిర్ణయింపబడినది.

ಬಸವ ಆದರೂ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ನೀಲಾ! ನೀ ನೇಸನ್ನುವೆ ?

ನೀಲಾ ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯುವೆ.

ಕಳಾ ಅಂದರೆ ಆ ಶೀಲನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆ ಯಲ್ಲವೆ ?

ನೀಲಾ ಸಾಕು ಬಿಡೆ ! ಕನ್ನೆಯರನ್ನು ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಯೇನು ಹೇಳುವರು !

ಕಳಾ ಹೇಗೆ ಕೇಳಬೇಕು ? ಯಲ್ಲರಿಗು ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲವೆ ?

ನೀಲಾ ತಿಳಿದಂತೆಯೇ ಯಿದೆ. ಕೇಳುವದೇನು ?

ಬಸವ ತಿಳಿದರು ಕೇಳಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ ....

ಕಳಾ ಅಣ್ಣಾಜಿ ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ನೀಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವೇನು ?

ಬಸವ ಹಾಗಲ್ಲ ನೀಲಾ ! ಮರೆಮಾಡದೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ನೀಲಾ ಸರಿ, ಆಕೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕೂ ನೀವು ಕೇಳುವದಕ್ಕು ಸರಿಹೊಗಿದೆ. ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರಿರಿ.

ಬಸವ ಸುಮ್ಮನಿರುವ ಸಮಯವಲ್ಲ ನೀಲಾ ! ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿದೆ ?

ನೀಲಾ ಇದೇನು ಸ್ವಾಮಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬೇರುಂಟೆ ? ಆದರೆ, ಮನಸ್ಸು ಮರೆಮಾಡದೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ .... ನನಗೇಕೊ ಈ ವಿವಾಹ ಸಮಯವು ಇನ್ನು ಕೆಲವುದಿನ ತಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೊರುವದು.

ಬಸವ ಏತಕ್ಕೆ ನೀಲಾ ! ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯವು ತಡೆದು ಬರಬೇಕೆ ? ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲವು ವಿರೋಧಕರ ಕೂಗಿಗೆ ಅಂಜಿ, ಕೂಡಿಬಂದ ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಮಾನವಾದರ್ಶತೆಯ ಧರ್ಮರಂಗಕ್ಕೆ ತೆರೆ ಯೆಳೆಯಬೇಕೆ ?

ನೀಲಾ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಧರ್ಮರಂಗಕ್ಕೆ ದುರ್ಧರಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಬರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅಷ್ಟೆ.

ಬಸವ ನೀಲಾ ! ಜಗತ್ತಿನ ನಾ ಟ ಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಗೆಯ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ನಟಿಸಿ ಮರೆಯಾಗುವವು. ಆದರೆ ಆ ಪಾತ್ರಗಳ ಗುಣ ದೋಷಗಳು ನಮಗೇಕೆ ? ಅದೆಲ್ಲವು ಸಂಗಮನಾಥನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಈ ಯಾಟವು ಕೂಡಾ ಅವನದೆ.

బసవ అయినా ఇది మహూర్త [illegible] మరోమారు అడగవలసి ఉంటుంది. నీలా నీ వేమంటావు ?

నీల పలికి నట్లే ప్రవర్తిస్తాను.

కళా అంటే ఆ శీలని పెళ్లాడుతావు గదూ ?

నీలాం నీ చిలిపి తనం చాలలేవే ? కన్నెల నలా అడిగితే ఏం చెప్పేరూ ?

కళా ఎలా అడగాలి ? మరి అందరికీ తెలియాలి గదా ?

నీలాం తెలిసే ఉన్నది. అడిగేదేమిటి ?

బసవ నీలా ! తెలిసినా ఇది అడగవలసిన సందర్భం....

కళా అన్నా ! ఇంతకూ నీలాంబికగారి అభిప్రాయమేమో వెలికి రానేలేదు.

నీలాం బావుంది ? ఇందులో నా అభిప్రాయమేమి ?

బసవ అలాగాదు నీలా; మరుగుపర్చకుండా నీ అభిప్రాయం చెప్పు.

నీలాం సరి సరి !! ఆమె అనను, మీరు అడగనూ బాగా సరిపోయింది. అన్నా చెల్లెళ్ల నన్ను చూస్తే ఊరుకోలేరు గదా !

బసవ ఊరుకొనే వేళ కాదు నీలా. నీ అభిప్రాయం ఏదైనా స్పష్టంగా చెప్పటంలో తప్పేముంది ?

నీలాం ఇదేమి స్వామీ ? మీ అభిప్రాయానికి వేఱుంటుందా ? అయితే నా అభిప్రాయం ఉన్నదున్నట్లు చెప్పాలీ అంటే.... నా కెందుకో.... ఈ పెళ్లి ముహూర్తం మరికొన్నాళ్ల పిదప వచ్చి ఉంటే బావుండు ననిపిస్తున్నది.

బసవ శుభకార్యానికి జాప్య మెందుకు నీలా, రాజ్యంలోని కొందరు నిరోధకుల కేకలకు బెదరి, కలసివచ్చిన ఈ కళ్యాణకార్యం కాదని మానవాదర్శపు ధర్మరంగానికి తెర లాగవలెనా ?

నీలాం లేదు లేదు ! అయితే ఆ ధర్మరంగంలో దుర్భర ప్రసంగం తెచ్చిపెట్టే పాత్రలు రావచ్చుననే సంశయంతో అలా చెప్పానంతే !

బసవ నీలా ! ఈ జగన్నాటకరంగంలో అనేకపాత్రలు తమకు తెలిసినట్లు నటించి మరుగయి పోతాయి. ఆ పాత్రల గుణదోషాలు మనకెందుకు ? అదంతా సంగమనాథునికే చేరినది. ఈ ఆట కూడ వానిదే !

ಕಳಾ ಅಣ್ಣಾ ! ನಿನ್ನಾಟವು ಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗು ತಿಳಿಯದು .... . ಮುಹೂರ್ತ ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರೆ ಕಾರ್ಯ ವಾಗಲಿ.

ಬಸವ ಮೂಹೂರ್ತ ಹುಚ್ಚು ತಂಗಿ!

ವಚನ

ಎಮ್ಮವರು ಬೆಸಗೊಂಡರೆ ಶುಭಲಗ್ನವೆನ್ನಿರಯ್ಯ
ರಾಶಿಕೂಟ ರುಣಸಮ್ಮಂಧ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿರಯ್ಯ
ಚಂದ್ರಬಲ ತಾರಾಬಲ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿರಯ್ಯ
ನಾಳಿನ ದಿನಕಿಂತ ಇಂದಿನ ಲೇಸೆಂದು ಹೇಳಿರಯ್ಯ
ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವನ ಪೂಜಿಸಿದ ಫಲ ನಿಮ್ಮದಯ್ಯ ॥

ನೀಲಾ ಆ ಹೂಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಇಬ್ಬರಿಗು ಕೊಡು.
[ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯು ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಳು.]

ನೀಲಾ ! ಶೀಲಾ ! ವಿಶೇಷ ಭಾರವನ್ನು ಭರಿಸುವದೆ ವಿವಾಹ. ಈ ವಿವಾಹವು ಅತ್ಯಲ್ಪಆನಂದಕ್ಕಾಗಿ ಯಲ್ಲ. ಅನಂತಾನಂತ ಆನಂದದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ. ಕ್ಷಣಿಕಾನಂದದಿಂದ ಅಕ್ಷಯಾನಂದವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೆ ದಾಂಪತ್ಯಧರ್ಮ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು. ಕಾಮದ ಕಾಡನ್ನು ದಾಟಿದ ತರುವಾಯ ಶರಣಸತಿ, ಲಿಂಗಪತಿಯ ಭಾವ. "ಸತಿ ಭಕ್ತೆಯಾದರೆ ಹೊಲೆ ಗಂಜಲಾಗದು. ಪತಿ ಭಕ್ತನಾದರೆ ಕುಲಕ್ಕಂಜಲಾಗದು. ಸತಿ ಪತಿಹೆಂಬ ಅಂಗಸುಖ ಹಿಂಗಿ ಅಂಗವೇ ಪತಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಸತಿಗೆ ಪತಿಯುಂಟೆ? ಪತಿಗೆ ಸತಿಯುಂಟೆ? ಪಾಲುಂಡು ಮೇಲುಂಬರೆ, ಗುಹೇಶ್ವರಾ."

ನೀಲಾ ನೀಲಾ ! ಆ ಮಾಲೆ ಶೀಲನಿಗೆ ಅಲಂಕರಿಸು. ಶೀಲಾ ಆ ಮಾಲೆ ನೀಲಳಿಗೆ ಅಲಂಕರಿಸು.

[ಹೂ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕಳಾವತಿಯು ಬಂದು ಇಬ್ಬರ ಕೈ ಹಿಡಿಯುವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಭಟರೊಂದಿಗೆ ಮಂಚಣ್ಣನು ಆತುರ ದಿಂದ ಬರುವನು.]

కళా అన్నా నీ ఆట మాత్రం ఎవరికీ తెలియదు.... ఇహ ముహూర్తం దగ్గర యితే, శుభకార్యం జరగనీ.

బసవ ముహూర్తం ! పిచ్చితల్లి!

వచనం

మనవార లొప్పుకొన్న శుభలగ్న మ్మనుడయ్యా
రాశికూట ఋణ సంబంధము లుండెనని చెప్పరయ్యా
చంద్రబలం తారాబల ముండెనని చెప్పరయ్యా
రేపటికన్ననూ ఈనాడే లెస్సయని చెప్పరయ్యా
కూడల సంగమదేవుని పూజించిన ఫలము మీదయ్యా ॥

నీలా, ఆ పూలదండలను ఇద్దరికీ అందించు. (నీలాంబిక దండలిస్తుంది.) నీలా!శీల విశేషభారాన్ని వహించడమే వివాహం. ఈ వివాహం అత్యల్పమైన ఆనందానికై కాదు. అనంతానంతమైన ఆనందసాక్షాత్కారానికి. వ్యక్తికా నందంతో ఆర్యానందాన్ని సాధించడమే దాంపత్యధర్మం. మీ ప్రేమ కామపు కానను దాటిన తరువాత శరణసతి లింగపతి - వంగా రూపొందాలి. 'సతి భక్తురాలైతే వెలి కంజరాదు. పతి భక్తుడైతే కులానికి బెదరరాదు. సతిపతియను అంగసుఖం నీగి అంగమే పతియైన పిదప సతికి పతియున్నె ? పతికి సతియున్నె ? పాలుత్రావి పూరిమేయుదురే గుహేశ్వరా ?" అనలేదా మన ప్రభుదేవుడు.

నీలాం నీలా ఆ పూలమాలను శీలుని కంఠమలంకరింపజేయి. శీలా నీమాలతో నీలను బంధించు.

(పూమాలలు వేసుకొంటారు. కళావతి ఇరువురి చేతులను కలుపుతుంది. అంతలో ఆతృతగా రాజభటులతో మంచెన ప్రవేశిస్తాడు.)

ಮಂಚ ನಿಲ್ಲಿಸಿರಿ, ಆಗಕೂಡದು - ವಿವಾಹ ವಾಗಕೂಡದು. [ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಕೈ ಹಿಡಿದಿರುವ ದಂಪತಿಗಳದ್ನು ನೋಡಿ] ಯತ್ನವಿಲ್ಲ ಕೈ ಮೀರಿತು. [ಭಟರನ್ನು ನೋಡಿ] ಹೆರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡಿ. ತಡವೇಕೆ ? [ಬಂಧಿಸುವರು]

ಬಸವ ಏನಿದು ಮಂಚಣ್ಣಾ ?

ಮಂಚ ರಾಜಾಜ್ಞೆ. [ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಜಗದೇವ, ಮಾಚಿದೇವ ಕತ್ತಿಗೆ ಕೈ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಶಾಂತಿಯೆನ್ನುವರು. ಭಟರೊಂದಿಗೆ ಮಂಚಣ್ಣನು ಹೊರಡುವನು.]

ತೆರೆ.

— ಯರಡನೇ ಅಂಕ ಸಮಾಪ್ತಿ —

మంచ ఆపండి. ఈ వివాహం జరగడానికి వీల్లేదు. (ధైర్యంగా చేతులు కలిపి నుంచున్న నవదంపతుల్ని చూచి) ప్రయత్నమంతా చేయిజారింది. (భటుల్ని చూచి) హరళయ్య మధువరసుల్ని బంధించుకొని బయలుదేరండి. తడ వెందుకు ? (బంధిస్తారు.)

బసవ మంచెన్నా ! ఏమిటిది ?

మంచ రాజాజ్ఞ (ఆజ్ఞా పత్రమిస్తాడు. జగదేవ మాచిదేవులు కత్తులపై చేయివేయ బోతూంటె బసవన్నగారు శాంతిఅని ఆపుతారు. భటులు, బందీలతో మంచెన వెళ్తూండగా)

తెర

రెండవ అంకం సమాప్తం

ಮೂರನೇ ಅಂಕ

ಒಂದನೇ ನೋಟ

ಬಿಜ್ಜಳನ ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನ

[ಬಿಜ್ಜಳ ರಾಜನು ಮಧ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಸೀನನಾಗಿರುವನು. ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮಂಡಿಸಿರುವರು. ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಚಣ್ಣ ಪಂಡಿತರು ಕುಳಿತಿರುವರು. ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಜಗದೇವ ಮಾಚಿದೇವರು ಕುಳಿತಿರುವರು. ತೆರೆಯೇಳುವದು. ತೆರೆಯೆದ್ದಮೇಲೆ, ಭಟರು ಮಧುವರಸ ಹರಳಯ್ಯನವರನ್ನು ತಂದು ಒಂದುಕಡೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವರು.]

ಮಂಚ — [ಎದ್ದು] ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ! ಅಪರಾಧಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜ — ಆಗಲಿ. ಅದನ್ನು ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಿ.

ಬಸವ — ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತ. [ಎಂದು ಏಳವನು. ಮಂಚಣ್ಣ ಪಂಡಿತ ಬೆರಗಿನಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.]

ಮಂಚ — ಮಹಾರಾಜಾ ... .

ಬಿಜ್ಜ — ಮಂಚಣ್ಣ ! [ಎಂದು ನೆಟ್ಟನೋಟದಿಂದ ನೋಡಲು, ಮಂಚಣ್ಣನು ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವನು.]

ಬಸವ — ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ .... ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೇ .... ವಿಚಾರಿಸಿ ....

ಬಿಜ್ಜ — ಬಸವರಸಾ ! ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗ ವಾದರೇನು. ವಿಚಾರಣೆಯು ನಡೆಯಲಿ.

ಬಸವ — ಆಜ್ಞೆ. [ಮಧುವರಸಹರಳಯ್ಯನವರ ಕಡೆ ನೋಡಿ] ಹರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರೆ ! ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದಾಗದೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ನಿಯಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಧು — ಆ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಈ ಜೀವವೇ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಹರ — ಅಸತ್ಯವನ್ನರಿಯದ ನಾಲಿಗೆಯು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯುವದು.

ಬಸವ — ಸಂತೋಷ. ಇಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನೀವೇನು ಹೇಳುವಿರಿ ?

మూడవ అంకం

మొదటి దృశ్యం

బిజ్జలుని న్యాయాస్థానం

(రాజు బిజ్జలుడు మధ్యగా సింహాసనంపై ఆసీనుడై ఉంటే, కుడి ఎడమల మంత్రి బసవన్న, మంచన, పండితులు కూర్చొని ఉంటారు. మరో వైపు జగదేవ మాచిదేవులు కూర్చొని ఉంటారు. తెర లేస్తుండగా భటులు హర ళయ్య మధువరసులను తెచ్చి మరోవైపున నిలబెడతారు.)

మంచ (లేచి) మహాప్రభువులు నేరవిచారణ జరిపించాలి.

బిజ్జ కానివ్వండి. అది మహామంత్రులే ప్రారంభించనివ్వండి.

బసవ ప్రభువుల చిత్తం. (అంటూ లేస్తాడు. మంచన పండితుడూ ఆశ్చర్యంగా ఒకరినొకరు చూసుకొంటారు.)

మంచ మహారాజా....

బిజ్జ మంచనా (తీక్షణంగా చూడగా మంచన కూర్చొంటాడు.)

బసవ ప్రస్తుత సందర్భంలో మహారాజులే....విచారించి....

బిజ్జ బసవేశ్వరా పక్షపాతరహితులకు ఏ సందర్భ మైతేనేమి ? విచారణ జరిగనీ....

బసవ ఆజ్ఞ. (మధువరసు హరళయ్యలవైపు తిరిగి) హరళయ్యగారూ! మధు వరసుగారూ ! న్యాయస్థానపు గౌరవానికి భంగంరాకుండా ఆత్మసాక్షిగా సత్యమే పలకాలని న్యాయస్థాన నియమం.

మధు ఆ నియమానికి ఈ జీవనమే బద్ధమై ఉన్నది.

హర బొంకి ఎరుగని నాలుక - సత్యమే చెబుతుంది.

బసవ సంతోషం. మీ రీనాడు దోషులుగా న్యాయస్థానంలో నిలబడ్డారు. దీనికి మీరేమంటారు ?

ಮಧು ಈ ವಿ... ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ದುಡಿಕಿತೆಂಗು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಬಿನ್ನ ಯಿಸುವೆ.

ಪಂಡಿ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಅಪರಾಧಿಗಳದಲ್ಲ.

ಹರ ನಾವು ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲ.

ಬಸವ ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ನಿರಪರಾಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸ ಬಲ್ಲಿರಾ ?

ಮಧು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸ ಬಲ್ಲೆವು.

ಬಸವ ಮಹಾರಾಜರು ಚಿತ್ತಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. [ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.]

ಬಿಜ್ಜ [ಅಪರಾಧಿಗಳ ಕಡೆ ನೋಡಿ] ನೀವು ಹೇಳುವದನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮಧು ನ್ಯಾಯ ಪ್ರಭುಗಳು ! ನಮ್ಮ ಅಪರಾಧ ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸ ಬೇಕು. [ಬಿಜ್ಜಳನು ಪಂಡಿತನ ಕಡೆ ನೋಡಲು ಆ ಸೂಚನೆಯನ್ನರಿತ ಪಂಡಿತನು ಎದ್ದು]

ಪಂಡಿ ಮಧುವರಸಾ ! ನೀನು ನಾಲ್ಕುವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಗ್ರವರ್ಣದವ ನಾಗಿದ್ದು ಕೆಳಜಾತಿಗೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿಹುದಲ್ಲದೆ ....

ಮಾಚಿ [ದಿಗ್ಗನೆದ್ದು ಅಪಮಾನದ ನುಡಿ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇಂತಹ ನುಡಿಯು ಹೊರ ಬೀಳದಂತೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಗಳು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜ ಪಂಡಿತರೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ನೊವಾಗದಂತೆ ವಿಚಾರಣೆಯು ನಡೆಯಲಿ.

ಪಂಡಿ ಚಿತ್ತ. ನಿಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಜನಾದ ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗನಿಗಿತ್ತು ವರ್ಣಾಂತರವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವು ನಿಮ್ಮಮೇಲೆ ಮಂಡಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮಧು ಇದು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾರು ?

ಮಂಚ [ಎದ್ದು] ನಾನು ಕಲ್ಯಾಣರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಹಸ್ರಾರು ಪ್ರಜರು. [ಕಿಸೆಯಿಂದ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಜ್ಜಳಸಿಗಿತ್ತು] ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು ಮಹಾರಾಜಾ ! ಪ್ರಜರು ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಹದ ವಿನಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕರು ಸಭಾಮಂದಿರದ ಹೊರಗೆ ಕಾದಿದ್ದಾರೆ. ಅಪ್ಪಣೆ ಯಾದರೆ ಕರೆಸುವೆನು.

మధు ఈ విషయంలో న్యాయస్థానం తొందర పడ్డదని నమ్రతతో మనవి చేస్తున్నాను.

పండి న్యాయస్థానాన్ని ఆక్షేపించే అధికారం దోషులకు లేదు.

హర మేము దోషులం కాము.

బసవ అయితే మీ నిర్దోషిత్వాన్ని నిరూపించుకోగలరా ?

మధు నిస్సందేహంగా....

బసవ మహారాజా,.. చిత్తగించండి. (కూర్చొంటాడు.)

బిజ్జ (హరళయ్య మధువరసులవంక తిరిగి) మీరు చెప్ప దల్చుకున్నది చెప్ప వచ్చును.

మధు ప్రభువులు న్యాయస్వరూపులు. మా అపరాధమేదో నిరూపించవల సిందిగా కోరుతున్నాం. (బిజ్జళుడు పండితుని వంక చూడగా, ఆ సైగతో పండితుడు లేచి)

పండి మధువరసూ ! నాలుగువర్ణాలలోనూ.... శ్రేష్ఠమైన అగ్రవర్ణంవారైఉండి, తక్కువ జాతికి మతాంతరం పొందారు. పొందడమేగాక....

మాచి (ధిగ్గునలేచి) ఇది అవమానపు పలుకు. మరోసారి ఇలాంటి మాటలు అననివ్వకుండా న్యాయస్థానం చూడాలి.

బిజ్జ పండితార్యా. ఇతరులకు బాధ కలగకుండా విచారణ జరగనీ.

పండి చిత్తం. మధువరసూ, అగ్రజన్ములైన మీరు మీ కూతురును అంత్యజు డైన హరళయ్యగారి కుమారుని కిచ్చి పెళ్ళిచేసిన నేరం మీమీద మోప బడింది,

మధు ఇది అపరాధమని ఎవరు ప్రతిపాదించారు?

మంచ నేను... కల్యాణరాజ్యపు లక్షలాది ప్రజలు. (జేబులోని కాయితం తీసి బిజ్జలునికి ఇచ్చి) పరికించండి మహాప్రభూ. ప్రజ లీనాడు విచారించబడు తున్న అపరాధ నివారణార్థమై తమకు తీవ్రంగా మనవిచేసుకొంటు న్నారు. ఆనేకులు సభాద్వారం కాపుకాచి ఉన్నారు. సెలవైతే పిలి పిస్తాను.

ಬಿಜ್ಜ — ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತರೆ ! ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿರಿ. [ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವನು.]

ಪಂಡಿ — [ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದುವನು.]

ಶ್ರೀಮಾನ್, ಮಹಾರಾಜ, ನಿಶ್ಯಂಕಮಲ್ಲ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಭುಜಬಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶನಿವಾರಸಿದ್ಧಿ ಸುರ ಬಿಜ್ಜಳ ಭೂಪತಿಗಳ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಿನ್ನಪಗಳು.

ಮಹಾಪ್ರಭು !

ಮಹಾ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಇದುವರಿವಿಗೂ ಅನೇಕರನ್ನು ತಮ್ಮ ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯ ವಿದೆ. ಇಂದು ಆ ವೀರಶೈವವು ಮಧುವರಸನ ಮಗಳಿಗು ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗನಿಗು ವರ್ಣಾಂತರವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸನಾತನಧರ್ಮವೃಕ್ಷದ ಮೂಲ ಬೇರನ್ನೆ ಕಡಿಯಲು ಕೊಡಲಿ ಎತ್ತಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಣದವರು ಕೆರಳಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಹೀಗಾಗದಂತೆ ಧರ್ಮಪ್ರಭುಗಳು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಕ್ಷೋಭೆ ಯಾಗುವದು ಖಂಡಿತ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಮಂಡಲಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು, ಪಂಡಿತರಿಗು ಹಾಗೂ ಮಂಚಣ್ಣನವರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ನಾಡಿನ ಪ್ರಜರ ಈ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾರರೆಂದು ನಂಬಿರುವ

ಇತಿ,

ತಮ್ಮ ಸನಾತನ ಪ್ರಜಾಮಂಡಳಿ.

ಕಲ್ಯಾಣನಗರ.

ಬಿಜ್ಜ — ಮಧುವರಸ - ಹರಳಯ್ಯನವರೆ ! ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಮುಖಪ್ರಜಾಮಂಡಲಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮಮೇಲೆ ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರವೇನು ?

ಮಧು — ಪರಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಲ್ಲದ ಜನರ ಬಿನ್ನಪಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಪ್ರಭುಗಳು ಗಮನ ವೀಯಲಾರರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. - ಇದು ವರ್ಣಾಂತರ ವಿವಾಹವಲ್ಲ.

ಹರ — ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ ವಿಲ್ಲ.

ಮಂಚ — ಹೊಲೆಯ - ಹಾರುವರ ವಿವಾಹ ವರ್ಣಾಂತರವಲ್ಲವೋ ?

బిజ్జ అనవసరం - పండితారాధ్యా, లేఖ చదవండి. (కమ్మను ఇస్తాడు.)

పండి (కాయితం తీసుకొని చదువుతాడు)... శ్రీమాన్ మాహారాజ, నిశ్శంక మల్ల త్రిభువనమల్లి భుజబలచక్రవర్తి శనివారసిద్ధి సురబిజ్జలభూపాలుని పాదారవిందములకు వందించి మీ ప్రజలు అంటే కల్యాణరాజ్య ప్రజానీకం చేసుకొను విన్నపాలు.

మహాప్రభూ

మహామంత్రులైన శ్రీ బసవన్నగారు అనేకులకు వీరశైవమత దీక్షనిచ్చి వారిని వీరశైవులన్నూ చేసిఉన్నారు. ఆ విషయం ప్రభువుగారికి వేద్యమయ్యే ఉన్నది.

నేడు ఆ వీరశైవం మధువరసు బిడ్డకూ హరళయ్య కొడుక్కూ వర్ణాంతర వివాహంచేసి సనాతన ధర్మవృక్షంయొక్క కూకటివేళ్లనే నరికివేయడానికి గొడ్డలి యెత్తింది.

ఇందువలన రాజ్యమందలి అన్నివర్ణాలవారూ రెచ్చిపోయి ఉన్నారు. జరిగిన అపరాధానికి తగు శిక్ష విధిస్తూ, ఇకముందిలాంటివి జరగకుండా ప్రభువులు చూడాలి. అలా జరుగనినాడు ప్రజాసంక్షోభం సంభవించడం తథ్యం. మా ప్రజామండలి పక్షాన మా అభిప్రాయాలు తెలుపడానికై పండితులవారికీ, మంత్రి మంచనగారికీ అధికారం ఇవ్వబడినది.

ఇట్లు ప్రజావత్సలురైన ప్రభువులు దేశప్రజలను ఈ విపత్తు నుంచి కడతేర్చగలరని నమ్మిన సనాతన ప్రజామండలి, కల్యాణ నగరం.

బిజ్జ మధువరసయ్యా - హరళయ్యా రాజ్యపు ప్రముఖప్రజామండలిచే మీ మీద ఆరోపింపబడిన నేరానికి మీ సమాధానం ?

మధు మహాప్రభువులు నిష్పక్షపాతులనీ, కొందరు మతదురహంకారుల, ధూర్తుల విన్నపాలకు చెవులొగ్గరనీ నమ్ముతున్నాము. ఇది వర్ణాంతర వివాహం కాదు.

హర అందుచేత ఇ జరిగినదాంట్లో ఆవగింజంత అపరాధమూ లేదు.

మంచ మాల - బ్రాహ్మణ వివాహం వర్ణాంతరం కాదా ?

ಮಧು ಪೊಲೆಯ ಹೊಲೆಯನಾಗಿಯೂ - ಹಾರುವ ಹಾರುವನಾಗಿಯು ಇದ್ದಾಗ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಲಗ್ನ ಸಮ್ಮಂಧವಾದರೆ ಅದು ವರ್ಣಾಂತರ ವಿವಾಹ. ಆ ಹೊಲೆಯ–ಹಾರುವರಿಬ್ಬರು ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿ ಒಂದೇ ಮತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಲಗ್ನವಾದಲ್ಲಿ ಅದು ಸವರ್ಣ ವಿವಾಹವಾಗುದಲ್ಲದೆ, ವರ್ಣಾಂತರವಿವಾಹ ವಾಗಲಾರದು.

ಹರ ಕಾರಣ. ನಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಾವಿಬ್ಬರು ವೀರಶೈವ ರಾದ ಮೇಲೆಯೇ ವಿವಾಹ ವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಲಾರದು.

ಪಂಡಿ ನೀವು ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಲು ಕಾರಣ ?

ಜಗ ಇದು ಅಸಂಗತ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಮಂಚ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಾತನಾಡುವದು ಅಸಂಗತ

ಬಸವ ನ್ಯಾಯಪ್ರಭುಗಳ ಸನ್ನಿಧಿ ಯೆಂಬುದು ಉಭಯರು ಗಮನಿಸ ಬೇಕು. [ಇಬ್ಬರು ಕೂಡುವರು.]

ಪಂಡಿ ನೀವು ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದು ವಿವಾಹದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲವೆ ?

ಮಧು ಅಲ್ಲ.

ಪಂಡಿ ಇರಲಿ. ನಿಮ್ಮಮಗಳು, ಮತಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಹರಳಯ್ಯನಮಗ ಶೀಲವಂತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಮಧು ಇರಬಹುದು. ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ಅಪರಾಧವೆ ?

ಪಂಡಿ ಅಹುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕನ್ನೆಯು ಅಂತ್ಯಜನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಡೆಂದರೆ ಧರ್ಮ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ ? ಇದು ಅಪರಾಧವಲ್ಲವೆ ?

ಮಧು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯೇನಾಗಬಲ್ಲದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕನ್ನೆಯು ಅಂತ್ಯಜ ವರನನ್ನು ಲಗ್ನವಾದಳೆ ?

ಪಂಡಿ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮಗಳ ಇಚ್ಛೆಗಾಗಿ ತಾವು ಮತಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಲಗ್ನವಾದದ್ದು. ಅದುಬಲ್ಲೆ .... ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಾವು ವೀರಶೈವದೀಕ್ಷೆ ಗೊಂಡದ್ದು ಮಗಳ ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತಲ್ಲವೆ ?

మధు మాల మాలగానూ, బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణ్యంగానూ ఉన్నప్పుడు వారిద్దరి మధ్య సంబంధా లేర్పడితే అది వర్ణాంతరవివాహ మౌతుంది. అంతేకానీ, ఆ మాల బ్రాహ్మణులిద్దరూ మతాంతరం పొంది, ఒకటై జరిగిన వివాహం అది సవర్ణమూ సువర్ణమూ ఔను. వర్ణాంతర మని పించుకోదు.

హర మే మిద్దరం మా మతాన్ని వదలి దీక్షపొంది వీరశైవులమయిన పిదపే వివాహమైనది కనుక నేరానికి పాల్పడినట్లు కాదు.

పండి మీ మతాంతర పరివర్తనకు కారణం ?

జగ ఇది అనవసరమైన, అసంబద్ధమైన ప్రశ్న.

మంచ ప్రస్తుత ప్రసంగంలో నీవు మాట్లాడడం అనవసరమూ అసంబద్ధమున్నూ.

బసవ ఇది న్యాయప్రభువుల కొలువని మీరిద్దరూ గమనించాలి. (లేచిన ఇద్దరూ కూర్చొంటారు.)

పండి మీరు మతాంతరదీక్ష పూనడం వివాహకారణంగానే కదా ?

మధు కాదు !

పండి సరే ! మీ అమ్మాయి మతాంతరం పొందకముందే హరళయ్య కుమారుడు శీలవంతుని ప్రేమించి ఉండలేదా ?

మధు ఉండవచ్చును. ప్రేమించడం నేరమా ?

పండి ఆహా ! ఒక బ్రాహ్మణకన్య అంత్యజుణ్ణి ప్రేమించడమన్నది ధర్మ విరుద్ధం కాదా ? ఇది నేరం కాదా ?

మధు ప్రేమించినంత మాత్రాన ఏమి జరిగేను ? ప్రేమ అనేది హృదయ సంబంధి. రాచకన్యయైన రుక్మిణి యాదవుడైన శ్రీకృష్ణుని ప్రేమించ లేదా ? పెళ్లాడలేదా ? పురాణాలు వెదికితే ఇట్టి వెన్ని చూడలేము ! వాటికి రాని దోషం నేటి వీరి ప్రేమకెలా దాపురించింది?

పండి ఓహ్ ! ఆగమాలకు అడ్డపాతరవేసి, వేదాలను వెక్కిరించి, పురాణాలను పూడ్చిపెట్టిన వీరశైవం నేడు పురాణాలను ఉదాహరిస్తోందేమి ? మధు వరసూ, నీవు చెప్పిన శ్రీకృష్ణుడే "చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం" అని చెప్పి గీతాచార్యుడు కాలేదా ? ఇప్పుడు జరిగింది వర్ణసంకరం కాదా?

ಮಾಚಿ [ಎದ್ದು] ತಮ್ಮಿಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗು ವುದಿಲ್ಲ. ದೀಕ್ಷೆಯಾದ ತರುವವಾಯ ವಿವಾಹವಾದರೆ, ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದರೆಂದು ಹೇಳುವದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ.

ಪಂಡಿ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ದೀಕ್ಷೆಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಸ್ಪರರು ಸತಿಪತಿಗಳಂತೆ ಪ್ರೇಮಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿ ಮರುದಿನವೇ ಲಗ್ನವಾದ ರೆಂದಮೇಲೆ, ಲಗ್ನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದೀಕ್ಷೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿದೆ?

ಮಾಚಿ ನಿಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ತಪ್ಪಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೀರಶೈವದೀಕ್ಷೆಯು ಇಂತಹ ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗವೇ ಪತಿ ಯಾಗಿ ಶರಣನೇ ಸತಿಯಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಸಾರ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದು ವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಲೋಕ ಸಂಸಾರದಂತೆ ವೀರಶೈವರ ಬಾಳು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿ ಗಳನ್ನ ಪ್ರೇಮಿಸುವ ತತ್ವವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಸತಿಪತಿಗಳ ಕಾಮುಕ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಪ್ರೇಮತತ್ವಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಧುವರಸರು ವೀರಶೈವ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರಲ್ಲದೆ, ನೀವು ಹೇಳುವ ಅಲ್ಪಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ.

ಪಂಡಿ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ನೀವು ಹೇಳುವ ಧರ್ಮತತ್ವವು ಮಧುವರಸರ ಮತ ದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆ ? ಮಧುವರಸರಂದರೇನು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ? ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ

హర గీతలోని మాట పూర్తిచేయరేమి స్వామీ? మానవ వర్ణవిభాగం పుట్టుకతో కాదనీ, గుణకర్మలచేత నేనని అన్నదీ ఆ గీతాచార్యుని పలుకే సుమా. అయినా ఇప్పుడు వర్ణసంకర మెక్కడ జరిగింది? పెళ్లి జరిగింది వీరశైవ దీక్షతీసుకొన్న తరువాతనే గదా! మరి బ్రాహ్మణకన్య అంత్యజుని పెళ్లాడిన మాటేలేదు గదా!

పండి లేదు నిజమే. ఆ ప్రేమికుల ఇష్టంమీదే మతాంతరం పొంది ఆ పిమ్మట పెళ్లి జరిపించారు. అది తెలుసును. అంటే మధువరసయ్యగారు వీరశైవమతదీక్ష పూనడం కూతురి పెండ్లి గురించే అని నిశ్చయంగా తేలింది కద! వివాహభావన దీక్షకు పూర్వమే కనుక అది నేరం. ఎందుకంటే దోషమే కాదు, దోషభావనా నేరమే! మరి నేరము శిక్షార్హం కదా!

మాచి మీ ఇష్టం వచ్చిన నిర్ణయాలు తీసికొంటే మాత్రం అపరాధం నిర్ధారమైనట్లా! దీక్ష పిదప జరిగిన పెళ్లికి, పెళ్లికే దీక్ష పట్టారనడం అసమంజసం. ఆధర్మం.

పండి అదెట్లు మాచిదేవా? దీక్షకు పూర్వమే పరస్పరము ప్రేమించుకొని తరువాత దీక్షపొంది, ఆ మర్నాడే పెళ్లాడితే పెళ్లికోసమే దీక్ష అంటే తప్పేమున్నది? దీక్షానంతర వివాహానికి, అంతకుముందటి ప్రేమయే మూలమని తేలిందిగా!

మాచి మీ దృష్టికి అందులో తప్పులేకపోవచ్చు. అయితే వీరశైవ దీక్ష యిట్టి కాముక దృష్టితో కూడి ఉండదు. ఇక్కడ వివాహం కేవలం స్త్రీ పురుషుల వైయక్తిక కామేచ్ఛాపరిపూర్ణతకు మాత్రమే అవలంబనం కాదు. "శరణుసతి - లింగపతి" అనేపవిత్రభావనతో నిండి, సమాజంలో ప్రతి సభ్యుణ్ణి ప్రేమించే తత్త్వప్రతిపాదక మది. అట్టి ప్రేమతత్త్వ వికాసానికై మధువరసుగారు వివాహదీక్ష పొందారేకానీ మీ రూహించిన అల్పకారణానికై కాదు.

పండి మాచిదేవా! మీరు వివరించిన ధర్మతత్త్వం మధువరసుగారి తొల్లిటి వైదికమతంలో లేదా? మధువరసులంటే అంత తెలివిలేనివారా ఏమి?

ವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತವರು. ದೊಡ್ಡ ವಂಶಜರು, ಹಾಗು ಕೀರ್ತಿವಂತರು. ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠಾಗರಿಷ್ಠರು. ಅರಸರೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಕೋಟ್ಯಾದೀಶ್ವರರು. ನಾನು ತಿಳಿದಂತೆ - ಅದೇಕೆ ಯಲ್ಲರು ತಿಳಿದಂತೆ ವೀರಶೈವವೆಂದರೆ ಉರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು - ಇಂದು ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಮತಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಯಾವಕಾಲ ಕ್ಕೇನಾಗಬಲ್ಲುದೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಮಹಾರಾಜಾ ! ನಾ ನಿನ್ನು ವಾದಿಸುವ ದೇನು ಇಲ್ಲ. ಯಲ್ಲವನ್ನು ಮಧುವರಸರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವಶರಣರು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಲಾರರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಹರಳಯ್ಯನ ವಿಚಾರ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದು ವರ್ಣಾಂತರವಿವಾಹ, ಜಗತ್ತಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯೆಂಬ ತೆರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಆಕ್ಷೆಪಣೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ದ ರೆ ಅರಿಯದವರನ್ನು ಹಾಗು ಅರಿತವರನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಲ್ಕಿಸಿ ಮಾಯಾಜಾಲದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಮತಾಂತರ ಗೊಳಿಸುವದು, ವರ್ಣಾಂತರವಿವಾಹ ಗೈವುದು ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮದ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಸಿಬಳಿದಂತಾಗುವದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಕುಂದಾಗದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು ಕರ್ತವ್ಯ. ಇದು ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧ. ಇದರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತ. [ಕೂಡುವನು.]

ಮಂಚ [ಎದ್ದು] ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಾಜನರ ಬಿನ್ನಪವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲ ವೇಳುವದು. ಇಂದಿನದನ್ನೆ ಅನೇಕರು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೊಲೆ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿ ಕುಲಗೆಟ್ಟು ಕಟ್ಟೆಲ್ಲದಂತೆ ವರ್ತಿಸ ಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯರು ಮ ತಾ ಂ ತ ರ ಹೊಂದಿದರೆ ಅವರ ವಂಶಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿಯೇ ಬಂದ ಆಚಾರಗಳು, ಕೀಳು ಮೇಲುಗಳು ಅಳಿಯಲಾರವು. ಇಂದಿನದು ಸಹಿಸಲಾರದ ಅಪರಾಧ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರ ಕ್ಷಿ ಸು ವ ಹೊಣೆಗಾರಿಗೆ ಯುಳ್ಳ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳೇ ಇಂತಹ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆಂದರೆ ನಾಡಿನ

ధర్మసూత్రాలు, చక్కగా ఎఱిగినవారు, ఉన్నతవంశసంజాతులు, కీర్తిగన్నవారు, తమ తొల్లిటి ధర్మంలో నిష్ఠాగరిష్ఠులు, అరసు బిరుదు గొన్న కోటీశ్వరులు. అంతెందుకూ? అందరికీ తెలిసినట్లు వీరశైవ మంటే రెచ్చిపోయేవారు. అంట్లాంటి వీరు నేడు తమకూతురి గురించి మతాంతరం పొందారు. ఏ కాలానికి ఏమి జరుగనున్నదో? ఎవరు తెలుసుకోగలరు! మహారాజా మేమింక వాదించేందుకేమీ లేదు. "నా విష్ణుం వృథివీపతిః" అన్నది వేదవాక్కు. ఆ విష్ణువే ఏర్పరచిన వర్ణాశ్రమ ధర్మాల్ని ఉల్లంఘించి వీరు ఘోరమైన తప్పు చేశారు.........మధువరసుగారి మౌనం మా వాదననంగీకరించినట్లు తెలుపుతోంది. ప్రవరఖలు బొంకాడరన్న కీర్తిని నిలుపుకొన్నారు. ఇక హరళయ్యను విచారించేపని లేదు.

ఇది నిస్సందేహంగా వర్ణాంతర వివాహం. లోకపు కళ్ళకు "వీరశైవదీక్ష" అనే తెర దించారు. వీరశైవం పావనమూ, పునీతమూ కావచ్చును. దీనిపై మా ఆక్షేపణ లేదు. కానీ తెలియనివారూ, తెలిసినవారూ సంకట స్థితిలోపడే మాయాజాలం విసిరి ఈ రీతిగా మతాంతరాలు పొందటం, పెండ్లిచేయటం వర్ణాశ్రమధర్మాల ముఖానికే మసిపూసినట్లే గదా! వర్ణాశ్రమరక్షణకే కంకణం ధరించిన ప్రభువులకు తమ కర్తవ్యం గూర్చి చెప్పేపని లేదు. జరిగింది క్షమింపరాని నేరం. ఇక తమ చిత్తం (కూర్చొంటాడు.)

(లేచి) అంతేకాదు మహారాజా. రాజ్యప్రజలవిన్నపం సరకుసేయని పక్షంలో భయంకరాందోళనలు ప్రారంభం కావచ్చును. ఈ అనాచారాన్నే అనుసరించి మాల-మాదిగా మొదలుగా అందరూ జాతికులభ్రష్టులై స్వైరవర్తనులై మనవచ్చును. మనుష్యులు మతాంతరం పొందినంతనే తరతరాలుగా వస్తూన్న ఆచారాల మేలుకీళ్లు ఒక్కపాటిగా మాయం కావు. ఈ ఆచార అనాచారాల సంఘర్షణలో మొదట భగ్నమయ్యేది ప్రశాంతి. ఆ పిమ్మట బలి ప్రజలది. ప్రభూ, నేటి దోషం సహింప

ದುರ್ದೈವ. ಪ್ರಭುಗಳು ನಮ್ಮ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಬಾರದಾಗಿ ಪ್ರಜಾಮಂಡಲಿಯು ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಇವರು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಪಾತ್ರರು. [ಕೂಡುವನು.]

ಬಿಜ್ಜ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಬಸವಣ್ಣನವರೆ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವೇನು ?

ಬಸವ [ಎದ್ದು] ಮಹಾಪ್ರಭು! ತತ್ವದ ಅಪಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಬಿಜ್ಜ ಅಂದರೆ ?

ಬಸವ ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವೀರಶೈವದೀಕ್ಷೆ ಯೆಂದು ಕಂಚಿತರು ಮಂಡಿಸಿದ ಅರ್ಥವು ವೀರಶೈವ ತತ್ವದ ಅಪಾರ್ಥ, ಅಪಹಾಸ್ಯ.

ಬಿಜ್ಜ ಹಾಗಾದರೆ ಮಧುವರಸ ಹರಳಯ್ಯಗಳು ನಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ತಮ್ಮ ಅಭಿಮತವೆ ?

ಬಸವ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ.

ವಚನ

ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಲಕ್ಷಣವ ನೆರಸುವರೆ? ಲಿಂಗ ದೇವನ ಪೂಜಿಸಿ ಕುಲವ ನರಸುವರೆ ? ಅಯ್ಯಾ! ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ ಭಕ್ತ ಕಾಯ ಮಮಕಾಯ ವೆಂಬುದಾಗಿ.

ಮಂಚ ನ್ಯಾಯ ದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳು ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಬಾರದು.

ಬಸವ [ಮಂದಹಾಸ ವಿಷಾದದಿಂದ] ಮಂಚಣ್ಣನವರೆ! ಈ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಪಾತದ ಕಲಂಕವನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾರೆ. ಹಾಗು ಆ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಾಸನವು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮಹಾಗೌರವಕ್ಕೆ ಗರ್ವಿಸಲಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿ ಭೃತ್ಯರ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮುಳ್ಳು ಮೊನೆಯಷ್ಟು ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯಲಾರೆ. ಮಹಾ ಸನ್ನಿಧಿಯು ಕೂಡಾ ನಾನು ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದಲ್ಲಿ ....

రానిది, క్షమించరానిదీ. రాజ్యవ్యవస్థనూ, రాజ్యాంగాన్ని కాపాడే మహత్తర బాధ్యత వహించిన మహామంత్రులే ఆ అపరాధానికి చేయూత నిచ్చి, స్వయంగా ఈ పనికి పాల్పడినారంటే అది కేవలం ఈ రాజ్యపు దురదృష్టం. ప్రభువులు మా మనవిని నిర్లక్ష్యం చేయరాదని ప్రజా మండలి ప్రార్థిస్తున్నది. ఈ నేరస్థులు శిక్షకు పాత్రులు. (కూర్చొంటాడు.)

బిజ్జ మహామంత్రి బసవన్నగారూ; ఈ విషయమై తమ అభిప్రాయమేమి ?

బసవ (లేచి నిర్లిప్తంగా) ప్రభూ, తత్త్వమే అపార్థానికి గురిఅయింది.

బిజ్జ అంటే ?

బసవ వివాహార్థమే వీరశైవదీక్ష అని పండితులవారూ మంచనగారూ ప్రకటించిన అర్థం వీరశైవ సిద్ధాంతాల అపార్థం, అపహాస్యం.

బిజ్జ అయితే మధువరసూ హరళయ్యలు నిరపరాధులనే మీ అభిప్రాయమా ?

బసవ నిస్సందేహంగా !

వచనం

పట్టముకట్టిన పిదప లక్షణము లెంచుదురే ?
లింగదేవు పూజించి కులము లెన్నుదురె ?
అయ్యా కూడల సంగమదేవా !
భక్తకాయం మమకాయమని యుండ ॥

మంచ న్యాయనిరూపణలో సమదర్శిత్వం ప్రదర్శించిన మహామంత్రులు పక్షపాతం పూనరారు.

బసవ (విషాద మందహాసాలతో) మంచనగారూ ! ఈ మహామంత్రి పీఠానికి పక్షపాతకళంకం ఆపాదించలేను. అంతేకాదు ఈ పదవికి, పీఠానికి, సింహాసనం చెల్లించే గౌరవానికి గర్వించనూ లేను. స్వామి-భృత్య సంబంధానికి సూదిమొనంత కూడ తప్పి నడువలేను. మహాప్రభువుల అభిప్రాయమూ నేను పక్షపాతినన్నదే అయితే........

ಬಿಜ್ಜ — ಬಸವರಸಾ ! ತಡೆ. ಮುಂದಿನ ನುಡಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸಲಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ತತ್ವವು ಎಂತಹುದೇ ಇರಲಿ, ಇಂದು ಆ ತತ್ವವು ಪ್ರಜಾಂದೋಲನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು.

ಬಸವ — ತತ್ವದ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯದಿದ್ದಾಗ ಇಂತಹ ಆಂದೋಲನೆಗಳು ಅನರ್ಥವಾಗುವದು ನಿಜ. ಅದರ ಅರಿವಿದೆ. ಆದರೆ ತತ್ವದ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಸಾರುವಾಗ ಎದುರಾದ ಇಂತಹ ಆಂದೋಲನೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲೇ ಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜ — ಬಸವರಸರೆ ! ನೀವು ತತ್ವದ ಭಕ್ತರು. ನಾವು ಪ್ರಜಾಭಕ್ತರು. ಏನಾದರೂ ಪ್ರಜಾಂದೋಲನೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ತತ್ವವನ್ನು ಸಾರಬೇಕೆಂಬುವವರು ನೀವು. ಪ್ರಜಾಂದೋಲನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದವನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶ ಬೀರಬೇಕೆಂಬುವವರು ನಾವು. ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮಾರ್ಗವು ಇಂದು ಕವಲೊಡೆಯಿತು. ಇಂದಿನ ನಿಮ್ಮ ಕೃತಿಯಿಂದ ಕೆರಳಿ ಕೂಗುವ ಲಕ್ಷಾಂತರಪ್ರಜೆರ ಕೂಗನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಶಾಸನಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧನಾದ ನಾನು ಕೇಳಿಯೇ ತೀರಬೇಕು.

ಮಾಚಿ — ಮಹಾಪ್ರಭು ! ನಾವು ಕೂಡಾ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜರೆ. ನಮ್ಮ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದರೆ ಆಂದೋಲನ ವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ ? ಪ್ರಜಾನುರಾಗಿಗಳಾದ ದೊರೆಗಳು ಇತ್ತಕಡೆಗೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜ — ಮಾಚಿದೇವಾ ! ನಿಜ. ನಿಮ್ಮ ಮನವಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರೆನಾದರೂ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರ ದೂರನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ರಾಜಧರ್ಮವು ನಿರಾಕರಿಸಲಾರದು. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸಲೇ ಬೇಕು.

బిజ్జ బసవరాజా ! ఇక చాలు. ముందరిమాటలు నే వినలేను. కానీ మీ తత్త్వం ఎంతో విచారపూర్ణంగా ఉన్నదైనా నేడు విమర్శకు గురిఅయి ప్రజాందోళనకు కారణమైనది.

మంచ ఈ ప్రజాందోళనం కేవలం వాక్ప్రకటనతో ఆగదు ప్రభూ. తరతరాల కట్టుబాట్లు విచ్ఛిన్నం చేశారన్న కోపంతో ప్రజావెల్లువ ఉప్పెనలాగా ముందుకు వస్తోంది. కట్టుతప్పిన ఉప్పెన ఫలితం ఊహ చేయడానికే భయంవేస్తోంది. రాజ్యంలో ప్రజాందోళన క్షణక్షణానికీ పెరుగుతున్న సూచనలు దృష్టమౌతున్నవి.

బసవ సత్య తత్త్వం అపార్థానికి గురియైననాడు, ఇట్లాంటి ఆందోళనల, అనర్థాలు కలుగడం తథ్యం. అదినాకుతెలుసు. అయితే ఆదర్శతత్త్వపు సత్యాన్ని విశ్వానికి చాటేటప్పుడు, ఎదురయ్యే ఇట్టి పరీక్షలకు జంకక ఎదురించవలసి ఉంటుంది.

బిజ్జ బసవనగారూ మీరు తత్త్వానురక్తులు, మేము ప్రజాహిత రక్తులం. ఎన్ని ప్రజాందోళలనయినా నొక్కి-పట్టి తత్త్వసత్యాన్ని చాటగోరేవారు మీరు. సంక్షోభానికి కారణమై, శాంతికాసారంలో రాళ్లువేసి కలచే దోషులను దండించి, వర్ణాశ్రమధర్మాల్ని, వాటిని అనుసరించేవారినీ కాపాడే బాధ్యత వహించి శాంతిసౌఖ్యాలతో పాలనచేయవలసిన వారంమేము. ఈనాడు మన ఇర్వురి ఎదుటనున్న దారి చీలిపోయినది. ఏమయినా ఎంత ప్రియమయినా నేటి ఈ కృతితో రెచ్చిపోయిన లక్షలాదిజనుల కేకలను రాజశాసనబద్ధులమై మేము వినితీరవలసి యున్నది.

మాచి మహాప్రభూ. మేమూ మీ ప్రజలమే. మా మనవిని లెక్క-చేయనినాడు మాత్రం ఆందోళన జరగదా ? ప్రజానురక్తులైన ప్రభువులు మమ్మల్నీ చిత్తగించాలి.

బిజ్జ నిజమే మాచిదేవా ! మీ మనవినీ త్రోసి రాజనలేనుగానీ, రెండు పరస్పర విరుద్ధాలైన ఆందోళనలు లేచినపుడు, బహుసంఖ్యాకుల ఆరోపణను రాజ్యధర్మం ఎన్నటికీ నిరాకరించ జాలదు. అందువలన అపరాధులకు శిక్ష విధించి తీరవలసి ఉన్నది.

ಜಗ [ದಿಗ್ಗನೆದ್ದು] ಅಸಂಭವ - ಮಹಾರಾಜಾ ....

ಬಸವ [ತಡೆದು] ತಡೆ ಜಗದೇವಾ ! .... ಮಹಾರಾಜಾ ! ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರೆಂಬ ಅಲ್ಪ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜ್ಯಶಾಸನವು ಮುಂದು ವರಿಯುವದಾದರೆ ಸತ್ಯತ್ವದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯು ರಾಜಧರ್ಮಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲ ? ವಿಶ್ವದ ಮಾನವವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ ವಾದ ತತ್ವವನು ಮಾನವಾಧೀಶರಾದ ತಾವೇ ಯೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಾರು ? ಹಾಗು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಬೋಧಿಸುವವರಾರು ! ಧರ್ಮಪ್ರಭು ! ತತ್ವದ ಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಜೆ ಯಿದೆ. ಪ್ರಜೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ವ ವಿದೆ ಈ ನಿಕಟಸಂಬಂ ಧವನ್ನು ಶಾಸನದಿಂದ ಬೋಧಿಸುವುದೇ ರಾಜಧರ್ಮ .... ಮಹಾ ರಾಜಾ – ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಪರಾಧವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಾದರೆ ಮಂತ್ರಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ರಾಷ್ಟ್ರಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರ ಹೇಳ ಬಲ್ಲೆ. ಇದು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಥಮಾಪರಾಧ ಹಾಗು ಅಲ್ಪಾ ಪರಾಧ "ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ" ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಅರಿತ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.

ಬಿಜ್ಜ ಬಸವರಸರೆ ! ನನಗಾಗಿ ನಾನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುವದಿಲ್ಲ – ಪ್ರಜರಿಗಾಗಿ ಪ್ರಜರ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಆಳಿಕೆ ಇದೆ. ಇಂದು ಪ್ರಜರ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಿಯಾದಲ್ಲಿ ... . ಬಸವಣ್ಣನವರೆ ! ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮ ವಿದೆ. ರಾಜಧರ್ಮವು ಬಹು ಕಠೋರವಾದದು .... ಪ್ರಜಾಂದೋಲನೆಯು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಾವು ಕೈಸೀಡಿದಲ್ಲಿ ಸಂಗಮನಾಣೆ ಯಿದೆ.

జగ (ఆసనం నుండి దిగ్గున లేచి) అసంభవం మహారాజా....

బసవ ఆగు జగదేవా....మహారాజా బహుసంఖ్యాక - అల్పసంఖ్యాక వర్గాలనేదే ముఖ్యంగా భావిస్తే - అంటే రాజ్యశాసననిర్ణయాలు కేవలం సంఖ్యా బలంమీదే ఆధారపడి ఉంటే, సత్యనిరూపణబాధ్యత రాజధర్మానికి లేదన్నట్లేకద : సమస్త విశ్వమానవ వర్గశ్రేయోదాయకమైన తత్వాన్ని మానవాధీశులైన తామే మన్నన సేయక తిరస్కరించినపుడు, అర్థం గ్రహించీ ఆచరింప వెనుదీసిననాడు ఇక ఆ తత్వాన్ని అర్థం చేసుకొనే దెవరు ? వివరించి అమాయకులకు తెలిపేవా రెవరు? ధర్మప్రభూ.... తత్త్వమందే ప్రజాక్షేమ మున్నది. ప్రజలందే తత్త్వ మున్నది. ఈ పర స్పరనికటసంబంధానుసంధానమే రాజధర్మం.

మహారాజా, దీనికి విరుద్ధంగా నీలలోచనా శీలవంతుల వివాహం నేరమనే మీరు ర్ణయించే పక్షంలో, మంత్రి స్థానంనుండి, నేను రాజ్య హితార్థమై ఇంతమాత్రం చెప్పగలను.

ఇది న్యాయాలయానికి వచ్చిన తొలి అపరాధం, స్వల్పమైనది. "దయయే ధర్మమునకు మూలం" అనే సత్యాన్ని గుర్తించిన మహా ప్రభువులు, అపరాధులను క్షమించవలెను.

బిజ్జ బసవన్నగారూ మేమీ రాజ్యపాలనభారం వహించింది కేవలం మా కోసం గాదు. ప్రజలకు, ప్రజల సుఖశాంతులకు ఆలంబన కావడమే మా పాలనలక్ష్యం. ఈనాడు ప్రజలసుఖశాంతులకు భంగం వాటిల్లింది. బసవన్నగారూ దోషులను నిర్లిప్తతతో దండింపక తప్పదు. మీయందు మా కపారమైన ప్రేమ ఉన్నది. మీ వ్యక్తిత్వంపై, భావాలపై మిక్కిలి గౌరవమూ ఉంది. రాజశాసనపు పరిధిలో మీరు తెచ్చిన మార్పులను హర్షించాము; సమర్థించాము. నేడు - ఈ వర్ణాంతర వివాహం సమంజ సమా కాదా ? అన్న ప్రశ్న అంత ముఖ్యమైనది కాదు. నిశ్చయంగా ఇది సనాతన సంప్రదాయాల్ని విరోధిస్తున్నది. ఇదే మన్నింపబడితే రాగల పరిణామాలు భయంకరంగా కన్పిస్తున్నాయి.

[ಈ ಆಣೆಯಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಗಂಭೀರ ವಿಷಾದದಿಂದೆದ್ದು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಿರೀಟ-ಖಡ್ಗವನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮುಂದಿರಿಸಿ ಮೌನದಿಂದ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವರು. ಜಗದೇವ - ಮಲ್ಲಿದೇವರು ಅರುಣನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಮೌನವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂದುವಂತೇ ಕೂಡುವರು.]
ಮಂಚಣ್ಣನವರೇ ಈ ತೀರ್ಮಾನ ಶಾಸನವನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳಿ.

(ಎಂದು ತಿರ್ಮಾನ ಶಾಸನವನ್ನಿತ್ತು ಓದುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಗದ್ದಿಗೆಯಿಂದಿಳಿದು ಬಿಜ್ಜಳನು ಹೊರಡುವನು.)

ಮಂಚ (ಎದ್ದು - ತೀರ್ಮಾನ ಶಾಸನ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದುವನು.)

ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಗಳು, ಅಪರಾಧಿಗಳಾದ ಮಧುವರಸ, ಹರಳಯ್ಯಗಳಿಗಿತ್ತ ತೀರ್ಮಾನ. ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆದ ವಾದಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವರ್ಣಾಂತರವಿವಾಹ ಗೈದು-ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜಾಶಾಂತಿಗೆ ಭಂಗವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದ ಅಪರಾಧಿಗಳು ಜೀವಂತ ಉಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳು ಉಳಿಯಲಾರವೆಂದು ಮನಗಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ಈ ಹರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರಿಗೆ ರಾಜಧರ್ಮವು ಮರಣಶಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದೆ.

నిజమే ! రాజధర్మం అతికఠోరమైనది. దానికి కండ్లేకాని చెవులు లేవు; హృదయం లేదు. ఆలోచిస్తే ఈ అవస్థ అంతకొత్తది కాదు. ఆనాడు శంబూకుని విషయమై శ్రీరామచంద్రులవారెదుర్కొన్న సంకట పరిస్థితినే మే మిప్పుడనుభవిస్తున్నాం. బహుసంఖ్యాకుల భావాలను ప్రతిబింబించిన మేధావివర్గపు నిర్ణయాన్ని సంప్రదాయ, వర్ణాశ్రమరక్షణ దీక్షాబద్ధుడనుగా మీకు వ్యథాకరమైన ఈ నిర్ణయాన్ని తీసుకోక తప్పడం లేదు.

బసవ ప్రభూ ! అంతేనా ! అయితే మా మనవి........

బిజ్జ బసవన్నగారూ ఈ విషయంలో ఇక తమరు వాదించరాదు. వాదంకొనసాగనీయరాదు. ప్రజాందోళనవిషయంలో మా అభిప్రాయాన్ని మన్నించాలి. సంగమనాథుని ఆన.

బసవ సంగమనాథుని ఆన ! (బసవన్నగారు గంభీర విషాదాలతో లేచి రాజాంకితాలైన కిరీటఖడ్గాదులను సింహాసనం ఎదుటఉంచి ఆస్థానంవదలి వెళతారు. జగదేవ మాచిదేవాదులు అరుణనేత్రాలతో లేచి మళ్లీ కూలబడతారు.)

బిజ్జ ఊం! మంత్రి మంచనగారూ తీర్మానం చదివి వినిపించండి.

మంచ (లేచి తీర్మానాన్ని చదువుతాడు.)

న్యాయాధిపతులు అపరాధులైన మధువరసు హరళయ్యల వ్యాజ్యంలో నిర్ణయించిన తీర్పు.

న్యాయాలయమున ఇంతవరకూ జరిగిన వాదోప వాదాలవల్ల నేర నిరూపణ జరిగి అపరాధులకు క్రింది శిక్ష విధించబడింది.

వర్ణాశ్రమధర్మవిరుద్ధమైన వర్ణాంతరవివాహం చేసి రాజ్యంలో ప్రజాశాంతికి భంగం తెచ్చిన అపరాధులను ప్రాణాలతో వదలితే వర్ణాశ్రమధర్మాలు మనజాలవని గ్రహించినందువల్ల ఈ హరళయ్య మధువరసులకు రాజధర్మం మరణ దండన విధిస్తున్నది..... (శాసనం చదువుతూండగా బిజ్జళుడు నిష్క్రమిస్తాడు.)

ಜಗ (ಉಗ್ರನಾಗಿ) ಅಸಂಭವ!

ಮಾಚಿ (ಎದ್ದು) ಅನ್ಯಾಯ!

ಮಂಚ ಇದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ.

ಮಧು ತತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಿಯಾಗುವೆವು.

ಹರ "ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ" ಯೆಲ್ಲರಿಗು ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ವಂದನೆಗಳು.
[ನಮಸ್ಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಜಯ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಕೇಳುವದು.]

ತೆರೆ

జగ (మండిపడుతూ లేచి) అసంభవం!

మాచి (") అన్యాయం!

పండి ఇది న్యాయాలయం. ఇక్కడ కేకలకు తావు లేదు.

మంచ " " "

మధు శాంతి : శివశరణులారా ! శాంతి, సహనం వహించండి. తత్త్వప్రతిపాదనకై బలిఅవుతున్నందుకు మాకెంతో ఆనందంగా ఉంది.

హర శరణుల మర్మం మరణంలో అన్నది మీరు వినలేదా ! వీరశైవులకు మరణమే మహర్నవమి. అందరికీ చివరి శరణు శరణార్థులు. శాంతించండి. శాంతి !

జగ శాంతి ! నిరంతరంపోరాటంలో శాంతి క్షణకాలపు విశ్రాంతి చిన్నె, శాశ్వతమైనది క్రాంతి. క్రాంతి!

చెన్నాదులు (క్రాంతి పురుష బసవన్నగారి తత్త్వాలకు జయము జయము.... అని లోపలినుండి నినాదాలు చేస్తుండగా)

తెర

ಮೂರನೇ ಅಂಕ

ಯರಡನೇ ನೋಟ

ಬೀದಿ

(ಜಗದೇವ - ಮಾಚಿದೇವರು, ಕೋಪ ಸಂತಪ್ತರಾಗಿ ಬರುವರು.)

ಜಗ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದಯೆ - ಧರ್ಮ- ಶಾಂತಿ - ಸಮಾನತೆ - ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಧಿ ಗಟ್ಟಿದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಮಾಧಿಗಟ್ಟಲೇ ಬೇಕು. ಇದು ಸಹಿಸಲಾರದ ಶಿವದ್ರೋಹ.

ಮಾಚಿ ಶಿವ ದ್ರೋಹವಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಜಗದೇವಾ! ಅಲ್ಲ! ಅಲ್ಲ! ಇದು ತತ್ವ ದ್ರೋಹ, ಸಮಾಜ ದ್ರೋಹ, ಮಾನವ ದ್ರೋಹ.

ಜಗ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಮಾಚಿದೇವಾ !! ಅಯ್ಯೋ - ಅಯ್ಯೋ - ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಕೊಲೆ - ಶಿವಶರಣರ ಬಹಿರಂಗ ಕೊಲೆ .... ನಾವೆಲ್ಲರಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಏನು ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು? ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ತತ್ವಕ್ಕೆ ತನುವಿತ್ತ ಮಹಾಶರಣರ ಕೊಲೆಯನ್ನು ಹೇಡಿಗಳಂತೆ, ಕಣ್ ತುಂಬ ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದೇನು ? ಶಿವ ರಶಣರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒದಗದ ಈ ಪಾಪಿ ಕೈಗಳಿದ್ದೇನು, ... ಮಾಚಿದೇವಾ ! .... [ಕೋಪಗದ್ಗದಗಳಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡ ದಂತಾಗುವವು.]

ಮಾಚಿ ನಿಜ ಜಗದೇವಾ ! ನಿಜ. ಮಧುವರಸ - ಹರಳಯ್ಯನವರ ಭೀಕರ ಮರಣ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಕಲ್ಲುಗಳು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿತ್ತು .... ತತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತ್ಯುವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ತತ್ವ ರಕ್ಷಕನೇ ಇಂದು ಮೃತ್ಯುವಾದನು

ಜಗ ಆ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿ ನಾವಿಂದು ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ರಾಗಬೇಕು ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಕಾಲಭೈರವರಾಗಬೇಕು.

ಮಾಚಿ ಆಗ ಬಲ್ಲೆವು - ದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಜಿಗಿಸು ಬಲ್ಲೆವು. ಆದರೆ - ಆದರೆ -

ಜಗ ದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಿಗಾಣಿಸುವವರಿವಿಗೂ ಆದರೆ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡು ಮಾಚಿದೇವಾ !

మూడవ అంకం

రెండవ దృశ్యం

వీధి

(జగదేవ - మాచిదేవులు కోప సంత్రస్తులై వస్తారు).

మాచి జగదేవా సైరింపుము. సైరింపుము.

జగ (గద్గదికంగా) మాచిదేవా - మాచిదేవా ఉబికుబికి వస్తున్న ఈ ఆవేదనా వేశాల్ని సైరించడం సాధ్యం కాదు. దయ, ధర్మం, సమానత్వం, సౌహార్దం, సౌభ్రాత్రాలకు సమాధికట్టిన ఆ బిజ్జలునికీ సమాధి కట్టితీర వలసిందే. ఇది సహింపరాని శివ ద్రోహం.

మాచి శివ ద్రోహం మాత్రమే అయితే క్షమించి ఉండవచ్చును జగదేవా! కాదు! కాదు! ఇది తత్త్వద్రోహం! సమాజద్రోహం! మానవద్రోహం!

జగ మాచిదేవా- మాచిదేవా! అయ్యో! అయ్యో! నిరపరాధుల భయంకర హత్య. శివశరణుల బహిరంగ హత్య. మనమంతా ఉండీ ఏం చెయ్యగలిగాము? పవిత్ర తత్త్వానికి ప్రాణాలర్పించిన ఆ మహాశరణుల హత్యను పేడి వాళ్లవలే కళ్లనిండుగా చూడవలసి వచ్చింది. ఈ కళ్లుండి ఇంకేమి ప్రయోజనం! శివశరణులను రక్షించుకో లేకపోయిన ఈ చేతులుండి ఏం ఫలం! మాచిదేవా—(కోపదుఃఖాంతో గొంతు మూగ పోతుంది)

మాచి నిజం జగదేవా నిజం. మధువరసూ హరళయ్యల మరణదృశ్యాన్ని చూచిన శిలలు సైతం ద్రవించి కన్నీరు కురిపిస్తున్నట్లు ఉండినవి. తత్త్వం లోనే మృత్యువుందన్న తెలుసుకోలేక పోయాం. తత్త్వరక్షకుడే దానికి మృత్యు వయ్యాడు.

జగ ఆ మృత్యువుకే మృత్యువై మనం నేడు మృత్యుంజయులం కావాలి మాచిదేవా. కాలభైరవులం కావాలి.

ಮಾಚಿ ಅದಕ್ಕಲ್ಲ ಜಗದೇವಾ ! ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ನಮ್ಮ ರುದ್ರಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಬಹುದೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆನು.

ಜಗ ಯಾವ ಸಂಶಯವು ಬೇಡ. ಯಾರ ಸಂಶಯವು ನಮ್ಮನಿಂದು ತಡೆಯಲಾರದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಹಂಗು ನಮಗೆ ಬೇಡ! ಇಂದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿರುವುದು ಒಂದೇ! ಅದು ಪ್ರತೀಕಾರ! ತತ್ವದ್ರೋಹಿಯ ಪ್ರತೀಕಾರ - ಹೇಳು - ಹೇಳು ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಇದಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಿದ್ಧನಲ್ಲವೆ.

ಮಾಚಿ ಸಿದ್ದನಾಗಿರುವೆನು. ಶ ರ ಣ ನು ಮರಣಕ್ಕಂಜುವನಲ್ಲ. ಜಗದೇವಾ ಈ ವಿಚಾರ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಲೇಸು.

ಜಗ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ದಯೆ ಧರ್ಮವೆನ್ನುವ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ರಕ್ತಪಾತಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲಾರರು.

ಮಾಚಿ ಇದುವರಿವಿಗೂ ಅವರ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಶಿರಬಾಗಿ ಓಪ್ಪೆಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾವು. ಇಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಜ್ಞೋಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸಮ್ಮತಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ಜಗ ಸಮ್ಮತಿಸ ದಿದ್ದರೆ ?

ಮಾಚಿ ಸಮ್ಮ .... ತಿಸ .... ದಿದ್ದರೇ೯ ....

ಜಗ ಸುಮ್ಮನಿರ ಬೇಕೆಂದಲ್ಲವೆ ನೀನು ಹೇಳುವುದು ?

ಮಾಚಿ ಅಲ್ಲ - ಅಲ್ಲ - ನಾವಾದರೂ ಸಾಯಬೇಕು.

ಜಗ ಆಗದು. ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಅದಾಗ ಲಾರದು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಾವು ಕಂಡ ಮೇಲೆಯೆ ನಾವು ಸಾಯುವದು. ನಡೆ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ತಡವಾಗುವದು. [ಮುಂದೆ ಸಾಗುವನು]

మాచి కాగలం జగదేవా. ఆ ద్రోహిని నలిపివేయగలం. అయితే అయితే . . .

జగ మాచిదేవా ద్రోహిని సమాధిచేసేదాకా ఈ అయితే అన్న పదాన్ని మరిచిపో— ఆ కరుణామూర్తుల మరణశాసనానికి ఆ ద్రోహి రక్తంతోనే భరతవాక్యం వ్రాయిద్దాం.

మాచి అదికాదు జగదేవా! బసవన్నగారు మన ఈ రుద్రకృత్యానికి సమ్మతిస్తారా అని సంశయిస్తున్నాను.

జగ ఏ సంశయమూ వద్దు. ఎవరి అసమ్మతీ మనలను నే డాపజాలదు. ఇందుకు ఎవరి చేయూతా మనకు వద్దు. మన కర్తవ్యం ఇప్పుడున్న దొక్కటే. ప్రతీకారం - తత్త్వద్రోహానికి ప్రతీకారం. చెప్పు, చెప్పు మాచిదేవా నీ విందుకు సిద్ధమేనా?...

మాచి సిద్ధంగా ఉన్నాను. శరణుడు మరణానికి బెదురుతాడా? అయినా జగదేవా ఈ విషయాన్ని బసవన్నగారి ముందుంచి వారి అనుమతితో ఆపై కొన సాగించటం మంచిదేమో!

జగ లాభంలేదు మాచిదేవా! లాభం లేదు దయ-ధర్మంఅనే బసవన్నగారు ఈ రక్తపాతానికి సమ్మతించరు.

మాచి ఇన్నాళ్ళూ వారి తత్త్వానికి తలొగ్గి నడుచుకొన్న మనం నేడు ఆయనను తిరస్కరించి, ఆజ్ఞోల్లంఘనం చేయడం సరిగా తోచదు. ఏమైనాచేసి ఒప్పుకొనేలా ప్రార్థిద్దాం.

జగ ఒప్పుకోకపోతే?

మాచి ఒప్పు...కోక...పోతే . .

జగ ఊరుకోమని కదా! నీవు చెప్పేది.

మాచి కాదు కాదు. మనమైనా మరణించాలి.

జగ వీలులేదు. మాచిదేవా అలా వీలులేదు. బిజ్జలుని చావు చూసినపిదపే మనం మరణించాల్సింది. పద మాచిదేవా ఇప్పటికే - తడవైనది. (ముందుకు పోబోతాడు.)

ಮಾಚಿ ನಿಲ್ಲು ! ನಿಲ್ಲು !! ಜಗದೇವಾ ! ಈಗ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನೂ ಕಾಣುವ.

ಜಗ ಊಂ - ಕಂಡು.

ಮಾಚಿ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ.

ಜಗ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ನೀನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು.

ಮಾಚಿ ಆಗಲಿ - ನಡೆ ಹೋಗುವ.

ಜಗ ಆಗಲೆಂದರಾಗದು - ಆಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕು.

ವಚನ ವಸಂತ - ಆದಿತಾಳ

ನಾಳೆ ಬಪ್ಪುದೆಮಗಿಂದೇ ಬರಲಿ ಇಂದು ಬಪ್ಪುದೆಮಗೀಗಲಿ ಬರಲಿ ||ಪ||
ಇದಕಾರಂಜುವರಿದಕಾರಳುಕುವರು ||ಅ||

"ಜಾತಸ್ಯ ಮರಣಂ ಧ್ರುವಂ" ಎಂದು ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ
ಬರೆದ ಬರಹವ ತಪ್ಪಿಸುವರೆ ಹರಿಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಳವಲ್ಲ ||೧||

[ಹೋಗುವರು.]

మాచి ఆగు! ఆగు జగదేవా—బసవన్నగారిని ఇప్పుడే వెళ్ళి చూద్దాం.

జగ చూచి—

మాచి ముందు పనిని ఆలోచిద్దాం.

జగ ఒక్క షరతు. బసవన్నగారీ పనికి ఒప్పుకోకపోయినా నీవు కాదని ముందు రావాలి.

మాచి సరే (నిదానంగా అని). పద పోదాం.

జగ సరే అని మెల్లగా అంటావేం. ఈ పని జరిగేతీరాలి. బసవన్నగారన్నది విన లేదా? ఏమి?

వచనం వసంత-ఆదితాళం

రేపు వచ్చునది మాకు నేడే రానీ-నేడు వచ్చునది మా కిప్పుడే రానీ
ఎవరు బెదురుదురు - ఎవ్వ రదురుదురు.
జాతస్య మరణం ధ్రువం - అనుచు మాకూడల సంగమదేవా
వ్రాసిన వ్రాత తప్పింపగ - హరిబ్రహ్మాదుల తరమౌనా?

(పోతారు)

ಮೂರನೇ ಅಂಕ

ಮೂರನೇ ನೋಟ

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅರಮನೆ

[ಬಸವ - ನೀಲಾಂಬಿಕೆ - ಕಳಾವತಿ - ಜಗದೇವ - ಮಾಚಿದೇವ ರಿರುವರು.]

ಬಸವ — ನಿಜ, ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಕಲ್ಯಾಣವು ಇಂದು ಅಕಲ್ಯಾಣವಾಯಿತು. ಶಿವಶರಣರ ಕೊಲೆಯಿಂದ ಕಟುಕರ ಬೀಡಾಯಿತು. ಸತ್ಯ - ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಶುದ್ಧ ತತ್ವದ ಕಾಸಾರವು ರಕ್ತದ ಮಡುವಾಯಿತು - ಆಯಿತು ಆಗಬಾರದ್ದಾಯಿತು. ಸಜ್ಜನನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಕ್ಷಮೆ ತೋರದಾದ.

ಜಗ — ಆದದ್ದಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಆಗಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗ ಬೇಕು.

ಬಸವ — ಜಗದೇವಾ ! ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆ, ಶಾಂತನಾಗು.

ಜಗ — ಶಾಂತಿ ! ಶಾಂತಿ !! ಅಣ್ಣಾ ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಶಾಂತರಾಗಬೇಕು ?

ಬಸವ — ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ.

ಮಾಚಿ — ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಬಯಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾವಾರು ? ನಾವೇನು - ರಾಜರೆ? ಪ್ರಜರೆ ? ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲದ ಶುನಸ್ಸೇಪಗಳು ....

ಜಗ — ಅಲ್ಲದೆ, ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ತಮ್ಮ ಪ್ರಜರು ನಮ್ಮ ಮನಸಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಬಾರದಾಗಿ ಬಿನ್ನಯಿಸಿ ಕೊಂಡಾಗ, ಬಿಜ್ಜಳನು ನಮ್ಮನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ್ದುಂಟೆ ?

ಮಾಚಿ — ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಹೆದರಿದನೆ? ಬೆದರಿದನೆ? ಕಡೆಗೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರೆಂಬ ಭಿನ್ನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅಭಿನ್ನವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜಾಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಪ್ರಜರಲ್ಲಿ ಪಂಗಡವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಆಳುವ ರಾಜನು ರಾಜನೆ? ಅಂತಹವನನ್ನು ಇರಗೊಡಬಾರದು.

ಜಗ — ಮನಸ್ಪೊಪ್ಪಿ ಮದುವೆಯಾದರೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯೆ ?

ಮಾಚಿ — ಕೊಂದವನಿಗೆ ಕೊಲೆ ತಪ್ಪಲಾರದು.

మూడవ అంకం

మూడవ దృశ్యం

బసవన్నగారి అంతఃపురం.

(బసవన్న-నీలాంబిక-కళావతి-జగదేవ-మాచిదేవు లుంటారు.)

బసవన్న నిజమే! మాచిదేవా! కల్యాణం నేడు అకల్యాణమైంది. శివశరణుల హత్యలతో కసాయిపిశాచాల నివాసమైంది. సత్యం - అహింసల శుద్ధ తత్త్వపు పవిత్రకాసారం రక్తపు మడుగైనది. జరుగకూడనిదే జరిగింది. సజ్జను డనుకొన్న బిజ్జలుడూ క్షమ చూపలేక పోయాడు.

జగ జరిగింది జరిగిపోయింది. ఇక జరగవలసినదానికి మీ అనుజ్ఞ కావాలి.

బస జగదేవా! కోపాన్ని తట్టుకో! కొంచెం శాంతి వహించు!

జగ శాంతి-శాంతి! ఎందుకన్నా మనమింకా శాంతిగా ఉండాలి?

బస కల్యాణరాజ్య క్షేమానికి . . .

మాచి రాజ్యక్షేమాన్ని పట్టించుకొనేందుకు మే మెవ్వరం? మేమేమి రాజులమా! ప్రజలమా! ఎవరికీ చెందని శునశ్శేఫులం.

జగ కాక! న్యాయాలయంలో మేమూ మీ ప్రజలమే. మా మనవినీ ఆలకించండని విన్నవించుకుంటే ఆ బిజ్జలుడు కనీసం మన్ననైనా చూపాడా ఏమి?

మాచి మన్నించనినాడు క్రాంతి తప్పదన్నా అదిరాడా? బెదిరాడా? చివరికి అల్ప సంఖ్యాక బహుసంఖ్యాకులనే భేదాన్ని కల్పించి, అభిన్నమైన రాష్ట్రప్రజా మండలిలో భేదభావాలు విత్తినాడు. ప్రజల్లో భేదభావాలతో ముఠాలు పెంచి పాలించేరాజు, రాజేనా? అటువంటి వాణ్ణి మననివ్వరాదు.

జగ ప్రేమించి పెళ్లిచేసుకొన్న ఫలితం భీకరమరణదండనమా?

మాచి హంతకుడు తన హత్యనూ తప్పించుకోలేడు.

ಬಸವ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಇದು ಹಿಂಸೆ. ಇಂತಹ ಹೇಯ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ರಕ್ತ ಪಂಕದಿಂದ ಮಾನವ ಪ್ರಗತಿಯೇ ಕುಂಠಿತ ವಾಗುವುದು. ಬೇಡ ಮಾಚಿ ದೇವಾ ! ಬೇಡ ಜಗದೇವಾ ! ಕೋಮಲವಾದ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವದ ಕುಸು ಮವನ್ನು ಕೋಪದ ಉರಿಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

ಜಗ ಅಹಿಂಸೆ - ಅಹಿಂಸೆ. ಆ ಅಹಿಂಸೆಗೆ ಮೇರೆ ಯಿದೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ವಿಶ್ವದ ತುಂಬ ಅದು ಬಾಳಲಾರದು. ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ - ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಳಲು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯಉಂಟು.

ಮಾಚಿ ಅಹುದು - ಆಅಹಿಂಸೆಯು ಬಸವರಸರಲ್ಲಿರಲಿ. ಹಿಂಸೆಯು ಮಾತ್ರ ಇಂದು ನಮ್ಮ ಕೈಖಡ್ಗವಾಗಿರಲಿ. [ಕತ್ತಿಯಾಗಿರಲಿ.]

ಬಸವ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕತ್ತಿಯು ಎದುರಾಗು ವದು ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಕತ್ತಿಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ನಾವು ತತ್ವವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತತ್ವಕ್ಕೆ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಪ್ರೇಮ! ವಿಶ್ವ ಪ್ರೇಮ !! ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಲೇಸನೇ ಬಯಸುವ ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಸಂಗನ ಶರಣರೇ ಕುಲಜರು ಎಂದು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಸಾರಿದ ಅಮೋ ಘತತ್ವವನ್ನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕಲಂಕ ಗೊಳಿಸಬೇಡಿರಿ. ತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದ ನೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಜೀವಗಳು ಬಲಿಯಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಮಧುವರಸ-ಹರಳ ಯ್ಯನವರು ಧನ್ಯರು. ಮಾನವ ಧರ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದಿದ್ದರೂ ಮರಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವ ದೇಹಗಳನ್ನು ಬಲಿಯಿತ್ತು ಅವರು (ದೇಹದಿಂದ) ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಚಿರಜೀವಿಗಳಾದರು. ಜಗದೇವಾ ! ಮಾಚಿದೇವಾ ! ನೀವಿಂದು ನೆನೆದ ರುದ್ರಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನಪ್ಪಿಡ ಮಧುವರಸ ಹರ ಳಯ್ಯನವರು, ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಭೂಮಿಯು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರಿಡಬೇಕಾ ದೀತು. ಕ್ಷಣಿಕ ಕೋಪಾನಲಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷಯವಾದ ದಯೆಯ ಸ್ನಿತ್ತು ದಹಿಸು ವರೆ ? ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದಲು ದಯೆ - ಧರ್ಮ - ಶಾಂತಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಶಿವಶರಣರ ಗೋಪುರವನ್ನು ಉರುಳಿಸಬೇಡಿರಿ.

ಮಾಚಿ ಅಣ್ಣಾ ! ಆ ಧರ್ಮ ಗೋಪುರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ. ಆದರೆ ಬಿಜ್ಜಳ ನಿರುವ ವರಿವಿಗೂ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾವಿಂದು ಸುಮ್ಮನಾದರೆ ನಾಳೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಅನುಯಾ

బస: మాచిదేవా! ఇది హింసాత్మకపథం. ఇట్టి హీనమైన హింసతో, రక్త పంకంతో మానవప్రగతి కుంఠితమై పోతుంది. విశ్వధర్మపు కాంతి కలశం కంది పోతుంది. వద్దు మాచిదేవా! వద్దు వద్దు జగదేవా! కోమలమైన అహింసాతత్త్వకుసుమాన్ని మీ కోపపు వేడిగాడ్పులతో వాడిపోనీకండి.

జగ: అహింసా . . . అహింస! ఆ అహింసకూ మేర ఉన్నది. విశాలమైన విశ్వమంతా అది వ్యాప్తి కాజాలదు. కొన్ని తావుల, కొందరు వ్యక్తులలో మాత్రమే అది బ్రతుకడానికి సాధ్యం.

మాచి: అవును. అట్టి అహింస మీలో నిండారి ఉండనీ. ఈనాడు మాకు మాత్రం హింసే చేతి ఖడ్గమై శోభించనీ!

బస: కత్తితో సాధించబూనిన కార్యానికి మరో కత్తి ఎదురౌతుంది. రెండుకత్తుల రాపిడిలో ఖణేల్ అనే శబ్దంలో ఉదయించిన క్షణమాత్రపు మెరపు కాంతిలో మనం తత్త్వాన్ని స్థాపించలేదు; ధర్మాన్ని చాటలేదు. మన తత్త్వానికి గట్టి పునాది ప్రేమ! విశ్వప్రేమ! సకలజీవాత్ములకూ మేలునే కోరే మా కూడల సంగముని శరణులే కులజులని గొంతెత్తి చాటిన అమోఘ తత్త్వాన్ని నేడు కత్తులతో కళంకితం చేయకండి. తత్త్వ ప్రతిపాదనలో కొన్ని జీవులు బలి కావలసే ఉంది. మానవధర్మ సౌహార్ద స్వాతంత్ర్యాలకై తమ నశ్వరదేహాల్ని బలియిచ్చి మనవారు అమరులైనారు. జగదేవ మాచిదేవులారా! నేడు మీరు తలచిన రౌద్రకృత్యానికి వారక్కడ నుంచే కన్నీటి వాన కురిపిస్తారు. ఆ కన్నీళ్ళ వరదలో కల్యాణ సీమంతా కడగండ్లపాలుకాక తప్పదు. క్షణికమైన కోపావేశాలకు అక్షయమైన దయనేల దహింప జూస్తారు? ఇన్నాళ్ళూ దయ, ధర్మం,-శాంతి అనే నీరు-రాయి గారలతో కట్టిన శివశరణుల పవిత్ర తత్త్వగోపురాన్ని పడగొట్టకండి.

మాచి: అన్నా, ఆ ధర్మగోపుర రక్షణే మా కర్తవ్యం. అయితే బిజ్జలు డున్నంత వరకూ అది అసాధ్యం. ఇప్పుడు మౌనం వహించామా? రేపటినుంచి ఆ బిజ్జలుని అనుయాయులు మమ్మల్ని నగరంలో నిలువనీయక తరిమితరిమి

ಯಿಗಳು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲ ಗೊಡಿಸಲಾರರು. ನಾವು ಅಹಿಂಸೆಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರೂ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಹಿಂಸೆಯಿಲ್ಲದ ಅಹಿಂಸೆಯು ಮಾನವ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ವೀರ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದು. ಆ ಜನತೆಯಿಂದ ಯಾವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಿದರು ಅದು ಬಾಳಲಾರದು.

ಜಗ ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಈ ವಾದ ವಿವಾದಗಳು ಸಾಕು. ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ನೀಡಬೇಕು. ನಾಳಿನ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ತೋರಿಸ ಬಾರದು ....

ಬಸವ ಜಗದೇವಾ ! ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕುಂದಾಗವೆ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಒಂದುವೇಳೆ ಮಧುವರಸ - ಹರಳಯ್ಯ ನವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದರೆ. ಆ ಕಡೆಯ ಪ್ರಜರೆಲ್ಲರೂ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೋಲ ವೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು .... ಹೇಗಿದ್ದರೂ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಜರ ತಿರಸ್ಕಾರವು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಂದೋಲನದಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಪಾರಾಗಲಿಲ್ಲ.........

ಮಾಚಿ ಅಣ್ಣಾ ! ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ನಮಗೆ ಬೇಡ. ಬೇಕಾದುದು ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಾತ್ಸಲ್ಯ .... ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ನೀವು ಹೆದರುವ ಕಾರಣವೇನೋ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ.

ಬಸವ ಮಾಚಯ್ಯಾ ! "ಆನೆ ಅಂಕುಶಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಅಂಜುವದೇ ಅಯ್ಯಾ
ಮಾಣದೆ ಸಿಂಹದ ನಖವೆಂದು ಅಂಜುವದಲ್ಲದೆ ?
ಆ ನೀ ಬಿಜ್ಜಳಂಗಂಜುವನೇ ? ಅಯ್ಯಾ
ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ ದೇವಾ. ನೀನು ಸರ್ವ ಜೀವ
ದಯಾ ಪಾರಿಯಾದ ಕಾರಣ ನಿನಗಂಜುವೆ ನಲ್ಲದೆ .... "

ಜಗ ಅಹುದು, ಈ ನಿಮ್ಮ ತತ್ವವನ್ನೇ ನಾವಿಂದು ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕ್ರೂರ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಮಧುವರಸ ಹರಳಯ್ಯನವರಲ್ಲಿಯು ಸಂಗಮನಾಥ ಸಿದ್ಧನೆಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

కొడతారు. మేమెంత అహింసానుయాయులమైనా ఆత్మరక్షణార్థం హింసకు పాల్పడవలసి ఉన్నది. హింసాకవచంలేని కేవల అహింస మానవ సమాజాన్ని నిర్వీర్యం చేస్తుంది. అట్టి మానవసమాజం ఎలాటి సామ్రాజ్యాలు స్థాపింప గలదు? ఏ తత్త్వాన్ని నిలబెట్టగలదు? ఒక వేళ సాధించినా అవి యిసుకతో కట్టిన ఇళ్ళవలె కూలిపోతాయి.

జగ మాచిదేవా! ఈ వాదవివాదాలు చాలు. మన ముందున్న కార్యానికి చేయూత నీయి. బిజ్జలుడు రేపటి సూర్యుణ్ణి చూడరాదు.

బస జగదేవా! బిజ్జలుడు తన రాజధర్మానుగుణంగా అట్టి నిర్ణయం తీసుకొన్నాడు. మన కోరికపై ఒక వేళ హరళయ్య - మధువరసుల్ని క్షమించి విడిచిపెట్టి ఉంటే ఆ వైపు ప్రజలంతా రాజ్యంలో తీవ్రాందోళనను రేకెత్తించేవారు. ఏమయినా దొరకు ప్రజాతిరస్కారం తప్పలేదు. ఆందోళననుంచి కల్యాణమూ తప్పించుకోలేదు.

మాచి అన్నయ్యా! బిజ్జలుని ఆస్థానపు మహామంత్రుల వాత్సల్యం మాకు వద్దు. మాకు కావలసింది మా అన్న బసవన్న వాత్సల్యం. ఇంకా మీరు బిజ్జలునికి ఎందుకు వెరుస్తున్నారో మాకు తెలియడంలేదు.

బస మాచిదేవా! ఏను గంకుశానికి బెదరునా అయ్యా?

మానక సింగపు నఖమని బెదరునుగాక?

నే నా బిజ్జలునికి వెరచెదనా అయ్యా?

కూడల సంగమదేవా నీవు సర్వజీవ

తారకుడౌట నీకు వెరతును గాని . . .

జగ అవును నిజమే. ఈ మీ తత్త్వాన్నే మేము నేడు బిజ్జలునికి తెలియజేయ వలసి ఉంది. క్రూరశాసనానికి ఎరఅయిన హరళయ్య మధువరసులలో సంగమ నాథు డున్నాడని ప్రత్యక్షంగా రుజువు చేసి చూపించవలసి ఉన్నది.

ಬಸವ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುವುದೇನು ? ತೋರಿಸುವುದೇನು ?

ವಚನ

ತನಗೆ ಮುನಿವರಿಗೆ ತಾ ಮುನಿಯ ಲೇಕಯ್ಯ ?
ತನ ಗಾದಡೇನು? ಅನ್ಯ ರಿಗಾದಡೇನು ?
ತನುವಿನ ಕೋಪ ತನ್ನ ಹಿರಿತನದ ಕೇಡು
ಮನದ ಕೋಪ ತನ್ನ ಅರುಹಿನ ಕೇಡು
ಮನೆಯೊಳಗಣ ಕಿಚ್ಚು ಮನೆಯ ಸುಟ್ಟಲ್ಲದೆ
ನೆರೆ ಮನೆಯ ಸುಡದು ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ ||

ಜಗದೇವಾ ! ಬಿಜ್ಜಳನ ತಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ ಪಾಪದ ಸಸಿಯನ್ನು ಕೀಳಿದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಅದು ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರದಿಂದ ಅವತರಿಸುವದು. ಅದು ಶರೀರವಿದ್ದಾಗಲೇ ಸಾಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಶರೀರವನ್ನು ಖಂಡಿಸದೆ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪದ ಸಸಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿರಿ. ಆಗಲೇ ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವು ಸಾಧಿಸುವದು. ಅದೇ ವಿಶ್ವ ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣದ ತತ್ವ ವಿಜಯ.

ಮಾಚಿ ಅಗಾಧ ವಾದ ತತ್ವ, ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬಜ್ಜಳನ ಕೊಲೆ ತಪ್ಪದು. ನಾವು ಮೊದಲೇ ಶಪಥ ಮಾಡಿರುವೆವು. ಇದಕ್ಕೆ ನೀವು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಾರದು.

ಬಸವ ಕೂಡದು ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಇದಾಗಕೂಡದು. ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿದ್ದರೆ ಆ ಪಾಪವೇ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು.

ಜಗ ಆ ಪಾಪವೇ ನಾವಾಗಿ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡುವೆವು. ಈ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ತಡೆಯಬೇಡಿ. ಮಾಚಿದೇವಾ ! ಏಳು, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿ, ಹೊರಡು, ... ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಶರಣಾರ್ಥಿ. [ವೇಗದಿಂದ ಹೋಗುವರು]

ಬಸವ ತಡೆ—ತಡೆ ಜಗದೇವ ! ನಿಲ್ಲು ! ನಿಲ್ಲು !! ಮಾಚಿದೇವ ! ಹೋಗಬೇಡಿ. [ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದು ನೋಡಿ ವಿಷಾದದಿಂದ] ಹೋದರು. ಉನ್ಮತ್ತ ಪಿಶಾಚಿಯು ಸೆಳೆದಕಡೆ ಸಾಗಿದರು. ಕುದಿದುಕ್ಕುವ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಕೋಪಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋದರು

బసవ — వచనం

తన కలుగువానికి తా నలుగ నేలయ్యా
తన కైన మెరుగేమి? అన్యుల కైన తరుగేమి?
తనువు కోపము తన పెద్దరికము చేటు
మనసు కోపము తనదు ఎరుకకు చేటు
ఇంట బుట్టిన నిప్పు ఇల్లు గాల్చునిదే
పొరుగిల్లు కాల్చదు కూడల సంగమ దేవా!!

చంపి తెలిపే దేమిటి? చూపించే దేమిటి? జగదేవా! బిజ్జలునితల నరికినంత మాత్రంలో అతని ఎదలో నాటిన పాపపు మొలక పెరికినట్లు భావిస్తున్నావా? శరీరంతో పాటుగా అది చావదు. మరో శరీరం స్థావరంగా చేసుకొని వెలికి వస్తుంది. అందుకే శరీరిగా ఉన్నప్పుడే ఆ మొలక చావవలసి ఉన్నది. బిజ్జలుని శరీరాన్ని ఖండించడం గాదు. వానిలోని పాపపు సస్యాన్ని సమూలంగా పెరకివేయండి. అప్పుడే మన సంకల్పం సిద్ధిస్తుంది. అదే విశ్వమానవ కళ్యాణ తత్త్వపు విజయం.

మాచి — తత్త్వం అగాధమైంది. దాని అంచులు దాటి ఆవలి తీరం చేరడం మాకు అసాధ్యం. బిజ్జలుని చావు తప్పదు. మేమప్పుడే శపథాలు చేసి ఉన్నాం. ఇక మీరు మమ్మ్ము అడ్డరాదు.

బసవ — వద్దు మాచిదేవా వద్దు. బిజ్జలునిలో పాపమే ఉంటే అదే వాణ్ణి దహిస్తుంది.

జ.గ — ఆ పాపమే మేముగా బిజ్జలుణ్ణి చంపివేస్తాము. అన్నా ఇంక ఈ పాపులను ఆపకండి. మాచిదేవా...లే కత్తిదూసి పద! మహామంత్రులకు శరణు శరణార్థి. (వేగంగా ఇదరు వెళ్ళిపోతారు.)

బసవ — ఆగు! ఆగు! జగదేవా! ఆగు! ఆగు! మాచిదేవా వద్దు మీరు పోవద్దు. (వాళ్లిద్దరూ వినకుండా వెళ్ళిపోవడంచూసి విషాదంగా) పోయినారు! ఉన్మత్త క్రోధ పిశాచం లాగినవైపుగా పోయినారు. కాగి పొంగిన ప్రతీకార కోపపు లావాలో కొట్టుకొని పోయినారు.

ಕಳಾ ಅಣ್ಣಾ ! ಯಾರನ್ನಾದರು ಕಳುಹಿ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದೆ?

ಬಸವ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತಂಗೀ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವದು ? ಎದುರಾದವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುವ ಕೋಪಾಂಧರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯಾರಿಂದಲಾಗುವದು ? ಶರಣರೆಲ್ಲರು ಕೆರಳಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೋಗೆಂದು ಹೇಳುವದಾದರೂ ಯಾರಿಗೆ ? ಹೋಗೆಂದರೆ ಹೋಗುವವರಾರು ! .... ತಂಗೀ ! ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಇಂದಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಯಾವುದು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗು ತಡೆದಿದ್ದೆನೋ ಅದು ಇಂದು ಆಗಿಯೇ ಆಗಿತು. ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದಾಗುವದೂ ಆಗಿಯೇ ತೀರುವುದು.

ನೀಲಾ ಯಾವುದು ಬಂದರೂ ಯಾವುದಾದರೂ, ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಂಗಮನಾಥನ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿದ್ದಂತಾಗಲಿ.

ಬಸವ ನೀಲಾ ! ನೀಲಾ !! ಅಂದು ಇಂದಿನ ಸಂಗಮನಾಥನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದೆ .... ನೀಲಾ ! ಈ ಬಸವನ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ಯಾವ ತತ್ವವನ್ನು - ಯಾವ ಸತ್ಯವನ್ನು - ಯಾವ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವಿಶ್ವದ ಮಾನವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿದ್ದೆನೋ - ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನೆನೆದಿದ್ದೆನೋ ಆ ನೆನಸೆಲ್ಲವು ಇಂದು ಕನಸಾಯಿತು. ನನ್ನ ತತ್ವವೇ ನನ ಗೆದುರಾಯಿತು. ನಾನು ಕಟ್ಟಿದ ಸಮಾಜವು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿತು. [ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ] ಸಂಗಯ್ಯ ! ಸಂಗಮನಾಥಾ ! !

ವಚನ

ಅರಸು ಮುನಿದರೆ ನಾಡೊಳ ಗಿರಬಾರದಯ್ಯ ||ಪ||
ಗಂಡ ಮುನಿದರೆ ಹೆಂಡತಿಯಾ ಗಿರಬಾರದಯ್ಯ ||ಅ||
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ, ಜಂಗಮ ಮುನಿದರೆ
[ನಾನೆಲ್ಲಿರಬಲ್ಲೆ] ನಾನೆಂತು ಬದುಕುವೆನು ||

.... ನನ್ನ ಬದುಕು ಬಯಲಾಯಿತು. ಜಂಗಮರೆ ಮುನಿಸಿಗೆ ನನ್ನ ಲೋಪವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು .... ಅಹುದು ಆ ನನ್ನ ಲೋಪವನ್ನು - ನನ್ನಯ್ಯ ಸಂಗಯ್ಯನಿಂದ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವೆನು. ತಿಳಿದು ಮತ್ತೊಂದು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ಬರುವೆನು. ಬಂದು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಈ ಲೋಕವು ಕೈಲಾಸವಾಗುವ ವರೆವಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳೆತ್ತಿ ಯಾದರು ಬರುವೆನು. ನೀಲಾ! ನೀಲಾ!! .... ನನಗಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡು, ...ತಂಗೀ

కళా ఆన్నా, ఎవరినయినా పంపి వారిని ఆపలేమా?

బసవ అసాధ్యం చెల్లీ అసాధ్యం. ఎవరిని పంపగలం ? ఎదురుపచ్చినా వారిని కత్తికి కండగా కోసిపారవేసే కోపాంధులను ఎవ్వ రాపగలరు? వీరిద్దరే కాదమ్మా. శరణలోక మంతా కనలి బుసకొడుతున్నప్పుడు ఎవ్వరికని చెప్పగలం ? చెప్పినా వెళ్లేదెవరు ? అమ్మాయీ కళ్యాణరాజ్యపు కళ్యాణం నేటికి ముగిసింది. ఏది జరుగరాదని ఇన్నాళ్లు ఆపగలిగేనో అది ఈనాడు జరిగిపోయింది. ఇది ఇక్కడితో ఆగదు. సరే. కానున్నది కాకమానదు.

నీలాం ఏమివచ్చినా! ఏమి జరిగినా శాంతితో దాన్ని ప్రసాదంగా స్వీకరించాలి. సంగమనాథుని సంకల్పం ఎట్లో అట్లే కానీ...

బసవ నీలా ! నీలా ! ఆనాడే నేటి సంగమనాథుని సంకల్పం ముందుగా సూచించావు... నీలా ఇంక ఈ బసవన్న కార్యం ముగిసింది. ఏ తత్త్వాన్ని, ఏ సత్యాన్ని, ఏ ప్రేమను విశ్వమానవుల ఎదలందు నాటాలని తపించానో, ఏ కార్యంవల్ల లోకకళ్యాణాన్ని ఆశించానో, ఆ తలపోతలన్నీ కలలై కల్లలైనవి. నీలా ! నాతత్త్వమే నా కెదురు నిల్చింది. నేను నిర్మించుకొన్న నా సమాజమే నన్ను వెలివేసింది. (గద్గదికంగా) సంగమయ్య, సంగమనాథా.

వచనం

రాజు కోపించిన రాజ్యమునందుండరాదయ్యా
మగడు కోపించిన మడదిమైయుండరాదయ్యా
కూడల సంగమ దేవా జంగముకు కోపించిన
నెక్కడ నుండగలను ? నెక్కడ మనగలను ?

నా బ్రదుకు బయలైనది. జంగమలోకపు కోపానికి నాలోని లోపమే కారణమై ఉంటుంది. అవును. ఆ నాలోని లోపాన్ని, మా అయ్యా సంగమయ్యనే అడిగి తెలుసుకొంటాను. తెలుసుకొని మరోమారు మరోజన్మ నెత్తి వస్తాను. వచ్చి నేటి లోపాల్ని సరిదిద్దుకొంటాను. ఈ లోకం కైలాసంగా మారేదాకా ఎన్ని జన్మలయినా ఎత్తివస్తాను. నీలా...నీలా... నా కనుజ్ఞ నీయి. అమ్మాయీ కళావతీ, ప్రభుదేవులకు నా అనంత వందనాలు తెలుపు.

ಕಳಾವತಿ ! ಪ್ರಭುದೇವರಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನು ಶರಣರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಗೊಳಿಸಿ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳು. [ಕಳಾವತಿಯು ಕಣ್ಣೀರಿಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು] ತಂಗಿ ! ತಂಗೀ !! ಏತಕ್ಕನ್ನು ಕಣ್ಣೀರಿಡುವೆ? ಅಣ್ಣನು ಅಗಲುವನೆಂದೆ ? ಸಂಗಮನಾಥನು ಕರೆದಾಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಮ್ಮ ! ನೀನೂ ಒಂದುದಿನ ಬರುವೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಲೋಕ ಸೇವೆಯು ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜದ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾಗಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಯಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡು .... ನಿಲ್ಲು. ನೀಲಾ ನೀಲಾ ನಿಲ್ಲು. ಹೋಗಿಬರುವೆ.

ವಚನ

ಅರಸುವಿಚಾರವು ! ಸಿರಿಯ ಶೃಂಗಾರವು !!
ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ಕೇಳಿರೆ, ಮರ್ತ್ಯದೊಳಗೆ.
ಕೆಟ್ಟಹುದು ಕಲ್ಯಾಣ. ಹಾಳಹುದು ಕಲ್ಯಾಣ.
ಲೋಕವರಿಯಲು ಶಿವಾಚಾರದಭಿಮಾನದಲಿ
ಜಗದೇವ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಡಿದಿಹನು ಬಿಜ್ಜಳನು.
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವರು ತಮ್ಮ ಕವಳಿಗೆಯ ತೊಡೆದಿಹರು.

[ವಚನ ಹೇಳುತ್ತ ಹೋಗುವರು]

ಕಳಾ ಅಣ್ಣಾ ! ಬಸವಣ್ಣಾ !! ಬಸವಯ್ಯಾ !!! [ಎಂದು ದುಃಖದಿಂದ ಕುಸಿದು ಬೀಳುವಳು]

[ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯು ಪ್ರಶಾಂತ ವದನದಿಂದ, ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೋದಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವಳು.]

ತೆರೆ — ಮುಕ್ತಾಯ

[ವಿಷಾದಾಂತವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಯಿಸದವರು, ಸುಖಾಂತವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿನ ನಾಟಕ ಭಾಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.]

చెన్నబసవన్నను, శరణులనూ సమాధానపరచి శాంతితో తమ ఎదుటి కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించమని చెప్పు. (కళావతి కన్నీళ్లు పెట్టడంచూచి) చెల్లీ కళా ఎందుకమ్మా కన్నీళ్లు? అన్నకు వీడ్కోలు చెప్పవలసి వచ్చిందనా? సంగమనాథుడు పిల్చినపుడు మనమంతా అక్కడికి తరలిపోవలసిన వాళ్లమే కదమ్మా! నీవూ ఒకనాడు వస్తావులే! కానీ నీ లోకసేవన కర్తవ్యం ఇంకా పూర్తి కాలేదు. నారీలోకసౌభాగ్యోద్ధరణకార్యంలో నిరతురాలివై మన అక్క మహాదేవి సందేశాన్ని స్త్రీలందరికీ అందేలా చేయి! ఆగు చెల్లీ! ఇంక ఆగిపో! నీలా... నీలా... ఆగు వెళ్లొస్తాను... నేను వెళ్లి వస్తాను.

వచనం

ధరణిపతి తలపు సిరి శృంగారము
స్థిరముగాదు వినుడి మర్త్యులందు
కూలె కళ్యాణమ్ము పాదాను కల్యాణము
లోకమెరుగగ శివాచారాభిమానమున
జగదేవ మొల్లెయ బొమ్మన్నల చేతులందు
మడిసెను బిజ్జలుండు
కూడల సంగమదేవుకు తనకవిలెను కడిగివేసె.

(వచనం చెబుతూ వెళ్లి పోతారు.)

అన్నా! బసవాన్నా! బసవయ్యా (అని దుఃఖంతో కూలబడుతుంది.) నీలాంబిక ప్రశాంతంగా విచ్చిన కళ్లతో బసవన్న నిర్గమనాన్ని చూస్తూంది

తెర

నాటకం సంపూర్ణం

(విషాదాంతం ఇచ్ఛగింపనివారూ, సుఖాంత నాటకాన్నే కోరేవారు ఈ ప్రక్కన అనుబంధంలోని దృశ్యాల్ని కలుపుకొని అభినయించవచ్చు.)

ಅ ನು ಬ ಂ ಧ

ಮೂರನೇ ಅಂಕ

ನಾಲ್ಕನೇ ನೋಟ

[ಕುರುಡ ವೃದ್ಧ-ವಿಷಾದದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಾ, ಹುಡುಗರೊಂದಿಗೆ ಬರುವನು.]

ಕುರುಡ

ವಚನ

ಕಲ್ಯಾಣವನು ಬಿಟ್ಟು ಪೋದ ಬಸವಣ್ಣ ಬಸವಯ್ಯ ||ಪ||
ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಗಿ ತೋರುವುದು ನೋಡಾ ||ಅ||

ಎಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯದ ನಿಧಿಯು ಎಮ್ಮ ಕಾಯಕ ಮಣಿಯು |
ನಮ್ಮಪ್ಪ ಬಸವಣ್ಣ ನಮ್ಮಯ್ಯ ಜಗದಣ್ಣ |
ನಮ್ಮ ಪಾಪಕೆ ಮುನಿದು ಮಾತಾಡದಿಂದು ||೧||

ಹೋದರು, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಅಗಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ನಡೆದರು, ಸಂಗಮನಾಥನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದರು .... ಆಯಿತು ಮಾನವಧರ್ಮ ರಕ್ಷಾಮಣಿಯು ಸಿಡಿದು ಹೋಯಿತು. ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವವನ್ನು ಬೆಳಗಿದ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾದನು. ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ದುಡಿದ ಬಸವಯ್ಯನು ಮಹಾತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಇಂದು ನಮ್ಮ ಕಾಲ ಮೇಲೆಯೇ ಕಲ್ಲು ಚೆಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೆವು. ಅಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಾಮೃತವು ನಮಗಿನ್ನು ಕೇಳಲಾಗದು .... ಆವೇಶಗೊಂಡು ಜಗದೇವ ಮಲ್ಲಿದೇವರು ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ತತ್ವವನ್ನು ಮರೆತು ಕೋಪಾಂಧರಾಗಿ ಬಿಜ್ಜಳಸಮ್ರಾಟನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಯ್ಯೋ ಇದೆಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ .... ಇಲ್ಲ – ಇಲ್ಲ ಬಸವಣ್ಣನ ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವದ ಅರ್ಥವು ಯಾರಿಗು ಮನವರಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕೊಲೆಸುಲಿಗೆಯ ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದೆ. ಮುಂದೇನಾಗುವದೋ ? ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು. ಅನೇಕರು ಆಗಲೇ ಊರು ಬಿಟ್ಟು

అనుబంధం

మూడవ అంకం

నాలుగో దృశ్యం

(గ్రుడ్డిమునలివాడు-విషాదంగా పాడుతూ బాలులతో పాటు వస్తాడు.)

గ్రుడ్డి పాట

కళ్యాణము వీడిపోయె బసవన్న బసవయ్యా
ఎందెందు బయలుగా కనుపట్టు గనుడా॥౧॥
మాపాలి భాగ్యనిధి - మా కాయక రత్నము
మా తండ్రి బసవన్న - మా అయ్య ధరకన్న।
మా పాపమున కలిగి - మాటాడమాని ॥౨॥

పోయినారు మమ్మందర్నీ వదలి బసవన్నగారు సంగమానికి తరలినారు. ఆ సంగమనాథునిలో చేరిపొయ్యారు. అయిపోయింది. మానవధర్మ రక్షామణి పగిలిపోయింది. సత్య అహింసా తత్త్వాల వెలుగునిచ్చిన సూర్యుడు అస్తమించాడు మమ్మల్నీ ఉద్ధరించడానికై రేయింబవళ్ళు శ్రమించిన బసవన్నను మహాత్ముడని ఎఱుగక తిరస్కరించి మాకాళ్ళపై మేమే రాళ్ళు వేసుకొన్నాము. అన్న బసవన్నగారి వచనామృతం మేమింక వినలేము... ఆవేశపూరితులైన జగదేవ మల్లిదేవులు దాక్షిణ్యం మరచి, బసవన్నగారి తత్త్వాన్నే మరచి, కోపాంధులై బిజ్జల సమ్రాట్టునే హత్య చేసినారు. అయ్యో ఇదెట్టి అన్యాయం! హా లేదు - లేదు. బసవన్నగారి సత్యం అహింస అనే తత్త్వాల అర్థం ఒక్కరికీ బోధపడలేదు. ఈనాడు కల్యాణమంతా దోపిళ్లూ-హత్యలతో అట్టుడికినట్లు ఉడికి పోతున్నది. ముందు ఏమవుతుంతో

ಸಂಗಮನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಡೆಯದರ್ಶನ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲೇನಿದೆ ?

ಮುಗಿಯಿತೇ ಬಸವಣ್ಣ ಜೀವನದ ನಾಟಕವು ।
ಮುಗಿದರಿಲ್ಲೇನುಂಟು ಮುಗಿಯಿತೆನ್ನಯ ಬಾಳು
ಪೋಗುವೆವು ಶರಣಾರ್ಥಿ ಕಲ್ಯಾಣದಾ ತಾಯಿ ॥೨॥

[ಹೋಗುವನು.]

[ಕಳಾವತಿಯು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುವಳು.]

ಕಳಾ

ವಚನ

ಅಳಬೇಡ ಅಳಬೇಡ ಕಲ್ಯಾಣದಾ ಜೀವಿ ॥
ಅಕಳಂಕ ಗುರು ಬಸವ ಎಮ್ಮನಗಲಿದನೆಂದು ॥ಅ॥
ನೋಟದಲಿ ರೂಪಿರಲು ಮಾನಸದಿ ನೆನಹಿರಲು ।
ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ಸುಳಿವಮೃತವಾಕ್ಯಗಳದ ನಿಯಿರಲು ।
ಅಗಲುವುದು ಎಂತಯ್ಯ ಅವಿನಾಶಿ ಮಹಾತ್ಮ ॥೧॥

ಅಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನು ಕಲ್ಯಾಣದ ಕೋಲಾಹಲಕ್ಕೆ ರೋಸಿ ಸಂಗಮನಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದರು. ಮಹಾನುಭಾವಿ ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯು "ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಗಮನು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲವೆ" ? ಎಂದು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯಳಾದಳು. ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಂದೇಶ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾರುವ ಕಾರ್ಯವು ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ಸಂಗಮನಾಥನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಡೆಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು, ಮಹಾದೇವಿ ಅಕ್ಕನ ವಚನಗಳನ್ನು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾರುವೆನು. ಅಣ್ಣನು ತೋರಿದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವೆನು.

ವಚನ

ಈಸುದಿನ ಹೊರಗಿದ್ದು ಎಮ್ಮೊಳಗೆ ನೋಡಿದನು ।
ಇಂದೆಮ್ಮೊಳಡಗಿದ್ದು ವಿಶ್ವ ಶಾಂತಿಯ ನೋಡೆ ।
ಸಂಗಮನೆ ತಾನಾಗಿ ನಗುತಿಹನು ಬಸವಯ್ಯ ॥೨॥

[ಕಳಾವತಿಯು - ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವಳು.]

ತೆರೆ

ఎవరు చెప్పగలరు? అనేకులు అప్పుడే సంగమనాథునిలో లీనమవుతున్న బసవన్నగారి చివరి దర్శనానికై కూడలికి వెళ్ళినారు. నేనూ వెళతాను. ఇక్కడ ఉండేందు కింకేముంది?

పాట

ముగిసెనా బసవన్న జీవనపు నాటకము
ముగియ నింకేముండె ముగిసెలే మా గతులు
పోయెదము ! శరణ మిక కళ్యాణ జనని ॥

(గుడ్డివానిపాట ముగుస్తుండగా కళావతి పాడుతూ ప్రవేశిస్తుంది.)

కళా పాట

ఏడుపకు మేడువకు కళ్యాణ జీవమా
అకలంక గురు బసవు డవని మము వీడెనని ॥ఏ॥
చూపులందున రూపు - హృదయమందున తలపు
చెవులలో తన అమృత వాక్యాల స్వర ముండు
విడిపోవు టెట్లు ఆ అవినాశి మహాత్ముడు ।ఏ।

అన్న బసవన్నగారు కళ్యాణంలోని కోలాహాలాన్ని రోసి సంగముని మొర జొచ్చారు. మహానుభావురాలు నీలక్క - అక్కడి సంగముడు ఇక్కడ మాత్రం లేడా అని తమ యిష్టలింగంలో లీనమైనారు. ఆ మహనీయుల సందేశాన్ని దేశంలో చాటే కార్యం నాపాలికి వచ్చింది. సంగమునిలో లీనమైన అన్నబసవని చివరి చూపులందుకొని మహాదేవి అక్కయ్య వచనాలు దేశంలో చాటుతాను. మాఅన్న చూపిన దారిలో ముందుకు సాగుతాను.

(కళావతి పాడుతూ పోతుండగా)

ఇన్నాళ్లు వెలినుండి మనలోన గనుచుండె
ఈనాడు లోదాగి విశ్వశాంతిని చూపె
సంగముండై తాను నవ్వు మా బసవన్న ॥ఏ॥

తెర

ಓಂ ಶಾಂತಿ ಶಾಂತಿ ಶಾಂತಿ ||

ಜಗ ಕತಿಸುಖ ಶುಭದಾಯಕ ಬಸವಾ ||ಅ||

ಲೋಕ ನಾಟಕದ ರಂಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ |
ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣ ಪಾತ್ರದಲಿ |
ಧರ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಯನು ಬೆಳಗಿ ಜಗದಿ |
ಕಡೆಗೆ ಸಂಗಮನ ಕೂಡಿದೆ ಮುದದಿ |
ಬಸವಾ ! ಬಸವಾ !! ಬಸವಾ !!! ||೧||

ఓం ! శాంతి ః శాంతి శ్శాంతిః
జగతికి శుభసుఖదాయక బసవా ॥
లోక జీవనపు రంగభూమిలో
క్రాంతినేత బసవన్న పాత్రలో
ధర్మజ్యోతి వెలిగించి జగాన
కడకు సంగముని కూడితె ముదమున
బసవా...బసవా...బసవా...